

Josip Pečarić:
BOŽIDAR PROROČIĆ

Josip Pečarić

BOŽIDAR PROROČIĆ

Zagreb, 2025.

KAZALO

UVOD: 'SA LOVČENA VILA KLIČE OPROSTI NAM DUBROVNIČE'	9
BOŽIDAR PROROČIĆ, OTVORENO PISMO MARIJI VUČINOVIĆ PRESJEDNICI HRS	18
PRILOG, „RAZLOG ZA PJESMU” PANORAMA SAVREMENOG HRVATSKOG PJESNIŠTVA	21
 MLADEN-MACO PROROČIĆ – ZABORAVLJENI HEROJ	 26
BOŽIDAR PROROČIĆ : „ZABORAVLJENI HEROJ – PRIČA O MLADENU-MACU PROROČIĆU“	29
SVEDOČENJE: MARIO LUČIĆ MARIO LUČIĆ JE IZ PREDGRAĐA DUBROVNIKA, IZ ORAŠCA	35
SUSRET O LJUDSKOM BRATSTVU ODRŽAN U SUTOMORAMA	50
BRAILO, ŽUVELA I BAGOJE U PODGORICI NA PANELU „DIJALOGOM DO SUOČAVANJA SA PROŠLOŠĆU”	58
PANEL DISKUSIJA "NAPAD NA DUBROVNIK: DIJALOGOM DO SUOČAVANJA S PROŠLOŠĆU", 6.12.2022.	65
 BOKA I DVA VELIKA SRPSKA KOMPLEKSA ...	 69
PEČARIĆ JE JASAN I TAČAN: „BOKA POMAŽE U RJEŠAVANJU DVA VELIKA SRPSKA KOMPLEKSA: 1. MORE, I 2. HRVATSKA KULturna BAŠTINA.“	69
PRILOZI: HRVATE ĆE ŠOKIRATI KADA VIDE TKO DOLAZI NA THOMPSONOV KONCERT: ‘POSLUŠAJTE NJEGOVU NOVU PJESMU’	80
CRKVA SV. LUKE U KOTORU	83
ALEKSANDAR DENDER: PJACA SV. LUKE U KOTORU (BOKI KOTORSKOJ)	90

ZNAMO DA ‘SRBI IMADU SAMO ONO ŠTO UKRADU’, ALI ZAŠTO PRIČU O NAŠEM PRADJEDI?	99
BOŽIDAR PROROČIĆ - VELIKOSRPSKI NACIONALIZAM I NEGIRANJE HRVATSKOG IDENTITETA U CG	102
PROROČIĆ U MOJIM KNJIGAMA	108
MOJA ANKICA 2., ZAGREB, 2004.	108
DR. SC. DOMAGOJ VIDOVIĆ	108
BOKELJ PO IZBORU / DR. SC. DOMAGOJ VIDOVIĆ, DRAGOVOLJAC.COM, 2025.	124
BOŽIDAR PROROČIĆ, DOMAGOJ VIDOVIĆ – ČUVAR HRVATSKOG JEZIKA, IMENA I IDENTITETA	124
JOSIP PEČARIĆ: BOKA KOTORSKA I BOKELJI, DRAGOVOLJAC.COM, 2025.	136
NISU SVI BILI TAKVI	136
CRNOGORSKI KNJIŽEVNIK I PUBLICIST: "NE SMIJEMO ZABORAVITI DA JE HRVATSKO SRCE ODUVIJEK KUCALO ZA SLOBODNU I NEOVISNU CRNU GORU"	145
ADRIJAN VUKSANOVIĆ – PRIMJER SUVRREMENOG EUROPSKOG POLITIČARA	152
DAN HRVATSKOG NARODA U CRNOJ GORI VRIJEDAN POŠTOVANJA	159
PROROČIĆ NA RADIO DUX-U	162
BOŽIDAR PROROČIĆ - "MEDITERANSKA DUŠA U HERBARIJUMU VREMENA"	162
“DARKO PERIĆ - HRVAT MEDITERANA – GRAĐANIN CRNE GORE”	167
„DVORSKI TRG“ – KADA SE „SMRTI PODVALJUJE“, A ISTORIJA PONAVLJA“	175
“MARKO UGRIN – SVJEDOK TRAJANJA I PONOSA HRVATSKE ZAJEDNICE U CRNOJ GORI”	181
PROROČIĆ - HRVATSKA, CRNA GORA I BOKA SRŽ IDENTITETA VANDE BABIĆ – GALIĆ	188
BOŽIDAR PROROČIĆ : „OSVIJETLJENI STAZOM VITLJEJSKE ZVIJEZDE“	203

BOŽIDAR PROROČIĆ: „CETINJE – GRAD SLOBODNIH LJUDI I NEPOKORENA TVRĐAVA CRNE GORE”	206
BOŽIDAR PROROČIĆ – U ZAGREBU PROMOVISANA ANTOLOGIJA „POEZIJA BOKELJSKIH HRVATA”	209
BOŽIDAR PROROČIĆ – PJSNIČKE209 REFLEKSIJE I ŠAHOVSKI UM DRAGANA POPADIĆA	220
NA BEDEMU ISTORIJE – CRNOGORSKA PORUKA HRVATSKOM NARODU	240
VIZIJA I BUDUĆNOST - ALEKSANDAR BIJELIĆ NA BEDEMIMA BOKE KOTORSKE	243
KOTOR, HRVATICE I NASLJEĐE KROZ PRIZMU LJILJANE VELIĆ	246
HRVATSKI GLAS KOTORA – PROFESORICA DIJANA MILOŠEVIĆ PREDVODI LISTU HGI	249
"STJEPAN KATIĆ UMJETNIČKI ALHEMIČAR BOJA I EMOCIJA"	253
BOŽIDAR PROROČIĆ - INTERVJU S NIKOLOM BELADOM	268
MONTENEGRIZAM I POETSKA TRAGANJA MLADENA LOMPARA	277
„CRNA GORA U MAJSKIM JUTRIMA NAŠIH POSTOJANJA“	289
ŽIVA ANTIKA-MIRAŠA MARTINOVIĆA	293
„ ZAPISI SA CAVTATA“ – 2. DIO	301
PREDIZBORNA BORBA U TIVTU JE POČELA	313
ZEMLJA U JEZIKU - O POEZIJI PETRA GUDELJA	316
ZAŠTO JE VAŽNO OČUVATI HRVATSKI IDENTITET U CRNOJ GORI	321
DAN DRŽAVNOSTI HRVATSKE UTKAN U NAJVEĆE VRIJEDNOSTI EVROPE	324
HRVATSKI DRAGULJ U KRUNI CRNE GORE	329
OSVRT NA ZBIRKU POEZIJE „DVIJE TREĆINE“ ADRIJANA VUKSANOVIĆA	337
OSVRT NA ZBIRKU KRATKIH PRIČA „POVRATAK” VESELKA GRUBIŠIĆA	343

VESELKO GRUBIŠIĆ NEUMORNI DIPLOMATA	
SVJETSKOG RENOMEA	347
BOŽIDAR PROROČIĆ - EUGEN ALFIREVIĆ –	
ZABORAVLJENI BRAT FRANA ALFIREVIĆA	353
UMJESTO ŽIVOTOPISA	362
BOŽIDAR PROROČIĆ, AKADEMIK JOSIP PEČARIĆ	
PONOS KOTORA I HRVATA U CRNOJ GORI	362

UVOD: 'SA LOVČENA VILA KLIČE OPROSTI NAM DUBROVNIČE'

Utakmica između Hrvatske i Crne Gore pokazala je da ima puno ljudi u Hrvatskoj koji nisu svjesni da postoji duboka podjela pučanstva i u Crnoj Gori kao i u Hrvatskoj. To se vidjelo kada sam stavio naslov na komentar dr. sc. Ivica Granića o transparentu koji su istakli u Zagrebu navijači Crne Gore:

**ZA CRNU GORU NAVIJAJU CRNOGORSKI
DOMOLJUBI!**

Ivica Granić

Predivna gesta crnogorskih navijača, 'Sa Lovćena vila kliče, oprostí nam Dubrovniče'.

IZ KOMENTARA:

Mijo Popovic

Josip Pečarić moj brat Marko je smislio taj stih i zapjevao na mitingu LSCG na Cetinju početkom 1992. godine

 Autor

Josip Pečarić

Mijo Popovic Važno je znati da je bilo puno pravih Crnogoraca (Zelenaši) koji su bili takvi.

*

Ovo o zelenašima napisao sam zbog onih koji čitaju prepisku jer je Mijo Popović zapravo poznati crnogorski književnik Milorad Popović poznat po toime što se sa trojicom svojih kolega suprotstavio Slobodanu Miloševiću

i s Jevremom Brkovićem se sklonio u Hrvatsku:. I danas nam je čest i drag gost. U jednom svom intervjuu je i napisao kasko je autor stihova "Sa Lovćena vila kliče oprosti nam Dubrovniče" njego brat Marko Popović

<https://www.youtube.com/watch?v=nOV05Uym4Cs>

O transparentu sa tim stihovima je pisao i portal direktno.hr:

ŠTO VI MISLITE?

CRNOGORSKA PORUKA S MAKSIMIRA
ODJEKNULA HRVATSKOM: 'OVO JE POVIJESNI
TRENUTAK'

Hrvatska nogometna reprezentacija u ponedjeljak je u Maksimiru odigrala utakmicu s Crnom Gorom.

09.09.2025

Susret je održan u sklopu skupine L kvalifikacija za Svjetsko prvenstvo 2026. godine koje će se održati u čak tri zemlje Sjeverne Amerike. Vatreni su slavili protiv gostiju iz Crne Gore rezultatom 4:0, a mrežu su redom tresli **Jakić**, **Kramarić**, **Kuč** (autogol) i **Perišić**.

Posebnu pažnju na Maksimiru su privukli gostujući navijači koji su na tribini istaknuli transparent na kojem je pisalo: "S Lovćena vila kliče oprosti nam Dubrovniče".

Referenca je to na napad na Dubrovnik 1991. godine, u kojem je JNA, s velikim brojem crnogorskih rezervista i dobrovoljaca, sudjelovala u agresiji na grad. Pitali smo vas

stoga na društvenim mrežama: "Što mislite o isprici crnogorskih navijača za Dubrovnik?"

Foto: Goran Mehkek/CROPIX

Sto ljudi, sto čudi

Reakcije su bile različite. "Ovo je povijesni trenutak na ovim prostorima", "Još kad bi poruka bila iskrena...", "Super", "Ne vjerujem im", "Bolje ikad nego nikad", pisali ste nam u komentarima.

Crnogorski navijači poslali moćnu poruku na Maksimiru: 'Oprosti nam Dubrovniče'

"Ok je, ali u Crnoj Gori postoje dvije strane, oni koji voli Crnu Goru i oni koji je ne vole", "Ako je iz srca, poniznost je vrlina jakih i treba je prihvatiti, bez obzira na tuđe grijehe, treba oprostiti i to je vrlina jakih", bile su neke od reakcija naših čitatelja.

<https://direktno.hr/sport/crnogorska-poruka-s-maksimira-odjeknula-hrvatskom-ovo-povijesni-trenutak-379519/>

ISPRIČAVAJU SE ZA GRIJEHE DRUGIH

Granić je morao objasniti zašto sam rekao i ja da ZA CRNU GORU NAVIJAJU CRNOGORSKI DOMOLJUBI! Podjela u Crnoj Gori je normalna kada je vidimo da i u Hrvatskoj imamo SRPSKE SLUGE koji i dalje služe i govore isto što i fašistički agresori na Hrvatsku. U Crnoj Gori bjelaši i glasuju i mnogi se od njih danas izjašnjavaju kao Srbi, ali meni su gori ovi kod nas. O tome sam pisao u tekstu o NAJOGAVNIJIM MEĐU NAJOGAVNIJIMA. Mnogi Hrvati iz Boke su uvijek davali potporu Crnogorcima koji su bili za neovisnu Crnu Goru, a Crnogorci su znali dolaziti na naše svetkovine vezane za Sv. Tripuna da bi oni drugi znali da će i oni braniti Hrvate ako pokušaju bilo što napraviti.

Jedna draga priča mi je bila vezana uz nogomet poslije pobjede Hrvatske nad Njemačkom:

Dolazi sutradan Cetinjanin u Cetinje, a tamo svi na ulicama s hrvatskim zastavama. Pa oin pita: Jesmo li već zaratili s Hrvatskom?

Pisao sam i o Mladenu Lomparu iz Cetinja koji je odigrao važnu ulogu u mom izboru za Izvanjskog člana DANU., ali i o Dragu Kastratoviću iz Zagreba koji je bio jedini Crnogorac koji je zbog Hrvatskog proljeća završio u zatvoru pa i tekst koji je pročitao na njegovoj komemoraciji, a i TV CG: SKUPU "SJEĆANJA NA DRAGU KASTRATOVIĆA"

Nisam u mogućnosti biti nazočan među vama danas kada se sjećamo dragog nam prijatelja g. Draga Kastratovića. Imam jedino moguće opravdanje za tako nešto: danas je u Trogiru međunarodna konferencija posvećena meni. Nisam siguran ni da među Hrvatima ima puno onih koji Hrvatsku toliko vole kako ju je volio Drago.

Tome sam osobno svjedokom jer smo u najtežim danima velikosrpske agresije zajedno djelovali.

A jednako toliko je volio i svoju prvu domovinu Crnu Goru. Dobri Bog ga je nagradio time što je dočekaao neovisnost i Hrvatske i Crne Gore.

Vjerujem da će mu se i Crna Gora odužiti na sličan način kao što to čini Hrvatska.

Sve vas skupa srdačno pozdravlja,

Akademik Josip Pečarić

Trogir, 10. srpnja 2008.

Ivica Granic

VILA S LOVĆENA

Opet bi ponovili, ako se ukaže prilika. To sam odgovorio prijatelju koji me pitao, obzirom da živim u Dubrovniku, što mislim o poruci na maksimirskom stadionu kojom se crnogorski navijači ispričavaju za agresiju na Konavle, Župu i Dubrovnik.

Ti mladu ljudi zapravo se ispričavaju za grijeh drugih, oni definitivno osuđuju agresiju, vjerojatno ni njihovi roditelji nisu sudjelovali u agresiji, poruka je izvrsna i politički dobrodošla, ali horde koje su sudjelovale u agresiji sutra bi isto ponovili ako se ukaže prilika. Ne treba tu imati velikih iluzija, pitanje je samo jesmo li mi pametniji, jesmo li mudriji i izvukli zaključke iz svega. A ovim mladićima koji su razvili transparent nije lako živjeti u vlastitoj Domovini, i mi s naše strane moramo im pružiti maksimalnu potporu na sve moguće načine.

Marin Cavelis

Na portalu HRVATI BOKE KOTORSKE

Trebalo je hrabrosti da se u velikospskom ludilu ratne 91. godine u Crnoj Gori zapjeva "Sa Lovćena vila kliče - oprosti nam Dubrovniče".

To su pjevali oni koji su i sami bili žrtve velikosrpske politike. Nemoćni da učine nešto više, pokušavali su na svaki način pokazati da nisu s onima koji su jedva dočekali da se okite kokardom. Na tim prosvjedima policija je brutalno reagirala. Bilo je i ranjenih vatrenim oružjem od strane policije. Ovako se tada moglo pjevati samo na Cetinju. A čini se da je i danas tako. U drugim krajevima Crne Gore se ne bi dobro proveli sa tom pjesmom.

Kažu - povijest se ponavlja.

Bio sam na većini antiratnih prosvjeda na Cetinju i u Podgorici, ali najviše me dojmilo proputovanje kroz Cetinje kasne jeseni devedesetprve.

Dok sam na kolodvoru u Cetinju čekao autobus, prišao mi je nepoznati mještatin i zamolio me da pođemo preko puta, kod njega doma na kavu. Naš zajednički poznanik, koji se tu zatekao, mu je rekao odakle sam, a on je želio pokazati nekom od Dubrovčana da njegova familija nema nikakve veze s ubijanjem, rušenjem i pljačkom na ratištu.

U tom trenutku je stigao autobus koji sam čekao, a ja sam imao neku neodložnu obavezu u Titogradu (sada Podgorici). Ni danas ne mogu prežaliti što nisam propustio taj autobus, ispoštovao tog čovjeka i njegovu želju da pokaže da je čovjek u inat svima koji to tada nisu htjeli biti. Prilikom ulaska u autobus se napravila uobičajena gužva. Ispred mene su bili časna sestra iz franjevačkog samostana na Cetinju i momak u kožnoj jakni. On je nešto dobacio časnoj. Nisam čuo što, samo sam vidio reagiranje vozača, koji je stajao na vratima autobusa. Prijetećim glasom, s karakterističnim cetinjskim naglaskom, rekao je momku da

svoju mržnju i junaštvo ostavi za ratište. I da ih ne unosi u njegov autobus.

Krenuli smo. Nismo stigli ni do Belvedera, kad je mladić u kožnoj jakni, opet nešto dobacio časnoj. Vozač je u retrovizoru primijetio njegovo gestikuliranje rukama i zaustavio autobus. Ustao je i krenuo ka mladiću. Ovaj se pokušao suprotstaviti ali su priskočila dva Cetinjanina, pa su skupa nasilnika izgurali iz autobusa.

Jedan od tih momaka je glasno rekao da na Cetinju nema kuće koju časne sestre nisu zadužile radom u bolnici i pažnjom prema pacijentima.

Nakon par minuta stajanja nastavili smo prema Titogradu, a nasilnik je ostao na cesti.

Časna sestra je bila vidno uplašena. Jedna djevojka je sjela pored nje i pokušavala je umiriti.

Vozač je ubacio kazetu s Terezinim pjesmama.

Stigao sam doma na vrijeme i donio malo nade da još ima dobrih ljudi.

A na Cetinju ih je uvijek bilo.

*

Ove godine sam napisao i knjigu:

J. Pečarić, Boka kotorska i Bokelji, dragovoljac.com., 2025.:

<https://www.dragovoljac.com/pecaric/bokelji.pdf>

Tekst iz te knjige kao da je napisan zbog ovog transparenta crnogorskih navijača:

NISU SVI BILI TAKVI

Ima li bitne razlike između tog naslova i naslova koji sam ranije dao (Ispričavaju se za grijehе drugih)?

U toj knjizi dan je i taj tekst u kome se spominje crnogorski književnik Božidar Proročić, ali i neki drugi njegovi tekstovi.

Kao sastavni dio ovog uvodnog teksta dajem jedno Proročićevo otvoreno pismo.

Prvo poglavlje knjige je od jednom zaboravljenom heroju o kojem je pisao Proročić. Drugo poglavlje je o jednom komentaru tog crnogorskog književnika. Potom su dani tekstovi iz mojih knjiga u kojima se on spominje ili ih je sam napisao, Zadnje poglavlje sadrži izbor Proročićevih tekstova koji su objavljeni na portalu Radio DUX. Tu su na primjer. i tekstovi o Miloradu Miji Popoviću i Mladenu Lomparu.

Akademik Josip ,Pečarić

OTVORENO PISMO MARIJI VUČINOVIĆ PRESJEDNICI HRS

Okt 11, 2020

BOŽIDAR PROROČIĆ,

književnik i publicista

Kao neko ko duže od jedne decenije podržava prava autohtonih Hrvata u Crnoj Gori a posebno u Boki kao koautor panorame savremenog hrvatskog pjesništva sa (dr: Željkom Lovrenčić „Razlog za pjesmu”) kao organizator susreta u slavu Tina Ujevića i kao neko ko je kroz istoriju pratio doprinos Hrvata u Crnoj Gori. Kao neko ko sa punim pravom podržava da hrvatski zajednica to jest njena vaša djeca u Crnoj Gori kroz sistem prosvjete uče svoj maternji Hrvatski jezik. A Hrvati su dali toliko toga u Crnoj Gori od prepiski Mažuranića sa Njegošem, Valtazara Bogišića pravnika, Tina Ujevića koji je ovdje boravio do Josipa Sladea arhitekta, Vlaha Bukovca, slikara i neprevaziđenog Ivana Meštrovića vajara i još mnoštvo drugih za koje bi mi bilo potrebno prostora i vremena da ih sve pomenem. Imam puno pravo da vam se obratim iako nisam Hrvat ali zbog uloge istorijskog značaja i svega onog dobrog što su Hrvati dali Crnoj Gori kao i njenom multietničkom skladu i toleranciji.

Uvažena gospođo Vučinović vi ste glavni akter i protagonist posljednjih političkih izbora kada ste vi vašim ličnim a ne političkim interesima najviše doprinijeli tome da Hrvatska zajednica u Crnoj Gori nema svog poslanika u parlamentu. Iako ste godinama bili u HGI i na čelu HGI 15 godina a od 2012 ste bili ministar bez portfelja ili jezikom naroda rečeno

ministar za „ukras.” Tada ste uživali sve privilegije ovog društva ništa vam nije smetalo od putovanja, službenih kola, dnevnica do svih privilegija koje su vam po tom osnovu pripadale, no očigledno je da za vaše megalomanske apetite to nije bilo dovoljno željeli ste još više i još samo za vas po cijenu da nestanete sa političke scene (što ste i uspjeli sa vašim HRS-om razbivši jedinstvo jednog dijela Hrvata). U pomenutom intervju kažete da ćete učiniti sve da budete vidljivi. Pa vi ste uvažena gospođa Vučinović uradili sve da posle ovih izbora budete NEVIDLJIVI.

Da ste bili sve ove godine sada ste se sjetili da autohtone Hrvate treba obilaziti i van Boke. Niste mogli oprostiti Adrijanu Vuksanoviću što je imao punu podršku kako HGI tako i Hrvatske države. Biološka ali kulturološka izvornost Hrvata u Boki i širom Crne Gore je dovedena u pitanje vašim megalomanskim željama i par pojedinaca isfrustriranih u vašim redovima koji smataju da su „Bogom dani za sve.” O vašem političkom ugledu nećemo govoriti o njemu dovoljno govori broj onih koji je bio sa vama i uz vas u suštini oni najbolje govore sami o sebi. Sa vašom sezonskom-kombi strankom ste umjesto demokratije donijeli nove obmane nikakve nove ideje ili borbu za bolji ili što bi vi rekli vidljivi položaj u društvu. Da li ste se ikada zapitali da ste vi 15 godina bili na čelu HGI i da ste prije svega za Hrvate bili neprimjetni. Zapitajte sebe zašto? Zašto vas lično Hrvati ne prepoznaju i ne doživljavaju kao ozbiljnog ni političkog ni društvenog činioca?

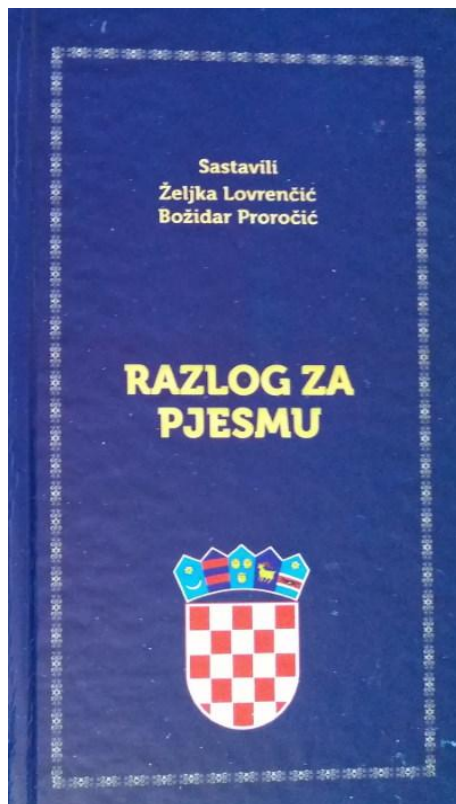
Vaš famozni pilot Radovan Marić je ovog puta napravio svojevrstu kamikazu nije je priredio samo sebi već i čitavoj Hrvatskoj zajednici i Hrvatskom nacionalnom vijeću u Crnoj Gori. Moguće je da nije dobro razumio hrvatski jezik koji čini jedan od stubova vašeg kulturnog identiteta, no gospodin Marić se nije prepoznao u nekadašnjoj Pozitivnoj

čiji je bio član „dosjetio se da je Hrvat” pa će lakše ostvariti svoje lične interese i ambicije. No vaš put je put gubitnika u Crnoj Gori. Siguran sa daće nakon ovog vašeg rušilačkog poteza mnogi Hrvati vam okrenuti leđa kako oni tako i akademska zajednica u Hrvatskoj. Možda ste gospođu Vučinović očekivali lovorov vijenac. No to se nije desilo ne makar ovaj put, jer će vas vaši Hrvati ali i svi drugi doživljavati kao političkog oponenta interesima Hrvatskog naroda i Hrvatskog nacionalnog vijeća. Kada već dajete intervjue vi ste dama dajte ih sa malo više stila. Čuvajte se i vašeg pilota „priučenog političara” željnog i glasnog vlasti. Ovaj put kamikaza može pogoditi vas pa da i sa te pozicije završite u moralnoj kaljuži iz koje više nikada nećete ustati. I vaša matica Hrvatska tačno zna ko su oni koji se zaista bore za prava Hrvatske zajednic u Crnoj Gori a ko „ukrasni ministri” vaše želje za dobro Hrvatske zajednice nepostoje vječiti su samo vaši intresi koje makar ovaj put vam neće biti ispunjeni. Hrvati će i u narednom periodu i bez vas (koji ste samo smetnja) njegovati svoj jezik svoju kulturu, čuvati svoj identitet i biti jedan od najljepših bisera Boke ali i Crne Gore jer to im sa punim pravom pripada.

<http://crnogorskiportal.me/sadrzaj/2470>

PRILOG

„RAZLOG ZA PJESMU” PANORAMA SAVREMENOG HRVATSKOG PJESNIŠTVA

March 20, 2020 Cetinje, Fokus, Književnost, Najave
reportaže izvještaji

Da je kultura jedan od najljepših načina povezivanja među narodima a posebno između Crnogorskog i Hrvatskog najbolje su nam pokazali Božidar Proročić pisac i prevodioc sa Cetinja i dr Željka Lovrenčić književnica, prevodioc i istraživač hrvatskog iseljništva na španskom govornom području.

U izdanju Crnogorskog kulturnog foruma sa Cetinja upravo je izašla iz štampe panorama savremenog hrvatskog pjesništva „Razlog za pjesmu” u kojoj je zastupljeno 40 hrvatskih autora, uz podršku i kulturno povezivanje koje su omogućili NJ. E. ambasador Hrvatske u Crnoj Gori gospodin Veselko Grubišić a planski pripremili dr. Željka Lovrenčić iz Zagreba i Božidar Proročić književnik i prevodioc sa Cetinja. O ovom velikom i značajnom kulturnom poduhvatu koji povezuje narod Hrvatske i Crne Gore Proročić je istakao: Crna Gora i Hrvatska kroz svoju dugu istoriju imali su veoma bogate i izuzetno razvijene kulturološke veze. One književne bile su izuzetno snažne. Nije Mažuranić slučajno bio inspirisan crnogorskom borbom za slobodu, kao što ni Njegoš nije pisao banu Jelačiću bez razumijevanja i uvažavanja.

Sam pogled ka najsvetijem mjestu Crnogoraca, uprt ka Lovćenu koji simbolizuje crnogorsku slobodu i nezavisnost, đe stoji djelo najčuvenijeg hrvatskog vajara Ivana Meštrovića. Valtazar Bogišić gradi temelj crnogorskog pravne države, Vlaho Bukovac oslikava Crnu Goru jednog vremena, Josip Slade je na poziv crnogorskog knjaza Nikole I Petrovića projektovao niz važnih graditeljskih projekata u Crnoj Gori. Tin Ujević boravi u Crnoj Gori đe u Nikšiću objavljuje svoju zbirku pjesama „Auto na korzou” a kasnije postaje stipendista crnogorske

valade 1917 godine, dr:Ivan Broz, dr. Filip Jergović, Ivan Mažuranić, Josip Juraj Štrosmajer i brojni drugi hrvatski stvaraoci čije se ime veže za Crnu Goru. Sa druge strane u novije vrijeme, brojni su stvaraoci i umjetnici koji su jednako doprinosili razvoju i crnogorske i hrvatske kulture. I to u gotovo svim oblastima umjetničkog izraza. Primjera radi, oskarovac Dušan Vukotić u filmu Dimitrije Popović u likovnoj umjetnosti, Mirko Kovač u književnosti... Njihova djela služe na čast naših dviju kultura i zemalja. Proročić je najavio i koautorsko izdanje sa dr: Željkom Lovrenčić Panorama savremene crnogorske književnosti će biti zastupljen 20 autora iz Crne Gore.

Dr. Željka Lovrenčić je u svom predgovoru na ovu koautorsku knjigu napisala sljedeće: Mišljenja sam da se narodi međusobno najsnažnije povezuju putem kulture. Hrvatska i Crna Gora njeguju višestoljetne kulturne i

književne veze koje su u povijesti bile posebno snažne za vrijeme duge vladavine dinastije Petrovića. U ovo naše suvremeno doba globalne kulture, bogatstvo pojedine zemlje ljudima još je dostupnije a međusobne veze između raznih naroda na svim su područjima lakše ostvarive. Hrvatsku i Crnu Goru danas posebno snažno povezuju i hrvatska zajednica koja u najvećem broju živi na području Boke Kotorske te crnogorska nacionalna manjina u Hrvatskoj. Moj kolega Božidar Proročić i ja odlučili smo dati svoj doprinos svekolikoj kulturnoj suradnji dviju zemalja i na svoj način osnažiti književne i pjesničke veze naših naroda. Rezultat našega truda su dvije knjige poezije – odabrali smo 40 hrvatskih i 20 crnogorskih pjesnika koje predstavljamo sa po pet pjesama po njihovome odabiru kako bismo čitatelje uputili u čarobni poetski svijet suvremenih pjesnika koji stvaraju na području naših država. Panorama suvremene hrvatske poezije naslovljena „Razlog za pjesmu” prema mome je sudu odabir ponajbolje suvremene hrvatske poezije koji obuhvaća zanimljiv presjek različitih poetskih glasova, pripadnika nekoliko naraštaja.

Biografija dr. Željke Lovrenčić: Željka Lovrenčić je književnica, prevodioc, urednica i istraživač hrvatskoga iseljeničtva, posebno onoga na španskome govornom području. Piše eseje, kritike i putopise. Rođena je 13. aprila 1960. u Koprivnici. Diplomirala je komparativnu književnost i španjolski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu gdje je i magistrirala. Doktorski rad pod nazivom *Hispanistička Croatica*:

Tri naraštaja čileanskih pisaca hrvatskih korijena odbranila je na Hrvatskim studijima 2011. godine. Živjela je šest godina u Latinskoj Americi Meksiku i Čileu. Autorica je 15

knjiga i pjesničkih panorama. Uredila je 17, a prevela 56 knjiga.

U trećem je mandatu članice Uprave Društva hrvatskih književnika. Pridružena je članica Hrvatskoga diplomatskog kluba, te članica Hrvatsko-hispanškoga društva i Međunarodnog udruženja književnika i umjetnika sa sjedištem u Sjedinjenim Američkim Državama. Bila je diplomatkinja, potpresjednica Društva hrvatskih književnika, predsjednica Povjerenstva za književne veze, saradnica veleposlanstava Čilea i Španske te Hrvatske matice iseljenika. Učestvovala je na mnoštvu književnih i naučnih skupova u zemlji i inostranstvu. Na dužnosti predsjednice Povjerenstva za književne veze Društva hrvatskih književnika organizovala je predstavljanja hrvatskih autora u Španiji, Nizozemskoj, Rumuniji, Meksiku, Boliviji, Čileu, Kubi, Kolumbiji i Australiji. Radi u Nacionalnoj biblioteci u Zagrebu kao bibliotekarska savjetnica.

<https://montenegrina.net/razlog-za-pjesmu-panorama-savremenog-hrvatskog-pjesnistva/>

MLADEN-MACO PROROČIĆ - ZABORAVLJENI HEROJ

Josip Pečarić

3. srpnja 2024.

Javljam mi s portala BOKEŠKI HRVATI "BOKELJI" da su objavili tekst o Mladenu-Macu Proročiću, čovjeku koji je 1991-1992. godine kao čuvar u logoru Morinj, spašavao zarobljene hrvatske civile od progona, mučenja i sigurne smrti. Zapravo i ne znam znaju li da je njegova supruga Danijela kćerka moje prve rođice Jadranke. Jadrankin i moj tata su bili polubraća i živjeli smo blizu tako da smo se voljeli šaliti na račun svojih majki i zbog te blizine. Naime kada su u Kotor uveli telefone, moja majka bi navodno zvala njenu: „Tonka, izađi na prozor da Ti nešto kažem.“ Zato dobro znam što je za vrijeme rata radio Maco. Bili smo ponosni na njega iako se nismo puno družili. A jednom smo i sami sudjelovali u tom njegovom pomaganju zatvorenicima u logoru.

Naime, zvao nas je jednom telefonom i rekao da je jedan zatvorenik iz Slavonije pa nas je zamolio da javimo njegovim roditeljima da je živ. I tražio da nam kaže što im sin voli da bi mu on to kupio i dao u logoru. Moja Ankica je razgovarala s njegovom majkom kojoj je bilo strašno znajući da naši zarobljenici u tim logorima izloženi strašnim zlostavljanjima.

Drugi događaj vezan je za događaj prije samog početka agresije na Hrvatsku o kome sam pisao u tekstu USTAŠKI PORTAL ILI ZEČEVI I NJIHOVE SLUGE, 7Dnevno, 10. siječnja 2014.:

„Nekoliko godina poslije u hrvatskoj je Vladi primljena delegacija Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica 809. TV Crne Gore prenijela je snimku s HTV-a, uz svoj komentar, a potom je uslijedio i napad na mene u beogradskoj Ekspres politici. Sestra mi je javila o tome. Pitao sam je:

- Jesu li napisali da sam ustaša?
- Napisali su svakakvih laži, ali to nisu.
- Očito ne radim dobro, jer bi im u protivnom sigurno bio Ustaša!

Pa što se promijenilo za ovih više od četvrt stoljeća? Vidimo da su oni koji su za Hrvatsku i dalje ustaše, a na vlasti su srpske sluge. Dakle, što se tiče same podjele o kojoj sam govorio 1987. godine – skoro ništa se nije promijenilo.“

Našoj delegaciji bila je i Jasna Petrović. U Kotoru se pričalo o tome i izgleda da su vjerovali da je moja Ankica bila u toj delegaciji.

Maco je došao kod Jadranke da to provjeri, a tamo je bila i moja sestra. Bilo im je zabavno i onda su se njih dvije stale prepirati. Jedna je tvrdila da je Jasna moja supruga, a druga da nije. Obje su Kotorke 😊. I tako je Maco ostao bez odgovora je li Jasna moja supruga ili nije.

Kako je Jasna jedna od prijateljica na mom facebooku vjerojatno joj je ovo prva informacija kako tada Maco nije dobio odgovor je li ona moja supruga ili nije 😊

Ali evo te lijepo priče o Macu:

'U logoru Morinj, Proročić je rizikovao sopstveni život kako bi zaštitio zarobljene hrvatske civile. On je osiguravao da dobiju hranu, vodu i medicinsku pomoć, skrivao ih od stražara koji su bili skloni nasilju i obezbjeđivao da dobiju što je moguće humaniji tretman. Zahvaljujući njegovim naporima, mnogi su preživjeli taj užasni period i danas mogu svjedočiti o njegovim herojskim djelima"

Heroj vremena Mladen-Maco Proročić između dvije zastave

Piše: Božidar PROROČIĆ, književnik i publicista

BOŽIDAR PROROČIĆ : „ZABORAVLJENI HEROJ -PRIČA O MLADENU-MACU PROROČIĆU“

Ponedjeljak, 01. srpnja 2024.

Već dugo planiram napisati tekst o Mladenu-Macu Proročiću, čovjeku koji je 1991-1992. godine u kao čuvar u logoru Morinj, spašavao zarobljene hrvatske civile od progona, mučenja i sigurne smrti. Njegova hrabrost i čovječnost ostali su trajno upisani u sjećanjima mnogih kojima je pomogao u tim teškim vremenima. Zašto baš sada pišem ovaj tekst? Najnoviji događaji, uključujući i rezoluciju o Jasenovcu, podsjetili su me na važnost osvrta na taj period naše istorije, ali i na one istinske heroje bez kojih Crna Gora ne bi bila i nikada neće biti ista. Jedan od tih heroja svakako je Mladen-Maco Proročić.

Logor Morinj bio je sabirni centar smješten u bivšoj kasarni Jugoslovenske narodne armije (JNA) u istoimenom mjestu u blizini Kotora, Crna. Postojao je od oktobra 1991. do avgusta 1992. godine. Logor je prvenstveno služio za zarobljavanje civila i vojnika sa područja Dubrovnika tokom rata u Hrvatskoj. U tom periodu, u logoru Morinj boravilo je 292 osobe iz dubrovačke regije. Svjedočanstva zatvorenika ukazuju na nečovječno postupanje, uključujući fizičko i psihičko zlostavljanje. Zatvorenici su bili izloženi konstantnom strahu za svoje živote u atmosferi terora. U vremenu ratno-huškačke velikosrpske ekspanzije prema Hrvatskoj i sramnog učešća Crne Gore u tom ratu i još sramnijem pohodu na Dubrovnik, Proročić je bio svjetionik humanosti u mračnim vremenima rata. Dok su mnogi oko njega slijepo slijedili naredbe i učestvovali u brutalnostima,

on je pokazao da je moguće ostati čovjek, čak i u najtežim okolnostima. Njegova djela nisu bila motivisana željom za slavom ili priznanjem, već dubokim osjećajem za pravdu i empatiju prema Hrvatima koji su patili. U logoru Morinj, Proročić je rizikovao sopstveni život kako bi zaštitio zarobljene hrvatske civile. On je osiguravao da dobiju hranu, vodu i medicinsku pomoć, skrivao ih od stražara koji su bili skloni nasilju i obezbjeđivao da dobiju što je moguće humaniji tretman. Zahvaljujući njegovim naporima, mnogi su preživjeli taj užasni period i danas mogu svjedočiti o njegovim herojskim djelima.

Istaknuti hrvatski novinar Luka Brailo u svom autorskom tekstu „LJUDSKOST U NELJUDSKOJ SREDINI“ ističe sljedeće: Jedini čovjek koji se u knjizi „Sjećanja dubrovačkih logoraša 1991 – 1992“ spominje po dobrom učinjenom za zatočenike u Morinju je Kotoranin, Mladen Proročić - Maco. Samo se uz njegovo ime ne vežu zlostavljanja, premlaćivanja, ponižavanja i ostale torture koje su prošli logoraši u tom „sabirnom centru“. Dapače, u svojim svjedočanstvima zatočenici na desetak mjesta o Proročiću pišu kao o jedinom stražaru koji se prema njima ljudski odnosio. CKL donosi dva izvoda iz tih svjedočanstava, smatrajući da javnost treba biti upoznata i s tim, doduše rijetkim primjerima ljudskosti, u neljudskom ambijentu ratnog Morinja, što će, kako smo pisali u prošlom broju, svoj epilog imati i na sudu u Beogradu, budući da je protiv SCG tužbu podnijelo 4200 logoraša iz Hrvatske.

Tako Milo Sikić, podpredsjednik Kriznog štaba Cavtata, ističe da mu je „Proročić spasio život“. Sikić je, inače, zbog svoje funkcije kao i činjenice da mu je rođeni brat Željko bio ratni predsjednik Izvršnog vijeća i Kriznog štaba SO Dubrovnik u Morinju imao „poseban tretman.“

U baraku su me prebacili 26. listopada 1991, i tu sam zatekao tridesetak logoraša, piše Sikić. U kontejneru su i dalje ostali Ivo Kralj i M. Brailo. Mene su i dalje odvodili na ispitivanje. Tih su me prvih dana boravka u baraci stražari tukli dvaput dnevno, po cijelom tijelu, od stopala do glave. Tijekom jednog batiranja upao sam u komu, i tako polumrtav ležao sam na podu oko trideset sati, a onda su me stražari izbacili iz barake i stavili preko jednog kamena. Čuo sam ih kako govore: „To je ustaša, treba ga ubiti“. Ipak je jedan od stražara rekao da treba zvati liječnika. Poslije me jedan vojnik odvuкао u baraku br. 2, koja je bila popunjena zatvorenicima. Taj mi je vojnik dao vode iz čuturice i komad čokolade. Bio je to Mladen Proročić i mislim da mi je on spasio život. Pitao me tko sam, koga imam... On je na mene pazio i nije dao drugim stražarima da me tuku. No, kad njega nije bilo, bila je posve druga situacija, naglašava Milo Sikić.

Opisujući užase proživljene u Morinju, Marko Herco iz Kupara u Župi dubrovačkoj, uz ostalo, ističe: „Moram spomenuti Mladena Proročića, logorskog stražara iz Kotora. On se od svih logorskih stražara jedini prema nama logorašima ljudski ponašao. Nazvao je moju suprugu, koja je s našom šestomjesečnom kćerkom iz Dubrovnika otišla rodbini u Zagreb i rekao da se nalazim u Morinju i da sam živ. Jednom mi je donio i škare da odrežem nokte jer mi je jedan nožni nokat ulazio u meso, što je bilo jako bolno. Poslije me taj nokat više nije bolio. Kad je bio dežurni stražar, sve je logoraše redovito puštao na zahod, dok drugi stražari to nisu htjeli učiniti. Hvala mu na svemu“, svjedoči Marko Herco.

Mladen-Maco Proročić nikada nije pokleknuo. Njegova nepokolebljiva kritika velikosrpske opsade Dubrovnika i učešća crnogorskih rezervista u napadima na Dubrovnik

odjekivala je snažno i hrabro. Proročić je bio jedan od rijetkih glasova razuma i saosjećanja u vremenima kada su mržnja i rat zahvatili regiju. Kroz svoj lični i politički angažman u Liberalnom savezu Crne Gore u Kotoru, njegov glas nije bio samo prisutan, već je bio glasniji i jasniji od mnogih drugih. Njegove riječi su poput eha koji se odbijao od zidova indiferencije i nepravde, donoseći oštro kritički ton prema vlasti i njihovoj ratnoj politici. Proročić je uporno isticao ljudske gubitke i patnje koje su proizlazile iz suludih ratnih ambicija. Njegov aktivizam nije se ograničavao samo na kritike; on je nastojao i djelovati na način koji bi doveo do promjena. U vremenima kada je bilo lako postati dio mase i slijediti većinu, Mladen-Maco Proročić je ostao dosljedan svojim principima, pokazujući da pravi heroji nisu oni koji nose oružje, već oni koji se bore za mir, pravdu i ljudskost.

Danas, kada Andrija Mandić, predsjednik parlamenta Crne Gore, „slavodobitnički“ veliča rezoluciju o Jasenovcu a sam je bio učesnik jedinica koje su napadale Dubrovnik, siguran sam da nikada više neće moći kročiti među Hrvate na Stradunu. Njegove riječi o Jasenovcu zvuče prazno i licemjerno u kontekstu njegovog ratnog angažmana i uloge u agresiji na Dubrovnik. Ta dvostruka moralnost nije i ne može biti prihvaćena od strane onih koji su preživjeli strahote tog sukoba i bore se za očuvanje sjećanja na svoje žrtve.

Nasuprot tome, tihi heroj Mladen-Maco Proročić ostaje ponos one časne i građanske Crne Gore koja nikada neće pokleknuti pred avetima velikosrpskog nacionalizma. Njegova hrabrost i nepokolebljivost u osudi nepravednih ratnih djela, kao i njegova neiscrpna borba za ljudska prava i pravdu, čine ga simbolom otpora protiv mržnje i nasilja. Proročić nije samo kritikovao velikosrpsku politiku i

napade na Dubrovnik; svojim je djelovanjem pokazao kako izgleda prava ljudskost u najtežim vremenima. Njegovo zalaganje za mir, pravdu i međusobno razumijevanje nadilazi granice nacionalnosti i politike i služi kao podsjetnik mnogima u Crnoj Gori i šire. On je svijetli primjer one Crne Gore koja se ponosi svojom građanskom tradicijom i etikom i koja se suprotstavlja svakom obliku nacionalizma i šovinizma.

Dok Mandić pokušava reinterpretirati historiju i pridobiti simpatije kroz istorijske rezolucije, Mladen-Maco Proročić je kao čovjek djelovao u skladu sa svojim uvjerenjima i koji je uvijek stavljao ljudskost ispred politike. Njegov primjer pokazuje da je moguće biti moralan i častan i u najtežim vremenima i da su istinski heroji oni koji se bore za dobrobit svih ljudi, bez obzira na njihovu pripadnost. Na Stradunu, gdje sjećanja na prošlost još uvijek žive, Proročićev svijetli primjer, je podsjetnik na ono što je časno i pravedno. Njegovo društveni angažman nastavlja podsticati nove generacije da se bore protiv nepravde i da grade društvo zasnovano na poštovanju, pravdi i miru. U tom kontekstu, on će uvijek biti heroj, dok će licemjerje onih poput Mandića biti zaboravljeno i prezreno.

Zato je važno da se ispriča i prenese priča o Mladenu-Macu Proročiću i drugim neimenovanim herojima u vremenima zla. Oni su pokazali da su hrabrost i čovječnost univerzalne vrijednosti koje nadilaze granice, etničke pripadnosti i vrijeme. Njegova priča nas inspiriše da budemo bolji ljudi i da nikada ne zaboravimo važnost borbe za pravdu i ljudska prava. Takvi pojedinci su svjetionici u mračnim vremenima, pokazujući nam put kojim trebamo ići.

Takođe, iskreno vjerujem da će savremena i moderna Hrvatska naći načina da nagradi Mladena-Maca Proročića za njegov heroizam u odbrani najvećih ljudskih ideala i

vrijednosti. Priznanje njegovog djela ne bi samo bilo čin zahvalnosti, već i snažna poruka da su dobrota i ljudskost prepoznate i cijenjene. Ovakva nagrada bi služila kao simboličan čin pomirenja i izgradnje mostova između naroda, pokazujući da se istinska hrabrost i humanost nikada ne zaboravljaju. Proročićev primjer nas podsjeća da svaki pojedinac može napraviti razliku, čak i u najtežim okolnostima. Njegova djela su podsticaj ne samo za one koji su preživjeli strahote rata, već i za sve nas koji težimo ka pravednijem i humanijem društvu. Priče o takvim herojima trebaju biti pričane i prenošene sa generacije na generaciju, kao trajni podsjetnik na snagu ljudskosti i empatije. U svijetu punom sukoba i nepravdi, primjeri poput Proročićevog pružaju nadu i ohrabrenje.

Autor: Božidar Proročić

https://www.aktuelno.me/clanak/zaboravljeni-heroj-prica-o-mladenu-macu-prorocicu?fbclid=IwY2xjawMx0m1leHRuA2FlbQIxMABicmlkETBXUDBGTTdmcDBvQ0hLbDZmAR4RwLFZBiW6AgtmOHnIVUqMBnaBqJo-uoAp1Qk7yM2Ifq9D976DxJ1MrJPxog_aem_SzcQlrFsL9plYtV9HDuWVQ
<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/bozidar-prorocic-zaboravljeni-heroj-prica-o-mladenu-macu-prorocicu>
<https://www.libertas.tv/storage/files/1006-web.pdf>

SVEDOČENJE: MARIO LUČIĆ MARIO LUČIĆ JE IZ PREDGRAĐA DUBROVNIKA, IZ ORAŠČA

Za vreme rata u Hrvatskoj bio je zatočenik logora Morinj u Boki Kotorskoj. Na Petom regionalnom forumu za tranzicionu pravdu u Budvi 29. i 30.05.2009. svedočio je o događanjima na Dubrovačkom ratištu, i o svom zarobljeništvu. Mario Lučić je bio jedan od ključnih svedoka u procesu za zločine u logoru Morinj pred crnogorskim sudom. Mario Lučić: „Evo, moram priznat da sam malo potresen sa ovom pričom prvom koju sam čuo, ni sam nisam znao da to ovako otprillike izgleda, da ljudi mogu jednostavno otvorit srce i stvarno kad krenu te misli što se događalo i zašto i kako... Čovek se malo potrese, pa danas ja sam kad dođem, evo, drugi put od zarobljavanja u Crnu Goru, doduše bio sam 2002. godine, moram priznat da se drugačije osjećam. Moram priznat da mi puno pomaže kad sretnem ljude koji su ovdje i koji su shvatili što se dogodilo i koji me tapšu po ramenu i koji mi kažu oprosti. Pa, ovaj, morao sam ovako uvod nekakav, da sebi dam snage, a počecu s tim. Rođen sam u Dubrovniku, 1971. godine, gdje sam završio osnovnu i srednju školu. Taman po završetku srednje škole, a inače živim s roditeljima, živio sam sa roditeljima u obiteljskoj kući u Orašcu, ako neko zna gdje je Orašac, gdje su apartmani Dubrovački vrtovi sunca, koji su otvoreni netom prije agresije. Pa negdje samim početkom šestog, sedmog mjeseca kad je već naveliko počela razna zbivanja po Hrvatskoj, od Plitvica, od Vukovara, od proglašenja tzv. SAO Krajine, i tako dalje, ja sam dobio poziv za služenje Jugoslavenske narodne armije, da se javim u kasarnu Bileća. Međutim, kako sam vidio

stanje stvarno što će se dogoditi otprilike, ali ni slutio nisam da će se dogoditi to što se dogodilo, uspio sam odgoditi odlazak u Jugoslavensku narodnu armiju, jer netom prije mog poziva rođak koji je služio JNA u Vukovaru jedva je izvukao živu glavu. Potom sam se javio u Teritorijalnu odbranu, jer su se po mjestima organizirale tzv. Odredi narodne zaštite ili Teritorijalne odbrane koje su imale zadatak da čuvaju svoja mjesta od eventualnih upada iz Hercegovine od Vučurevićevih četnika koji su već prijetili sa Ivanjice, raznim mitinzima, da će doći, da će napraviti što će napraviti. I tako sam pristupio tom zboru, rezervnom zboru Narodne garde, gdje smo u biti bili jako slabo naoružani, ni približno kao što se opisivalo, kao što smo vidjeli u filmu sinoć. Nas četrdesetak imalo je deset nekih pušaka koje smo mijenjali kad smo išli na te straže, prijeteljno po noći. Normalno se život odvijao, ali su u devetom, desetom mjesecu počele pristizati izbjeglice iz okolnih mjesta koje su graničile prema Hercegovini. Potom se 1.10. znamo svi što se dogodilo, ljudi je sve više i više dolazilo u Vrtove sunca, brinuli smo se o tim izbjeglicama kako stvoriti nekakvu hranu, prijeteljno su bile žene i djeca i ujedno smo izigravali nekakvu vojsku koja će zaustaviti nekakav upad Jugoslavenske narodne armije ili ne znam već koga. I 1.10. su počele padati prve granate, pojavile su se topovnjače Jugoslavenske narodne armije u kanalu, izvršena je blokada, nismo mogli u Dubrovnik, nismo mogli na otoke, nešto hrane što je bilo bilo je, mučili smo se, najveći problem smo imali što sa tim izbjeglicama i ljudima. Iz Dubrovnika su obećavali da će poslati brod da se izbjeglice povuku. Međutim, kako su napadi sve više i više dolazili od pravca Slanoga, od pravca Osojnika, također, vidjeli ste i sami kako se išlo kroz Konavle, vojska jednostavno, hrvatska, nije imala naoružanje, nismo imali

sa čime uopće oduprijet. Jednostavno, mi smo bili u nekom filmu da se to neće dogoditi, da će ipak prevladati razum, da neće doći do oružja, da će doći do nekog dogovora. Međutim, kako je stvar pošla kako je pošla i mi sami kad smo negdje krajem desetog mjeseca uvidjeli da jednostavno neće se moć pružiti nikakav otpor iz našeg mjesta i okolice, jer imamo toliko tih izbjeglica, jedan dio već je uspio nekako sa barkom ili čamcem kako već hoćete, izvući se prema otoku Šipanu i prema Pelješcu. Nas desetak-dvanaest smo ostali tu i negdje 30.10. su došli pregovarači iz pravca Osojnika su se spustili u Zaton i iz našeg mjesta su dva čovjeka, jedan bivši načelnik ondašnjega SUP-a koji je poznao nekoga gore, pošao je na pregovore da reče vojsci da ne treba pucati, da neće biti nikakvog otpora, da u ovom mjestu i okolnim nema više pripadnika ni MUP-a, ni Zbora narodne garde. I oni su odmah izjavili da u slučaju da i jedan metak bude ispaljen da će topovnjače srušiti Vrtove sunca i izbjeglice i žene i djecu. Mi jednostavno to nismo, nije nam padalo na pamet da bilo što napravimo, iako smo bili svjesni da će se možda s nama nešto dogoditi sutra kad se predamo. I zakopali smo to nešto oružja što smo imali, obukli smo se u civilnu odjeću, doduše, nismo imali neke uniforme, imali smo stare uniforme od ondašnje JNA, samo sa oznakama Hrvatske. I 1.11. je vojska JNA, moram reći regularne jedinice, bilo je tu mlade vojske sa svih strana, njih pedesetak je ušlo u Orašac, nisu nikoga dirali, zauzeli su pozicije i organizirali su sastanak sa, ajmo reći, mještanima gdje su rekli da je policijski sat, da se ne smije ići po noći, da se narod ne brine, da neće se ništa dogoditi, i tako dalje, da sve mora funkcionirati kako ide, da će se oni brinuti o izbjeglicama. Međutim, nakon tri, četiri dana je došlo, došli su rezervisti. Bilo je tu iz Nikšića, iz Mojkovca, sa svih strana, koji su automatski počeli tražiti nas desetak,

petnaest koji smo bili pripadnici što MUP-a, što Zbora narodne garde. Iako je sve bilo obećano da nam neće ništa bit i po tim saznanjima smo se mi počeli sakrivat po, ajmo reć, okolnim kućama, svaku noć smo pojedinačno negdje drugo spavali, i tako dalje, pretresi su bili, tražili su nas. I, eto, negdje, 11. 11. sjećam se taj dan, ja sam tu noć bio kod mog jednog rođaka, kuća je na samom kraju sela i računam, odatle mi je lako pobjeć u brdo, a u biti sam se zavaravao jer sve je bilo spaljeno, bio je požar toga ljeta, sve je izgorilo. I u toj kući sam, nije bilo struje, nije bilo ništa i eto malo smo pričali i čuli smo korake čizama. Ja sam se uspio sakrit u dnevni boravak iza jednog kauča. I oni su upali unutra, slomili su vrata i repetirali su oružje i tražili su mog rođaka, koji je, poslije ću vam ispričat, isto također završio u Morinju, on je mlađi od mene dvije godine, znači, imao je sedamnaest godina. Tražili su od njega da se obuče, on se pošao obuć, onda su mu rekli „ne trebaš se oblačit, ionako te vodimo na streljanje u Jamu“. Ja u tom momentu jednostavno gledam kud ću pobjeć, nemam gdje, ne vidu me, ako uđu u tu prostoriju ja sam gotov. A normalno, svaka vojska kao vojska, koju smo sinoć vidjeli kako je izgledala, tražila je piće. I onda su jedan bokal vina, drugi, treći, četvrti, pa onda se pucalo u kući. Ima jedno zrno i dan danas u toj kući, stoji u zidu, poviše moje glave je ovako proletilo, a oni nisu znali da sam ja tu. I onda je njihova baka, kada je videla što će se dogodit, legla je na taj kauč, i u biti s tim zaštitila mene, jer oni više tu nisu ulazili. Ona je legla, i tako dalje, i nakon par litara vina oni su otišli i rekli njemu da se ujutru javi u komandu, a da idu tražit mene. I onda smo se razišli. Ja nisam znao kud ću, jednostavno sam pošao u jednu napuštenu kuću; na vodi sam ležao cijelu noć i razmišljao, što u biti, ja jednostavno vidim nema izlaza. Nemaš kud pobjeć, nemaš se kud sakrit i opet sam druga

dva, tri dana kod jednog susjeda, kod drugog i kad vam vrag ne da mira, 19. 11. je bio, idem vidit što je sa roditeljima, jer su mi roditelji ostali u kući. A naša je kuća uz samu cestu, jel' znači na udaru je prva i dođem ispred kuće i ispred kuće vojnik, čeka sa automatskom puškom i izvodi mog oca i evo i mene. I tako su nas odveli u ovo apartmansko naselje Vrtovi sunca gdje su se zabavljali s pljačkom. Samo da vam rečem da to apartmansko naselje prije rata je imalo 2300 ležajeva, sve moguće prateće sadržaje i cijeli vozni park autobuskog preduzeća Libertas iz Dubrovnika, koji je premješten radi granatiranja u Orašac, jer su računali tu je sigurno. Tu je bila i cijela vatrogasna jedinica, bilo je jedno desetak, petnaest cisterni. Oni su se sa time zabavljali i to su sustavno pljačkali, i ujedno su se zabavljali s nama koje su tražili. Dovedeni smo u baraku, ispred barake se predstavio stariji vodnik Dragan Jovanović. Dragan Jovanović je odmah počeo sa ispitivanjima gdje je oružje, gdje su kamioni oružja, zašto smo vadili djeci oči... Ja ga pitam kojoj djeci oči kad je Orašac, u Orašcu su živjeli katolici. Imali smo dva pravoslavca, dva učitelja koji su, jedan je ostao, nije mu dlaka s glave falila niti smo se time bavili, a drugi je samostalno otišao, niti je javio se komesari, živio je s nama, mene je školovao i u izvrsnim smo odnosima bili. Međutim, jednostavno što god rekli u takvim momentima, kad vas tuču i da morate priznati da ste vi djeci vadili oči, da sam ja išao u Vukovar, da sam tamo klao, da sam radio svašta i tako dalje. Onda smo morali pisat izvještaje što smo radili, koji dan smo radili i ujedno dobivali batine. Ruke su nam bile vezane tankim konopcom od koga ja i dan danas imam ovdje rezove. Nakon jedno tri, četiri sata sustavnog ispitivanja, maltretiranja... Najteže od svega je bilo to što su mog oca tukli predamnom, a mene pred njim, da priznamo. A što da priznam? Da priznam da

nisam metak ispalio, jer nisam imao na koga pucat, jer su ljudi bili civili tu? Da priznam da sam stao za svoju domovinu, da nisam mogao podnijet agresiju? I u međuvremenu su nas ukrcali u jedan kombi i vozili nas prema Zatonu, to vam je mjesto od Orašca prema Dubrovniku, tu su nas iskrcali i vode nas brdom do jedne kućice gore i stanite tu i iz garaže izvode čovjeka. Čovjek, mi smo bili prebijeni, a taj čovjek je bio modar, mi to rećemo u Dalmaciji k'o balančan, ako znate što je patlidžan, poznali smo ga jedino po odori, a odora je bila šumar, čovjek je bio šumar. Bio je kriv jer je bio šumar, jer je imao radio stanicu. Sad je pokojni nažalost, Jakov Bukva. Čovjek niti je mogao govoriti, niti je mogao ić' i onda su nas naterali da ga, onako vezani, nosimo tim brdom. Tim brdom išli smo jedno tri, četiri sata, jaka je kiša padala i konstantno. Oni su bili na konjima, oko nas i stalno, cijelo vrijeme su nas kundacima tukli i [govorili] „vodimo vas na strijeljanje“, i možete misliti što u tom momentu možete razmišljati. Vode vas brdom, znači, ne vode vas ni u zatvor, ne vode vas, nego vas vode negdje na neku jamu da vas ubiju, jer to su nam i govorili. I tako smo išli jedno tri, četiri sata, toliko je blato bilo i toliko do koljena, da smo jedva, nisam više imao ni cipela gore kad sam došao na vrh, ni ničega, sve se to raspalo. Došli smo na vrh, to vam je mjesto Pobržje prema Osojniku, s koga vidite Dubrovnik kao na dlanu. Tu je bilo jedno desetak, petnaest topova, minobacača bezbroj i bezbroj polupijanih rezervista koji su odmah krenuli sa nekom žicom da idu da kolju ustaše. Samo da napomenem da niko od nas nije bio u bilo kakvoj uniformi, da smo bili u civilu i da je tu bilo tri čovjeka koja su imala sedamdeset i osamdeset godina, i nas dvojica sedamnaest i devetnaest. Međutim, imali smo sreću u nesreći da su tri vojna policajca bila redovni pripadnici JNA, koji su nas tu osiguravali dok

je došao kamion i sačuvali nas jer su repetirali i zamalo nisu pucali. I u to je došao vojni kamion, u njega su nas ubacili i ležali smo na podu kamiona kao svinje. Gazili su nas nogama, poljevali nas motornim uljem, tukli do besvijesti i terali nas da pjevamo Sa Srđa vila kliče đe si srpski Dubrovniče i Oj vojvodo Sinđeliću i tako dalje, i morali smo naučit te riječi u svom tom jadu, jer ako fali mu riječ onda se događa čudo. Tako su nas vozili jedno sat vremena i kamion se zaustavio i vidim crkva Svete Ane na Brgatu, ako znate gdje je Brgat, prema Ivanjici. Gori crkva, goru sve kuće okolo, ponovo nas izbacivaju iz kamiona na pod, gaze nas i dolaze i drugi da vide ustaše, drugi rezervisti, i tu je ponovno maltretiranje, lupanje. Najteže od svega, ja sam sebe bio prekrizio, al najteže je kad vidim da mi je otac tu i da mu ne mogu pomoć. E, dolazi drugi kamion, e sad dolaze iz Kumbora, mornarička vojna policija, izlaze odmah s palicama bijelim i oni hoće da vide kako ustaše pjevaju, i tako. I tu smo, jedno petnaest minuta do besvijesti, ja mislim da sam u polubesvijesnom stanju ubačen u kamion, jer nisam znao dok nismo došli u Cavtat uopće da se vozim u kamionu, jer preko mene je opet bilo dvoje ljudi, mi smo svi bili nabacani kao vreće od pijeska unutra i oni su sjedeli na klupama i konstantno nas puškama i tako dalje tukli. U Cavtatu su ubacili jednu ženu u kabinu Marija Vidak čini mi se, znam točno ime, ima u knjizi napisano. Ali nisu je ubacili k nama, nego u kabinu s njima dvojicom; i sami možete mislit što se ženi moglo dogodit kad ne želi pričat. I nju su iskricali u Kumbor gdje je bio ženski zatvor. Ni jedna od tih žena, ni dan danas, ne želi pričat o tome što su proživjele u Kumboru, samo ih je ispitivao jedan od optuženih u Podgorici, ne smijem mu spomenut ime, ali vjerovatno ćete o njemu čut i za suđenje, kakve su torture prošle žene. U tom Kumboru smo, normalno, i mi morali

izać' iz kamiona da i ti u Kumboru vide ustaše. I tu je bilo kao i prije pendreci, čizme i tako dalje. Uglavnom, ponovo smo ukrcani u kamion, ponovo ležimo i vozimo se, vozimo se, ne znamo gdje se vozimo. Moram priznat da nisam znao da je to Kumbor, poslije sam saznao da je to Kumbor, jer nismo znali uopće kuda idemo, nismo mogli vidjeti iz kamiona. I negdje u sumrak čujem makadam, idemo preko makadama. U mojoj glavi je bilo razmišljanje idemo na egzekuciju, jer gdje idemo sad na makadam. Međutim, stao je kamion otvorila su se, i onda su nas počeli vuć dolje, popadali smo, nas devet kojih je bilo i onda je bilo „dignite se“, cijeli ste utrnuti, vozite se jedan na drugom. Tu su nas pogurali i onda vidite špalir vojnika - s jedne strane desetak, s druge desetak i čekaju nas, i onda nas jednog po jednog guraju u taj špalir i u tom špaliru jedno pola sata traje dodavanje, ragbi sa nama, udaranje i žalite dan kad ste se rodili. I nakon toga nas ubacivaju u brodski kontejner koji su služili kao samice, je li, tu su nas nabili nas devedeset. U tom kontejneru se ništa ne vidi, mračno je, nema prozora, nema ničega, pobacani ste na pod, nešto je mokro, smrdi unutra, normalno, od tortura prijašnjih jer prva grupa je došla negdje odmah početkom desetog mjeseca, tako da su mnogi ljudi prije mene već prošli tu torturu, i tu je bilo i krvi i mokraće i svega. Onda su ponovo ušli unutra, pa smo morali... ono što nam nisu digli u kamionu, većinom su digli novac, zlato, sad dokumente, kaiševe, vezice, ako su dobre cipele, moje nisu bile, skoro ih nisam imao. Dizali su odeću dobru i dobivali smo SMB vojnu odoru da obučemo. Onda su jedan po jedan ponovo ulazili i birali su koga će tuć, izvodili su vani i tukli su, tako cijelu noć, pa su bacali, vjerovatno neka eksplozivna sredstva jer to je pucalo, to je bilo zastrašivanje do iznemoglosti. I negdje ujutro je počelo izvođenje jednog po jednog vani na ispitivanje. I tu je prvi

moj susret bio sa mojim najvećim mučiteljem, samo zbog mog prezimena, jer smo imali isto prezime, kao eto mi Lučići smo svi porijeklom Crnogorci pa je njegov ded i njegova cijela obitelj rekla da ja moram dobit po deset udaraca za svakoga od njih jer smo mi pucali na svoje. Tako sam upoznao tu osobu koja se, eto radi istrage neću govoriti ime i prezime, ali vjerujem da ste shvatili. I onda sam odveden u drugi kontejner koji je služio kao za ispitivanje, tu su bili isljednici. Bilo ih je tri i eto ja sam zapao kod isljednika, po činu, koliko sam se ja razumio, nisam služio JNA, ali bio je potpukovnik, reći ću otvoreno ime jer on za sad nije još optužen, Radomir Goranović, koji je inače do same agresije bio zapovjednik vojnog odmarališta Kupari i živio u Lapadu u Dubrovniku i poznao sve nas i vjerovatno je mogao znat kako smo mi krvoločni. I on je, tu je počelo ispitivanje gdje sam stavljen na stolicu i vezan sam lisicama, jedna ruka za stolicu da ne bih nešto napravio, mislim smiješno. I kao svaka kontraobavještajna služba i kontraobavještajna služba je bila jako dobro informirana, kao što je jako dobro zavaravala cijeli ovaj narod. Pa su tako bili dobro informirani da sam ja bio pripadnik tog rezervnog sastava i broj puške koju sam zadužio i tako dalje. Ja sam pokušavao to, ne znajući, reći da nisam bio pripadnik, da pokušate sačuvati svoju glavu, da sam bio vatrogasac i tako dalje, međutim kad je čovjek izvadio papir na kome je sve original pisalo, cijeli naš popis, kojeg je dobio sigurno iz Dubrovnika, jer svugdje je bila špijunaža kakva je bila, jednostavno sam ostao bez teksta. I onda su uporno tražili da rečem gdje su tri kamiona oružja koja su došla u moje mjesto, navodno. Do te mjere sam ja rekao da je to znanstvena fantastika, da tri kamiona nisu bila na području od Pelješca do Konovara, jer fakat hrvatska vojska, tzv. hrvatska vojska onda nije imala, vjerujte sto cijevi.

Međutim, u cijelom tom ubjeđivanju ja sam morao potpisat iskaz da je došlo to oružje, kao što sam morao potpisat mnoge stvari koje ne znam što sam potpisao, jer sam dobio na kraju ispitivanja zapisnik sam morao potpisat bez čitanja. Možda sam potpisao i svoju smrtnu presudu, možda sam potpisao da sam ubio ne znam koga, ne znam što sam potpisao, ni dan danas. Niti mnogi mi znamo što smo potpisali. Jedno od pitanja na koje sam dobio najviše batina, gdje sam dobio šamar od još jednog optuženika koji danas sjedi u Podgorici je bilo pitanje, pokojnog sad, generala Daidže takozvanoga, taj Daidža je nanio negdje kod Čepikuća, je li, velike žrtve na stranu Armije, i tako dalje, i sad njima je bilo interesantno kako je to njegovo ime, jer on je dobio pseudonim Daidža. Ja stvarno nisam znao kako se taj čovjek zove, ja sam ga samo dva puta u životu vidio, nisam čak ni razgovarao sa njim. I tu sam dobio ogromne batine i tu i oficiri su, tu sam dobio od jednog oficira taj šamar, i tako dalje, i nakon tri, četiri sata kada sam sve to potpisao, onda me pita moj isljednik „što ti sad želiš, evo, mi te sad više nećemo dirat, sad si siguran, eto, ja ti obećavam tebe, ni tvog oca, ni nikoga mi više dirat nećemo“. Ja kažem ja bih samo malo vode jer ta dva dana nisam, nisam gladan, treba mi voda, žedan sam. I stvarno sam dobio čašu vode. To zaboravit ne mogu, al isto tako zaboravit ne mogu kada sam izišao iz te isljedničke kancelarije, kad je rečeno da nema više udaranja, da nema više maltretiranja, da sam ponovo od te osobe koja me tukla prije ulaska pa negdje ako znate Morinj kako izgleda, te barake gore imate, od tog ulaza dvijesto metara idete cik – cak do druge barake, e sad možete mislit koliko to može trajat kad vas čovjek jaše i udara, i jaše vas kao konja i mlati vas i omalovažava vas i mokri po vama i radi svašta. I onda dođete do barake, a morate cijelo vrijeme ić' pognuti, ne

smijete ga gledat da mu ne zapamtite lice kako izgleda, jer to je jako važno, da ne zaboravite vi kako on izgleda. I „slušaj ovamo, otvaram vrata“, tad sam se susreo prvi put sa tim, sa tom naredbom, „slušaj ovamo, otvaram vrata“ i gledam što se događa, otvaraju se vrata od tog nekog skladišta i mene ubacivaju unutra i kažu ovi stražari koji su bili, dva stražara ispred „uzmi jedno ćebe i tamo marš u ćošak“. Ja uzmem ćebe, al vidim unutra sve u SMB odorama. Mila majko, gdje sam došao? Da li su to rezervisti koji ne žele ić' u borbu, jer takve smo mi imali informacije da mnogo ljudi iz Crne Gore nije htjelo ić' pod oružjem na Dubrovnik. Ne znam kako će se odnosit prema meni. Međutim, u svom tom jadu, do mene je ležao jedan čovjek koji me je samo uhvatio za ruku i rekao „ne boj se ništa i samo šuti“. Sad tamo pola sata niko se nije smio meni približit jer ja kao donosim nove informacije, ja mogu nešto reć važno ljudima koji su unutra i onda sam shvatio da su to u biti sve moji Dubrovčani tu, Konavljani, pretežno, ima i staraca, ima i djece, bilo je i od četrnaest godina je bio zarobljenik tu i tako dalje. I tako sam upao u, nešto i računam, neće više bit, kao što mi je rekao moj isljednik neće me više udarat. Međutim, nakon pet minuta ulaze unutra donijet ručak i dvojica stoje sa automatskim puškama, to je kao da vam sad govorim kako je izgledao svaki dan, ali recimo, evo moj prvi dan je takav bio i takvi su bili svaki dan do same razmene. Dijeli se hrana za nas, deset porcija za nas osamdeset, znači kad deset pojede hranu, to vam je grah sa kosti, voda, ovako malo na dnu nekakve dvije, tri žlice, sad se to ne pere, nego to se dalje dava i drugi to jede i mora pojest, jer ako ne pojede potcijeniva hranu i njih koji nam to kao davaju da nas spasu. I nakon tog obroka, ulazi s vrata kuhar koji izabire „ti, ti, ti iziđite vani“ i slijedi onda porcija druga, slijedi porcija

batina. Taj isti kuhar je kao najveći mirotvorac davao izjave na televiziji da on nikad nikoga nije tukao, da je on samo dijelio hranu, da je bio ekonom. Taj isti kuhar je, vlasti Crne Gore su dozvolile da pobjegne. Tri mjeseca je prodavao svoje restorane i čuda u Crnoj Gori, mi smo upozoravali, ali on je pobjegao i on je sad u Beogradu, siguran. To je jedan od najvećih zločinaca u logoru Morinj. I tako vam je izgledao svaki dan. Recimo, jedan dan je... dvanaesti dan sam prvi put išao na veliku nuždu, a malu nuždu smo vršili u jednu kantu od dvadeset litara, svi, nas osamdeset kojih je bilo u barakama. To je tako smrdilo, danima je nisu proljevali, i sad kad vam dođe nakon određenog perioda od cijele muke od batina, jer niste za što imali ni poč za veliku nuždu, jedino od sardina pokvarenih koje smo uvečer dobijali bez vode. Mučili su nas žeđu, vode nam nisu davali, nego bocu, do dvije boce vode dnevno na nas osamdeset, onda možete mislit kako nastane ti strka kad se da dvije boce vode na osamdeset ljudi. I ovaj, sve je, svi smo živjeli u nekakvoj vjeri, „ajmo treba izdržat psihički“. Najteže je bilo proć noć kad oni dolaze polupijani s ratišta, drugi koji nisu stražari i upadaju unutra i osvjećivaju svoje gubitke na Dubrovniku. Jedna od najtežih noći nam je bila 6.12., zaključili smo da je 6.12. jer niko od nas nije imao ni sat, ni kalendar, niti je brojao dane koji je ni što je, kad su po noći upali i osvješčivali svoje poginule na Srđu. Do te mjere je jedan moj dobri prijatelj, tadašnji predsjednik Kriznog štaba Cavtata, znači civil, nije bio vojnik, kao predsjednik općine sad recimo, Miloš Ikić, inače brat tadašnjeg predsjednika Izvršnog vjeka Dubrovnika, samo zato što mu je brat, takve batine je dobio da su ga morali u Hitnu pomoć vodit, u bolnicu Meljine...

Nataša Kandić: Mario, jel' je bilo nekoga ko je pomogao?

Mario Lučić: Moram reć da posebno jednu osobu moram istaknut, a to je Mladen Proročić iz Kotora koji je našu žed utaživao, da ne vide davao nam. Bili su rijetki trenuci kada je on bio na straži, možda jednom, dvaput tjednom, ali smo se napili tad vode, tad smo nesmetano pošli u wc. A maloprije sam vam, Mladen nam je pomagao, donosio tablete kriomice i tako dalje, koliko je mogao. Pa čak su ga i prijavili, pa je i on bio u pritvoru. Ali sam htio naznačit kako je izgledalo kad idete na veliku nuždu na poljski wc vani, kad morate izać čekaju vas dva stražara i onda vam ide pištolj u usta, i onda slijede batine, dobivate dvadeset sekundi da obavite nuždu, ako ne obavite u dvadeset sekundi nuždu, onda idete opet iza ćoška ili kantuna, kako mi Dubrovčani rećemo, i dobivate opet porciju batina. I onda od straha ljudi ne idu na wc, trpe, trpe, trpe, trpe užasne bolove da ne izađu vani. Jedan od dana kad sam prokleo nažalost svoju obitelj i kad sam dobio paket pomoći, Crveni križ šalje od moje sestre koja je živila u Dubrovniku, koja je tamo radila i dobivam kao paket i dolazi moj prezimenjak „gdje si, ideš sa mnom, dobio si paket pomoći“. I onda ja taj paket pomoći tako platim pendrecima i čizmama da bih... i na kraju, u tom paketu ništa i nije bilo, nego eto, on je bio opustošen prije nego sam ja došao do njega.

Nataša Kandić: Mario, kad ste razmjenjeni?

Mario Lučić: Razmjenjeni smo 12.12. u Zelenici, ili 13.12., točno sad, ili čini mi se da sad je bio 13.12. Bila je razmjena kao svi za sve, iako nisu svi sa naše strane bili razmjenjeni, bilo je četvoro ili petoro ljudi ostalo sakriveno u kontejneru, i nažalost su proveli i skoro deset mjeseci. Njih su sakrili, pa su ih poslije poslali u Bileću, to su bila četiri mladića koja su kao bila prebjeg iz JNA i sad su kao optuženici trebali ić' na Vojni sud u Beogradu, jer su izdali

Jugoslavensku narodnu armiju s prelaskom u sastav Ministarstva unutarnjih poslova Hrvatske. Moram naznačit da smo imali nekoliko lažnih razmjena koje su nas psihički jako ubijale, koje su... znate kad vam reču „evo dogovorena je razmjena, idete“ i mi se svi spremimo, a nemamo, doduše, što spremić jer što smo imali nemamo i čekamo i onda izađemo vani, krenemo prema rampi i onda dođe odozdo neki vojnik i kaže „ne, vaši vas neće, vraćate se nazad“. I vraćate se nazad ubijeni u pojam. Često su nas trovali sa lažnim vijestima s ratišta, da više nema Hrvatske, da nas nema ko razmjeniti, da ćemo provest dvadeset do trideset godina zatvora, što u Spužu, Podgorici, Beogradu i tako dalje. Jednostavno, više se ne nadate ničemu, dođete u situaciju da ne znate ni gdje ćete, ni što ćete, ni uopće da li će vas neko razmjeniti. Uz redovne sve te torture, jako je teško bilo. Ne mogu vam sve detalje pričati jer sam svjedok na sudu, ali mislim da možete shvatiti da je strašno bilo bit zatočenik logora Morinj.

Nataša Kandić: Jel' je za vas ovo suđenje neka satisfakcija?

Mario Lučić: Pa ja moram priznat da jest prošlo osamnaest godina. Teško je ljudima posle osamnaest godina setiti se ovakvih stvari kao ja, al ja bih možda mogao sad, kao što je gospodin prije mene. Počnu navirat sjećanja. Ja sad možda imam pet stvari koje bih mogao reći, ali pokušavate cijelo to vrijeme zaboravit to, pokušavate živjeti, imate obitelj. Ja imam obitelj, bogu hvala, ja imam dvoje djece, i tako dalje, i oni su mi, ajmo reći, velika pomoć u svemu. Česti posjeti psiholozima i tako dalje, nam, eto, malo nas vraćaju u život, ali je sad samo suđenje, sami čin i Tužilaštva Crne Gore i Hrvatske, i tako dalje, nam uljeva povjerenje da se zločini mogu oprostiti, ali ne smiju zaboraviti i da ti koji su to radili

neka budu pravedno kažnjeni isto kao osamdesetčetiri logoraša koja su umrla nakon razmjene do danas i tri koja su ubijena u logoru. Čovjek je, navodno se objesio u kontejneru, sad možete mislit ko zna kako izgleda brodski kontejner, kako se može mladić od dvadeset i četiri godine objesiti unutra. Morinj.

Nataša Kandić: Hvala Mario za ovo. Vi ćete imati prilike još i na sudu da ovo svedočite i svedočenje na sudu jeste važno, zato što to onda jeste javno, zvanično priznanje.“

SUSRET O LJUDSKOM BRATSTVU ODRŽAN U SUTOMORAMA

Foto: Darija Jelić // Susret o ljudskom bratstvu u Sutomorama
[Sutomore \(IKA\)](#)

12.06.2023.

Župa Svete Marije iz Sutomora organizirala je u petak 9. lipnja 2023. „Susret o ljudskom bratstvu“.

Nedavno priopćenje za javnost sa zasjedanja Međunarodne biskupske konferencije sv. Ćirila i Metoda u Prištini, s naglaskom da su pomirenje, suradnja, suživot i mir moralni imperativ, potaknule su organizatore da okupe petoricu „običnih ljudi“ koji su svojim postupcima, iako su time ugrozili vlastitu sigurnost i život, ukazali na humanost i junaštvo.

Na samom početku, župni upravitelj don Dejan Turza predstavio je encikliku pape Franje „Fratelli tutti“. „Svaka nova generacija mora prihvatiti borbe i postignuća

prethodnih generacija kao svoje vlastite i voditi ih k višim ciljevima. To je put. Dobro, jednako kao i ljubav, pravda i solidarnost, ne može se postići jednom zauvijek, moraju se stjecati svakog dana iznova. Nemoguće je zadovoljiti se onime što je već postignuto u prošlosti, i stati da bismo u tome uživali. Time bismo zanemarili da mnoga naša braća i sestre trpe situacije nepravde koje od svih nas traže djelovanje. Zato je važno, da u katehezi i propovijedanju na direktniji i jasniji način budu uključeni socijalni smisao života, bratska dimenzija duhovnosti, uvjerenje u neotuđivo dostojanstvo svake osobe i poticaj da sve ljubimo i prihvaćamo“, naveo je Turza, citirajući encikliku.

Nakon izlaganja, beskućnik Jovan Deura iz Beograda pročitao je Evanđelje po Luki o milosrdnom Samarijancu, a zatim su prisutni imali priliku da čuju svjedočenja Amira Reka iz Sarajeva, Ivana Hitija iz Varaždina, Frana Đokvučića iz Šestana koji je govorio o svom stricu don Pavlu Marvuliću, don Kelmenda Spačija i priču o Kotoraninu Mladenu Proročiću. Ono što im se dogodilo, zauvijek je odredilo njihov život, dokazali su da i u najtežim i najmračnijim vremenima postoje primjeri ljudskosti koji sjaju poput zvijezda, i prisutne potaknuli na razmišljanje.

Amir Reko, iako su mu samo tri dana ranije živi zapaljeni majka i članovi najuže porodice, nije želio osvetu, već je spasio 52 civila. „U toj situaciji u lipnju 1992. godine, kada zdrav razum nije mogao ovladati čovjekom, rekao sam da se maknu puške, a Srbima kazao – ja vas neću pobiti, svima vama ću pomoći. Tada sam osigurao njihov odlazak i od tog događaja sam imao velikih problema“, prisjetio se Reko najtežeg perioda svog života.

Dugo je živio u Danskoj, a nakon mnogo godina svoju priču predstavio je i medijima. „Supruga mi je rekla tada da se suzdržim, da to nije dobro za skromnog čovjeka, ali na neki

način, osjetio sam potrebu i mislim da ova priča ipak treba biti putokaz onog najvrjednijeg što u sebi nosimo kao ljudi, a to su ljubav, čestitost, iskrenost i poštenje. S ovog mjesta, u ovoj Božjoj kući želim poručiti da izdržimo bez obzira na to koliko teško bilo, da zaista budemo iskreni jedni prema drugima i da budemo ljudi. Ne mogu mrziti nikoga samo zato što je druge vjere, zato što je Srbin ili Hrvat, ne mogu moje kumove mrziti i nikada neću dati nikomu da to uradi dok sam ja živ“, istaknuo je Reko.

Profesor Ivan Hiti iz Varaždina je, također tijekom rata, spasio vrijedne knjige i ikone Srpske pravoslavne Crkve u Pakracu.

O zaboravljenom podvigu barskog katoličkog svećenika don Pavla Marvulića, govorio je njegov sinovac Frano Đokvučić. Kako je istaknuo, tijekom rata 1941. godine Marvulić je svojim znanjem i umijećem uspio spasiti oko 600 pravoslavaca koje su Talijani zarobili s namjerom da ih zatvore u njemački logor u Albaniji.

Iako već nekoliko godina službuje u Baru, malotko je znao za težak i izazovan život don Kelmenda Spaqija tijekom službovanja na Kosovu, kao i njegov podvig kada je u crkvi svetog Antuna spasio muslimanski narod tijekom rata 1999. godine.

„Svi ti ljudi našli su utjehu u crkvi svetog Antuna. Cijeli taj grad spasila su djeca, svi su bili u crkvi, svi su zahtijevali da imaju krunicu i molili su, tako da se kroz cijelo selo čuo glas djece, i to nas je spasilo. Sveti Antun je bio najveće oruđe koje je branilo taj narod. Ljudi, život bez Boga je ništa, vjerujte u Boga i sve ćete imati. Kao što se kaže u molitvi Očenaš – oprosti nam duge naše, kako i mi opraštamo dužnicima našim“, istaknuo je don Kelmend Spaqi.

Iako o svojim djelima nije želio govoriti, događaju je prisustvovao i Kotoranin Mladen Proročić. Tijekom opsade

Dubrovnik bio je jedan od stražara u Morinju, a prema svjedočenju mnogih Hrvata logoraša, bio je jedini stražar koji se prema zatvorenicima odnosio ljudski. Don Dejan Turza pročitao je svjedočenja logoraša o dobrim djelima Mladena Proročića, među kojima i jedno u kojima se navodi da im je Proročić spasio život.

„Jedini čovjek koji se u knjizi ‚Sjećanja dubrovačkih logoraša 1991. – 1992.‘ spominje po dobru učinjenom za zatočenike u Morinju je Kotoranin, Mladen Proročić.

Samo se uz njegovo ime ne vežu zlostavljanja, premlaćivanja, ponižavanja i ostale torture koje su prošli logoraši u tom ‚sabirnom centru‘. Dapače, u svojim svjedočanstvima zatočenici na desetak mjesta o Proročiću pišu kao o jedinom stražaru koji se prema njima ljudski odnosio.

Tako Milo Šikić, potpredsjednik Kriznog štaba Cavtata, ističe da mu je „Proročić spasio život“. Šikić je, inače, zbog svoje funkcije kao i činjenice da mu je rođeni brat Željko bio ratni predsjednik Izvršnog vijeća i Kriznog štaba SO Dubrovnik, u Morinju imao ‚poseban tretman‘.

U baraku su me prebacili 26. listopada 1991, i tu sam zatekao tridesetak logoraša, piše Šikić. U kontejneru su i dalje ostali Ivo Kralj i M. Brailo. Mene su i dalje odvodili na ispitivanje. Tih su me prvih dana boravka u baraci stražari tukli dvaput dnevno, po cijelom tijelu, od stopala do glave. Tijekom jednog batinanja upao sam u komu, i tako polumrtav ležao sam na podu oko trideset sati, a onda su me stražari izbacili iz barake i stavili preko jednog kamena. Čuo sam ih kako govore: ‚To je ustaša, treba ga ubiti.‘ Ipak je jedan od stražara rekao da treba zvati liječnika. Poslije me jedan vojnik odvuкао u baraku br. 2, koja je bila popunjena zatvorenicima. Taj mi je vojnik dao vode iz čuturice i komad čokolade. Bio je to Mladen Proročić i

mislim da mi je on spasio život. Pitao me tko sam, koga imam...

...On je na mene pazio i nije dao drugim stražarima da me tuku. No, kad njega nije bilo, bila je posve druga situacija“, naglašava Milo Šikić.

Opisujući užase proživljene u Morinju, Marko Herco iz Kupara u Župi dubrovačkoj, uz ostalo, ističe: „Moram spomenuti Mladena Proročića, logorskog stražara iz Kotora. On se od svih logorskih stražara jedini prema nama logorašima ljudski ponašao. Nazvao je moju suprugu, koja je s našom šestomjesečnom kćerkom iz Dubrovnika otišla rodbini u Zagreb, i rekao da se nalazim u Morinju i da sam živ. Jednom mi je donio i škare da odrežem nokte jer mi je jedan nožni nokat ulazio u meso, što je bilo jako bolno. Poslije me taj nokat više nije bolio. Kad je bio dežurni stražar, sve je logoraše redovito puštao na zahod, dok drugi stražari to nisu htjeli učiniti. Hvala mu za sve“, svjedoči Marko Herco.

Zbog svojih hrabrih, humanih djela i velikog srca nagrađeni su dugim aplauzima, a uručene su im enciklike „Fratelli tutti“ i diplome „Srce bez granica, kadro nadići razlike u podrijetlu, nacionalnosti, boji kože i religiji“ (FT 3) što su svojim junačkim činom pokazali da su braća svima, te da se može i treba činiti ono što je ispravno, a ne ono što je lakše. Amir Reko kazao je da je to njegovo prvo priznanje koje je dobio za učinjena djela.

Predvođeni milosrdnom sestrom Svetoga Križa iz Bara Teutom Augustini, prisutni su otpjevali ariju „Neka cijeli ovaj svijet“ iz mjuzikla „Jalta, Jalta“.

Na kraju je don Dejan podsjetio na nedavno izrečene riječi nuncija u Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini nadbiskupa Francisa Assisija Chullikatta, da je potrebno svojim životom biti svjetlo u svakodnevici, te je izveden

svojevrsan performans. Na stolu ispred crkve dječak je postavio globus, a svaki učesnik je upalio svijeću, dajući time svoj mali doprinos u zajedničkom svjetlu – dobroti na ovome svijetu. Osim toga, svi su sudionici dobili zahvalnicu za učešće na Susretu o ljudskom bratstvu – „srce bez granica, kadro nadići razlike u podrijetlu, nacionalnosti, boji kože i religiji“ (FT 3) i vrećicu sa sjemenom cvijeta i zadatak da ga trebaju posaditi.

Događaju su prisustvovali i predstavnici Društva maslinara „Bar“, Zajednice Talijana za Bar i Ulcinj, NVO „Žene Bara“, molitvene zajednice štovatelja Božjega milosrđa „Sveti Ivan Pavao II.“ i članovi društva „Vitezovi svetog Jovana Vladimira“.

Tim večernjim okupljanjem sudionici su se simbolično priključili događajima koji su počeli u subotu na prvom Svjetskom susretu o ljudskom bratstvu „Not alone“, sastankom pet radnih skupina (dobitnici Nobelove nagrade, okoliš, škole, ugroženi i udruge) u Vatikanu te na Trgu svetoga Petra u Rimu, uz prisustvo državnog tajnika Svete Stolice kardinala Pietra Parolina, gdje su se, uz svjedoke bratstva i umjetnike kao što je Andrea Bocelli, Al Bano, Stjepan Hauser i drugi, okupile obitelji i udruženja zajedno s onima koji žive na rubu društva, od najsiriromašnjih i beskućnika do migranata i žrtava nasilja i trgovine ljudima, i gdje je potpisana „Deklaracija o bratstvu“ kojom će Crkva cijelom svijetu ponoviti „ne“ ratu i potaknuti na zauzimanje za dijalog i izgradnju mira. Osam gradova u svijetu povezano je u direktnom televizijskom prijenosu da bi mogla podijeliti i širiti iskustvo bratstva, u Kongu, Srednjoafričkoj Republici, Etiopiji, Argentini, Izraelu, Japanu, Peruu i Italiji.

[HTTPS://IKA.HKM.HR/NOVOSTI/SUSRET-O-LJUDSKOM-BRATSTVU-U-SUTOMORAMA/](https://ika.hkm.hr/novosti/susret-o-ljudskom-bratstvu-u-sutomorama/)
<https://barinfo.me/susret-o-ljudskom-bratstvu-emitivno-vece-ispovijesti-obicnih-ljudi-heroja/>

<https://cgo-cce.org/en/2025/06/10/denying-war-crimes-is-a-threat-to-peace-and-to-montenegros-european-future/>

BRAILO, ŽUVELA I BAGOJE U PODGORICI NA PANELU „DIJALOGOM DO SUOČAVANJA SA PROŠLOŠĆU”

Dubrovnik Net
7. prosinca 2022.

Luko Brailo, Goran Žuvela i Zlatko Bagoje, sudionici i svjedoci ratnih događanja i napada na Dubrovnik 1991. sudjelovali su jučer na panelu „Dijalogom do suočavanja sa prošlošću” koji se održao u Podgorici. „Rušilački i nerazumni ratni poduhvat nanio je veliku i neprevladanu traumu crnogorskim i hrvatskim građanima, a jedan od načina da se ta trauma prevlada je da se o tome razgovara“, istakla je izvršna direktorica Akcije za ljudska prava (HRA) **Tea Gorjanc Prelević** na panelu „Dijalogom do suočavanja sa prošlošću“.

Svjedočenjima bivših rezervista Jugoslavenske narodne armije (JNA) i sudionika obrane Dubrovnika, u organizaciji HRA i Dramskog studija Prazan prostor, obilježena je 31 godina od napada na Dubrovnik.

“Cilj je da putem dijaloga zasnovanog na činjenicama pomognemo uspostavljanje povjerenja i pomirenja građana Crne Gore i Hrvatske“, navela je Gorjanc Prelević.

Ona je podsjetila da se Haški tribunal bavio samo najtežim napadom na Grad Dubrovnik 6. prosinca 1991., dok za ostale zločine na širem dubrovačkom području tijekom sedam mjeseci opsade još nitko nije odgovarao.

Kazališni redatelj i profesor FDU Cetinje Petar Pejaković je istakao da mladi s kojima su razgovarali, radeći na predstavi “Smrt u Dubrovniku”, ne znaju ništa o tome, da u udžbenicima nigdje nema priče o opsadi Dubrovnika, niti to nastavnici spominju. „Pogrešno je šutjeti o tome, djeca treba da znaju što se desilo, da gajimo kulturu sjećanja, kako se ništa slično ne bi ponovilo“, naveo je Pejaković.

Objasnio je da je “Smrt u Dubrovniku” poludokumentarna predstava bazirana na svjedočenjima sudionika dešavanja u Dubrovniku. Pojašnjava da je obavljeno oko 30 razgovora sa sudionicima ratnih događanja iz Crne Gore, te da je dobro da ima sve više onih koji žele o tome govoriti. Naveo je da je teško bilo slušati te ispovijesti, te da je, između ostalog, bio šokiran kada je čuo da su u Morinju, pored ostalog, „tjerali zatvorenike da laju na sijalicu”.

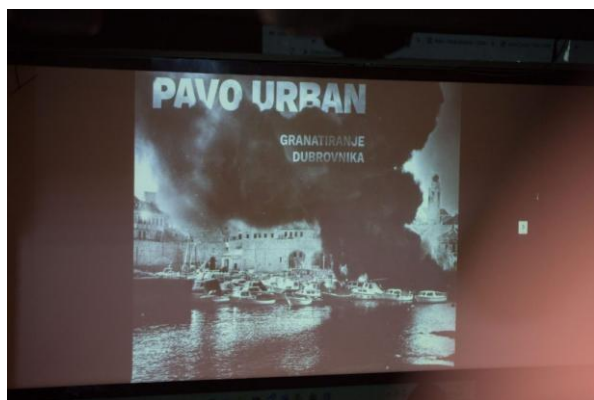
Asistentkinja na projektu REKOM Mreža pomirenja, Danijela Vojinović, navela je da i dalje ne postoji politička volja država za međunarodno pomirenje, te da je cilj te organizacije utvrđivanje istine, da se podrže lokalne inicijative radi suočavanja sa prošlošću, kao i da se prikažu sva iskustva ratnih zločina iz ugla žrtava. „Važno je da postoje predstave i filmovi kako bi zainteresirali mlađe

generacije za tu temu, kako se ne bi zaboravilo i ponovilo“, rekla je Vojinović.

Novinar i bivši rezervista JNA Veseljko Koprivica je objasnio da su prvoborci ratno-huškačkog novinarstva bili Pobjeda i RTCG.

“Momir Bulatović pozivao je u rat, Milo Đukanović govorio da mrzi šahovnicu i da će se konačno razgraničiti sa Hrvatskom, a Marović da je ovo je rat za mir”, podsjetio je Koprivica. Rekao je da je bio prisiljen da ode u Konavle, da je bio vozač jedne čete, da je tamo bilo strašno pljačkanje, paljenje kuća: “Ali to je radilo 10, 15 rezervista, ostali su pokušali da ih spriječe, ali su im prijetili da neće dočekati zoru”.

Novinar i publicista iz Dubrovnika Luko Brailo podsjetio je i na fotografije, koje je napravio fotograf Pavo Urban, koji je ubijen dok je fotografirao razaranje Dubrovnika 6. prosinca 1991. godine.

“Činjenica je da je rat najgori mogući oblik komunikacije među ljudima, nepojmljivo na što su ljudi spremni u ratu, ali je važno pokazivati i da nisu svi isti”, dodao je on.

Da nisu svi isti govori i svjedočenje predsjednika Skupštine dragovoljaca Dubrovačko-neretvanske županije i predsjednika Kluba ratnih vojnih invalida Gorana Žuvela, koji je ispričao i to da je 6. prosinca, kada je grad gorio, neko prevario komandanta i 38 granata je onesposobljeno tako da nije izgorjelo.

“Tom čovjeku treba dići spomenik, taj netko nije aktivirao te granate, a da se to dogodilo Dubrovnik bi do temelja izgorio”, istakao je Žuvela. Naglasio je i da dubrovačkim ženama treba dići spomenik, jer su one najveće žrtve, iako ih nitko ne spominje: “Da nije bilo tih žena, Dubrovnik bi pao”. Ispričao je da je njegova sestra imala tri godine kada je osijedila od granatiranja Dubrovnika.

Sudionik obrane Dubrovnika i zarobljenik u logoru Morinj Zlatko Bagoje ispričao je da je 66 dana proveo u Morinju, navodeći da je to bilo „mučilište“: „Dovedeni su potpuno nevini ljudi, i starci su maltretirani, ponižavani, mlaćeni“... Ispričao je da su bili izloženi psihičkom teroru, zastrašivani lažnim egzekucijama, da nisu imali hrane, da su im nakon nekoliko dana dali mokre pokrivače za pokrivanje...

Međutim, on je istakao da je bio stražar Mladen Proročić, koji je bio i u sali Dodesta dok je Bagoje govorio, koji mu je pomogao da sazna gdje mu je obitelj, koji je pomagao i ostalim zarobljenicima, da im je donosio cigare: “Dok je on bio na straži, mi smo praktično bili slobodni ljudi”.

Bivši rezervista JNA Marjan Šantić takođe je istakao da su mu prijetili da će mu pobiti porodicu ako ne ode u Dubrovnik. “Najteže mi je bilo kada sam u jednoj kući vidio sakrivene dječje igračke iza bojlera... Isto, neki ljudi su zakopavani tako plitko, da su im ruke izlazile, kad bi počela padati kiša”, rekao je Šantić. On kaže da se i sada boji šta će mu se dogoditi zbog onoga što govori na panelu.

Novinar Brailo je dodao da mu je najteže bilo, u studenom 1991., kada je ženu i djecu otpratio na brod, te da nije bio siguran da će ih opet vidjeti. “Naučiš kako da od litra vode sve opereš i uši i lice i tijelo i još se napiješ, naučiš biti sretan kad dobiješ komad kruha”, istaknuo je. Rekao je i da su na

Dubrovnik granate padale sve do sporazuma u Dejtonu na kraju 1995. godine.

Advokat Budislav Minić je ispričao da se kaje što je bio komandir dubrovačke jedinice, te da je poslije rata bio u Dubrovniku da oda počast “svojim ratnim neprijateljima”.

Direktorica Centra za istraživačko novinarstvo Crne Gore (CIN-CG) Milka Tadić Mijović je istakla da je tri desetljeća na snazi krivotvorenje povijesti i pokušaj zaborava, te da ne smijemo zaboraviti tko su bili glavni inspiratori ovih zločina. “Ti ljudi su nažalost i danas na vlasti”, zaključila je.

Izvršna direktorka Centra za građansko obrazovanje je naglasila da postoji snažan otpor uvođenju ovih tema u obrazovni sistem, te da se to mora mijenjati.

Sudionici konferencije su se složili da je najvažnije da mladi ljudi čuju i znaju šta se događalo devedesetih, kako se tako nešto nikada ne bi ponovilo. “Sve za mir, sve protiv rata”, zaključio je Koprivica.

Napad na Dubrovnik počeo je 1. listopada 1991. Rat se odvijao od Prevlake i Konavala preko šire regije Dubrovnika, uključujući povijesnu koji je pretrpio najteže granatiranje 6. prosinca 1991. Vojnim formacijama JNA zapovijedao je general Pavle Strugar. Opsada Dubrovnika trajala je do 26. svibnja 1992. godine. Poginulo je 116 civila, 194 hrvatska branitelja i 165 pripadnika JNA iz Crne Gore.

Projekti “Svjedočenja o opsadi Dubrovnika 1991-1992” Akcije za ljudska prava i „Kada smo jednom išli na Dubrovnik“ Praznog prostora dio su projekta “REKOM mreža pomirenja” koji financijski podržava Europska Unija.

<https://www.dubrovniknet.hr/brailo-zuvela-i-bagoje-u-podgorici-na-panelu-dijalogom-do-suocavanja-sa-prosloscu/>

PANEL DISKUSIJA "NAPAD NA DUBROVNIK: DIJALOGOM DO SUOČAVANJA S PROŠLOŠĆU", 6.12.2022.

(...)

Tea Gorjanc Prelević: Ja bih sada dala reč, javio se gospodin Adrijan Vuksanović, on je predsjednik Hrvatske građanske inicijative i do skoro ministar u Vladi Crne Gore. Izvolite, hvala što ste danas sa nama

Adrijan Vukasnović: Hvala, prije svega, vama što ste organizirali ovakav jedan skup i hvala nevladinoj udruzi Prazan Prostor. Na početku ste kazali o tom liječenju trauma, liječenje trauma i terapijski pristup traumi kreće mišlju koje je uvelikom podsjeća upravo na ta vremena devedesetih i zbog toga sam posebno zahvalan. Ne bih sad potencirao hrbarost ali u jednoj mjeri je ona i potrebna. Ja ne vjerujem onima koji žale nad Dubrovnikom, a ne žali nad Srebrenicom, Vukovarom, Sarajevom i Škabrnjom. Ne vjerujem ni onima koji žale nad Dubrovnikom ali istovremeno će osuđivati legitimnu potrebu Hrvatske da se oslobodi od te agresije i oslobodi taj prostor nakon toliko godina maltretiranja od tada treće vojne sile u Evropi. Zbog toga je vrlo važna ta ploča koja se postavila i ja sam sa velikim zadovoljstvom bio na tom događaju i mislim da u tom trenutku nije bilo mjesta nigdje mi nego baš tada da budem u Morinju. Da sam u pravu sve ovo kad ističem, upravo svjedoči i politička sudbina dvojice ministara koji su inicirali sve to, a to su ministri Konjević i Krivokapić koji su smijenjeni nakon toga. Ja sam smatrao da nakon njihove smjene i tretiranja te ploče, ne treba više da budem u takvom

društvu i podnio sam ostavku. To govori o ozrjeću koje mi danas živimo gdje neko želi neku drugu prošlost. Možemo mi raspravljati o raznoraznim detaljima, o procedurama ali pitanje ploče u Morinju je, prije svega, etičko pitanje. To je, prije svega, pitanje morala, a onda propisa. Ja vam mogu nabrajati ovdje ne znam koliko slučajeva gdje su ti propisi bili ugroženi i ne samo što su bili prekršeni nego je postavljanje nekih drugih objekata u najgorem slučaju ugrožene vrijednosti multinacionalnog i multivjerskog sklada i o tome svi šute. Mi danas imamo određene novinare, koji su tada bili aktivni, iz one Pobjede, iz one Radiotelevizije Crne Gore, koji objavljuju knjige, koji šetaju po Crnoj Gori i predstavljaju se kao vrijednost, mi imamo to danas. Mi imamo neke od njih koji su do juče bili politički aktivni i to je ono što govori da zapravo ovdje je sukob dva koncepta, koncepta Crne Gore koja je samosvjesna, koja uvažava druge i Crne Gore koja ne želi svoj subjektivitet. Meni je drago što smo mi kao politička struktura sudjelovali u onom procesu koji je Crnu Goru pozicionirao tamo gdje je njena državnost počela, to je zapadni civilizacijski krug. Jako je važno što smo danas čuli i ja uistinu odajem priznanje ovim ljudima koji su tako hrabro ponovo se suočavali sa onim sadržajima traumatskim koje su doživjeli devedesetih. Izuzetno poštujem i priznanje vlastite odgovornosti i isticanje vlasitog stida, to je nešto što je od velike važnosti. Drago mi je što smo i čuli, a to smo i znali iako rijetko to javno spominjemo i za primjere ljudskog, plemenitosti ljudi koji su u tim nehumanim uvjetima pokazali da mogu biti to malo svjetlo u ogormnoj tami, koja je pritiskala i koja je unosila veliki nespokoj tim ljudima. Kao i za ovaj fosfor koji nije aktiviran. To su izuzetne stvari. Istina je, ne treba gledati sve crno-bijelo, ima puno toga sivog. Vi ste mi pomogli svojim

svjedočenjem da ja kao neko ko je sin oca koji je bio uhapšen jer nije htio da ide na Dubrovnik i nikad nije posle govorio što je tamo doživljavao. Upravo ovaj neaktivirani fosfor, gospodin Prorčić koji je predstavljao dostojanstvo ljudskog roda u tim nehumanim uvjetima, pokazuje da nije sve crno-bijelo i Bogu hvala da je takvih ljudi bilo i onih koji nisu aktivirali fosfor i onih kojima su se zarobljenici radovali na njihovoj smjeni na straži. To su velike stvari i Bogu hvala da je tako. Hvala vam.

Tea Gorjanc Prelević: Daliborka Uljarević, moja koleginica, direktorica Centra za građansko obrazovanje. Izvoli, Daliborka.

Daliborka Uljarević: Ja bih samo htjela kratko da se zahvalim Akciji za ljudska prava i Praznom Prostoru, što su nam dali danas priliku da čujemo ova dragocjena svjedočanstva. Znam da nije lako ljudima iz Dubrovnika da na današnji dan evociraju te uspomene i zbog toga su još veća i vrijednija svjedočanstva gospodina Luka Braila, gospodina Zlatka Bagoja i gospodina Žuvele. Za građansku Crnu Goru su 20 podjednako važna i svjedočanstva Veseljka Koprivice, Marjana Šantić i činjenica da među nama živi jedan Mladen Proročić jer mi nemamo priliku da o stvarima pričamo. Gospodin Brailo zna iz komunikacije koju imamo godinama da je jako mali broj organizacija civilnog društva koji istrajava na ovim temama, da se taj krug ne širi naprotiv činjenice koliko nas danas ovdje govori i čini mi se danas da se u Crnoj Gori sužava. Odnos prema ploči u Morinju koji je sveden u stvari na jedan komunalni problem je onaj odnos koji je izraz toga kako se danas gleda na pitanje suočavanja sa prošlošću, ne ulazeći u to na koji način je postavljena ploča i šta na njoj piše. Mi smo se kao

organizacije odredile prema tome ali danas u Crnoj Gori preovladava stav da ne samo treba njegovati kulturu zaborava, nego treba negirati činjenice ili ih treba izvrtati na način da ne one budu banalizovane, relativizovane i slično. Postoji snažan otpor uvođenju ovih tema u obrazovni sistem. Mi smo prošle godine producirali jedan set video lekcija sa profesorima istorije, svim tim neprijatnim temama iz naše skorašnje istorije. Međutim one ne mogu da uđu u formalni obrazovni sistem, čak je i na inicijativu jednog od ratnika, predsjednik Udruženja ratnih vetereana devedesetih godina zamalo pokrenut disciplinski postupak u periodu dok je ministarka Bratić bila protiv jednog od autora jedne od tih video lekcija, koja je potpuno bazirana na činjenicama. Zato hoću da naglasim koliko su nam važni ovi događaji, koliko nam je važno da istrajete na predstavi i da dolazite kod nas jer nam pomažete da se Crna Gora suočava sa ovim pitanjima. To je proces koji je sada u snažnoj regresiji i nama treba vaša podrška. Zato vam se zahvaljujem što ste danas ovdje sa nama.

(...)

BOKA I DVA VELIKA SRPSKA KOMPLEKSA

**PEČARIĆ JE JASAN I TAČAN: „BOKA
POMAŽE U RJEŠAVANJU DVA VELIKA
SRPSKA KOMPLEKSA: 1. MORE, I 2.
HRVATSKA KULTURNA BAŠTINA.“**

BOŽIDAR PROROČIĆ

02 travnja 2025

**KOME SMETAJU HRVATI U BOKI
KOTORSKOJ? CRNOGORSKI
KNJIŽEVNIK I PUBLICIST ZA MORSKI
HR O GORUĆOJ TEMI U SUSJEDSTVU**

**U zemlji koja se „hvali“ multietničkim skladom, u
jedinstvenom prostoru kakav je Boka Kotorska –**

dragulju mediteranske civilizacije, Hrvati smetaju samo onima koji i dalje žive u mračnim odajama prošlosti.:

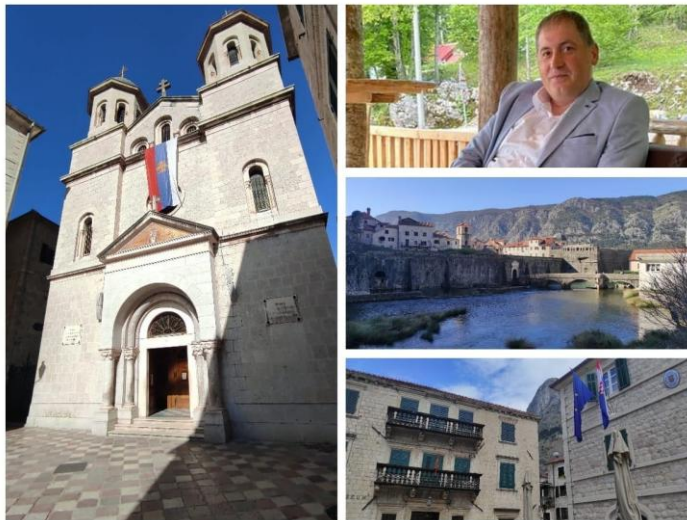

Foto: Morski HR

. Onima kojima povijest služi ne da objasni stvarnost, već da je nasilno prekroji. Onima koji ne mogu prihvatiti činjenicu da u Boki Kotorskoj već vijekovima postoji narod koji, iako manjinski po brojnosti, nosi na sebi najvidljiviji pečat duhovnosti, arhitekture, književnosti, jezika i kulture, piše za Morski HR cijenjeni crnogorski književnik i publicist, Božidar Proročić čiji tekst prenosimo u integralnom obliku:

Taj narod su Hrvati.

I upravo njima, njihovom identitetu i postojanju, ovih dana otvoreno prijete sveštenik Srpske pravoslavne crkve u Tivtu,

Mijajlo Backović, koji je u emisiji „Slobodna zona“ na TV Prva izjavio:

Božidar Proročić

„Moram se vratiti malo unazad i kazati da do Drugog svjetskog rata u Boki Rimokatolici uvijek govore da su Bokelji, ili Srbi. Ivo Andrić i Meša Selimović o tome svjedoče. Onda je u ovom projektu nastupila kroatizacija bokeljskih Rimokatolika i oni su se nasilno gurali da postanu Hrvati. Vidite kada dođu zvaničnici Hrvatske da dođu da posjete hrvatsku nacionalnu manjinu. Kad bi Adrijan Vuksanović i ostali pogledali ko su im bili pradedovi znali bi da nisu bili Hrvati. Ne osporavam pravo da se izjašnjavaju kako žele, ali

govorim o projektu. Zato se pominje Morinj, a ćuti o Lori.“

Ova izjava nije samo istorijski netačna, već i intelektualno uvredljiva, ideološki opasna i duboko necivilizacijska. Njome se nastavlja već poznata dogma jednog dijela SPC – da su svi koji nijesu Srbi ili postali Srbi ili su izdali neko tobožnje „izvorno srpstvo“. Ali ova dogma se raspada pred najobičnijim činjenicama.

Crkva sv. Nikole u Kotoru

Tvrđnja da su „rimokatolici u Boki govorili da su Srbi“ ne počiva ni na jednom vjerodostojnom istorijskom izvoru. Ni Ivo Andrić ni Meša Selimović nisu bili istoričari Boke, niti etnografi. Biti „Bokelj“ označava geografski pojam a nikako nacionalnu pripadnost. Koristiti takvu odrednicu da bi se zatirala hrvatska svijest, predstavlja svjesnu manipulaciju.

Šta više istorijski podaci govore sasvim suprotno. Hrvatski akademik Josip Pečarić, rođeni Kotoranin, tačno je zapisao:

„Zato i kad govorimo o kulturnoj baštini Boke, govorimo o hrvatskoj baštini.“ Pečarić podsjeća da je biskup Pavao Butorac još 1938. godine zapisao kako je „baš iz Boke Kotorske došla inicijativa i s najvećim oduševljenjem 1848. Boka predvodi akciju sjedinjenja s Hrvatskom“, kao i da je ban Jelačić 1851. godine dočekan s istim oduševljenjem. U to vrijeme, počinje da jača velikosrpska politika – a na njenom udaru prvo se našla upravo Boka.

Kotor

Zašto? Odgovor Pečarića je jasan i tačan:

„Boka pomaže u rješavanju dva velika srpska kompleksa: 1. More, i 2. Hrvatska kulturna baština.“

Sa stvaranjem prve Jugoslavije, velikosrpska politika dobija institucionalne instrumente za sustavno sprovođenje svojih ciljeva. A rezultati su poražavajući. Ako se uporede popisi iz 1910. i 1991. godine, broj Hrvata u Boki je smanjen tri puta, iako se ukupan broj stanovnika udvostručio. Herceg Novi: sa 70 % Hrvata na 2 %, Kotor: sa 69 % na 7 %, Tivat: sa 95 % na 23 %.

Kotorani su oduvijek bili orjentirani na more - Foto: Morski HR

To je etničko čišćenje u miru.

Danas, Hrvata u Crnoj Gori ima oko 1 %, a njima pripada više od 50 % kulturne baštine Boke. I ne samo to – ako se itko i igdje, kako reče Pečarić, „s Bogom utrkivao u stvaranju ljepote“, to su bili Hrvati u Boki Kotorskoj. Nije slučajno što je kotorska opština proglašena svjetskom

prirodnom i kulturnom baštinom u opasnosti – jer nestaje ono što je činilo njenu dušu hrvatsko nasljeđe.

Ne treba zaboraviti ni period nakon Drugog svjetskog rata – vrijeme kada su hrvatski katolički sveštenici iz Boke Kotorske proganjani, zatvarani, pa čak i ubijani. Hrvatsko ime se sistematski zatiralo, a svaki pokušaj njegovog očuvanja bio bi odmah etiketiran kao „ustaški“. Bio je to najjeftiniji, ali najefikasniji obračun politički i duhovni. Kroz decenije komunističke i velikosrpske politike, sprovedena je planska asimilacija: milom ili silom, preko obrazovnih sistema, medija i ideoloških narativa, Hrvatima je oduzimano pravo na sopstveni jezik, kulturu i kolektivno pamćenje. U tom procesu, floskula da je „Bokelj“ identitetska, a ne samo geografska odrednica, služila je kao instrument za neutralizaciju hrvatske svijesti. Sve je postajalo „bokeljsko“, da ne bi bilo hrvatsko. Sve se prikazivalo kao „naše“, samo da ne bude „njihovo“.

Hrvatski konzulat u Kotoru

A da je hrvatsko prisustvo u Boki autentično i višestoljetno, svjedoči i Maro Dragović, kotorski

vlastelin iz druge polovine 16. vijeka. On je 1617. godine posvetio pjesmu filologu Bartolu Kašiću, u kojoj piše:

„Kada s’ navijestio u pjesnijeh glas tvoj
Naši Dalmatini i vas ròd Harvacki,
Daržat će u cini pjevanja glas rajski;
Od našega mora do mora ledena
Živit od govora dika će plemena.“

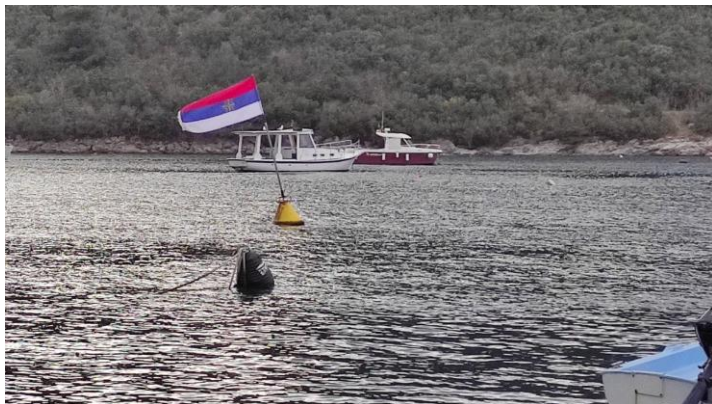

Kotor

Ovi stihovi su najuzvišeniji dokaz o postojanju hrvatskog kulturnog i jezičkog identiteta u srcu Boke, i ne postoji ideološki malter SPC koji će te temelje moći prekriti. Nazivati sve to „projektom“ kako čini paroh Backović znači rugati se i istoriji i Bogu.

Pokušaj da se relativizuje logor Morinj i istovremeno prebacuje pažnja na logor Lora, predstavlja klasičnu zamjenu teza. Jer Morinj je bio logor na tlu Crne Gore, u kome su zarobljeni Hrvati, i koji do danas ostaje mračna mrlja na savjesti države. Niko ne osporava zločine bilo đe,

ali porediti kontekst agresije sa kontekstom odbrane – znači relativizovati istinu.

Srbijanska zastava privezana na bovu u ribarskoj lučici Bigova, nedaleko od Kotora

I na kraju, kada Backović poručuje da Adrijan Vuksanović i drugi „ne znaju ko su im praćedovi“, onda time ne osporava samo pravo na identitet, već i pravo na istorijsko sjećanje. Hrvati Boke Kotorske jako dobro znaju ko su im bili praćedovi – oni koji su gradili crkve, katedrale, slikavali freske, pisali pjesme, plovili sinjim morima, obnavljali škole i mostove, a ne oni koji su huškali i dijelili.

Hrvati u Boki nijesu projekat – oni su temelj Boke Kotorske, Crne Gore i Mediterana. Njihovo prisustvo nije plod nasilne politike, već rezultat stvaranja, opstajanja i doprinosa kroz vjekove. Oni nijesu došli sa strane – oni su iz Boke. I nisu gurnuti u hrvatstvo – već su u tom identitetu rođeni i u njemu opstali, uprkos progonima, asimilaciji i političkoj represiji. Zato, kad se god neko upita „kome smetaju Hrvati u Boki Kotorskoj“, odgovor je jasan:

smetaju samo onima koji žele Boku bez Boke, bez slojeva, bez različitosti, bez istine ali sa četiri oscila kao jedinim prefiksom „svetog srpstva“. Ali to neće moći. Jer dok god bude pamćenja, dok god bude stihova, dok god bude istine – biće i Boke kakva jeste: hrvatske, multikulturne, mediteranske i vječne.

I neka se čuje jasno:

**„Od našega mora do mora ledena,
Živit od govora dika će plemena.“**

Kada predsjednik Opštine Tivat, Željko Komnenović, izjavi da „izjave poput one koju je dao tivatski paroh Mijajlo Backović nisu dobre za Tivat“, onda se ne zna da li više vrijeđa inteligenciju građana ili dostojanstvo Hrvata koji su vijekovima oblikovali lice ovog grada. Takva izjava je politička gimnastika bez kičme, pokušaj da se istovremeno ostane u milosti huškačkog narativa i da se opere lice pred javnošću.

Komnenović se trudi da sve relativizuje: „nije to dobro za imidž grada“, „nije dobro ni za suživot“, „nije to stav lokalne vlasti“. A čiji je onda? Backovićev stav nije pao s neba on je godinama njegovan u sjenkama lokalnih vlasti koje su zatvarale oči pred rastućim nacionalizmom, sve dok im isti taj nacionalizam nije eksplodirao pred kamerama. Sad, kad treba pokazati odgovornost, Komnenović se skriva iza floskula i praznih osuda „sa svih strana“.

To što radi predsjednik Opštine Tivat nije neutralnost to je kukavičluk. Umjesto da jasno i bez ostatka stane uz napadnutu hrvatsku zajednicu, on balansira između osude i opravdanja, kao da je riječ o saobraćajnoj nezgodi, a ne o dubokoj povredi dostojanstva građana njegovog grada. Komnenovićevo pozivanje na „lični stav“ Backovića je jeftin pokušaj „dezinfekcije“ sopstvene odgovornosti. Jer

Backović ne govori iz tame, nego sa „oltara“, uz blagonaklonost vlasti koje ga godinama tolerišu. Ako Backović danas sije mržnju, to je zato što su mu razmoražni Komnenovići juče širom otvorili vrata.

Umjesto što se „ograđuje“ i „napominje“, Komnenović bi trebalo da odgovori – zašto je ćutao sve ove godine? Će je bio dok su se u Tivtu relativizovali logori, negirala kultura Hrvata, a vrijeđali potomci onih koji su gradili ovaj zaliv? Zašto se sada pravi nevješt? Jer prava odgovornost nije u riječima koje izgovaramo kad se suočimo s problemom nego u ćutanju koju „njegujemo“ dok on raste. A Komnenovićevo ćutanje je bilo „glasnije“ od svih Backovićevih izjava.

Ne, gospodine Komnenoviću nije dovoljno reći da su izjave „loše za imidž grada“. One su sramota za samu funkciju koju obavljate. Ili ste predsjednik svih građana Tivta – i onih koji slave Božić, i onih koji slave Božić i Badnjak i onih koji pjevaju „Lijepa naša“, i onih koji pjevaju „Oj svijetla majska zoro“ ili niste predsjednik nikome. Između nema.

Božidar Proročić

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/bozidar-prorocic-kome-smetaju-hrvati-u-boki-kotorskoj>

<https://www.morski.hr/kome-smetaju-hrvati-u-boki-kotorskoj-crnogorski-knjizevnik-i-publicist-za-morski-hr-o-gorucoj-temi-u-susjedstvu/>

J. Pečarić, Boka kotorska i Bokelji, dragovoljac.com., 2025.:

<https://www.dragovoljac.com/pecaric/bokelji.pdf>

PRILOZI

Foto: Niksa Stipanicev / CROPIX

PROŠLE SU GODINE

±

HRVATE ĆE ŠOKIRATI KADA VIDE TKO DOLAZI NA THOMPSONOV KONCERT: 'POSLUŠAJTE NJEGOVU NOVU PJESMU'

Autor: I.J.Nedjelja, 06. travnja 2025. u 09:31

Koncert **Marka Perkovića Thompsona**, gdje bi prema posljednjim procjenama trebalo biti oko pola milijuna ljudi, nestrpljivo očekuju i državljani Crne Gore, barem oni koji se deklariraju kao etnički Crnogorci. Naime, u Crnoj Gori

već godinama pjevaju njegovu ‘Bojnu Čavoglave’, prenosi Slobodna Dalmacija.

Crnogorci koji podržavaju Thompsona u podržavanju hrvatskog pjevača vide bunt prema velikosrpskoj politici koja želi zatrti crnogorski identitet i kulturu. Nije stoga neobično da je dio Crnogoraca kupio i karte za predstojeći Thompsonov koncert u Zagrebu.

Vremena su se promijenila, pa tako ljudi s kojima smo bili prije 30 godina u ratu dolaze na koncerte pjevača čiji je skoro cijeli opus vezan uz Domovinski rat.

Foto: Nikola Brboleza / CROPIX

‘Hrvati vole i poštuju svoje’

“Hrvati drže do sebe i svoga, a poslušajte njegovu novu pjesmu ‘Ako ne znaš što je bilo’. Nije ni čudo što je srušio sve rekorde”, “Pokazatelj koliko je to društvo ogrezlo u patologiji, užas je s kim dijelimo granicu”, “**E to je patriotizam**, Hrvati vole i poštuju svoje”, samo su neki od komentara sa crnogorskih medija.

Izgleda da su mnogi zaboravili taj tužni i tragični 1. listopada 1991., kada su tenkovi i vojska JNA, zajedno s rezervistima iz Crne Gore i Hercegovine, krenuli iz pravca Trebinja i Herceg Novog prema Konavlima i Dubrovniku. U operaciji je sudjelovalo između 20 i 30 tisuća vojnika, većinom iz crnogorskih i hercegovačkih jedinica.

Dubrovnik je bio pod opsadom gotovo osam mjeseci, a najteži dan bio je 6. prosinca 1991., kada je stari grad – pod UNESCO-vom zaštitom – brutalno granatiran. Tog dana ispaljeno je više od 2000 granata, a ubijeno je 19 civila, s desecima ranjenih.

Tisuće su protjerane

Ukupno je u napadima poginulo više od 100 civila i branitelja, a tisuće su bile protjerane ili ostale bez krova nad glavom. Velik broj povijesnih i kulturnih spomenika bio je teško oštećen.

Crna Gora, iako tada još formalno u sastavu Jugoslavije, aktivno je sudjelovala u agresiji. Dio političke elite, predvođen tada mladim **Milom Đukanovićem** i **Momirom Bulatovićem**, podržavao je napad. U tom trenutku, Crna Gora je bila lojalna Beogradu i politici **Slobodana Miloševića**.

Nakon rata, Crna Gora je postupno promijenila retoriku, a 2000-ih su neki tadašnji čelnici izrazili “žaljenje” zbog sudjelovanja u napadu. No, nikada nije došlo do formalne isprike državnoga vrha Crne Gore prema Hrvatskoj.

https://www.dnevno.hr/vijesti/hrvate-ce-sokirati-kada-vide-ko-dolazi-na-thompsonov-koncert-poslusajte-njegovu-novu-pjesmu-2700605/?fbclid=IwY2xjawJkaFtleHRuA2FlbQIxMQABHtyc6d2BTIMjc2t82q23_pk_EyEkhsAMvZ6itcUfwVPGtNluysRwNb9pAp7O_aem_h_Ww9x_-0eo59X4L1cTHQ

CRKVA SV. LUKE U KOTORU

Crnogorski književnik Božidar Proročić u tekstu koji sam dao na svom facebooku „Kome smetaju Hrvati u boki kotorskoj? Crnogorski književnik i publicist za Morski HR o gorućoj temi u susjedstvu“ kaže: „Pečarić je jasan i tačan: „Boka pomaže u rješavanju dva velika srpska kompleksa: 1. More, i 2. Hrvatska kulturna baština.

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/bozidar-prorocic-kome-smetaju-hrvati-u-boki-kotorskoj>
<https://www.morski.hr/kome-smetaju-hrvati-u-boki-kotorskoj-crnogorski-knjizevnik-i-publicist-za-morski-hr-o-gorucioj-temi-u-susjedstvu/>

Jedan maleni 'kamenčić' u priči o srpskom kompleksu hrvatske kulturne baštine je i priča o danas pravoslavnoj crkvi Sv. Luke. O njoj, ali i ne samo o njoj, pisao sam u članku:

SV. SAVA ULJEZ NA PREVLACI

Nedeljna Dalmacija, 16. veljače 1996.¹

Simbol za srpsko otimanje hrvatske kulturne baštine je - BOKA KOTORSKA! Po zvaničnim(!) crnogorskim izvorima 40% nepokret-nog i oko 70% pokretnog spomeničnog blaga današnje Crne Gore nalazi se u Boki kotorskoj. Ogromna većina tog blaga nalazi se u mjestima Boke kotorske koja su stoljećima nastanjivali isključivo ili uglavnom Hrvati, pa je jasno i zašto je ta baština najčešće

¹ Tekst **J. Pečarića** objavljen je i u knjizi: **A. i J. Pečarić**, Strossmayerova oporuka, HAZU, Zagreb, 2002.

svojina Katoličke crkve, dakle kotorske biskupije. A kotorska je biskupija dio splitske metropolije - dakle, dio Crkve u Hrvata. Srbima kojima je 400 godina u turskom ropstvu značilo i 400 godina bez ikakvog kulturnog stvaranja, vođeni svetosavskom crkvom, preostaje jedino da otmu tuđu baštinu i tako popune ovu prazninu. Sjetimo se samo da u HISTORIJI NARODA JUGOSLAVIJE iz 1953. povijest Dubrovačke Republike nije ušla u povijest hrvatskog naroda. Pa kada su to mogli s Dubrovnikom, jasno je da su njihovi "historičari" mogli preplaviti Boku, dokazujući njezino navodno srpstvo. Sjećate li se samo TV emisije: Crnogorska kulturna baština: Katedrala sv. Tripuna u Kotoru. A radi se o najstarijoj hrvatskoj katedrali iz 1166. Itd. itd.

Cijelo područje kotorske biskupije bilo je nastanjeno Hrvatima. Pravoslavlje prvi put donose **Nemanjići**. Naravno, na svetosavski - otimački način. O tome crnogorski akademik **Pavle Mijović** u knjizi "Ozloglašeno nasleđe" kaže: "Na Prevlaci je Sava, osnivač srpske pravoslavne crkve, utemeljio 1219. godine prvu zetsku pravoslavnu episkopiju na mjesto starog benediktinskog manastira u kraju koji je vjekovima prije bio isključivo pod jurisdikcijom latinske kotorske biskupije. Učinio je to silom - na isti način i po uzoru na sličan postupak oca svojega **Nemanje**,... Savu, naravno nitko iz Kotora nije priupitao: "Što radiš to što ne valja, ne savjetujući se s nama?", jer se na to pod Nemanjinom strahovladom nitko nije smio usuditi. Stajala je tako ova Savina zetska pravoslavna episkopija u moru katoličke Boke 125 godina, sve vrijeme kraljevanja Nemanjića." Da, episkopija, a potom i mitropolija u moru katoličke, tj. hrvatske Boke. A pravoslavno pučanstvo dolazi u Boku tek s turskim osvajanjima ili kao posljedica tih osvajanja. A Hrvati kao

dobri katolici daju im oltare u svojim crkvama, da bi potom ovi postali suvlasnici ili vlasnici nekih od tih crkava. Zato se moglo i očekivati da će upravo te crkve biti prve na udaru velikosrpskog otimanja hrvatske baštine!

Muk u Hrvatskoj

Najznačajnija takva crkva sigurno je crkva sv. Luke u Kotoru iz 1195. godine. Zadužbina je kotorskih građana **Maura Casafranca** i njegove žene Bone. U katoličkom - hrvatskom Kotoru, ali u vrijeme kada je Kotor priznavao vlast Nemanjića. U gradu nije bilo pravoslavnog pučanstva sve do 17. stoljeća kada se u njega sklonio veći broj, pretežno iz obližnjeg Grblja, bježeći pred Turcima. Mletačka im je vlast 1657. godine dala na uporabu katoličku crkvu sv. Luke, a katolici su ostavili svoj oltar u crkvi, na kome je bila stara ikona sv. Luke, a kasnije su pravoslavcima i poklonili crkvu. Naravno, potpuno u skladu sa svojim načinom iskazivanja zahvalnosti, pravoslavno gradsko pučanstvo 1812. godine uklonilo je mrski oltar iz crkve. Imati u vlasništvu jednu tako vrijednu crkvu koja je stalno pobuđivala interes u znanstvenim krugovima i u inozemstvu, i to crkvu iz 1195. godine bila je velika stvar za Srpsku pravoslavnu crkvu. Mogli su dokazivati kontinuitet srpstva u Boki kotorskoj, kontinuitet “srpske” Boke - “Zaljeva Nemanjića”. Zato su još mnogo prije Domovinskog rata nji-hovi svećenici negirali samu činjenicu da je crkva bila katolička. U samoj crkvi su tada istakli povijest crkve, naravno bez pravih činjenica, a danas na samim vratima crkve stoji natpis: “Srpska pravoslavna crkva - 1195. godina”, koji bi trebao legalizirati lažnu činjenicu da su oni izgradili tu crkvu. U stvari, prošle su godine u tu svrhu i održali veliku proslavu 800. godišnjice “svog” građenja ove crkve. Na žalost bez ikakve reakcije u

Hrvatskoj. Umjesto da smo mi u Hrvatskoj organizirali proslavu te 800. godišnjice od kako su Hrvati grada Kotora izgradili tu sjajnu crkvicu, bez obzira na to što smo je darovali pravoslavicima, ili upravo i zbog toga!

“Dovdje je Croatia”

Ali još je znakovitiji slučaj crkve sv. Petke u Spičanskom polju, crkve koja je u zajedničkom vlasništvu i katoličke i pravoslavne crkve. Crkva je imala i dva oltara - jedan za katolike, drugi za pravoslavne. Ali prošle se godine i tamo dogodio narod! Naime, 25. travnja prošle godine, don **Nikola Majić**, župnik u Sutomoru, trebao je po tradiciji održati misu na Markov dan u toj zajedničkoj crkvici. Ali 2-3 dana prije toga dogodio se narod. Sastao se spičanski pravoslavni crkveni odbor s njihovim svećenikom popom **Pavlom Kalanjem** i to proglasio provokacijom jer je tog dana njihov Uskrs (DEM): “Ključ od svete Petke ni po koju cijenu ne smije dospjeti u ruke don Majića, odnosno spičanskih rimokatolika. Inače im taj ključ ne smije dospjeti u ruke, a naročito ne da bi u pravoslavnoj (sic!) crkvi služili misu na pravoslavni Uskrs. Uskrs je kršćanski praznik nad praznicima, dan na kojem počiva izvorna kršćanska vjera. A izvorna kršćanska vjera pravoslavlja je i dan-danas.”

Ali po istom tjedniku, problem je i u katoličkom svećeniku.

Dogođeni narod je podsjetilo “da je on došao u Sutomore, preko Boke, iz rodnog Širokog Brijega, najustaškijeg kraja ustaškog dijela Hercegovine, ali i da već godinama, po jezuitskom moralnom načelu Cui Licitus est finis, etiam licent media (kome je dopušten cilj, i sredstva su mu dopuštena), ili Finis sanctificat media (Cilj posvećuje sredstva), ‘truje’ sutomorsku omladinu. On subotom u

svojoj crkvi sveta Marija u Sutormu organizuje igranke na kojima se propagiraju ideje crnogorskih 'liberala'."

I ne samo da je veliki grijeh što spičanski katolici simpatiziraju crnogorske liberale već su navodno oni na staroj granici Austro-Ugarske, na mostu na riječici Željeznici (a danas granici kotorske biskupije) prije par godina napisali "Dovdje je Croatia". I naravno, pop Pavle Kalanj nije dao ključ don Nikoli Majiću (po svim pravilima nama dobro poznatog "bratstva i jedinstva") pa je ovaj održao misu, za stotinjak spičanskih katolika, ispred crkve. Ali nije crkva sv. Petke jedina takva crkva u tom kraju. Sjetimo se, na primjer, da su crkvu. sv. Tekle, nastradalu u potresu 1979. godine, kada je obnovljena 1987. zajednički posvetili kotorski biskup i crnogorski mitropolit.

Da je događanje naroda trebalo biti nastavljeno bilo je očito iz navedenog članka u DEM-u. **Vaso Peroč**, predsjednik spičanskog crkvenog odbora poručuje: "Ne polažu oni (katolici, J.P.) pravo samo na crkvu svete Petke. ... Ako se što bude narod pitao, moj glas neće imati ni za jednu od ovih dvanaest crkava." Kako će te crkve postati isključivo pravoslavne, treba im i novi paroh. A poznata "ugroženost" jadnog nezaštićenog golorukog naroda vidi se i ovom prilikom (DEM): "I danas su spičanski pravoslavci sami. Sami naspram zavjereničkog duha rimokatoličke manjine. (Manjina skoro uvijek bivstvuje na zavjereničkim principima). I opet se ne daju. Nakon krajiškog egzodusa dobili su svog paroha, spičanskog. Na talasu nesreće krajiških Srba, doplovio im je sveštenik **Sreto Medić**. ... Za samo mjesec dana ... sakupili su toliko novca da će ... na svetu Petku, 27. oktobra ove godine, mitropolit crnogorsko-primorski, zetsko-brdski i skenderijski Amfilohije, na crkvenom placu nedaleko od crkve svete Petke u

Spičanskom polju položiti kamen temeljac parohijskog doma.”

Etničko čišćenje

S dolaskom novog paroha, novog krajišnika, događanje naroda se ubrzava. Iz crkve sv. Petke je izbačen katolički oltar!. Crnogorski oporbeni tjednik “Monitor” reagira na taj čin i piše: “Iako je, još četvrtog decembra ove godine, don Nikola Majić, župnik Rimokatoličke crkve u Sutomoru, svojim dopisom upoznao nadležne državne organe u Baru i policiju sa nemilim događajem, njihovog javnog reagovanja do danas nije bilo. Nije reagovao ni ministar vjera!” Monitor citira i dopis don Majića: “Rimokatolici su uznemireni, jer su osjećali da se nešto takvo već duže spremalo, pa se boje da to nije početak etničkog čišćenja, poput Bosne”. Don Majić navodi i da crkve sv. Petke, sv. Tekle, ruševine u manastiru Ratac i na tvrđavi Haj Nehaj “ne znače skoro ništa u pastoralnom pogledu, ali u povjesnom, etničkom, momentalno psihološkom, znače puno - opstanak na ovim prostorima”. On također navodi da je vlasništvo Rimokatoličke crkve nad crkvom sv. Petke priznavala i Turska, i Austrija, i Knjaževina Crna Gora, i stara Jugoslavija, i nova Jugoslavija, što i dokumentira. Naravno, sve to je dobro poznato, ali događanje naroda ide ili institucionalno ili izvaninstitucionalno.

Na čitav događaj ove godine reagira i beogradsko “Vreme”. U odsutnosti biskupa kotorskog za njih don **Anton Belan** kaže da je do sada reagirao samo sutomorski župnik, ali da će se oglasiti i biskupija sa zahtjevom da se o državnom trošku uspostavi katolički oltar u crkvi svete Petke.

Međutim, reakcija u Hrvatskoj je izostala. Danas kada imamo svoju državu ne smijemo sebi dopuštati da se na takve događaje ne reagira!

*

Naravno, bivši predsjednik Bokeljske mornarice Kotor je pisao o toj cekvi u svom tekstu PJACA SV. LUKE U KOTORU (BOKI KOTORSKOJ)
Pa njegov tekst dajem u Prilogu.

Podsjetit ću vas samo na završetak Proslova moje knjige iz 1999. (J. Pečarić, Borba za Boku kotorsku / U Boki kotorskoj svaki kamen govori – Hrvatski, Element, Zagreb, 1999:

„Ali zašto je takva naša “borba za Boku” značajna i za Hrvate općenito i za hrvatsku državu? Poznata je činjenica da se Hrvati bore samo za svoje. To su opisali i strani pjesnici. Čak i jedan Srbin. Naime, Jovan Jovanović Zmaj je 1883. godine napisao:

*Hrvat se ne bori da što otme kome,
Čuva sveti oganj na ognjištu svome,
I dok tako čini, u najteži dan,
I Bog je i pravda na njegovoj strani.*

Međutim izgubljena ognjišta ne podrazumijevaju njihov zaborav, kako su svi osvajači to pokušavali nametnuti Hrvatima. Jer kada naučiš zaboraviti jednu izgubljenu hrvatsku zemlju, naučit ćeš gubiti i druge. Zato je povratak Hrvata Boke kotorske u svijest hrvatskih ljudi i hrvatske države itekako važan i za sve hrvatske ljude i za samu hrvatsku državu i njenu opstojnost.“

Josip Pečarić

ALEKSANDAR DENDER: PJACA SV. LUKE U KOTORU (BOKI KOTORSKOJ)

Nastavljamo dir po pjacama kotorskim u Boki kotorskoj
Autor **Biram DOBRO** Ažurirano 25 velj, 2022

Dolazeći ulicom od Pjace od Muzeja pa pored špine Karampane, otvara se prelijepi pogled na jednu od najsugestivnijih kotorskih pjaca, na Pjacu Sv. Luke. Prostorna kompozicija sa crkvom sv. Luke iz 1195 godine, iza koje se uzdižu se zvonici i kupola nove crkve Sv. Nikole iz 1909 godine, sa palačom Lombardić, Muzičkom školom, (nekadanji Vladičanski dom), sve povezano lijepim pločnikom u obliku šahovnice od kamena u crvenoj i bijeloj boji na kome se nalazi i bunar iz perioda gotike, daje ovoj pjaci izuzetan scenični dojam.

Pjaca se nalazi uz drugu po važnosti kotorsku ulicu koja se protezala od crkve Sv. Marije Koledate do Pjace od oružja, a o njenoj važnosti svjedoče i šest crkava smještenih uz nju, Sv. Marija, Sv. Nikola, Sv. Luka, Sv. Klara, Gospa od Rozarija i Sv. Bartolomej čiji se ostaci nalaze u vrtu samostana Sv. Klare.

Pjaca je tokom stoljeća mijenjala svoj oblik i veličinu, a najveće promjene desile su se u drugoj polovici XIX. st. i početkom XX. st., kada su izgrađene Vladičanska palača, sadašnja Muzička škola, zatim kuća Makin i crkva Sv. Nikole koje su svojom veličinom dramatično izmijenili izgled pjace. Pjaca je do ovih intervencija prostorno obuhvaćala samo dio od crkve Sv. Luke do palače Lombardić, jer je blok zgrada sadašnje Muzičke škole bio gotovo dvostruko veći i formirao sa crkvom Sv. Luke malu ulicu koja je vodila do nekadašnje dominikanske crkve Sv.

Nikole. Rušenjem srednjevjekovnih kuća koje su okruživale pjacu radi izgradnje ovako velikih zgrada nepovratno su se uništili podaci o nekadanjoj urbanoj matrici ovog dijela grada, koju sada mukotrpno pokušavamo rekonstruirati iz starih planova.

Nigdje kao na ovoj pjaci nije se odslikavao i preplitao susret, sukob i suživot dva svijeta, starosjedilačkog katoličkog i pravoslavnog koji, naročito poslije 1657. godine, počinje da naseljava grad u sve većem broju. Naime, te godine, dio Grbljana koji su od 1497. godine, dakle punih 160 godina, priznavali tursku vlast, pomogao je Kotoranima u odbrani grada kada su Turci, potpomognuti između ostalih i Grbljanima koji su ostali vjerni Turcima i pripadnicima brdskih plemena, tri mjeseca opsjedali Kotor. Zbog njihovih zasluga u odbrani, Mlečani su Grbljanima koji su se nakon rata naselili u gradu, dali na korištenje crkvu Sv. Luke, ostavljajući katolicima pravo na svoj oltar u crkvi, pravo na služenje mise, na vizitaciju, kao i na sve ranije stečene privilegije.

Otpor katolika davanju crkve pravoslavcima bio je veliki jer su smatrali da je pravo korištenja bilo dato samo za period rata i nekoliko puta su se žalili Mlečanima tražeći da im se crkva vrati. Međutim, Mlečani su, cijeneći pomoć Grbljana u odbrani grada, odbijali njihove zahtjeve te su se sukobi nastavljali i trajali sve do 1812. godine kada su Francuzi definitivno oduzeli crkvu katolicima, dali dozvolu da se katolički oltar ukloni iz crkve i predali je pravoslavcima.

Suživot se mukotrpno uspostavljao uz stalne sporove, kako zbog netrpeljivosti pravoslavaca prema katolicima, biskup Marin Drago konstatuje da se “neopravdani napadi pravoslavnih jako pojačavaju kako bi se katolici privoljeli na njihova pogrešna gledanja”, tako i zbog netrpeljivosti katolika koji pravoslavce smatraju šizmaticima i stranim

tkivom u katoličkom biću grada. Osim crkve Sv. Luke, mletačke vlasti dodijelili su pravoslavicima na pjaci i jednu zgradu za potrebe sveštenstva, tako da je pjaca vremenom postala njihovo uporište u gradu, koje se zaokružilo za vrijeme francuske i austrijske vladavine. Prvo, davanjem na korištenje dominikanske crkve Sv. Nikole, a kasnije i izgradnjom crkve Sv. Nikole na tom mjestu, a zatim i izgradnjom zgrade Vladičanskog doma, sadašnje Muzičke škole. Već u doba Venecije, pjaca je nosila ime Piazza Greca, Grčka pjaca, jer su Mlečani za pravoslavnu vjeru koristili naziv grčko-istočna vjera, dok u doba Austrije nosi ime Pjaca Sv. Luke.

Najznačajnija građevina na pjaci je svakako crkva Sv. Luke, sagrađena kao Katolička crkva 1195. godine, o čemu svjedoči ktitorska tabla iznad ulaza u crkvu. Sagrađio je Kotoranin Mauro Kacafrandi sa svojom ženom Bonom i sudonatorom priorom Bazilijem za vrijeme vladavine Kotorom srpskog kralja Vukana, a nad crkvom su, sve do 1657. godine, patronat imale kotorske plemićke obitelji Bazilije, Drago i Toma.

Crkva je građena u romaničkom stilu, a tokom stoljeća pretrpjela je nekoliko izmjena naročito krova i kupole, a u XVIII. stoljeću dodana je kapela Sv. Spiridona. Mnogobrojni pokušaji pravoslavaca da izgrade manji manastir pored crkve ili da je prošire sa sjeverne i južne strane nisu urodili plodom zbog otpora katolika i mletačkih vlasti, a također nisu uspjeli ni pokušaji pravoslavnih crkvenih vlasti da se promijeni katolički karakter crkve tvrdnjom da ju je izgradio srpski kralj Vukan, što je naučno opovrgnuto. Sadašnji izgled crkve je rezultat restauracije nakon zemljotresa 1979 godine.

Nova pravoslavna crkva Sv. Nikole podignuta je na ruševinama bivše dominikanske crkve Sv. Nikole koju su Francuzi oduzeli dominikancima zajedno sa susjednim samostanom i predali kotorskim pravoslavicima, a samostan pretvorili u kasarnu. Dominikanska crkva i samostan počeli su da se grade 1540. godine, nakon što su crkva i samostan Sv. Nikole van grada srušeni 1537. godine, zbog opasnosti da postanu tursko uporište. Crkva je, poslije Sv. Tripuna, bila najljepša i najbogatije uređena crkva u Kotoru, a kako se o njoj malo govori, interesantno je reći da je imala 8 oltara i bila ukrašena skulpturama i platnima poznatih slikara, između ostalih i Tripa Kokolje, koja su spašena i nalaze su u katedrali Sv. Tripuna. Po dolasku u Kotor 1797. godine Austrijanci su crkvu i samostan pretvorili u kasarnu, da bi Francuzi, Marmontovim dekretom iz 1810. godine i pored njihovog veliko protivljenja, crkvu sv. Nikole oduzeli katolicima i službeno je predali pravoslavicima zato što je crkva sv. Luke postala pretijesna za sve veći broj vjernika koji su dolazili u Kotor. Pravoslavci koriste crkvu sve do 1896. godine, kada je noću između pravoslavnog badnjeg dana i Božića crkvu i samostan opustošio veliki požar u kome je uništeno kulturno blago i crkvena arhiva.

Car Franc Jozef koji je pokazivao veliku naklonost prema pravoslavicima, između ostalog, utemeljio je Kotorsku pravoslavnu eparhiju 1874. godine, lično je poklonio 80.000 forinti, a austrougarske država dala je još 20.000 forinti, čime su pokrili gotovo sve troškove za izgradnju nove crkve. Na carev rođendan, 18. kolovoza 1902. godine, na ruševinama stare crkve, a po projektu hrvatskog arhitekta Ćirila Ivekovića, postavljen je kamen temeljac i započela je gradnja nove, sada pravoslavne crkve Sv.

Nikole koja je završena i osvećena 17. svibnja 1909. godine.

Odmah uz crkvu Sv. Nikole nalaze se ostaci dominikanskog samostana i crkve Gospe od Ružarija. U samostanu je od XV. stoljeća pa sve do dolaska Francuza 1807. godine, bilo je sjedište najstarijeg učilišta uopće na tlu današnje Crne Gore koje je bilo otvoreno i za građane u kome su se učile humanističke znanosti. Iza crkve nalazi se dvorište najljepšeg klaustura u Kotoru okruženog zasvedenim arkadama, koji je nekada činio cjelinu sa dominikanskom crkvom Sv. Nikole i crkvom Gospe od Ružarija. Gradnjom nove crkve ta cjelina je poremećena pa je samostan ostao odvojen od crkve kao ruševina. Na uličnoj fasadi mogu se vidjeti ostaci kamene plastike ranijih zgrada koje su prethodile samostanu iz perioda romano-gotike.

Do crkve Sv. Nikole sa desne strane nalazi se zgrada Srpske pravoslavne parohije, sa prodavaonicom ikona i vjerskih predmeta u prizemlju. Zgrada je starijeg porijekla, a polovicom XVIII. stoljeća bila je vlasništvo Viktorije Bembo, majke budućeg kotorskog biskupa Marka Gregorine. Interesantno je da je u planu za rekonstrukciju kuće koji je 1865. godine uradio arhitekt Enrico Mattarelli, ugao kuće označen kao Casamento della Chiesa Parochiale Greca, u prijevodu, Zgrada Crkvenog pravoslavnog doma. U nastavku prema zidinama nalazi se zgrada u kojoj je smješten Muzej srpske pravoslavne zajednice, sa lijepom zbirkom ikona, portreta, misne odjeće i drugih umjetničkih djela. Posebno je prezentirana diploma cara Franca Jozefa, utemeljitelja crkve Sv. Nikole i velikog dobročinitelja pravoslavne zajednice, kojom 1874. godine utemeljuje Kotorsku pravoslavnu eparhiju. Dokument je ovjeren u tri primjerka, jedan na njemačkom, službenom jeziku carstva,

drugi na talijanskom, službenom jeziku Dalmacije i treći na srpskom jeziku. Sva tri primjerka potpisao je car, a kuriozitet je da se na trećem primjerku potpisao ćirilicom. Dolazeći od Pjace od muzeja, sa lijeve strane nalazi se palača Lombardić, dio kompleksa podignutog u baroknom stilu početkom XVIII. stoljeća, nakon zemljotresa 1667. godine, a obuhvata tri dijela, dva uz pjacetu Karampana i jedan prema pjaci Sv. Luke. Ime prvobitnog vlasnika nije poznato jer obitelji Lombardić nema u mletačkom popisu građana Kotora iz 1784. godine, a po arhivskim podacima Lombardići su kupili zgradu u prvoj polovici XIX. stoljeća. Poznato je da je u zgradi boravio vladika Petar Petrović Njegoš kao gost protojereja Ilije Lombardića i kapetana Toma Lipovca, kasnijeg gradonačelnika Kotora, a u zgradi je između 1804. i 1806. godine bio smješten ruski konzulat. Ispod prozora sobe u kojoj je boravio Njegoš, Gradska muzika Kotor mu je, 1843. godine, održala serenadu. Ovaj kompleks je jedan od rijetkih u Kotoru, uz palače Pima, Bizanti i Gregorina, koji je sačuvao izvorni vanjski i djelomično unutarnji sklop.

Sa desne strane nalazi se kuća Makin podignuta 1907. godine po projektu arhitekta Milana Karlovca, na prostoru na kome su se nalazile srednjevjekovne, manje kuće i groblje crkve Sv. Luke. Ovo je jedna od najvećih stambenih zgrada u gradu, sa tri sprata i mansardom. Osim što je za potrebe gradnje zgrade porušena grupa manjih, tradicionalnih kamenih kuća, veliki horizontalni i vertikalni gabarit zgrade trajno je poremetio prostorne odnose i vizure u gradu i svojom eklektičkim stilom prepotentno se nametnuo crkvi Sv. Luke, jednom od najznačajnijih spomenika grada Kotora.

Preko puta Sv. Luke, u drugoj polovici XIX. stoljeća izgrađena je zgrada Vladičanskog doma, sadašnja Muzička

škola, na mjestu mnogo većeg bloka srušenog prema pjaci Sv. Luke radi gradnje doma, čime je znatno uvećan prostor pjace između crkve, Sv. Luke i dominikanske crkve Sv. Nikole. Dom je bio dio pravoslavnog crkvenog kompleksa na Pjaci Sv. Luke zajedno sa crkvom Sv. Nikole i parohijskim domom, a od 1874. do 1934. godine u njemu su bile rezidencije četvorice pravoslavnih episkopa, Zgrada je poslije II. svjetskog rata oduzeta pravoslavnom svećenstvu i u njoj je sve do zemljotresa 1979. godine bilo sjedište Opštine Kotor, a danas je u njoj smještena Muzička škola "Vida Matjan". U školi je vježbala i Gradska muzika Kotor, koja će 15. lipnja ove godine proslaviti jubilej, 180. godina postojanja, kao najstarija gradska muzika u Crnoj Gori, čiji su članovi u najvećoj mjeri stekli obrazovanje upravo u ovoj školi.

Po staroj užanci prisjetio bih se i onih koji su tih šezdesetih godina živjeli na pjaci:

U kući Makin br. 477, u prizemlju se nalazila biblioteka sa čitaonicom, na I. katu obitavali su Ivanović Stanka i obitelj Radonjić Sava, sin Radovan i kćer Ratka, na II. katu kotorski glumac i pjevač Ivo Begu, supruga Zora i kćer Maja, obitelj Marinović Tripo i Nena i kćeri Branka i Sonja, na III. katu obitelji Čeliković i Paskojević, a na masardi Marica Makin sa bratom i Bizjak Marija i Dara.

U palati Lombardić br. 389, živjela je učiteljica Bose Ilić sa majkom i kćerkom Draganom, a u prizemlju je bila bila butiga postolara Nika Miloševića.

U zgradi do, br. 384 obitavale su obitelj Rajević i obitelj Jovanović Mirka, sinovi Slobo i Pjerino i kćerke Nada i Olja, a u prizemlju je bila butiga precizne mehanike Gobović.

U zgradi br. 377 sa vanjskim stepeništem, na I katu obitavali su Ljubo Bogdanović, supruga Emica, njena sestra i sinovi Ivica i Perica, a na II. katu Vide Bukilica sa sinom Dragom. U kući do crkve Sv. Duha obitavala je obitelj Nika Mršulje sa suprugom Anom i sinovima Jovicom i Krstom, a u zgradi do br. 455 obitavali su obitelj Buj i obitelj Leoni sa djecom Dubravkom i Edom.

U kući iza muzičke škole br. 454, obitavale su obitelj Lazarević Petar i Milica sa kćerkama Dušankom, Desankom, Biljanom i Vesnom, obitelj Tagić Bato i Jane sa dvoje djece, obitelj Marjanović, Vlado i majka Vjera, obitelj Mačić, Drago, Zorka i Miško, obitelj Baša Pajevića sa četiri kćeri Radojkom, Nenom, Snežanom i Nadom, te obitelj Bjelobrković, Arso i Kose sa sinovima Pedjom, Nenom i Zoranom. U crkvi Gospe od Ružarija obitavao je postolar Zorec sa suprugom i kćerkom.

Kuća br. 457 iza crkve Sv. Luke, koja se nazivala kuća Gojnića, pripadala je pravoslavnoj crkvenoj opštini, kao i zgrada br. 460 u kojoj danas obitava obitelj kotorskog protojereja pok. Momčila Krivokapića. U prizemlju je imao kancelariju za pravne usluge jedan od kotorskih oriđinala, Ivo Dubanek. U zgradi do ove, br. 461, obitavala je obitelj Mičijević i učitelj Ljubo Nikolić sa majkom.

U zgradi br. 458, na I katu živjela je fotograf Katica Smodlaka sa kćerkom Marijom, na II. katu pamtim gospođu Lalicu sa majkom, a u prizemlju je bila butigu "Ghetaldus" koju je držao optičar Branko Marković. U nastavku butige bila je prodavaonica cipela koju je držala Anica Badža.

U bivšem Vladičanskom domu br. 456, od oslobođenja pa sve do zemljotresa 1979. godine bilo je sjedište Opštine Kotor, a sa zadnje strane su bile prostorije Kluba penzionera.

Kao i na ostalim pjacama koje sam opisao, a koje su opustjele i na ovoj je, od preko 80 ljudi tih šezdesetih godina, ostalo samo njih desetak i od tih desetak većinu ne poznajem.

<https://biramdobro.com/aleksandar-dender-pjaca-sv-luke-u-kotoru-boki-kotorskoj/>

ZNAMO DA ‘SRBI IMADU SAMO ONO ŠTO UKRADU’, ALI ZAŠTO PRIČU O NAŠEM PRADJEDI?

Karakteristika Kotora je veći broj pjaca. Tako od juga prema sjeveru imamo tri pjace: Pjaca sv. Tripuna, Pjaca od muzeja i Pjaca sv. Luke (Trg sv. Nikole).

Sv. Tripun je zaštitnik Kotora. O katedrali i bazilici sam pisao pa je ona itekako važna svim Kotoranima i Kotorkama. Dao sam već i tekst o Pjaci od muzeja u kome piše da su na njemu živjele sin i unuci Eduarda Pećarića.

Ali naslov ovog teksta se odnosi na činjenicu da je Eduardovim potomcima izuzetno važna crkva sv. Nikole koju su izgradili pravoslavci.

Koliko nam je bila važna pokazuju sprovodi svih naših u vrijeme kada su pogrebi kretali iz njihovih domova prema groblju u Škaljarima.

Kretali bi od kuće do sv. Tripuna (u Katedralu nisu ulazili članovi Partije), poslije se išlo na glavnu pjacu (Pjacu od oružja) izlazilo iz zidina i obalom to Gurdića. Tu bi oni koji nisu mogli ići do groblja izjavili sućut članovima obitelji, i onda bi sprovod išao do Groblja.

Po tom opisu logično je pomisliti da su naši naši s Pjace od muzeja s te pjace, a i oni južnije, išli izravno na Pjacu od sv. Tripuna tj. u Katedralu.

Ali nisu.

Naš sprovodi su od kuća išli prema sjeveru do crkve sv. Marije, tu bi zaokrenuli do sv. Nikole, pa na jug preko Pjace od muzeja do Katedrale sv. Tripuna.

Razlog tomu je bila slika sv. Nikole iznad ulaznih vrata u crkvu. Na slici je lik našeg pradjeda Eduarda Pećarića. Crkva se gradila u vrijeme kada je Kotor bio u Austro-

Ugarskoj, a slikar je bio Čeh koji je htio da lik sv. Nikole bude lik mog pradjeda.

U obitelji se pričalo kako mu je brada bila dulja od one na slici pa su ga napili i skratili je. Njemu je teško palo.

Vjerujem da je to dobar razlog za novo opijanje.

Zašto?

Pa priče o njegovim opijanima sačuvale su uspomenu na prabaku Janicu (Anu) koja mi je doista draga.

Eduard je bio jako ljubomoran i pijanstva su to pokazivala jer bi tada svašta govorio prabaki. Njoj je to dozlogrdilo i jednom kada se pijan vraćao kući zaključala je vrata. Nije mu ih otvarala i shvatio je da ju je konačno uhvatio u nevjeri. Vikao joj je to s epitetom k.rvo. Ona je otezala s otvaranjem, a on je vikao i vikao. Na kraju ga je pustila i on uleti u sobu. Pogleda ispod kreveta, a tamo se sakrio ljubavnik.

On ga pozove da izađe riječima: „Samo Ti izađi. Neću Tebi ništa, ona k.rva je kriva. Mi ćemo popita rakiju kao ljudi, a ona...“.

Ali ljubavnik ne izlazi ma koliko god ga je puta on tako pozivao.

Tada se pradjed naljutio i sam ga izvukao.

Ali onda je uslijedio šok: ljubavnik je njegovo odijelo koje je Janica napunila slamom.

Tako je prabaka izliječila pradjeda od ljubomore, a priča je ostala na radost svih nas koji smo ih naslijedili.

U svezi sa slikom na sv. Nikoli meni je draga jedna druga zgoda.

U svom tekstu Saša Dender spominje Muzičku školu preko puta crkve sv. Luke. Ali ranije je u toj zgradi bila Općina. Jednom sam bio u njoj, mislim čak kod predsjednika općine. Konstatirao je kako nema više nas Pećarića u Kotoru. Odgovorio sam mu:

-Varate se. Svaki put kad izađete iz općine možete pogledati na crkvu sv. Nikole. Ono poviše vrata vam je zapravo Eduard Pečarić!

Prije nekoliko godina na internetu sam vidio kako neki Veselinović iz Kotora tvrdi da je na toj slici neko njegov predak. Priču sam često pričao pa vjerojatno ju je od mene i čuo.

Bratića Anta. koji i danas živi na Pjaci od muzeja, pitao sam za to

Odgovorio je:

-Nisam ništa čuo u vezi slike pradjeda, ali se ne bih čudio da je i to došlo na red za falsificiranje.

Da, znamo da ‘Srbi imaju samo ono što ukradu’, ali zašto priču o našem pradjedi?

Pa to je samo jedna obiteljska priča!?

Josip Pečarić

BOŽIDAR PROROČIĆ - VELIKOSRPSKI NACIONALIZAM I NEGIRANJE HRVATSKOG IDENTITETA U CG

17. kolovoza 2024.

Velikosrpski nacionalizam, kao politička ideologija koja teži stvaranju države koja bi obuhvatila sve Srbe i teritorije na kojima oni žive, duboko je ukorijenjen u istorijskim, kulturnim i političkim tokovima Balkana. U okviru ove ideologije, hrvatski identitet, posebno u Crnoj Gori i Boki Kotorskoj, često je bio negiran ili marginalizovan. Ovaj tekst analizira istorijske i kulturne aspekte ove problematike, fokusirajući se na način na koji je velikosrpski narativ oblikovao percepciju hrvatskog identiteta u Crnoj Gori. Negiranje hrvatskog identiteta od strane velikosrpskih političara u Crnoj Gori ukorijenjeno je u nekoliko ključnih faktora, koji su se razvijali tokom raspada Jugoslavije i uspona nacionalističkih politika u regionu. Velikosrpski nacionalizam, kao politička ideologija koja se zalagala za stvaranje “Velike Srbije“ i homogenizaciju srpskog etničkog prostora, bio je osnovni pokretač ovih tendencija.

Velikosrpski nacionalizam se razvijao tokom XIX i XX vijeka, naročito kroz radove srpskih intelektualaca i istoričara počevši još od Jovana Cvijića, preko Svetozara Markovića, preko Vasilija Krestića, Jovana Deretića, Radovana Samardžića do brojnih drugih negatora hrvatskog identiteta kakvih je danas najviše na političkoj sceni Crne Gore. U njihovim djelima ali u današnjim političkim

tekstovima hrvatski identitet je često prikazivan kao vještački ili kao dio šireg južnoslovenskog korpusa, što je u praksi značilo potčinjavanje hrvatskog identiteta srpskom. Ovaj narativ je imao i dalje ima poseban uticaj u Crnoj Gori, đe je kroz političke i kulturne institucije propagiran koncept jedinstvene srpske nacije, u kojoj Hrvati nisu prepoznati kao poseban entitet.

Boka Kotorska, kao specifičan prostor na obali Jadranskog mora, kroz vjekove je razvijala svoju jedinstvenu kulturu. Ovo područje je bilo pod uticajem Venecije, Austrije, Italije i drugih pomorskih sila, što je značajno uticalo na oblikovanje identiteta lokalnog stanovništva, uključujući i Hrvate. Uprkos pritiscima velikosrpske ideologije, kultura Hrvata u Boki Kotorskoj je opstala kroz hrvatski jezik, djela hrvatskih pisaca iz Boke, bogastvo kapela, crkvi i katedrale i snažnu katoličku vjeru. Pri tome se često zaboravlja bogatstvo i značaj hrvatske baštine u Crnoj Gori, koja je duboko ukorenjena u istoriji i kulturi Boke Kotorske. Ova baština obuhvata jedinstvene elemente poput Bokeljske mornarice 809., koja je simbol dugotrajnog pomorskog nasleđa i veza sa morem. Katedrala sv. Tripuna u Kotoru, kao sjedište Kotorske biskupije, predstavlja ne samo vjerski, već i kulturni centar Hrvata u Boki. Nadalje, ostrvo Gospe od Škrpjela, poznat i kao „Hrvatska Sikstina“, čuva vjekovne tradicije i vjerovanja, dok Peraški ceremonijali i Dobrotska čipka oslikavaju specifične običaje i rukotvorine bokeljskih Hrvata. Hrvatska baština u Boki takođe uključuje svetitelje i blaženike kao i mnoge književnike iz kotorskog humanističkog kruga koji su ostavili neizbrisiv trag u evropskoj literaturi. Boka Kotorska, koja je tokom humanizma, renesanse i baroka bila sastavni dio Dalmacije, ima izuzetan značaj ne samo za regionalnu već i za širu evropsku kulturnu baštinu.

Pored ovoga, značajna je i prva pomorska škola na istočnoj jadranskoj obali u Perastu iz kraja 17. vijeka, koja predstavlja temelj obrazovanja pomoraca u ovom dijelu Jadrana. Bogata pasionska baština, legende i priče, kao i marijanska svetišta, dodatno obogaćuju kulturni pejzaž Boke. Hrvatska kulturna društva, koja su djelovala tokom Hrvatskog narodnog preporoda, imaju važnu ulogu u očuvanju ovog nasleđa i ne smiju biti zanemarena u obrazovnim sistemima.

Velikosrpski nacionalizam je kroz istoriju imao snažan uticaj na oblikovanje nacionalnih identiteta na Balkanu, uključujući i negiranje hrvatskog identiteta u Crnoj Gori. Međutim, kultura Hrvata u Boki Kotorskoj, sa svojim specifičnostima, pruža otpor ovim asimilacijskim pokušajima. Ovaj sukob između političkih ideologija i kulturnog nasleđa nastavlja da oblikuje odnose na Balkanu, posebno u kontekstu savremene Crne Gore. Velikosrpski nacionalisti su u više navrata tvrdili da su Srbi i Crnogorci jedan narod, posebno fokusirajući se na zajedničku pravoslavnu vjeru i istorijsko nasleđe. To je često dovodilo do minimiziranja ili potpunog negiranja postojanja drugih identiteta u Crnoj Gori, uključujući hrvatski. U ovom kontekstu, Hrvati su viđeni kao dio šireg srpskog korpusa ili kao "istorijski zabludeli" dio srpske nacije. Nakon raspada Jugoslavije, velikosrpske stranke su često koristile retoriku koja je potkopavala multietnički karakter Crne Gore kako bi ojačale svoje političke pozicije. Cilj je bio osigurati dominaciju srpskog identiteta i smanjiti uticaj manjebrojnih grupa, uključujući Hrvate. Velikosrpski političari su, takođe, koristili ovu retoriku kako bi opravdali teritorijalne pretenzije prema područjima poput Boke Kotorske, koja ima značajnu hrvatsku zajednicu

Jezik i kultura igraju značajnu ulogu u oblikovanju nacionalnog identiteta a velikosrpski nacionalisti su često dovodili u pitanje autentičnost hrvatskog jezika i kulture u Crnoj Gori. Tvrdnje da su hrvatski jezik i identitet zapravo dio srpske kulturne sfere bile su česte i služile su kao sredstvo za asimilaciju ili negiranje postojanja posebnog hrvatskog identiteta. Srpska pravoslavna crkva je imala (i dalje ima) ključnu ulogu u promociji velikosrpskog nacionalizma u Crnoj Gori, koristeći religiju kao sredstvo za homogenizaciju identiteta. Crkva je često bila uključena u političke procese koji su imali za cilj marginalizaciju katoličkih Hrvata u regionu, promovisući ideju pravoslavlja kao centralnog elementa srpskog nacionalnog identiteta. Ovi faktori su doprinijeli stvaranju složenog i napetog odnosa između različitih etničkih i vjerskih zajednica u Crnoj Gori, posebno u regionima poput Boke Kotorske, đe su Hrvati kontinuirano pokušavali da očuvaju svoj identitet uprkos pritiscima asimilacije i negiranja od strane velikosrpskih političara.

Veoma opasnu i pogubnu identitetsku politiku Hrvata u Crnoj Gori sprovode oni Hrvati koji, umesto da promovišu i čuvaju nacionalni hrvatski identitet, forsiraju lažni i nepostojeći bokeljski identitet. Ovaj identitet, koji je pretežno geografske prirode, koristi se kao sredstvo za udaljavanje Hrvata iz Boke Kotorske od njihovih nacionalnih korijena. Ovakva politika predstavlja ozbiljnu prijetnju, jer vodi opasnoj asimilaciji Hrvata u Boki Kotorskoj, čime se postepeno briše njihova veza sa matičnom Hrvatskom. Oni koji promovišu ovaj bokeljski identitet često su poslušnici velikosrpskih političara u Crnoj Gori i rade u njihovom interesu. Kroz ovakvo djelovanje, podržavaju politike koje su usmjerene na slabljenje hrvatske zajednice i njenog kulturnog identiteta, sa ciljem

postepenog uklapanja u šire srpske narative. Zanimljivo je da se ti isti pojedinci, kada se nađu u Hrvatskoj, često predstavljaju kao „brižni Hrvati“, manipulišući i obmanjujući institucije i javnost u matičnoj državi kako bi dobili podršku za svoje lične i političke ciljeve, dok zapravo rade na razgradnji hrvatskog identiteta u Crnoj Gori. Ovakva dvoličnost je izuzetno štetna za Hrvate u Boki Kotorskoj, jer dovodi do razjedinjavanja zajednice i slabljenja njihovih prava i identiteta, što dugoročno može imati katastrofalne posljedice za očuvanje hrvatske prisutnosti u ovom dijelu Crne Gore.

Budućnost i snaga Hrvata koji žive u Crnoj Gori u velikoj mjeri zavise od podrške njihove matice Hrvatske, koja kroz svoje političke, kulturne i ekonomske aktivnosti može značajno uticati na očuvanje i jačanje hrvatskog identiteta u ovoj zemlji što ona i maksimalno podržava. Pored ključnih institucija poput Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore i političke stranke Hrvatske građanske inicijative, važne uloge imaju i druge organizacije i ustanove. Katolička crkva u Crnoj Gori je jedan od glavnih stubova očuvanja identiteta Hrvata kroz vjerski i kulturni rad. „Hrvatsko građansko društvo Crne Gore-Kotor“ koja organizuje različite kulturne manifestacije, takođe ima značajnu ulogu u jačanju identiteta. Hrvatska dijaspora širom svijeta takođe može imati ključnu ulogu u ovoj misiji, kroz podršku raznim inicijativama i projektima koji su usmjereni na očuvanje identiteta i prava Hrvata u Crnoj Gori. Na taj način, pokazće da su kao narod jedinstveni i solidarni, spremni da brane interese svojih sunarodnika đe god da se nalazili.

Pored toga, važan je i „Dux radio“, koji pruža medijsku podršku i širi informacije važne za hrvatsku zajednicu. „Hrvatski glasnik“ je časopis koji informiše i obrazuje Hrvate o pitanjima od značaja za njihovu zajednicu, dok

snažno izdavaštvo doprinosi očuvanju i promociji hrvatske kulture i jezika kroz različite publikacije. Na kraju, obrazovanje na hrvatskom jeziku predstavlja ključnu kariju za očuvanje jezika, kulture i tradicije među mlađim generacijama. Sve ove institucije zajedno doprinose jačanju svijesti o hrvatskom identitetu i povezanosti sa maticom Hrvatskom.

Mi u Crnoj Gori ne smijemo zaboraviti da je HRVATSKO SRCE oduvijek kucalo za slobodnu i nezavisnu Crnu Goru. Kroz noviju istoriju, Hrvati su pružali podršku borbi za nezavisnost Crne Gore i uvijek su bili na strani pravde i slobode pa tako i dan danas. Naša odgovornost je da nastavimo tu tradiciju i damo svoj maksimum u podršci Hrvatima u Crnoj Gori, jer očuvanje njihovog identiteta, kulture i prava direktno doprinosi jačanju i stabilnosti same Crne Gore. Podrška Hrvatima u Crnoj Gori nije samo pitanje očuvanja njihove zajednice, već i pitanje odbrane principa slobode i demokratskih vrijednosti koje su utemeljene u odnosima između naših naroda. Naša podrška treba da bude sveobuhvatna – od političkog zastupanja i kulturnih projekata, do ekonomskih inicijativa koje će omogućiti Hrvatima u Crnoj Gori da nastave da grade svoju budućnost u skladu sa svojim identitetom.

Piše: Božidar Proročić, književnik i publicist

[https://www.dragovoljac.com/pecaric/bokelji.pdf](http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/bozidar-prorocic-velikosrpski-nacionalizam-i-negiranje-hrvatskog-identiteta-u-cg?fbclid=IwY2xjawJoxnJleHRuA2FlbQIxMQABHrskzOnok2H2dJ60ZDoMqqoLAiw2bKgrz3l3VjwNN3RHqjiJtVxq2ZbMrobM_aem_H3FXVVs-LPM8Wk_NEPeiaAJ. Pečarić, Boka kotorska i Bokelji, dragovoljac.com., 2025.:
<a href=)

PROROČIĆ U MOJIM KNJIGAMA

MOJA ANKICA 2., ZAGREB, 2004.

DR. SC. DOMAGOJ VIDOVIĆ

Subject: Re: Fwd: : Nova knjiga: J. Pečarić, Moja Ankica

Date: Wed, 29 Nov 2023 19:44:51 +0100

From: Domagoj Vidović <dvidovic@ihjj.hr>

To: Josip Pečarić <pecaric@element.hr>

Hvala Vam lijepa na svemu, od upoznavanja do promidžbe. Rado sam Vas čitao i povremeno viđao u Hrvatskome slovu, a sad upoznajem i Vašu ljudsku narav preko nježnih misli posvećenih Vašoj supruzi.

Srdačan pozdrav
Hrvat Bokelj po izboru

Domagoj Vidović

DR. SC. DOMAGOJ VIDOVIĆ suradnik
Hrvatskog tjednika

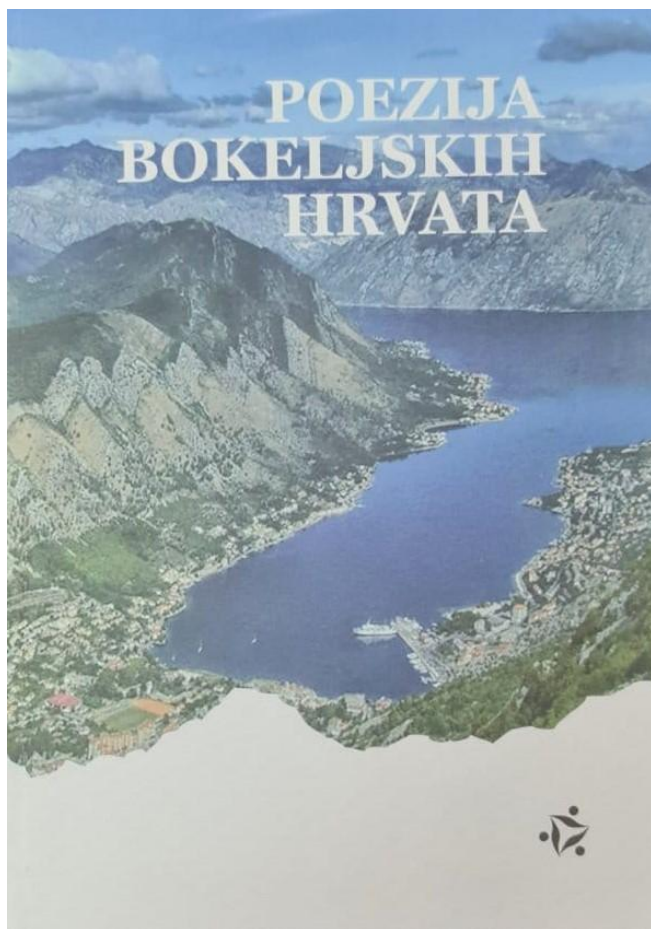
Jučer je u Zagrebu obilježen 1000. broj *Hrvatskog tjednika*, bez konkurencije najčitanijeg i jedinog neovisnog hrvatskog političkog tjednika. Jedan od rijetkih suradnika ako ne i jedini kojega nisam ranije upoznao je dr. sc. Domagoj Vidović. Ne znam je li slučajno ili je mala kritika (Vidović je pisao znanstvene radove i o mojoj Boki) ali dr. Mladen me je upozorio na Vidovićev prikaz knjige POEZIJA BOKELJSKIH HRVATA. Mislio sam još jučer poslati vam njegov tekst, ali čini mi se da je to primjerenije danas na dan 53. obljetnice mog braka – obljetnice na kojoj ona neće biti s nama. Nije dočekala ni tiskanje knjige MOJA ANKICA koja je trebala biti moj dar za tu obljetnicu. Kako je Ankica bila moja suradnica u tekstovima iz Boke kotorske vjerujem da bi je radovalo čitati Vidovićev tekst:

Baština • Izdvojeno • Jezik • Kultura

PET STOLJEĆA PJESNIŠTVA HRVATA U
CRNOJ GORI

23. studenoga 2023.

DOMAGOJ VIDOVIĆ

– o knjizi *Poezija bokeljskih Hrvata: antologija hrvatskog pjesništva Boke od 16. do 21. stoljeća* (priredili Božidar Proročić i Željka Lovrenčić), JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, Podgorica, 2023.

Iako hrvatska književnost u cjelini ima kontinuitet od srednjovjekovlja, povijesne su okolnosti ipak uvjetovale da se on održao zahvaljujući književnim krugovima u nekoliko oaza uglavnom na jugu, ponajprije u području od Zadra do Kotora. Taj je prostor iznjedrio oca hrvatske književnosti, Splićanina Marka Marulića, ali se središte književnoga stvaralaštva, zbog neposredne opasnosti od Osmanlija, već nekoliko desetljeća nakon Marulićeve smrti iz srednje Dalmacije pomaknulo prema Dubrovniku, jedinomu posve slobodnom prostoru na slavenskome jugu. Negdje upravo u prvim desetljećima XVI. stoljeća na pozornicu stupaju prvi hrvatski pisci iz Boke kotorske. Bokelji svoja štiva isprva pišu na latinskome i talijanskome jeziku (pjesnička zbirka *Rime amorose* Kotoranina Jurja Bizantija, tiskana u Mletcima 1532., najstariji je dosad poznati kanconijer nekoga hrvatskog književnika napisan talijanskim jezikom, a neki književni povjesničari drže kako je Bokelj Ludovik Paskalić najznamenitiji hrvatski latinist koji ne potječe iz Dubrovnika), a tek nekoliko desetljeća poslije Antun Prokulijan, prognani Baranin, u svojem pohvalnom govoru splitskomu knezu i Velikomu vijeću izgovorenom na talijanskome 1558., a tiskanom 1567. u Mletcima, Marka Marulića naziva „kršćanskim i splitskim Vergilijem“ te upisuje Bar u povijest hrvatskoga latinizma. Nažalost, padom Bara i Ulcinja pod Osmanlije 1571. nestaje mogućnost da se Bar, kulturno i crkveno središte u kojemu je u XII. stoljeću napisano djelo *Kraljevstvo Slavena* (u literaturi najpoznatije pod naslovom *Ljetopis popa Dukljanina*), čiju je hrvatsku redakciju pod naslovom *Povijest kraljeva Dalmacije i Hrvatske zajedno s poviješću pustošenja Salone* s hrvatskoga na latinski jezik preveo Marko Marulić, razvije u književno središte koje će se ravnopravno nadmetati s Kotorom. Da je potencijala za

razvitak barskoga odvetka hrvatske književnosti itekako bilo, svjedoči kratko pismo na hrvatskome jeziku generalnoga vikara Barske nadbiskupije Petra Samuelija od 26. rujna 1629., koje, iako pisano *po dubrovačku*, sadržava i neke mjesne barske značajke, o čemu piše vrsni crnogorski povjesničar Savo Marković.

Ako je XVI. stoljeće logičnom posljedicom višestoljetne rekonkviste latinske pismenosti koja je otpočela još u IX. stoljeću, a koja se u Boki kotorskoj isprva prelila poduku latinskoga (u Kotoru se, kako navodi Kruno Krstić, na latinskome jeziku sporadično poučava od XIII. stoljeća, a djelovanje je prve škole zabilježeno 1329.), crkvena djela (npr. Kotorski misal iz XII. stoljeća) te pravne dokumente (kotorski, budvanski i nesačuvani barski statut, sve iz XIV. stoljeća), XVII. je stoljeće obilježeno prvim stihovima

zapisanim hrvatskim jezikom. Zasad se najstarijim poznatim stihovima zapisanim hrvatskim jezikom drže oni Mara Dragovića. Taj je Kotoranin 1617. napisao pjesničku posvetu knjizi *Pjesni duhovne od pohvala Božijeh* Bartola Kašića u kojoj se spominju *naši Dalmatini i vas rod harvacki*. Koliko li je samo simbolike u činjenici da se u prvim stihovima napisanim materinskim jezikom spominje hrvatsko ime i to u posveti pjesničkoj zbirci prvoga hrvatskog gramatičara?

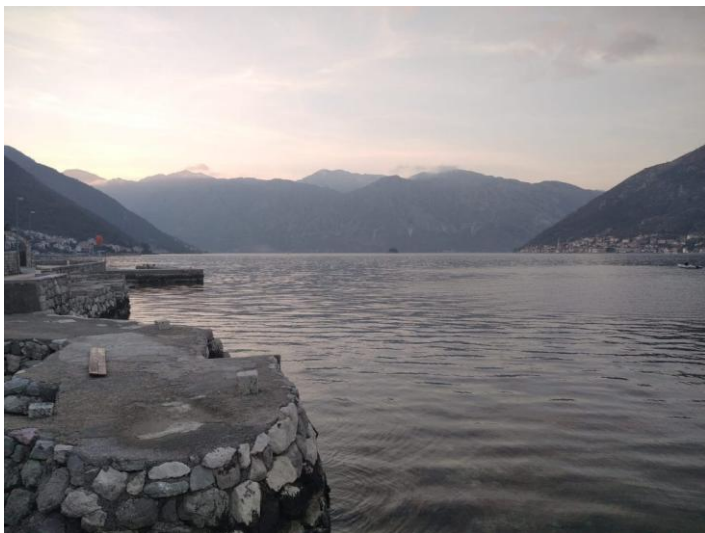

U XVII. stoljeću književnost se Hrvata u primorskim krajevima od Sutorine do Bojane rasredištjuje. Uz Kotorane se na hrvatskome književnom obzorju pojavljuju ponajprije Peraštani i Budvani. Tijekom boravka u Perastu koncem

XVII. stoljeća ruski diplomat i putopisac Petar Andrejevič Tolstoj, neposredni svjedok hrvatskoga karaktera Perasta, koji jasno luči Hrvate od Srba i Crnogoraca, biva ugošćen u kući Vicka Bujovića i uspostavlja veze sa Zmajevićima. Upravo se na Tolstojeva zapažanja u *Hrvatskoj straži* 1929., samo godinu dana nakon atentata na Stjepana Radića i ostale HSS-ovce u Narodnoj skupštini u Beogradu (20. lipnja 1928.), poziva Pavao Butorac kako bi srpskomu književniku i novinaru Stanislavu Krakovu dokazao kako su Peraštani (poglavito Zmajevići, koje se i danas nastoji otrgnuti iz hrvatskih skuta) bili i ostali Hrvati.

Hrvatsku su književnu pozornicu početkom XVIII. stoljeću zaposjeli pustolovi, među kojima su najistaknutiji Tomo Medin iz Kastel-Lastve (današnjega Petrovca), Budvanin Stjepan Zanović i Peraštanin Vicko Smeća, sva trojica dobri znanci Casanove (a još dvojicu Zanovića Casanova spominje u svojim memoarima). Prva su dvojica tragično skončala u europskim zatvorima, a trećemu sudbina nije poznata. Medin je, među ostalim, preveo Voltaireovu *Henrijadu*, Zanović je postao likom u romanu *Berlin Alexanderplatz* (1929.) njemačkoga književnika Alfreda Döblina, a Smeća je 1786. preveo Gundulićeva *Osmana* na talijanski.

U XIX. stoljeću pojavljuju se i prve spisateljice (u prvoj polovici stoljeća Dobročanka Ana Marija Marović, a krajem stoljeća Prčanjanka Ida Verona), a u XX. stoljeću književnost Hrvata u Boki kotorskoj doživljava svoj vrhunac u djelima Frana Alfrevića, Viktora Vide i Vjenceslava Čížeka.

Hrvatsko je pjesništvo u Crnoj Gori višejezično. Jezici su, naime, najstarijih pjesama tamošnjih hrvatskih književnika latinski i talijanski, a stihovi se na hrvatskome jeziku objavljuju od 1617. te postupno prevladavaju od druge polovice XVII. stoljeća. U kasnijim su vremenima hrvatski književnici objavljivali i pjesme na francuskome i rumunjskome (Ida Verona) te španjolskome (Luka Brajnović), što nije nimalo neobično za stanovnike krajeva toliko okrenutih pomorstvu i lutalaštvu. Spone se hrvatskih književnika iz današnje Crne Gore s hrvatskim (poglavito dalmatinskim i dubrovačkim) književnicima nikad nisu prekinule, od onih najranijih u obliku pisama, poslanica i pohvalnica (tako Vinko Pribojević hvali Jurja Bizantija, Ljudevit Paskalić piše poslanicu Jeronimu Bertučeviću i pjesmu posvećenu Hanibalu Luciću, a Viktor Besalić hvali Nalješковиća i Gundulića) do suvremenih u obliku objava u

hrvatskim časopisima i članstava u strukovnim udrugama. Kad su pisali narodnim jezikom, stariji su hrvatski književnici iz Boke kotorske i Svebarja pisali stiliziranim hrvatskim književnim jezikom dubrovačko-dalmatinskoga kruga, a danas pišu hrvatskim standardnim jezikom vrlo često prošaranim bokeljskim dijalektizmima.

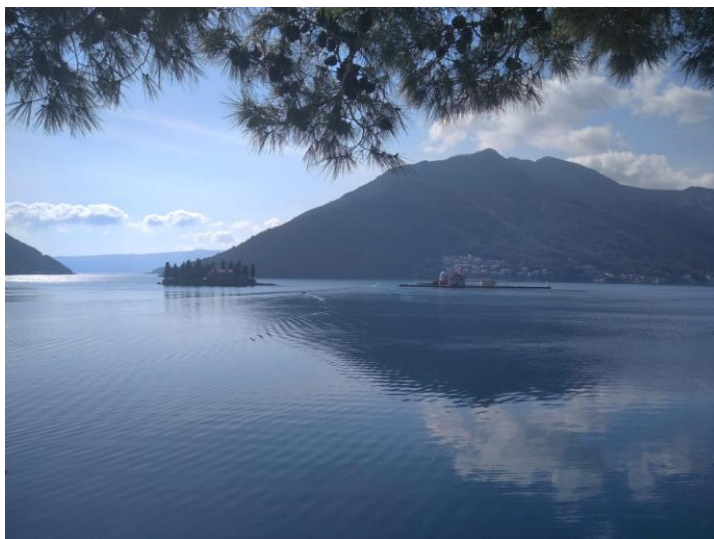

Ovom su antologijom Božidar Proročić i Željka Lovrenčić obuhvatili raspon autora rođenih od 1490. do 1994. te ponudili katalog pjesama napisanih od 1532. do danas. Pritom su učinili jedan krupan korak iskoračivši i u Svebarje (Bar s okolicom) posve opravdanim uvrštavanjem Viktora Besalića u svoje djelo. Time su Svebarje (najjugoistočniji dio neprekinutoga hrvatskog jezičnog područja) izrijeком upisali na hrvatski kulturni zemljovid kao književni topos, što, iako se Besalić i još neki Barani (poput Antuna

Prokulijana) spominju u nekim biografskim leksikonima i povijestima hrvatske književnosti, nitko dosad nije učinio. Ujedno su, kad je riječ o suvremenim pjesnicima, antologičari obuhvatili i pjesnike iz ostatka Crne Gore pokazavši kako se krugovi hrvatske književnosti u Crnoj Gori, čak i danas kad je tamošnja hrvatska zajednica u Crnoj Gori najranjivija, šire.

Ova je antologija, dakle, antologija petostoljetnoga kontinuiteta hrvatskoga pjesništva na tlu Crne Gore, ponajprije Boke kotorske (s Budvom), ali i Svebarja te u novije vrijeme i ostatka Crne Gore (poglavito Podgorice). Ona utiskuje hrvatski pečat književnomu stvaralaštvu na krajnjemu jugu hrvatskoga kutka istočnojadranskoga prostora te je najboljim odgovorom na sve brojnija posezanja za hrvatskom književnom baštinom koja se više ne ograničuju samo na stare pisce hrvatske (poput Andrije Zmajevića), nego i na naše suvremenike (poput Mira Glavurtića). Ova je antologija ujedno svjedočanstvom svehrvatskih prožimanja koja nikako ne mogu biti slučajna jer kako slučajem objasniti činjenicu da je najstarija južnoslavenska kronika, najpoznatija po naslovu *Ljetopis popa Dukljanina*, pronađena u Hrvatskoj te da ju je s hrvatskoga na latinski preveo otac hrvatske književnosti čije je pjesničko umijeće slavio prognanik iz kraja u kojemu je spomenuta kronika nastala te kako slučajem objasniti da se u prvim stihovima pisanim hrvatskim jezikom spominje hrvatsko ime? Ona je ujedno dokazom nevjerojatne žilavosti i stvaralačke snage Hrvata u Crnoj Gore te njihove svojevrzne iščašenosti čiji su najzorniji proizvod pustolovi kojima je područje od Perasta do Paštrovića obilovalo. Stoga vas na kraju pitam jesu li tvrdoglava samosvojnost i urođeni gen oridinala vrlinom ili manom u ovome svijetu u kojemu bi nas sve ukalupili. Bez obzira na to kakav mi

odgovor ponudili, upravo su te dvije osobine Hrvata u Crnoj Gori očuvale jedinstvenost hrvatskoga identiteta u vječitij borbi da ne poklekne pred osvajačima s istoka i da se ne stopi sa stoljetnim vladarima s druge strane Jadrana te upravo zato danas malobrojna, ali žilava grana hrvatskoga naroda u Crnoj Gori ne može propasti.

<https://identitet.hr/pet-stoljeca-pjesnistva-hrvata-u-crnoj-gori/>

DR. SC. DOMAGOJ VIDOVIĆ, INSTITUT ZA
HRVATSKI JEZIK I JEZIKOSLOVLJE, Odjel za
onomastiku i etimologiju

ŽIVOTOPIS

Domagoj Vidović rođen je 20. studenoga 1979. u Metkoviću. Osnovnu je školu pohađao u Metkoviću i Pučišćima na otoku Braču, a gimnaziju u Metkoviću. Diplomom profesora lingvistike i hrvatskoga jezika i književnosti stekao je u ožujku 2004. na Filozofskome fakultetu u Zagrebu obranivši rad *Nacrt za vidonjsku antroponimiju i toponimiju*. Od 1. rujna 2004. zaposlen je u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Iste je godine upisao poslijediplomski znanstveni studij lingvistike te doktorirao u travnju 2011. s temom *Antroponimija i toponimija Zažablja* pod mentorstvom Dunje Brozović Rončević. Danas radi na projektima Odjela za onomastiku i etimologiju te projektima Hrvatski mrežni rječnik

(MREŽNIK) i Hrvatsko jezikoslovno nazivlje (JENA) koje podupire HRZZ. Ujedno je voditeljem Odjela za onomastiku i etimologiju (od 2020.) i metkovske podružnice Instituta (od 2014.). Predmetom je njegova užega zanimanja onomastika na rubnim hrvatskim prostorima, dijalektologija i akcentologija, a bavi se i prevođenjem s esperanta. Objavio je pet samostalnih knjiga i četiri u suautorstvu, više od trideset izvornih znanstvenih radova i sudjelovao na desetak međunarodnih znanstvenih skupova. Objavljuje i popularnoznanstvene radove u mjesnim časopisima (*Glas Hutova*, *Metkovski vjesnik*, *Vrutak*, *Veselje svetog Jere* i *Zupci Times*), na portalima (*metkovic.hr*, *likemetkovic.hr*) te na društvenim mrežama (stranice Pučišća i Janjine te Radija Narona na Facebooku), urednikom je antroponomastičke rubrike *Od Mile do Drage* u časopisu *Hrvatski jezik*, članom je uredništva *Hrvatskoga neretvanskog zbornika* (od 2014. do 2018. i glavnim urednikom) i časopisa *Studia lexicographica*, *Rasprave: časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* i *Stolačko kulturno proljeće* te povremenim članom uredništva *Humskoga zbornika*. Godine 2013. i 2014. bio je članom Organizacijskoga odbora Neretvanskih književnih, znanstvenih i kulturnih susreta, a 2019. njihovim voditeljem te je bio članom programskih odbora međunarodnih skupova *E-rječnici i e-leksikografija* (2019.) i *Enciklopedika 2020* (2020.). Stalnim je kolumnistom *Hrvatskoga slova* (za koji je napisao 400 tekstova) bio od lipnja 2012. do srpnja 2015. te ponovno od ožujka 2018. do posljednjega broja časopisa objavljenoga 11. veljače 2022. Od 17. ožujka 2022. kolumnist je na portalu *braniteljski.hr* te suradnik *Hrvatskoga tjednika*. Jezikoslovnu kolumnu objavljuje na e-stranicama BK Neretva (podstranica *Rodu o*

jeziku). Članom je Hrvatskoga filološkog društva, Odbora za onomastiku HAZU-a i Odbora za dijalektologiju HAZU-a, ICOS-a (Međunarodnoga vijeća za onomastičke znanosti) i Hrvatskoga saveza za esperanto, članom je suradnikom Južnohrvatskoga ogranka Društva hrvatskih književnika te Zajednice Hrvata istočne Hercegovine, surađuje s Društvom dubrovačkih pisaca te književne tekstove objavljuje u časopisima *Hrvatsko slovo*, *Literat* i *Stolačko kulturno proljeće*. Godine 2023. objavio je knjigu proznih tekstova *Priča iz pradavnine* u izdanju Društva dubrovačkih pisaca. Od školske godine 2019./2020. predavač je na Poslijediplomskome sveučilišnom studiju Humanističke znanosti – modul: Mediteranski interdisciplinarni studij na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Splitu. Kao jedan od autora *Školskoga rječnika hrvatskog jezika* dobitnik je Nagrade Grada Zagreba 2013. Dobitnik je godišnje državne nagrade za popularizaciju i promidžbu znanosti u području humanističkih znanosti Hrvatskoga sabora za 2014. godinu. Godine 2016. dobio je nagradu *Narona* u području znanosti koju dodjeljuje Grad Metković. Članom je Radne skupine Odbora za imenovanje naselja, ulica i trgova Gradske skupštine Grada Zagreb bio od svibnja 2014. do travnja 2017. te od listopada 2019. do svibnja 2021. Od 2020. vanjski je član Povjerenstva za standardizaciju geografskih imena. U travnju 2020. uvršten je u popis nacionalnih stručnjaka za predmetno područje standardizacija zemljopisnih imena te savjetovanje u području hrvatskoga standardnog jezika u sklopu suradnje s hrvatskim prevoditeljskim odjelima Službe za hrvatski jezik u Europskoj komisiji.

Izobrazba

2004. diploma Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

2011. doktorski rad Antroponimija i toponimija Zažablja
(Sveučilište u Zagrebu)

Suradnja na projektima

Baza suvremenih hrvatskih osobnih imena

Hrvatski mrežni rječnik (MREŽNIK)

Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – JENA

Istraživanje antroponimije na tlu Hrvatske u XV. stoljeću

Onomastička i etimologijska istraživanja hrvatskoga jezika

Poredbena analiza hrvatskih i slovenskih egzonima (hrv.)

/Primerjalna analiza hrvaških in slovenskih eksonimov
(slov.)

Repozitorij nacionalnomanjinskih jezika u Hrvatskoj
(RENA)

Rječnik dubrovačkoga govora

Bibliografija

(...)

**BOKELJ PO IZBORU / DR. SC.
DOMAGOJ VIDOVIĆ,
DRAGOVOLJAC.COM, 2025.**

**DOMAGOJ VIDOVIĆ – ČUVAR
HRVATSKOG JEZIKA, IMENA I
IDENTITETA**

**Piše: Božidar PROROČIĆ, književnik i
publicista**

Dr Domagoj Vidović (photo Turistička zajednica
Dubrovnik)

04/03/2025

U vremenu u kojem su korijeni često zaboravljaju, rijetki su pojedinci koji s istinskom strašću, znanjem i predanošću služe očuvanju nacionalnog identiteta. Jedan od takvih neumornih čuvara hrvatske kulture, jezika i baštine jeste dr. sc. Domagoj Vidović – intelektualac čiji rad nije samo akademski doprinos, već i duboko posvećenje narodu kojem pripada. Njegovo ime simbol je borbe za jezičku i kulturnu autentičnost, a njegov glas uvijek je snažan, jasan i nepokolebljiv, posebno kada govori u ime Hrvata u Crnoj Gori, zajednice kojoj pristupa s nesebičnom ljubavlju i predanošću. Vidovićev rad nadilazi granice uobičajenog istraživačkog posla on ne samo da proučava hrvatski jezik i njegova historijska izvorišta, već ga i štiti, prooviše i ponosno prenosi na buduće naraštaje. Njegova posvećenost kulturnom identitetu Hrvata ogleda se u svakom njegovom djelu, u svakoj izgovorenoj riječi, u svakom napisanom akademskom tekstu. Poput moreplovca koji se ne boji nepoznatih obzorja, već ih dočekuje s radošću istraživačkog duha, Vidović s istim žarom ulazi u složene jezične fenomene, tragajući za istinom o hrvatskoj riječi, toponimima i historijskim iskonima.

„Čovjek ne može otkriti nove oKeane ako nema hrabrosti da izgubi obalu iz vida“, rekao je André Žide. Upravo ta misao može se primijeniti na Domagoja Vidovića – naučnika koji se ne zadovoljava površnim, već uvijek korača dalje, dublje i hrabrije, svjestan da prava spoznaja dolazi samo onima koji se ne boje izazova. Njegova misija nije samo akademska – ona je patriotska, prožeta odgovornošću prema sopstvenom narodu i njegovom opstanku u kulturnom, historijskom i jezičkom

smislu. Domagoj Vidović nije samo lingvist i naučnik – on je glas koji se ne da utišati, čuvar tradicije, i svjetionik hrvatstva koji svojim radom svjedoči koliko su ime, jezik i identitet neodvojivi od narodnog bića. Njegova predanost i naučna posvećenost dokaz su da istinska ljubav prema jeziku nije samo intelektualna, već i duhovna, ona koja ne poznaje granice ni prepreke.

Domagoj Vidović rođen je 20. novembra 1979. godine u Metkoviću. Njegovo obrazovanje i rani akademski razvoj prožeti su doticajem s različitim krajevima hrvatskog jezičkog prostora – osnovno obrazovanje započeo je u rodnom Metkoviću i nastavio u Pučišćima na ostrvu Braču, dok je gimnazijsko školovanje završio u Metkoviću. Još od mladih dana pokazivao je duboku posvećenost lingvistici i proučavanju jezika, što ga je dovelo do Filozofskog fakulteta u Zagrebu, đe je diplomirao u martu 2004. godine. Njegov diplomski rad, posvećen vidonjskoj antroponimiji i toponimiji, bio je samo početak njegove izuzetne naučne karijere. Vidović se već 1. septembra iste godine pridružio Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje, đe neumorno radi do danas. Njegova istraživačka znatiželja i posvećenost jezičkoj baštini nastavile su da se produbljuju kroz postdiplomski studij lingvistike, koji je upisao iste godine. Kruna tog obrazovnog puta bila je doktorska disertacija „Antroponimija i toponimija Zažablja“, koju je odbranio u aprilu 2011. godine pod mentorstvom Dunje Brozović Rončević.

Dr Domagoj Vidović sa jednom od koautorskih knjiga (photo Institut za hrvatski jezik)

Kao naučnik i istraživač, Vidović ne samo da doprinosi razvoju lingvistike, već je i drgaocjena figura u proučavanju onomastike, dijalektologije i akcentologije, posebno na krajnjim dijelovima hrvatskog jezičkog prostora. Njegov rad odlikuje duboko razumijevanje etimologije i složenih lingvističkih procesa, zbog čega je prepoznat kao jedan od vodećih stručnjaka u ovoj oblasti. Od 2014. godine rukovodi metkovskom podružnicom Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, a od 2020. godine i Odjeljenjem za onomastiku i etimologiju. Njegova istraživanja idu dalje od institucionalnih okvira, jer aktivno učestvuje u različitim naučnim projektima, kako u okviru Instituta, tako i van njega. Pored toga, bavi se prevođenjem s esperanta, čime dodatno proširuje svoje lingvističke vidike. Vidovićev naučni rad nije samo akademska disciplina – ona je stvar misije, posvećenosti i ljubavi prema jeziku kao stubu

identiteta. Njegova predanost proučavanju toponimije i antroponimije svjedoči o važnosti čuvanja jezičkog naslijeđa, a njegova sposobnost da poveže istorijske slojeve sa savremenim lingvističkim izazovima čini ga jednim od najistaknutijih čuvara hrvatske kulturne i jezičke baštine.

Plodonosni naučni i publicistički rad Domagoja Vidovića ogleda se u njegovim brojnim autorskim i koautorskim djelima, akademskim istraživanjima i angažmanu na međunarodnim naučnim skupovima. Objavio je pet samostalnih knjiga i još pet u koautorstvu, dok njegov naučni opus obuhvata preko pedeset izvornih naučnih radova. Njegovo ime redovno se pojavljuje na značajnim međunarodnim naučnim konferencijama, đe sa posvećenošću i preciznošću izlaže svoja istraživanja iz oblasti onomastike, dijalektologije i jezičke istorije. Pored akademskih publikacija, Vidović je i izuzetno aktivan u popularizaciji lingvistike, često objavljujući članke u lokalnim časopisima Glas Hutova, Metkovski vjesnik, Vratak, Veselje svetog Jere i Zupci Times, kao i na portalima metkovic.hr, likemetkovic.hr, Maxportal, Narod.hr i portal Radija Dux. Njegova prisutnost na društvenim mrežama doprinosi širenju znanja o jeziku, kulturi i identitetu, a redovno se oglašava na stranicama posvećenim Pučišćima i Janjini. Vidović ne samo da piše, već i uređuje: od 2014. do 2018. godine bio je glavni urednik Hrvatskog neretvanskog zbornika, a i danas učestvuje u radu uredništava prestižnih naučnih časopisa *Studia lexicographica*, *Rasprave*: časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, *Povijesni prilozi* i *Stolačko kulturno proljeće*. Takođe, povremeni je urednik *Humskog zbornika*, dok u časopisu *Hrvatski jezik* vodi stalnu antroponomastičku rubriku „Od Mile do Drage“, posvećenu proučavanju ličnih imena. Njegova posvećenost kulturi

ogleda se i u organizacionim aktivnostima. Bio je član Organizacionog odbora Neretvanskih književnih, naučnih i kulturnih susreta 2013. i 2014. godine, da bi 2019. preuzeo ulogu njihovog urednika. Učestvovao je i u organizaciji značajnih međunarodnih skupova E-rječnici i e-leksikografija (2019.) i Enciklopedika 2020 (2020.), čime je dao doprinos razvoju savremene leksikografije i digitalizacije jezičkih resursa.

Dr Domagoj Vidović (photo Dulist.hr)

Vidovićev novinarski i esejistički rad jednako je impresivan. Bio je stalni kolumnista Hrvatskog slova, đe je od juna 2012. do jula 2015. objavio čak 400 tekstova, a saradnju s tim časopisom obnovio je u martu 2018, pišući do posljednjeg broja objavljenog 11. februara 2022. Od 17. marta 2022. godine kolumnista je portala identitet.hr, dok

istovremeno sarađuje s Hrvatskim tjednikom. Svoj doprinos lingvistici nastavlja i kroz jezikoslovnu kolumnu na estranicama BK Neretva, đe na stranici „Rodu o jeziku“ piše o važnosti čuvanja jezičkog identiteta. Njegov neumorni rad svjedoči o tome da istinski naučnici ne prestaju da istražuju, pišu i dijele znanje – ne samo unutar akademskih krugova, već i u široj javnosti. Vidović nije samo lingvista, već i jedan od najistaknutijih glasova u očuvanju hrvatskog jezičkog i kulturnog identiteta.

Domagoj Vidović svojim intelektualnim i naučnim djelovanjem ostavlja snažan trag u polju lingvistike, književnosti i kulturnog identiteta. Njegov akademski, naučni i stručni angažman ogleda se u članstvu u prestižnim institucijama i odborima posvećenim proučavanju jezika, onomastike i dijalektologije. Član je Hrvatskog filološkog društva, Odbora za onomastiku Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU) i Odbora za dijalektologiju HAZU, dok svojim radom doprinosi i Međunarodnom vijeću za onomastičke nauke (ICOS), kao i Hrvatskom savezu za esperanto. Takođe, aktivni je član Društva hrvatskih književnika i Zajednice Hrvata istočne Hercegovine, a njegova saradnja s Društvom dubrovačkih pisaca potvrđuje njegovu duboku povezanost s kulturnim prostorom juga Hrvatske i šireg mediteranskog kruga. Vidović nije samo naučnik i lingvista, već i pasionirani književnik. Svoje književne tekstove objavljuje u renomiranim časopisima Hrvatsko slovo, Literat i Stolačko kulturno proljeće, a 2023. godine objavio je knjigu proznih tekstova „Priče iz pradžine“, u izdanju Društva dubrovačkih pisaca, čime je dodatno obogatio svoj doprinos hrvatskoj književnosti.

Njegova posvećenost akademskom radu vidljiva je i kroz pedagošku djelatnost – od školske 2019/2020. godine

predavač je na Poslijediplomskom sveučilišnom studiju Humanističke znanosti – modul: Mediteranski interdisciplinarni studij na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Njegov rad u edukaciji novih generacija lingvista, filologa i naučnika od neprocjenjivog je značaja za dalji razvoj humanističkih nauka na Mediteranu. Za svoje naučne, kulturne i lingvističke doprinose Vidović je višestruko nagrađivan. Kao jedan od autora Školskog rječnika hrvatskog jezika, 2013. godine dobitnik je Nagrade Grada Zagreba, dok mu je Hrvatski sabor 2014. godine dodijelio godišnju državnu nagradu za popularizaciju i promovisanje nauke u oblasti humanističkih nauka. Njegov doprinos naučnoj zajednici prepoznat je i 2016. godine, kada je osvojio nagradu Narona u oblasti nauke, koju dodjeljuje Grad Metković. Vidovićev neumorni rad na očuvanju književne i jezičke baštine prepoznat je i van granica Hrvatske. Matica hrvatska Stolac mu je 2024. godine dodijelila prestižnu nagradu Hrvatski stećak za izuzetan doprinos hrvatskoj književnosti, dok mu je Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore iste godine uručilo Zahvalnicu za nemjerljiv doprinos afirmaciji i promovisanju književno-jezičke baštine Boke Kotorske, Svebarja i hrvatske zajednice u Crnoj Gori. Njegovo prisustvo u Crnoj Gori nije samo simboličko, već i stvarno – svojim znanjem, predanošću i angažmanom pomaže očuvanju identiteta i kulturnog nasljeđa Hrvata u ovom prostoru.

Vidović se aktivno bavi i standardizacijom geografskih i zemljopisnih imena. Bio je član Radne grupe Odbora za imenovanje naselja, ulica i trgova Gradske skupštine Grada Zagreba u dva mandata – od maja 2014. do aprila 2017. i od oktobra 2019. do maja 2021. godine. Od 2020. godine vanjski je član Povjerenstva za standardizaciju geografskih

imena, dok je u aprilu iste godine uvršten među nacionalne eksperte za standardizaciju zemljopisnih imena i savjetovanje u oblasti hrvatskog standardnog jezika, u okviru saradnje s hrvatskim prevodilačkim odjelima Službe za hrvatski jezik pri Evropskoj komisiji. Vidović je svojim naučnim, pedagoškim i publicističkim radom dokazao da je ne samo vrhunski lingvista, već i iskreni zaštitnik jezičkog identiteta i kulturne baštine. Njegovo ime upisano je među one koji su svojim radom učvrstili temelje jezičkog i nacionalnog samosvijesti, ostavljajući lijepi pečat u nauci i književnosti.

DOPRINOS HRVATIMA BOKE KOTORSKE

Teško bi bilo pobrojati sve publikacije, naučne radove, autorske i popularne tekstove Domagoja Vidovića, jer njegov opus obuhvata širok spektar lingvističkih, književnih i kulturoloških tema. Ipak, ono što ga posebno izdvaja jeste njegov nemjerljiv doprinos proučavanju i afirmaciji hrvatskog jezičkog, književnog i kulturnog identiteta, naročito u Boki Kotorskoj. On ne samo da naučno istražuje i bilježi jezičko i onomastičko bogatstvo ovog prostora, već se aktivno zalaže za njegovo očuvanje i afirmaciju u širem kulturno-naučnom kontekstu. Domagoj Vidović nije samo naučnik – on je institucija, jedan od rijetkih intelektualaca današnje Evrope koji s nevjerovatnom strašću i posvećenošću istražuje, tumači i brani kulturnu baštinu svog naroda. Njegov doprinos Hrvatima Boke Kotorske ogleda se u brojnim naučnim radovima, knjigama i analizama koje su trajno obogatile saznanja o ovom prostoru i njegovim stanovnicima.

Njegova knjiga „Bokeljske studije i ogledi“ (2024.), **objavljena u izdanju Hrvatskog nacionalnog vijeća** Crne Gore, predstavlja jedno od kapitalnih djela koje se bavi

lingvističkom, kulturnom i istorijskom baštinom Boke Kotorske. Kroz ovu knjigu, Vidović daje iscrpnu analizu toponimije, prezimena i jezičkih osobenosti bokeljskih Hrvata, ukazujući na njihovu višestoljetnu prisutnost i kulturni doprinos ovom prostoru. Posebno značajan Vidovićev rad na ovu temu jeste naučni članak **„Pogled u toponimiju Kotorskoga zaljeva“ (2019)**, objavljen u časopisu *Studia lexicographica*, đe precizno i argumentovano analizira istorijske slojeve i etimološke korijene naziva mjesta u Boki Kotorskoj. Njegov sljedeći rad, **„Pogled u toponimiju Tivatskog zaljeva“ (2020)**, donosi dodatnu dimenziju istraživanju geolingvističkih specifičnosti ovog kraja, potvrđujući njegovu posvećenost detaljnom proučavanju bokeljskih toponima. Vidović je i autor članka **„Pogled u toponimiju Risanskoga zaljeva“ (2023)**, objavljenog u *Folia onomastica Croatica*, đe istražuje slojevitost imenovanja mjesta u najstarijem naselju Boke Kotorske, ukazujući na veze između slovenskog, romanskog i staromediteranskog kulturnog nasljeđa u ovom području. Njegova analiza prezimenskog fonda Hrvata u Crnoj Gori, objavljena u radu **„Pogled u prezimenski fond Hrvata u Crnoj Gori“ (2019)**, pruža dragocjene podatke o porijeklu i istorijskim migracijama hrvatskog stanovništva u ovom dijelu Jadrana. Vidović je 2023. godine učestvovao u izradi zbornika **„Identitet Hrvata Boke Kotorske“**, objavivši u njemu rad **„Pogled u toponimiju središnjega dijela Boke Kotorske“**, u kojem se detaljno osvrće na jezičke fenomene i istorijske tokove koji su oblikovali imenoslovlje ovog kraja. Njegova posvećenost Hrvatima Boke Kotorske ogleda se i u pisanju naučno utemeljenog i izuzetnog predgovora za **„Antologiju poezije POEZIJA BOKELJSKIH HRVATA (Antologija hrvatskog**

pjesništva Boke od 16. do 21. stoljeća“, čiji su **priređivači** mr. Božidar Proročić i dr. Željka Lovrenčić. U ovom predgovoru Vidović s dubokim razumijevanjem piše o značaju bokeljske poezije, stavljajući je u kontekst šireg hrvatskog i mediteranskog kulturnog prostora te naglašavajući njenu neprocjenjivu vrijednost za književno nasljeđe.

Dr Domagoj Vidović (photo Metković NEWS)

Domagoj Vidović nije samo istraživač – on je vizionar koji razumije da identitet naroda ne leži samo u istorijskim dokumentima, već i u jeziku, imenima, poeziji i svakodnevним pričama ljudi. Njegova intuicija, sposobnost prepoznavanja suštinskih vrijednosti i neumorno zalaganje za očuvanje hrvatskog identiteta u Boki Kotorskoj čine ga jednim od najvažnijih naučnika u oblasti lingvistike i kulturnih studija danas. **„Najvažnije za naučnika nisu njegove diplome, niti broj godina njegovog naučnog**

rada, pa niti iskustvo, nego posve jednostavno, njegova intuicija.“ – Albert Ajnštajn A upravo je intuicija ono što izdvaja Domagoja Vidovića – njegova sposobnost da osjeti, prepozna i sačuva ono što je najvažnije za jedan narod: njegov jezik, ime i identitet. **Na kraju, reći ću: Pisati o Hrvatima Boke Kotorske znači govoriti o onima koji su vijekovima opstajali na raskršnici kultura, vjera i imperija, o narodu čija se snaga nije mjerila brojem, već otporom, dubokom sviješću o pripadnosti Mediteranu i neraskidivoj vezi sa hrvatskim kulturnim prostorom. Njihova imena, njihove pjesme, njihova naselja nisu samo istorijski podaci oni su simboli trajanja, svjedočanstva o molitvama izgovorenim na obali uz zvuk školja, o pjesmama mornara što su plovili prema dalekim horizontima, o kamenu koji je upijao i sunce i buru, ali nikada nije izgubio svoje ime.**

Vidović ne dopušta da se ta imena izgube u vremenu. On ne istražuje samo kao lingvista – on tumači kao neko ko razumije koliko je ime važno za identitet, koliko je prezime priča o precima, koliko toponim nije samo geografski podatak, već sjećanje na ljude, njihove sudbine, snove i borbe. Njegov rad nije samo povratak izgubljenim riječima, već i otpor kulturi zaborava. Jer narod koji izgubi imena svojih mjesta, koji zaboravi jezik svojih predaka, gubi i sebe. Zato Vidović vraća Boki Kotorskoj njeno puno ime, njen glas i njenu istorijsku puninu. Njegove studije nisu samo naučni poduhvati – one su dokumenti trajanja, dokazi postojanja jednog naroda koji je vjekovima opstajao, uprkos buri, talasima i istorijskim lomovima.

<https://madeinmontenegro.com/domagoj-vidovic-cuvar-hrvatskog-jezika-imena-i-identiteta/>

JOSIP PEČARIĆ: BOKA KOTORSKA I BOKELJI, DRAGOVOLJAC.COM, 2025.

NISU SVI BILI TAKVI

Naslov teksta nije pravedan prema brojnim Crnogorcima koji su svo vrijeme podržavali Hrvatsku u fašističkoj agresiji na RH. Spominje se uloga Crne Gore u agresiji kada je vlast u CG bila ista kao i danas.

Koja je razlika u vlasti koja je podržavala Miloševića od one koju je instalirao Vučić?

I u nedavnom nastupu na podcastu portala Tjedno upozorio sam na činjenicu da je BOJNA ČAVOGLAVE postala himna naroda koji se bore za slobodu i spomenuo sam i Crnu Goru.

Somenut ću jednog prijatelja koji nas je napustio, a bio je svo vrijeme u Crnoj Gori.

Zapravo evo teksta s kojim sam se tada napisao:

UMRO JE VELIKI PRIJATELJ HRVATA I HRVATSKE

Na Veliku gospu u mom Kotoru umro je crnogorski pjesnik Mladen Lompar, predsjednik Crnogorskog PEN Centra, potpredsjednik Dukljanske akademije nauka i umjetnosti, član Matice crnogorske i Crnogorskog društva nezavisnih književnika. Bio je glavni i odgovorni urednik časopisa Ars i član Savjeta za standardizaciju crnogorskog jezika. Rođen je 22. ožujka 1944. godine na Cetinju. Završio je Filozofski fakultet u Beogradu.

Popis njegovih knjiga poezije kao i monografija (pisao je i likovne kritike i eseje) dani su na:

<http://www.poetikazemlje.me/index.php/mladen-lompar>

Poslao sam izraze sućuti predsjedniku DANU akademiku Sretenu Peroviću:

Poštovani kolega Perović,

S dubokom tugom sam primio vijest o smrti mog dragog prijatelja akademika Mladena Lompara.

Izražavam svoju sućut Vama i svim kolegama u DANU.

Molim Vas da moju sućut prenesete i članovima njegove obitelji.

prof. dr. sc. Josip Pečarić

redoviti član HAZU

dopisni član DANU

Kolega Perović u svom odgovoru piše:

Poštovani kolega Pečariću,

Zahvalni smo Vam na izrazima sućuti povodom odlaska našeg uglednog člana i dugogodišnjeg potpredsjednika Dukljanske akademije nauka i umjetnosti, zaslužnog pjesnika i historičara umjetnosti Mladena Lompara. Cijenjeni pjesnik i uzorni crnogorski domoljub dugo je nosio teško zdravstveno breme, ali nas je njegov odlazak iznenadio, jer smo se nadali da će i ovoga puta uspjeti da svojim vitalnim duhom nadvlada krizu i odloži vječiti san. Nažalost, to se nije dogodilo. Ovoga puta nije mu pomogla ni oplemenjena priroda našega Primorja, u kojoj je on nalazio i spokojsva i prijatelja.

Istoričarima književnosti ostaje krupan zadatak da valjano prouče Mladenov doprinos crnogorskoj multinacionalnoj kulturi; ne manje - njegova hrabra nastojanja da konkretno doprinosi oslobađanju crnogorskog društva od importovane mitomanije i nametane građanske inferiornosti.

Vrednovanju njegovog značaja doprinijeće i prijatelji u drugim kulturnim sredinama, kojima Lomparovo djelo i po ljudskom znčenju takođe pripada.

Još jednom izražavamo zahvalnost za saučešće koje ste uputili Mladenovoj porodici, Dukljanskoj akademji i meni kao njenom predsjedniku.

S poštovanjem i dobrim željama

Akad. Sreten Perović

Da, na Veliku gospu se dogodilo ono o čemu je ispjevao i pjesmu:

BALSAMOVANA KLETVA

biće tu zauvijek

ovi ožiljci

neću sav umrijeti

uzalud su se trudili da rano ostarim

a živio sam pun život

u sjenci opakih bolesti i kletvi

mijenjao se prostor moje čežnje

i oblik

a onaj nekadašnji

je postajao izmišljena ličnost

istinite priče

iz tuđeg života

bez intime

i stida

i dovršene misli

<https://jasminahanjalic.wordpress.com/.../24/mladen-lompar/>

A prijateljstvo s Mladenom Lomparom je još od studentskih dana. Bili smo u istom studentskom domu. Kasnije smo se susretali u mom Kotoru.

Bio sam ponosan kada je u vrijeme Miloševićevog ludila moj prijatelj Mladen Lompar bio jedan od četvorice crnogorskih književnika koji su digli svoj glas protiv toga. Dvojica od njih, Brković i Popović su tada doselili u Hrvatsku, a Lompar je ostao u Crnoj Gori. Ne mogu ni zamisliti što je sve doživljavao u to vrijeme.

Volio je nas Hrvate i Hrvatsku.

Zato ne čudi što je Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore u svom priopćenju

Premينو je veliki i dragi prijatelj, „otmjeniji od svih pjesnika“ Mladen Lompar konstatiralo:

S posebnim ponosom ističemo da je hrvatska zajednica u Crnoj Gori u Mladenu Lomparu imala sjajnog suradnika, a nadasve velikog prijatelja, kojeg ćemo se s posebnim pijetetom sjećati i nerijetko spominjati.

<http://hmv.me/.../preminuo-je-veliki-i-dragi-prijatelj...>

Kao prijatelj znao je puno o mom radu, pa je . uvjeren da je to značajno za Hrvate u Crnoj Gori - bio pokretač i nositelj svih aktivnosti oko mog izbora za dopisnog člana DANU.

Zato ću na kraju dati tekst kotorske poetese Dubravke Jovanović za koju kažu kako je čuvarica bokeškog jezika jer je njena poezija puna ljubavi prema Kotoru, Boki, gradskim pločnicima, palačama, moru, Bokeljima i Bokeljkama, svecima i svetištima naše lijepe Boke

Mladen Lompar

“U ovom životu nije novo mrijeti ali ni život Bogme nije najnovije”

U životu ovom i za još više njih ovamo i tamo “Od plamena do svjetlosti” prema istoimenoj knjizi poezije Mladena Lompара, pjesnik je ostavio oganj poetski.

Kroz kapiju pjesme prošao je osijenčen zracima zvijezde, one velike nad Lovćenom što se u avgustovskim noćima u more Bokokotorskog zaliva prolije.

Bili su to putevi ovog velikana crnogorskog poetskog poja
i soja koji se pjesmom kao vodom u kršu spuštao zorom ,
da napaja ovdje limunove.

U stihove pjesnik Boga traži.

Pronašao ga je Lompar da mu miri nesne i slutnje od kojih
je imao stravičan nespokoj, kako je napisao u knjizi
“Vrijeme u kojemu sam prošlost”.

Boem i buntovnik, perom je vidao rane crnogorske.

Krik njegove pjesme odzvanjao je od Dubrovnika do San
Dovanija preko krša i dolova od katuna do dvorova.

I neće nas naslijediti tišina, kako je napisao je Miju
Popoviću

opet će

iz našeg strpljenja buknuti bijes

jer nećemo klečati

dok god ima

Montenegra

i njegove neporažene zastave

Njegove “Zmije Grmožura” milile su crnogorskim
kamenom , morem i jezerom đe se pejzaži duše susrijeću sa
slojevima crnogorske istorije.

A Crna Gora mu “milija ne bi bila da je od zlata” pa je u
pjesmama ovjerio duge i tuge svoje i naše.

Umro je rekoše juče Mladen Lompar.

Sigurna sam da je žudnjom probio krošnje cetinskih lipa baš
kao što mu je u Kotoru, đe je često obitavao, na kapku prije
sklopljenog oka zastao dah mora, juga i onog limuna kojeg
je stihovima zalivao.

Noć morska sinoć je ispijala ćutanje u Kotoru – rekvijem za
Mladena.

Otišao sa ovog mjesta

i zašao u prostor dostojni.... I neće ga naslijediti tišina,
sigurna sam.

Dubravka Jovanović

<http://skalaradio.com/2017/08/16/nece-ga-naslijediti-tisina/>

Zbogom dragi Mladene. Ponosim se što sam Ti bio prijatelj.
Josip Pečarić

Uostalom i nedavno sam prenio članak crnogorskog književnika Božidara Proročića

[https://www.morski.hr/kome-smetaju-hrvati-u-boki.../...](https://www.morski.hr/kome-smetaju-hrvati-u-boki.../)

Moj naslov su njegove riječi:

PEČARIĆ JE JASAN I TAČAN:

„BOKA POMAŽE U RJEŠAVANJU DVA VELIKA SRPSKA KOMPLEKSA: 1. MORE, I 2. HRVATSKA KULTURNA BAŠTINA.“

JEDAN KOMENTAR I MOJ ODGOVOR

Andrijana Dabović

Ja sam došla iz Crne Gore na koncert u Dugopolju, lani. Bila sa dvije prijateljice, koje su u ratu bile branitelji, dragovoljci! Tako da znam da u Hrvatskoj ima dosta branitelja koji znaju istinu o Crnoj Gori. Crnogorci i vlast u Crnoj Gori u vrijeme invazije na Dubrovnik, nemaju nikakve veze. Crnogorci su ostali Crnogorci, a oni što su odili pljačkat Konavle su bili i ostali posrbice, četnici i plaćenici.

Ima nas još koji volimo Crnu Goru, i poštujemo hrvatski obrambeni rat i žrtve. Odlično ste napisali sve, a naročito naslov “Nisu svi bili takvi”.

Hvala Vam.

(Foto: Ja, Dugopolje, ljeto 2024.)

Može biti slika sljedećeg: 6 ljudi i gomila

Odgovor

Autor

Josip Pečarić

Andrijana Dabović Poštovana gđo Dabović.

Raduje me da Vam se dopao moj tekst.

Naravno, mogao sam u njemu staviti neki drugi moj tekst.

Recimo u Završnom tekstu moje knjige ima puno o Lomparu i drugim Crnogorcima:

J. Pečarić, Zaljev hrvatskih svetaca, dragovoljac.com, 2022.:

<http://www.dragovoljac.com/images/minifp/ZaljevHS.pdf>

Izdvojit ću samo dio o Dragu Kastratoviću koji je bio jedini Crnogorac u Hrvatskoj koji je zbog Hrvatskog proljeća bio u zatvoru:

Prošle godine sam napisao tekst O SRPSKOM FAŠIZMU U CRNOJ GORI kao komentar teksta Milorada Popovića:

<https://bezccenzure.hr/vlad/o-srpskom-fasizmu-u-crnoj-gori/>

[http://dragovoljac.com/.../22918-o-srpskom-fasizmu-u...](http://dragovoljac.com/.../22918-o-srpskom-fasizmu-u-...)

U tekstu sam pisao o velikom crnogorskom domoljubi i mom dragom prijatelju Mladenu Lomparu koji je odigrao važnu ulogu u mom izboru za Izvanjskog člana DANU.

Urednik "Hrvatskog tjednika" Tomislav Držić mi je tada napisao:

Josipe, zaboravio si dodati velikog pok. novinara, mojeg prijatelja, kolege i kuma Dragu Kastratovića koji sve to u svojim kolumnama u VUS-u naviještavao i uz svoju borbu za slobodnu Hrvatsku tražio slobodu i za Crnu Goru.

Naravno u odgovoru sam mu napisao puno i o Kastratoviću, pa i tekst koji je pročitao na njegovoj komemoraciji, a i TV CG:

SKUPU "SJEĆANJA NA DRAGU KASTRATOVIĆA"

Nisam u mogućnosti biti nazočan među vama danas kada se sjećamo dragog nam prijatelja g. Draga Kastratovića.

Imam jedino moguće opravdanje za tako nešto: danas je u Trogiru međunarodna konferencija posvećena meni.

Nisam siguran ni da među Hrvatima ima puno onih koji Hrvatsku toliko vole kako ju je volio Drago.

Tome sam osobno svjedokom jer smo u najtežim danima velikosrpske agresije zajedno djelovali.

A jednako toliko je volio i svoju prvu domovinu Crnu Goru. Dobri Bog ga je nagradio time što je dočekaao neovisnost i Hrvatske i Crne Gore.

Vjerujem da će mu se i Crna Gora odužiti na sličan način kao što to čini Hrvatska.

Sve vas skupa srdačno pozdravlja,

Akademik Josip Pečarić

Trogir, 10. srpnja 2008.

A spominjem ih i u tekstu s Thompsonom u naslovu:

THOMPSON PO DRUGI PUT U CRNOJ GORI...

11 rujna, 2020

<https://bezczensure.hr/.../thompson-po-drugi-put-u-crnoj-.../>

S poštovanjem,

CRNOGORSKI KNJIŽEVNIK I PUBLICIST: "NE SMIJEMO ZABORAVITI DA JE HRVATSKO SRCE ODUVIJEK KUČALO ZA SLOBODNU I NEOVISNU CRNU GORU"

dubrovackidnevnik.hr Datum objave: **17.08.2024.**

Velikosrpski nacionalizam, kao politička ideologija koja teži stvaranju države koja bi obuhvatila sve Srbe i teritorije na kojima oni žive, duboko je ukorijenjen u povijesti, kulturnim i političkim tokovima Balkana. U okviru ove ideologije, hrvatski identitet, posebno u Crnoj Gori i Boki Kotorskoj, često je bio negiran ili marginaliziran. Ovaj tekst analizira povijesne i kulturne aspekte ove problematike,

fokusirajući se na način na koji je velikosrpski narativ oblikovao percepciju hrvatskog identiteta u Crnoj Gori. Negiranje hrvatskog identiteta od strane velikosrpskih političara u Crnoj Gori ukorijenjeno je u nekoliko ključnih faktora, koji su se razvijali tokom raspada Jugoslavije i uspona nacionalističkih politika u regiji. Velikosrpski nacionalizam, kao politička ideologija koja se zalagala za stvaranje “Velike Srbije” i homogenizaciju srpskog etničkog prostora, bio je osnovni pokretač ovih tendencija.

Velikosrpski nacionalizam se razvijao tijekom XIX i XX stoljeća, naročito kroz radove srpskih intelektualaca i povjesničara počevši još od Jovana Cvijića, preko Svetozara Markovića, preko Vasilija Krestića, Jovana Deretića, Radovana Samardžića do brojnih drugih negatora hrvatskog identiteta kakvih je danas najviše na političkoj sceni Crne Gore. U njihovim djelima, ali u današnjim političkim tekstovima hrvatski identitet je često prikazivan kao lažan ili kao dio šireg južnoslovenskog korpusa, što je u praksi značilo potčinjavanje hrvatskog identiteta srpskom. Ovaj narativ je imao i dalje ima poseban utjecaj u Crnoj Gori, gdje je kroz političke i kulturne institucije propagiran koncept jedinstvene srpske nacije, u kojoj Hrvati nisu prepoznati kao poseban entitet.

Boka Kotorska, kao specifičan prostor na obali Jadranskog mora, kroz vjekove je razvijala svoju jedinstvenu kulturu. Ovo područje je bilo pod utjecajem Venecije, Austrije, Italije i drugih pomorskih sila, što je značajno utjecalo na oblikovanje identiteta lokalnog stanovništva, uključujući i Hrvate. Usprkos pritiscima velikosrpske ideologije, kultura Hrvata u Boki Kotorskoj je opstala kroz hrvatski jezik, djela hrvatskih pisaca iz Boke, bogastvo kapela, crkvi i katedrale i snažnu katoličku vjeru. **Pri tome se često zaboravlja**

bogatstvo i značaj hrvatske baštine u Crnoj Gori, koja je duboko ukorenjena u povijesti i kulturi Boke Kotorske. Ova baština obuhvaća jedinstvene elemente poput Bokeljske mornarice 809., koja je simbol dugotrajnog pomorskog nasljeđa i veza s morem. Katedrala sv. Tripuna u Kotoru, kao sjedište Kotorske biskupije, predstavlja ne samo vjerski, već i kulturni centar Hrvata u Boki. Nadalje, otok Gospe od Škrpjela, poznat i kao „Hrvatska Sikstina“, čuva vjekovne tradicije i vjerovanja, dok Peraški ceremonijali i Dobrotska čipka oslikavaju specifične običaje i rukotvorine bokeljskih Hrvata. Hrvatska baština u Boki također uključuje svetitelje i blaženike kao i mnoge književnike iz kotorskog humanističkog kruga koji su ostavili neizbrisiv trag u europskoj literaturi. Boka Kotorska, koja je tijekom humanizma, renesanse i baroka bila sastavni dio Dalmacije, ima izuzetan značaj ne samo za regionalnu već i za širu europsku kulturnu baštinu.

Pored ovoga, značajna je i prva pomorska škola na istočnoj jadranskoj obali u Perastu iz kraja 17. stoljeća, koja predstavlja temelj obrazovanja pomoraca u ovom dijelu Jadrana. Bogata pasionska baština, legende i priče, kao i marijanska svetišta, dodatno obogaćuju kulturni pejzaž Boke. Hrvatska kulturna društva, koja su djelovala tijekom Hrvatskog narodnog preporoda, imaju važnu ulogu u očuvanju ovog nasljeđa i ne smiju biti zanemarena u obrazovnim sustavima.

Velikosrpski nacionalizam je kroz povijest imao snažan utjecaj na oblikovanje nacionalnih identiteta na Balkanu, uključujući i negiranje hrvatskog identiteta u Crnoj Gori. Međutim, kultura Hrvata u Boki Kotorskoj, sa svojim

specifičnostima, pruža otpor ovim asimilacijskim pokušajima. Ovaj sukob između političkih ideologija i kulturnog nasljeđa nastavlja oblikovati odnose na Balkanu, posebno u kontekstu suvremene Crne Gore. Velikosrpski nacionalisti su u više navrata tvrdili da su Srbi i Crnogorci jedan narod, posebno fokusirajući se na zajedničku pravoslavnu vjeru i povijesno nasljeđe. To je često dovelo do minimiziranja ili potpunog negiranja postojanja drugih identiteta u Crnoj Gori, uključujući hrvatski. U ovom kontekstu, Hrvati su viđeni kao dio šireg srpskog korpusa ili kao "povijesno zabludjeli" dio srpske nacije. Nakon raspada Jugoslavije, velikosrpske stranke su često koristile retoriku koja je potkopavala multietnički karakter Crne Gore kako bi ojačale svoje političke pozicije. Cilj je bio osigurati dominaciju srpskog identiteta i smanjiti utjecaj manje brojnih grupa, uključujući Hrvate. Velikosrpski političari su, također, koristili ovu retoriku kako bi opravdali teritorijalne pretenzije prema područjima poput Boke Kotorske, koja ima značajnu hrvatsku zajednicu.

Jezik i kultura igraju značajnu ulogu u oblikovanju nacionalnog identiteta, a velikosrpski nacionalisti su često doveli u pitanje autentičnost hrvatskog jezika i kulture u Crnoj Gori. Tvrdnje da su hrvatski jezik i identitet zapravo dio srpske kulturne sfere bile su česte i služile su kao sredstvo za asimilaciju ili negiranje postojanja posebnog hrvatskog identiteta. Srpska pravoslavna crkva je imala (i dalje ima) ključnu ulogu u promociji velikosrpskog nacionalizma u Crnoj Gori, koristeći religiju kao sredstvo za homogenizaciju identiteta. Crkva je često bila uključena u političke procese koji su imali za cilj marginalizaciju katoličkih Hrvata u regiji, promovirajući ideju pravoslavlja kao centralnog elementa srpskog nacionalnog identiteta. Ovi faktori su doprinijeli stvaranju složenog i napetog

odnosa između različitih etničkih i vjerskih zajednica u Crnoj Gori, posebno u regijama poput Boke Kotorske, gdje su Hrvati kontinuirano pokušavali očuvati svoj identitet usprkos pritiscima asimilacije i negiranja od strane velikosrpskih političara.

Veoma opasnu i pogubnu identitetsku politiku Hrvata u Crnoj Gori provode oni Hrvati koji, umesto da promoviraju i čuvaju nacionalni hrvatski identitet, forsiraju lažni i nepostojeći bokeljski identitet. Ovaj identitet, koji je pretežno geografske prirode, koristi se kao sredstvo za udaljšavanje Hrvata iz Boke Kotorske od njihovih nacionalnih korijena. Ovakva politika predstavlja ozbiljnu prijetnju, jer vodi opasnoj asimilaciji Hrvata u Boki Kotorskoj, čime se postepeno briše njihova veza s matičnom Hrvatskom. Oni koji promoviraju ovaj bokeljski identitet često su poslušnici velikosrpskih političara u Crnoj Gori i rade u njihovom interesu. Kroz ovakvo djelovanje, podržavaju politike koje su usmjerene na slabljenje hrvatske zajednice i njenog kulturnog identiteta, sa ciljem postepenog uklapanja u šire srpske narative. Zanimljivo je da se ti isti pojedinci, kada se nađu u Hrvatskoj, često predstavljaju kao „brižni Hrvati“, manipulirajući i obmanjujući institucije i javnost u matičnoj državi kako bi dobili podršku za svoje osobne i političke ciljeve, dok zapravo rade na razgradnji hrvatskog identiteta u Crnoj Gori. Ovakva dvoličnost je izuzetno štetna za Hrvate u Boki Kotorskoj, jer dovodi do razjedinjavanja zajednice i slabljenja njihovih prava i identiteta, što dugoročno može imati katastrofalne posljedice za očuvanje hrvatske prisutnosti u ovom dijelu Crne Gore.

Budućnost i snaga Hrvata koji žive u Crnoj Gori u velikoj mjeri ovise od podrške njihove matice Hrvatske, koja kroz svoje političke, kulturne i ekonomske aktivnosti može

značajno utjecati na očuvanje i jačanje hrvatskog identiteta u ovoj zemlji što ona i maksimalno podržava. Pored ključnih institucija poput **Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore i političke stranke Hrvatske građanske inicijative**, važne uloge imaju i druge organizacije i ustanove. **Katolička crkva** u Crnoj Gori je jedan od glavnih stupova očuvanja identiteta Hrvata kroz vjerski i kulturni rad. „**Hrvatsko građansko društvo Crne Gore-Kotor**“ koja organizira različite kulturne manifestacije, također ima značajnu ulogu u jačanju identiteta. Hrvatska dijaspora širom svijeta također može imati ključnu ulogu u ovoj misiji, kroz podršku raznim inicijativama i projektima koji su usmjereni na očuvanje identiteta i prava Hrvata u Crnoj Gori. Na taj način, pokazat će da su kao narod jedinstveni i solidarni, spremni da brane interese svojih sunarodnjaka gdje god se nalazili.

Uz to, važan je i „**Dux radio**“, koji pruža medijsku podršku i širi informacije važne za hrvatsku zajednicu. „**Hrvatski glasnik**“ je časopis koji informira i obrazuje Hrvate o pitanjima od značaja za njihovu zajednicu, dok snažno izdavaštvo doprinosi očuvanju i promociji hrvatske kulture i jezika kroz različite publikacije. Na kraju, obrazovanje na hrvatskom jeziku predstavlja ključnu kariku za očuvanje jezika, kulture i tradicije među mlađim generacijama. Sve ove institucije zajedno doprinose jačanju svijesti o hrvatskom identitetu i povezanosti sa maticom Hrvatskom. Mi u Crnoj Gori ne smijemo zaboraviti da je **HRVATSKO SRCE** oduvijek kucalo za slobodnu i neovisnu Crnu Goru. Kroz noviju povijest, Hrvati su pružali podršku borbi za nezavisnost Crne Gore i uvijek su bili na strani pravde i slobode pa tako i dan danas. Naša odgovornost je da nastavimo tu tradiciju i damo svoj maksimum u podršci Hrvatima u Crnoj Gori, jer očuvanje njihovog identiteta,

kulture i prava direktno doprinosi jačanju i stabilnosti same Crne Gore. Podrška Hrvatima u Crnoj Gori nije samo pitanje očuvanja njihove zajednice, već i pitanje obrane principa slobode i demokratskih vrijednosti koje su utemeljene u odnosima između naših naroda. Naša podrška treba biti sveobuhvatna– od političkog zastupanja i kulturnih projekata, do ekonomskih inicijativa koje će omogućiti Hrvatima u Crnoj Gori da nastave graditi svoju budućnost u skladu sa svojim identitetom.

https://dubrovackidnevnik.net.hr/kolumne/crnogorski-knjizevnik-i-publicist-ne-smijemo-zaboraviti-da-je-hrvatsko-srce-oduvijek-kucalo-za-slobodnu-i-neovisnu-crnu-goru?fbclid=IwY2xjawJoxp1leHRuA2FlbQIxMQABHhHoczTx4THR99I7t57b7CrglLsE_NKpP4VmOzv7YkHnlsU7hKwF8giCuHds_aem_Yx2xtAkW3JGP0rtMdudfJw

ADRIJAN VUKSANOVIĆ – PRIMJER SUVREMENOG EUROPSKOG POLITIČARA

Akademija Art
SUSJEDSTVO
08/05/2022

Adrijan Vuksanović i Božidar Proročić u razgovoru
[Facebook](#)[Twitter](#)[Email](#)[WhatsApp](#)[Gmail](#)[Share](#)

Adrijan Vuksanović predstavlja danas jednog od najznačajnijih suvremenih hrvatskih političara srednje generacije koji snagom, karizmom ali i političkim znanjem i kulturom plijeni i obogaćuje crnogorsku političku scenu

Božidar Proročić

Umjetnošću čovjek mjeri vrijednost svojih nazora o svijetu i o zbivanju. S njom se čovjek miče tminama i svijetli na mračnom dnu stvarnosti, osvjetljavajući svoju tamnu stazu njenim sjajem, kao magičnim sumpornim okom, i tako se

miče između zvijezda i tako živi. Miroslav Krleža (1893-1981)

Adrijan Vuksanović predstavlja danas jednog od najznačajnijih savremenih hrvatskih političara srednje generacije koji snagom, harizmom ali i političkim znanjem i kulturom plijeni i obogaćuje crnogorsku političku scenu ali i samu Crnu Goru pa i Zapadni Balkan. **Sigmund Graf njemački pisac jednom je zapisao: „ Na području koje zahtijeva najveću razboritost – u politici – bjesne obično najžešće strasti.** ” Ta strast i posvećenost Adrijana Vusanovića političkim procesima u Crnoj Gori ogleda se prije svega u očuvanju ali i jačanju hrvatske nacionalne zajednice u Crnoj Gori koja čini jednu dragocjenu i bogatu zajednicu sa mnogobrojnim orginalnim kulturološkim aspektima ali i zbog bogastva njihovog (hrvatskog) maternjeg jezika. Veliko kulturološko nasljeđe Hrvata, Crne Gore čini našu državu bogatijom i ljepšom a samim tim i značajnijom na tlu Evrope. Od samog početka devedesetih pa do današnjih dana nije bilo lako graditi, (izgraditi), čuvati i sačuvati integritet i identitet hrvatske građanske zajednice u Crnoj Gori. Taj put su izgrađivali brojni hrvatski intelektualci u Crnoj Gori svakako da je među njima i Adrijan Vuksanović. Danas, u svijetu to predstavlja temelj uspjeha svih savremenih i demokratskih političkih partija kakva je zapravo i HGI. Zapravo Adrijan Vuksanović predstavlja političara ispred svog vremena: mudrog i harizmatičnog, ozbiljnog i odgovornog, savremenog i evropskog. Politika zahtijeva veliku fleksibilnost uma kod pojedinaca koji su u nju uključeni poput Vuksanovića. Vuksanovićev javni, kulturološki i politički angažman nesumnjivo predstavlja jedan dinamičan proces kao što je i samo crnogorsko društvo dinamično u svom razvoju, prolazeći kroz faze rasta, opadanja, reformi, transformacija

još od samog početka 90-tih kao mlada ali još uvijek nedovoljno zrela demokratija. U stvari, politika je proces upravljanja, potreba za kojim se javlja upravo zato što je samo društvo dovoljno diferencirano i sadrži veliki broj društvenih grupa koje ostvaruju svoje interese. Ako pogledamo strukturu političkih procesa, ustanovimo da se, zapravo, njihova aktuelizacija dešava u trenutku kada se ovi interesi iznesu na javnu raspravu i kada se treba suočiti i zaštititi interese Hrvata u Crnoj Gori od nacionalista različitih boja. Tanka je linija od nacionalizma do fašizma. No Adrijan Vuksanović je uspio da odgovori svim ovim izazovima i da postane jedna od popularnijih javnih ličnosti u Crnoj Gori. No to ne treba nikoga da iznenadi sobzirom da je pored politike i sfera kulture jedno od njegovih mnogobrojnih polja na kom se itekako dobro snalazi i koju afirmiše ne samo kroz javnu scenu već i kroz institucije sistema.

Politička misao Adrijana Vuksanovića je i svojevrsna politička tvrđava i jaka je samo ako je zasnovana na moralnoj snazi i napretku ne samo hrvatskog već sveukupnog društva u Crnoj Gori. Vuksanovićev Prometejski duh i titanska borba predstavlja primjer kakvi treba da budu političari. Da svojom moralnom snagom unose duh, energiju ali i svjetlost novih vremena. Da li je takav Vuksanovićev put lak? Naravno da nije uvijek će protiv sebe imati često retrogradne (frustrirane) snage i razne političke hijene koje žele iz prikrajka da ga unište. Adrijan Vuksanović kao politički ali istovremeno i intelektualni lider hrvatskog naroda u Crnoj Gori stoji na čelu svoje zajednice, djeluje inspiriše i pomaže svojoj zajednici ali i njenim članovima u ostvarivanju ciljeva, aktivirajući u potpunosti njihove sposobnosti. Lider je

uvijek usmjeren prema budućnosti, svog (hrvatskog) naroda on oblikuje gradi i vaja viziju te budućnosti poput drevnih kipara. Postavlja ciljeve, određuje prioritete i utvrđuje i održava standarde. Dakle, politički lider je osoba koja na najkvalitetniji način afirmiše vrijednosti nacionalnog ali i građanskog bastiona i društva kom pripada. Njegova povezanost sa maticom Hrvatske u očuvanju i jačanju svih građanskih vrijednosti daje mu široku dimenziju i spektar djelovanja. Vuksanović je poput svetionika koji na plavom Jadranskom moru u olujnim noćima i burama uvijek nam iznova pokazuje taj siguran putu i tu sigurnu luku koju zovemo Evropa. Adrijan predstavlja političara koji je svoj (hrvatski) identitet prekopirao u svoj imidž, i time na najljepši način pokazao i ukazao na svoj stav. Hrvati u Crnoj Gori su kroz dugu istoriju imali svoje brojne reprezentere koji su afirmisali njihova djela, kulturu, književnost, pisanu riječ, običaje, Bokeljsku mornaricu, jedrenjake i brodove kao i brojne barokne i renesanse građevine uz katedrale i kapele koje i danas krase naše crnogorsko primorje.

Crna Gora je imala brojne političare koji su snagom svoje ličnosti i harizmom gradili mostove prijateljstva i spajali narode u svojim kulturološkim misijama. Iako politika predstavlja „mač sa dvije oštrice” to ne znači da u toj politici ne postoje oni izuzetni pojedinci koji plijene snagom svojih riječi i djela upravo takav je Vuksanović. **Iako mi je draži kada je „među knjigama” nego kada je u politici to ne umanjuje njegovu vrijednost. Ko god je bio u prilici da ga sluša dok govori, o poeziji, prozi i kulturi ali i u politici uvidio je da ima pred sobom autentičnog oratora i mislioca, bez teatralnosti i patetičnosti. Svaki njegov govor predstavlja magiju žive i oštromne riječi koja se stiče**

posebnim darom onog trenutka kada ste rođeni. Adrijan Vuksanović kalo lider HGI predstavlja format i portret modernog političara savremene Crne Gore ali i Evrope. Raspolaze izuzetnim političkim i intelektualnim vještinama umijećem razumijevanja situacije i upravljanja ljudima. Harizmatična i emocionalna inteligencija ovog lidera su od velikog značaja za njegovo uspješno savladavanje mnogobrojnih izazova i prepreka koje stoje na crnogorskom često trnovitom političkom putu. Duboko vjeruje da se demokratija jedino može prevladati ukoliko je podržana jakim liderstvom i nepokolebljivim moralnim načelima i postulatima. Pored svega ovog Vuksanović jako podržava put Crne Gore ka EU. Adrijan Vuksanović je jedan iz male plejade beskompromisnih boraca za istinu u Crnoj Gori. On je svoju vjeru u princip ljudskosti sa nepokolebljivom strašću, zagovara ističući da su ljudska prava važnija od političkih dogmi i argumenata kojima se ona ograničavaju, a da nacionalisti (svih boja) kriju svoju bezobzirnost prema ljudskom životu, iza velikih političkih fraza koje nemaju ni osnova ni smisla. Smatram da vrijeme koje je pred svima nama pokazaće svu snagu Adrijana Vuksanovića. Svaka kultura, svako (novo) doba, svaka slobodna, politička i filozofska misao daje nam slobodu izbora. Iza svakog odgovora ne stoji samo nivo političara koji je shvatio zakone univerzuma, i mudrost mislioca koji je proniknuo u tajne života, on u tom odnosu mora da daje sebe u svim okvirima svog djelovanja jer se to od njega očekuje u izgradnji jednog boljeg i pravednijeg društva. Za njega sam siguran da koliko u svom srcu voli Hrvatsku da sa istim žarom voli i Crnu Goru.

Završiću svoj esej o Adrijanu Vuksanoviću i kao političaru ali i kao književniku onako kako sam i

započeo sa velikanom Miroslava Krleže koji je u svom djelu zapisao: „ Da bi vršio valjano svoj zanat, pisac mora imati mogućnost da bude u neku ruku disident, pa čak i defetist, u odnosu na državu i institucije, na naciju i autoritete. On je razmetni sin koji se vraća svom očinskom ognjištu samo da bi mogao od njega ponovno otići. Negacija je njegov familijarni oblik prihvaćanja svijeta. ”

Adrijan Vuksanović rođen je 21. novembra 1980. godine u Kotoru. Osnovnu školu završio je u Tivtu, kao i Srednju elektrotehničku školu. Diplomirao je na Elektrotehničkom fakultetu u Podgorici, na odsjeku energetika, smjer industrijska elektrotehnika i automatika. Radio je kao novinar i spiker na Radio Dux-u. Po završetku studija radno iskustvo sticao je u Elektroprivredi Crne Gore. Nakon toga bio je nastavnik u Srednjoj elektrotehničkoj školi „Vaso Aligrudić“ u Podgorici. Nakon parlamentarnih izbora 2016. poslanik je u Skupštini Crne Gore, gdje je dvije godine bio predsjednik Odbora za evropske integracije, dok je trenutno na mjestu zamjenika predsjednika. Član je Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje Evropske unije i Crne Gore. Adrijan Vuksanović je od 27. jula 2019. predsjednik Hrvatske građanske inicijative. Član je Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske od 2013. godine, a od iste godine je i član Hrvatskog nacionalnog vijeća, gdje je zastupljen u Odboru za kulturu i vjerska pitanja, kao i u Odboru za odnose s Republikom Hrvatskom. Od kraja 2013. godine bio je predsjednik Hrvatske krovne zajednice „Dux Croatourm“, pod čijom ingerencijom je i Radio Dux, jedini radio hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori. Jedan je od osnivača i potpredsjednik Crnogorske panevropske unije. Član je Matice hrvatske, kao i Društva nezavisnih književnika Crne

Gore. Pjesme su mu objavljivane u Hrvatskom slovu, Hrvatskoj književnoj reviji Marulić, Kodu i dr. Zastupljen je u Zajedničkoj zbirci „Pod platanom“, kao i u Antologiji „Hrvatsko pjesničko biserje“. Autor je pjesničke zbirke „Dvije trećine.“ Na izborima 2016. godine u Crnoj Gori bio je nosioci liste Hrvatske građanske inicijative. Na izbornom Saboru Hrvatske građanske inicijative, koji je održan 27.07.2019. godine u Multimedijalnoj dvorani Opštine Tivat, za novog predsjednika Hrvatske građanske inicijative izabran je Adrijan Vuksanović, tadašnji zastupnik HGI-ja u Skupštini Crne Gore.

<https://akademija-art.hr/2022/05/08/adrijan-vuksanovic-primjer-suvremenog-europskog-politicara/>

DAN HRVATSKOG NARODA U CRNOJ GORI VRIJEDAN POŠTOVANJA

Petak, 13. siječnja 2023. - 6:42

Autor:

RADIO DUX

Danas se u Crnoj Gori obilježava 13. januar ***Dan hrvatskog naroda u Crnoj Gori***. Kroz dugu, bogatu i slavnu istoriju Hrvata u Crnoj Gori ovo je dan koji u multikulturalnoj dimenziji savremene države ima posebnu dubinu i značaj. Kroz istoriju stvaranja i nastajanja Crne Gore, Hrvati su dali svoj veliki i nesebičan doprinos. Kroz različite segmente kulture, istorije, tradicije, običaja, folklora, književnosti, razvoja privrede, industrije, obrazovanje brojni su Hrvati svojim radom i doprinosom ispisali najljepše stranice istorije. Ovaj značajan datum treba svi da poštujemo i da ga se sjećamo po dobru onih čije je dobro nadilazilo sve druge prepreke koje su često bile prisutne. Hrvati u Crnoj Gori kao konstitutivna, autohtona i etnička zajednica čine nas bogatijim i dragocjenim na savremenoj mapi Evrope. Glas Hrvata se mora čuti u očuvanju vlastitog identiteta, jezika, religije i posebnosti. To je zadatak ne samo za Hrvate već za ukupno društvo koje kroz različite prosvjetne i obrazovne programe treba da pruži punu podršku njima. U borbi za očuvanje Crne Gore kao i u borbi za njenu samostalnost Hrvati ali i njihova matica Hrvatska dali su svoj puni doprinos ne štedeći sebe u afirmaciji naše države svih njenih postulata i vrijednosti i to ne smijemo da zaboravimo.

Dan hrvatskog naroda u Crnoj Gori je dan koji će sve nas podsjetiti na sve one moralne postulate, vrijednosti kojima

moramo da težimo. Hrvati posebno mladi moraju biti svjesni svojih korijena sa ponosom ih isticati. Ne smiju dozvoljavati bilo koji vid asimilacije ili negacije njihovog vlastitog identiteta. Svaki narod predstavlja posebnu dragocjenost i svaki narod pa samim tim i hrvatski u Crnoj Gori može da bude ponosan na sebe i svoje korijene. Hrvatska jeste njihova matica ali i Crna Gora je njihova država kojoj su oni dali puni doprinos. Kulturni prostor Hrvata u Crnoj Gori iz godine u godinu pokazao, barem kada je riječ o broju događanja, kao najvitalniji dio hrvatske zajednice, zatim, to je prostor koji okuplja najveći broj aktivnih učesnika i istaknutih intelektualaca. Sve to skupa je posljedica svijesti ljudi koji rade za dobro Hrvata u Crnoj Gori kroz različita udruženja i kroz veliki i nesebičan rad i entuzijazam koji ih krasi. Krovna institucija Hrvata u Crnoj Gori je „Dux Croatorum“, a kroz nju je s hrvatskim predznakom, a svima je zajednički cilj zaštita i ostvarivanje prava koja Hrvatima kao autohtonoj manjini pripadaju shodno međunarodnim dokumentima i demokratskim standardima. Izuzetno je izraženo izdavaštvo kojem bi pozavidjeli i mnogo veće zajednice u Crnoj Gori. U tradiciji jednoga naroda ogledaju se i njegova prošlost i budućnost, a iz nje se može puno naučiti i o hrvatskoj sadašnjosti. Tradicija nosi važnu poruku kako se snagom, nadom, ljubavlju, čvrstom vjerom i zajedništvom mogu pobijediti poteškoće i sačuvati ognjište i kako se ostvaruje suživot s drugim narodima u Crnoj Gori.

Sve kulture i civilizacije doprinose bogatstvu Crne Gore i Evrope. Kulturna raznolikost je snaga razvoja temeljenoga na toleranciji, međusobnom poštovanju, razumijevanju i prihvaćanju. Kulturni identitet predstavlja način na koji se živi vrijednosti, tradicije, umjetnosti, vjerovanja. U ovom kontekstu veliku ulogu ima porodica, ali i Katolička Crkva.

Djelovanje svakoga pojedinca Hrvata u Crnoj Gori, treba biti usmjereno u korist zajednice u kojoj žive pa je njihova obaveza aktivno učestvovati u kreiranju ljepše i bolje budućnosti i društva po mjeri čovjeka.

Zato draga braćo Hrvati neka vam praznik ***Dan hrvatskog naroda u Crnoj Gori*** u ovoj godini ali i u svim narednim godinama i decenijama donese lični prosperitet i bogastvo u građenju savremenih civilizacijskih i identitetskih tokova u državi Crnoj Gori ali i van njenih granica. Zato posebno poštujem vašu ulogu u savremenim istorijskim procesima i doprinos kulturnoj baštini pa mi je posebna čast da vam čestitam. To je najmanje što kao pojedinac mogu učiniti kako bi smo svi zajedno gradili jedno ljepše i bolje društvo u kome će nas naše razlike spajati a ne nikako dijeliti. Da su Vječne Crna Gora i Hrvatska!!!

Piše: Božidar Proročić, književnik i publicist

PROROČIĆ NA RADIO DUX-U

BOŽIDAR PROROČIĆ - "MEDITERANSKA DUŠA U HERBARIJUMU VREMENA"

Nedjelja, 29. lipnja 2025.

(Pogovor za roman "Herbarijumj– Pitore Liberto")

Briljantni crnogorsko-hrvatski i mediteranski likovni umjetnik, književnik, publicista i likovni kritičar Liberto-Bobo Slovinić nedavno je objavio treći tom svoje izuzetne trilogije Herbarijum, pod naslovom Herbarijum – Pitore Liberto. Ovo monumentalno djelo, ispunjeno stvaralačkom energijom, ljubavlju prema umjetnosti i neiscrpnom snagom porodičnog nasljeđa, predstavlja krunu njegovog umjetničkog i književnog stvaralaštva. U ovom romanu, Slovinić ne pripovijeda samo o sebi, već i o univerzalnim temama koje nadilaze pojedinca o sudbini, nasljeđu, umjetnosti i vremenu. Roman "Herbarijum Pitore Liberto" ujedno i završni dio njegove epske trilogije "Herbarijum". Ova trilogija nije samo zbirka knjiga, već istinski životni testament koji duboko zadire u korijene porodične historije, prikazujući uspon, pad i trijumf kroz generacije. Slovinić majstorski plete priču o porodičnim tradicijama, kulturnom nasljeđu, kao i o ličnim i profesionalnim dostignućima, dok ujedno osvjetljava svoju vlastitu životnu priču, intimno povezanu sa starom Budvom i njenim bogatim kulturnim nasljeđem.

U trećem tomu, "Herbarijum – Pitore Liberto", Slovinić nas uvodi u svoj životni put kroz narativ svog unuka Vita, inženjera informatike. Kroz Vitove oči, čitaoci uranjaju u kompleksne slojeve autorovog života, od njegovih dječjih igara do veličanstvenih umjetničkih dostignuća. Kroz ovaj dvostruki narativ, Slovinić suptilno ispituje kako prošlost oblikuje sadašnjost i kako nas nasljeđe, bilo porodično ili kulturno, oblikuje na načine kojih nismo ni svjesni.

Jedan od najpotresnijih dijelova romana je prikaz teških ratnih godina, kada autorov otac, Anto, biva interniran od strane italijanskih fašista. Slovinić koristi ovu ličnu tragediju kao osnovu za dublju refleksiju o ljudskoj prirodi suočenoj sa najvećim nedaćama. Bol, patnja, ali i

nepokolebljiva hrabrost prožimaju stranice, dok je svaka rečenica nabijena emotivnim nabojem. Ratni užasi ne samo da definišu jednu generaciju, već oblikuju i autorovu umjetničku viziju, pružajući mu jedinstvenu perspektivu na ljepotu i užas ljudske egzistencije. Slovincićev stil pisanja, bogat deskripcijama i emotivnim rezonancama, podsjeća na magični realizam Gabrijela Garsije Markesa, gdje stvarnost i fikcija besprekorno koegzistiraju. Kroz ovaj stil, on ne samo da oživljava likove, već i daje život Budvi i Boki Kotorskoj, čineći da pejzaži postaju aktivni sudionici priče. U opisu njegovih umjetničkih početaka, čitaoci mogu gotovo osjetiti atmosferu ateljea, svjedočiti svakom potezu kista koji nosi sa sobom teret prošlosti i strast za ljepotom. Narativ se dalje širi kroz prikaz autorove umjetničke karijere, od prvih izložbi do međunarodnih priznanja. Kroz Vitov glas, pratimo Slovincićeve uspone i padove, suočavanje sa gubicima i stvaranje kroz bol. Umjetnost, u ovom romanu, nije samo bijeg od stvarnosti, već i sredstvo kroz koje autor transformiše svoje emocije, kanalizujući ih na platno u vidu slike koje odišu nadom, boli i strašću. Posebno dirljiv aspekt romana je odnos između mladog Liberta i njegove majke Dobrile, koja postaje simbol majčinske snage i požrtvovanosti. Kroz ovaj odnos, autor istražuje ne samo porodične veze, već i kako ljubav i podrška mogu oblikovati umjetničku dušu. Ova dimenzija romana daje mu duboko emotivnu osnovu, čineći da priča odiše univerzalnim temama ljubavi, gubitka i nade. Ono što ovaj roman čini posebnim jeste Slovincićeva posvećenost likovnom izrazu, kako kroz opise slikarskog stvaralaštva, tako i kroz metaforičko slikanje vlastitih iskustava i uspomena. Umjetnost u "Herbarijumu – Pitore Liberto" nije samo sredstvo estetskog izraza, već i način suočavanja sa traumom i pronalaženja ljepote u svijetu

ispunjenom teškoćama. Svaki detalj autorovog slikarskog puta prati težinu prošlosti, ali i težnju za ljepotom i kreativnim izražajem, čime umjetnički proces postaje neodvojiv od samog života. Pored ličnih uspomena, Slovinčić u svom romanu iscrtava portret Crne Gore u ključnim trenucima njene istorije. Kroz Vitovu priču, čitalac svjedoči transformaciji jednog društva, u kojem su korijeni čvrsto ukopani u prošlosti, ali se neprestano oblikuju kroz modernost. Stil pisanja Slovinčića je nenametljivo bogat, sa slojevitim opisima prirode, pejzaža Budve i Boke Kotorske, koji nisu samo pozadina priče, već njen aktivni sudionik. Ti pejzaži postaju ogledalo unutrašnjih svjetova likova, pružajući čitaocu potpunu atmosferu i duboku emocionalnu rezonancu.

“Herbarijum – Pitore Liberto” je, bez sumnje, književno ostvarenje koje nadilazi granice tradicionalnog porodičnog romana. To je oda životu, umjetnosti i ljudskoj sposobnosti da kroz kreativnost transformiše najdublje emocije u umjetničko djelo. Slovinčić kroz ovaj roman ispisuje testament ne samo svojoj porodici, već i kulturnom naslijeđu Crne Gore, ostavljajući trag koji će biti prepoznat i cijenjen od strane budućih generacija. Ovaj roman spaja intimno sa univerzalnim, prikazujući snagu umjetnosti i naslijeđa, te moć pripovijedanja da premosti vrijeme i prostor. “Herbarijum – Pitore Liberto” ne samo da potvrđuje Slovinčića kao jednog od najznačajnijih crnogorsko-hrvatskih slikara i pisaca, već i pokazuje koliko su dublje istine ukorijenjene u ličnom iskustvu i sjećanjima.

Na kraju, “Herbarijum – Pitore Liberto” nije samo priča o životu i stvaranju jednog umjetnika, već i o snazi ljudskog duha. Slovinčić kroz ovu knjigu ne odaje samo počast svojoj porodici, već i ostavlja neizbrisiv trag na kulturnoj mapi Crne Gore, potvrđujući se kao jedan od najvažnijih

suvremenih crnogorskih autora. Ovo je roman koji će, zbog svoje univerzalnosti i dubine, trajati kroz generacije, ostavljajući iza sebe neprolaznu poruku o važnosti umjetnosti, porodičnih veza i ljubavi prema životu. “Herbarijum – Pitore Liberto” jeste kruna stvaralaštva Liberta-Boba Slovinića i testament života ispunjenog stvaralačkom energijom, ljubavlju prema umjetnosti i neiscrpnom snagom porodičnog nasljeđa. Na kraju, ovo nije samo roman o jednom čovjeku i njegovoj porodici, već i o neprolaznoj vezi između prošlosti i budućnosti, između umjetnosti i života. Slovinićev spisateljski dar leži u njegovoj sposobnosti da preplete različite niti – ličnu istoriju, društvene promjene i umjetničko stvaralaštvo u jednu cjelinu koja odiše autentičnošću i emocionalnom snagom. “Herbarijum – Pitore Liberto” je djelo koje će, bez sumnje, ostaviti trajni pečat na književnoj sceni Crne Gore, ali i šire, kao istinsko svjedočanstvo o snazi umjetnosti i neuništivom duhu čovjeka.

Piše: Božidar Proročić, književnik i publicist

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/bozidar-prorocic-mediteranska-dusa-u-herbarijumu-vremena>

“DARKO PERIĆ - HRVAT MEDITERANA – GRAĐANIN CRNE GORE”

Utorak, 18. ožujka 2025.

Autor:

Božidar Proročić

Darko Perić, predstavlja Hrvata iz Šušnja, kao dio hrvatske zajednice na istrajnom putu i kulturnom nasljeđu južnog

Jadrana. Njegova priča utkana je u mozaik identiteta hrvatske zajednice u ovom dijelu Crne Gore, đe su Hrvati vijekovima ostavljali snažan trag u duhovnom, kulturnom i historijskom tkivu obale. Šušanj, taj primorski biser smješten između Bara i Sutomora, oduvijek je bio dom vrijednih ljudi, pomoraca, ribara, zanatlija i trgovaca, čija je pripadnost Mediteranu oblikovala njihov način života, običaje i jezik. Porodica Perić, čiji je Drako istaknuti predstavnik, potiče iz starog hrvatskog jezgra Šušnja, mjesta koje se s ponosom upisuje u mapu identiteta južnog Jadrana. Njihova istorija odražava sudbinu mnogih primorskih hrvatskih porodica – između mora i kamena, između rodne grude i tuđih obala, između tradicije i modernog doba. Kao i mnoge druge hrvatske porodice ovog kraja, Perići su se vijekovima bavili trgovinom, brodarstvom i ribarstvom, ostavljajući snažan pečat na ekonomski i kulturni razvoj.

Hrvati na ovim prostorima nisu bili samo ekonomski i društveni činioci oni su bili čuvari jezika, pjesme i običaja koji su se prenosili generacijama. Njihove stare kuće od kamena, uske ulice i miris maslinovog ulja u vazduhu prenose nam priču o istrajnosti i ljubavi prema rodnoj zemlji. Crna Gora u svom najljepšem obliku ne bi bila potpuna bez Hrvata, bez njihovog doprinosa njenoj kulturi, istoriji i tradiciji. Oni su zajedno s drugim narodima koji ovdje žive, gradili i očuvali specifičnu primorsku baštinu, koja je postala ponos i ukras ne samo ovog kraja, već cijelog Balkana. Kada bismo zamislili Crnu Goru bez hrvatskih tragova, ona bi bila siromašnija za mnoge zvonike, katedrale, srkve i kapele za mnoge pjesme, za mnoge priče i pomorske bitke koje su se u dugim noćima prenosile pod zvjezdanim nebom nad Jadranom. Ovo je priča o jednoj od

starih šušanjskih porodica, o ljudima koji su, vođeni vjetrovima istorije, uvijek pronalazili put nazad kući.

Darko Perić potiče iz ugledne porodice Perić, autohtonih Hrvata iz Šušanja, najjužnije župe Kotorske biskupije, mjesta koje se u određenim istorijskim trenucima smatralo posljednjom tačkom zapadne civilizacije na Balkanu. On živi u porodičnoj kući na istom mjestu đe je vjekovima, najmanje pet stotina godina, stajao dom njegovih predaka. Njegova pripadnost ovom kraju je naslijeđe koje nosi u svom hrvatskom identitetu, u jeziku, u vjeri i u kulturi koju sa ponosom čuva. Porodica Perić kroz istoriju dala je jednog katoličkog sveštenika i jednog franjevca, što svjedoči o dubokoj povezanosti s vjerom i Kotorskom biskupijom, s kojom su gajili posebne prijateljske veze. Njihov dom bio je svojevrsna oaza, za sve dolaske biskupa i sveštenika u njihovu župu.

Darko Perić rođen je 15. novembra 1979. godine. Osnovno obrazovanje stekao je u školi "Anto Đedović" u Šušnju, nazvanoj po njegovom rođaku, španskom borcu Antu Đedoviću. Gimnazijsko školovanje nastavio je u Baru, u gimnaziji "Niko Rolović," a pravno obrazovanje stekao je na Pravnom fakultetu Univerziteta Crne Gore u Podgorici. Nakon završenog programa stručnog osposobljavanja na Univerzitetu Mediteran, gradio je svoju pravničku karijeru u više institucija i kompanija. Trenutno je zaposlen kao diplomirani pravnik u DOO "Komunalne djelatnosti" Bar. Njegov društveni angažman čini ga jednim od važnih glasova Hrvata u Crnoj Gori danas. Već četiri godine je član i potpredsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore (HNV), institucije koja štiti interese Hrvata i promoviše njihovu kulturu, jezik i identitet. Takođe je aktivan član Hrvatske građanske inicijative (HGI), jedine političke partije Hrvata u Crnoj Gori. Njegovo djelovanje nije

ograničeno samo na Crnu Goru učestvovao je u brojnim panel diskusijama, radnim grupama i forumima na teme multikulturalizma, interkulturalnog dijaloga i smanjenja etničke distance. Posebno je značajno njegovo učešće na forumima i okruglim stolovima u Republici Hrvatskoj, u Zagrebu, Novalji i Dubrovniku, đe je govorio o položaju Hrvata u Crnoj Gori i mogućnostima unapređenja njihove vidljivosti. Njegov angažman nije prošao nezapaženo – kao što je javno istakao predsjednik HNV-a Zvonimir Deković da se poštovanost i iskreni rad i doprinos Perića u zajednici najbolje ogleda i činjenicom da je Bar jedini grad u Crnoj Gori u kojem je broj Hrvata na posljednjem popisu već nego 2011. Tome svjedoče brojni događaji koje su Hrvatsko nacionalno vijeće, kao i udruženja s hrvatskim predznakom, ali i sam Darko Perić, organizovali u Baru. Među najznačajnijim događajima u prošloj godini ističe se prva zvanična posjeta ministra spoljnih i evropskih poslova Republike Hrvatske, Gordana Grlića Radmana, zajednici barskih Hrvata, što je predstavljalo važan trenutak za jačanje veza između matične domovine i Hrvata u Crnoj Gori. Takođe, održana je promocija knjige uglednog lingviste i filologa Domagoja Vidovića u hotelu Princess u Baru, čime je kulturni život barskih Hrvata dodatno obogaćen. Poseban značaj imao je i Koncert mediteranske i tradicionalne muzike, koji je održan 7. septembra, uoči blagdana Male Gospe, u Šušnju. Ovaj događaj okupio je veliki broj poštovalaca mediteranske baštine i bio prilika da Hrvati Bara svečano ugoste državnog sekretara Zvonka Milasa.

Darko Perić nije samo pravnik i društveni aktivista – on je i umjetnik, muzičar, tekstopisac i kompozitor. Njegova muzička karijera usmjerena je na očuvanje i promociju mediteranskog muzičkog izraza, čime je na autentičan način

dao doprinos hrvatskoj i crnogorskoj muzičkoj sceni. Sarađivao je s brojnim poznatim imenima iz regiona, uključujući legendarnog Remija Kazinotija, jednog od najvećih hrvatskih kompozitora, producenata i aranžera. Takođe je sarađivao s Leom Škarom i Igorom Cukrovim, talentovanim tenorom koji je predstavljao Hrvatsku na Eurosongu, kao i s mladom tivatskom umjetnicom Doris Deković i profesorom gitare Markom Prentićem iz Podgorice. Posebno je ponosan na svoj rad sa kumom Bojanom Delićem, s kojim je kroz brojne projekte i koautorske projekte doprinio muzičkoj sceni, kako kroz kompozicije, tako i kroz PR aktivnosti. Njegova kompozicija jedna je od rijetkih iz Crne Gore koja je emitovana u prestižnim hrvatskim muzičkim medijima, što potvrđuje njegov kvalitet i predanost muzičkom stvaralaštvu. Njegov rani rad obuhvatao je dovođenje izvođača pop, mediteranske i klapske muzike iz Hrvatske u Crnu Goru, ne samo radi afirmacije hrvatske kulture, već i radi vraćanja mediteranske muzike u Crnu Goru, koja joj prirodno pripada.

Ljubav prema muzici u njegovoj porodici uvijek je bila izražena, a uz to su generacije Perića navijale za splitski Hajduk, čiji je i danas ponosni član s članskom kartom.

Njegova posvećenost hrvatskoj zajednici ogleda se i kroz učešće na Forumu hrvatskih manjinskih zajednica, organizovanom od strane Hrvatske matice iseljenika u Zagrebu, đe je bio učesnik dvije godine zaredom. Takođe je bio gost predsjednika Republike Hrvatske Zorana Milanovića u rezidenciji na Pantovčaku, prisustvujući susretu hrvatske nacionalne manjine i Hrvata izvan domovine u Novalji na Pagu. Na tom skupu, kroz panel diskusije i okrugle stolove, govorio je o izazovima s kojima se susreću Hrvati u Crnoj Gori i mogućnostima jačanja

saradnje između hrvatske matične države i njene dijaspore. Darko Perić svojim djelovanjem simbolizuje spoj tradicije i savremenosti. Bilo kroz muziku, istoriju, vjeru ili umjetnost, on pokazuje da biti Hrvat u Crnoj Gori znači biti vjeran svom identitetu, ali i otvoren za dijalog, saradnju i moderni duh vremena. Njegova ideja patriotizma ne isključuje ljubav prema Crnoj Gori, već je, naprotiv, dodatno podstiče. On kroz svoj rad pokazuje da Hrvati Crne Gore nisu samo čuvari prošlosti, već i aktivni sudionici sadašnjosti, koji grade mostove između dviju bliskih država i kultura. Njegova priča nije samo priča o jednom čovjeku to je priča o upornosti, identitetu i neprestanom traganju za načinima da se kultura, jezik i tradicija očuvaju i prenesu budućim generacijama.

“Biti Hrvat za mene je ponos, a voljeti Crnu Goru za mene je važno.”

Ovim riječima Darko Perić sažima svoj identitet, koji u sebi nosi duboku privrženost svom narodu, jeziku, vjeri i kulturnom nasljeđu, ali istovremeno i odgovornost prema zemlji u kojoj živi, radi i doprinosi njenoj multikulturnoj slici. Njegov identitet nije ograničen granicama, već je sazdan od istorije, tradicije i ljubavi prema Mediteranu, moru i ljudima koji su kroz vijekove oblikovali prostor južnog Jadrana. Biti Hrvat u Crnoj Gori znači nositi u sebi bogatu baštinu predaka, sačuvati autentičan jezik, vjeru i običaje, ali i biti svjestan odgovornosti da se to naslijeđe prenese budućim generacijama. To znači čuvati blago koje su vijekovima stvarali oni koji su gradili crkve, pisali pjesme, isplivljavali iz barske luke i s ljubavlju oblikovali ovaj prostor. Ponos se ogleda u svakoj ulici Šušnja, u svakom zvoniku Kotorske biskupije, u svakom zapisu o

hrabrim ljudima koji su svoj rad, misao i vjeru utkali u identitet južnog Jadrana.

Voljeti Crnu Goru znači poštovati njenu istoriju i njene ljude, doprinositi njenoj budućnosti, graditi mostove među kulturama, a ne bedeme. Crna Gora je država i prostor susreta, mjesto će se Mediteran susreće s Balkanom, će različiti jezici i vjere vjekovima dijele isti prostor, će su Hrvati vijekovima bili neodvojivi dio društva, doprinoseći njegovom razvoju. Ljubav prema Crnoj Gori ne znači odricanje od svog identiteta, već naprotiv znači bogatstvo dvostruke pripadnosti, svjesnost da je snaga u različitosti. Darko Perić svojim radom, bilo kroz društveni angažman, kulturne projekte, muzičko stvaralaštvo ili promociju hrvatske zajednice u Crnoj Gori, pokazuje da je moguće biti i ponosan Hrvat i iskreni građanin Crne Gore. Njegov identitet nije ograničen isključivo nacionalnim okvirima on je spoj naslijeđa i vizije budućnosti u kojoj Hrvati u Crnoj Gori ostaju ono što jesu, ali ujedno budu i aktivni dio šire zajednice, doprinoseći njenom razvoju, kulturnom bogatstvu i evropskoj perspektivi. U vremenu kada se često postavljaju političke granice između nacionalnog i državnog identiteta, Perićeve riječi i djelovanje podsjećaju na suštinsku istinu da se ljubav prema svom narodu i ljubav prema zemlji u kojoj živiš ne isključuju, već se međusobno nadopunjuju. Biti Hrvat u Crnoj Gori znači biti čuvar svoje baštine, ali i poveznica između dviju bliskih kultura, biti vezan za kamen i more, ali i za ljude različitih vjera i tradicija, s kojima se dijeli isti prostor i ista budućnost.

Autor: Božidar Proročić

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/darko-peric-hrvat-mediterrana-gradanin-crne-gore>

„DVORSKI TRG“ – KADA SE „SMRTI PODVALJUJE“, A ISTORIJA PONAVLJA“

Srijeda, 12. ožujka 2025.

Autor:

Božidar Proročić

Roman „Dvorski trg“ istaknutog crnogorskog književnika i montenegriste Milorada-Mija Popovića doživio je svoje drugo izdanje, čime se još jednom potvrđuje značaj ovog djela u savremenoj crnogorskoj književnosti. Podnaslov prvog izdanja, *Smrti se podvaljuje*, koji je ujedno bio i izvorni naziv romana, ostavlja snažan utisak i nagovještava duboku analizu političkih i društvenih previranja koja su oblikovala sudbinu Cetinja i Crne Gore. Ovim djelom Popović ne samo da ispisuje literarni omaž prijestonici već se upušta u kompleksnu dekonstrukciju crnogorskog identiteta, istorijskih lomova i ličnih tragedija koje su isprepletane sa velikim političkim igrama i međunarodnim intrigama.

Roman je podijeljen na dvanaest poglavlja: *Tišina*, *Cetinjska hronika*, *Nagib*, *Ludi princ*, *Smrti se podvaljuje*, *Ruske veze*, *Sep*, *Gorski car*, *Štedimlija*, *Zavjera*, *Špijunima svi podvaljuju*, a svako od njih donosi novu perspektivu i novi sloj priče koji čitaoca vodi kroz istorijske i imaginarne tokove crnogorske prošlosti i sadašnjosti. Već samim naslovima ovih poglavlja može se naslutiti da Popović kroz narativ istražuje veoma važne momente crnogorske istorije, ali i ukazuje na zamršene odnose unutar društva, đe se stvarnost i fikcija stapaju u literarni mozaik koji je u isto vrijeme i romaneskna rekonstrukcija prošlih vremena i savremeni politički komentar.

Cetinje, kao vječni simbol crnogorske državnosti i kulturnog identiteta, stoji u centru ovog romana. Dvorski trg, kao mitski i stvarni prostor, nije samo mjesto odvijanja romana, već i metafora crnogorskog istorijskog i političkog usuda. Popović ga prikazuje kao poprište velikih odluka i još većih prevara, đe se kroz vjekove odigravala borba između slobode i podaništva, između hrabrosti i izdaje, između iluzija i surove realnosti. Kroz istoriju, Cetinje je

bilo i prijestonica i pozornica, mjesto će su se rađale i urušavale dinastije, će su se kovali planovi i smišljale zavjere, će su se snovi o suverenitetu i slobodi sudarali sa geopolitičkim interesima velikih sila.

Popovićev stil je oštar, precizan, bogat simbolikom i intertekstualnim referencama. Njegova naracija je u isto vrijeme realistična i poetska, protkana ironijom i filozofskim razmišljanjima ali i porukama o smislu historijskih događaja. Romanom Dvorski trg, Popović ulazi u dijalog sa velikim piscima crnogorske prošlosti, ali ga istovremeno modernizuje i prilagođava savremenom kontekstu. Njegova vizija prošlosti nije nostalgичna, već kritička on ne glorifikuje mitove već ih dekonstruiše, ne gradi kult ličnosti već propituje sudbine pojedinaca u vrtlogu velikih događaja. Posebno je zanimljivo kako Popović isprepliće fiktionalne likove s historijskim figurama, stvarajući time jedinstveni narativ koji balansira između dokumentarnog i imaginarnog. Likovi poput „Ludog princa“ ili "Gorskog cara" evociraju poznate ličnosti iz prošlosti, ali autor im daje novi literarni okvir, koristeći ih kao simbole određenih epoha i ideoloških paradigmi. Kroz ovu tehniku, on uspijeva prikazati ne samo prošlost Cetinja i Crne Gore već i univerzalne mehanizme moći, manipulacije i političkih intriga. Naslov drugog izdanja, Dvorski trg, sam po sebi nosi višeslojnu simboliku. Dvorski trg je i metafora političkog teatra, mjesta će se odlučivalo o sudbini naroda, ali i mjesta će su se odvijale najskrovitije političke igre. U tom smislu, roman se može čitati i kao politički triler, historijski roman, pa čak i kao filozofska rasprava o sudbini malih naroda u raljama velikih sila.

Kada se sagleda cjelokupna struktura i tematska okosnica romana, može se zaključiti da Popović uspijeva da na

majstorski način spoji različite književne žanrove i perspektive u jedinstveno djelo koje istovremeno funkcionise kao istorijska freska, politička satira i lična ispovijest. Njegova posvećenost detaljima, sposobnost da kroz dijaloge oživi duh prošlih vremena i precizna analiza istorijskih događaja čine ovaj roman jednim od najvažnijih savremenih književnih ostvarenja u Crnoj Gori. Konačno, Dvorski trg nije samo priča o Cetinju i Crnoj Gori, već i univerzalna priča o vlasti, izdaji, iluzijama i stvarnosti. To je roman koji nas podsjeća da je istorija uvijek složena, i što je najvažnije, otvorena za interpretaciju.

Roman Dvorski trg Milorada-Mija Popovića odlikuje se bogatstvom intertekstualnih referenci, oslanjajući se na misli i ideje velikih filozofa, pjesnika i književnika. Popovićev stil ne funkcionise u izolaciji naprotiv, on gradi dijalog sa prethodnim generacijama intelektualaca, čineći njegovo djelo slojevitim i otvorenim za različite interpretacije. Kroz stranice ovog romana prožimaju se citati i aluzije na klasične i savremene autore, od onih koji su oblikovali evropsku filozofsku misao do pisaca koji su svojim djelima ostavili neizbrisiv trag u crnogorskoj i svjetskoj književnosti. Ovi referencijalni slojevi služe za dublje razumijevanje tematskog okvira u kojem se roman kreće pitanje istine i obmane, moći i ideologije, istorije i njenog tumačenja.

Posebno je zanimljivo kako Popović koristi citate da bi naglasio kontrast između ideala i realnosti. Njegovi junaci često izgovaraju ili reflektuju misli velikih mislilaca, čime autor provocira čitaoca da se zapita koliko je ta prošlost, ispisana rukom pobjednika, zapravo istinita. Kroz prizmu ovih citata, istorija u Dvorskom trgu postaje ne samo arena sukoba već i prostor u kojem se odigrava vječita borba između fikcije i činjenica, između političkog narativa i

onoga što ostaje skriveno u sjenkama dvorskih odaja. Oslanjajući se na filozofske i književne gigante, Popović istovremeno gradi i dekonstruiše mitove o crnogorskoj prošlosti, otkrivajući njene složene i često bolne istine.

Ono što je itekako važno napomenuti jeste da su svoje viđenje romana *Dvorski trg* dali eminentni književnici Miljenko Jergović i Miraš Martinović, čime je dodatno potvrđena literarna vrijednost i značaj ovog djela. Njihove analize i komentari otkrivaju dublje slojeve Popovićeve naracije i kontekstualizuju ga u širem regionalnom i književnom okviru. Miljenko Jergović u svom osvrtu ističe da je *Dvorski trg* roman koji se kreće na tankoj granici između faktografskog i imaginarnog, između dokumentarne preciznosti i književne nadgradnje. On ga opisuje kao pripovijest, raspravu i esej, u kojem je autor suočen sa vlastitom istorijom i prošlošću svog naroda. Posebno je zanimljivo njegovo zapažanje da su u roman upletene različite biografije, među kojima je i Danilo Kiš, ali da nijedna od njih nije do kraja dovršena baš kao ni priča o Crnoj Gori, koja se neprestano oblikuje kroz novo čitanje i interpretaciju. Jergovićeva završna misao „da bi priča bila dovršena, potrebno bi bilo da se smrti ne podvaljuje“ snažno korespondira sa suštinskim narativnim slojem Popovićevog romana istorija je neprekidna igra podvala, a istina ostaje vječito nedorečena.

Sa druge strane, Miraš Martinović *Dvorski trg* posmatra kao djelo koje kroz istorijsko promišljanje dostiže literarnu bezvremenost. On u Popovićevom pisanju vidi sistem ogledala u kojem se reflektuju različita vremena, prošlost i sadašnjost, dubine i visine ljudske sudbine. Njegova metafora „Pišući o gradu – Knjiga postade Grad!“ na najbolji način sumira Popovićevu moć da kroz književnost oživi Cetinje i učini ga ne samo pozornicom istorijskih

dogadaja, već i samostalnim književnim likom, čije se značenje konstantno mijenja i nadograđuje. Dvorski trg nije samo roman o jednom prostoru i njegovim ljudima to je djelo koje preispituje granice između mita i stvarnosti, između prošlosti koja je već ispričana i one koja se tek konstruše kroz nove interpretacije. Popović ne nudi konačne odgovore, već čitaoca upućuje na dijalog sa istorijom, sa sobom i sa samom književnošću. Upravo u tome leži njegova snaga u sposobnosti da kroz književnu naraciju rasvijetli ono što zvanične istorije često prećutkuju i da kroz podvale smrti otkrije pravu suštinu života.

Autor : Božidar Proročić

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/dvorski-trg-kada-se-smrti-podvaljuje-istorija-ponavlja>

“MARKO UGRIN – SVJEDOK TRAJANJA I PONOSA HRVATSKE ZAJEDNICE U CRNOJ GORI”

Utorak, 11. ožujka 2025.

Autor:

Božidar Proročić

Marka Ugrina sam upoznao 13. januara 2025. godine na Dan Hrvatskog naroda Crne Gore, u Tivtu prilikom svečanosti koja je okupila brojne istaknute pripadnike hrvatske zajednice, predstavnike institucija, kulturne pregaoce i prijatelje hrvatskog naroda. U ambijentu ispunjenom emocijama, poštovanjem prema tradiciji i izraženom sviješću o važnosti nacionalnog identiteta, jedan mladić se isticao svojim elanom, jasnim stavovima i nepokolebljivim ponosom. Bio je to Marko Ugrin, pravnik, aktivista, čuvar kulturnog nasljeđa i primjer čovjeka koji ne samo da baštini, već i aktivno doprinosi očuvanju hrvatskog identiteta u Crnoj Gori.

Marko Ugrin rođen je 4. decembra 1990. godine u Podgorici. Oženjen je i otac dvoje djece. Po struci je diplomirani pravnik, specijalista pravnih nauka. Akademsko zvanje specijaliste pravnih nauka stekao je na Pravnom fakultetu u Podgorici. Potekao je iz porodice u kojoj su se kroz generacije njegovale i čuvale vrijednosti

hrvatskog i crnogorskog identiteta – otac Ivica Ugrin je Hrvat, dok je majka Olivera Ugrin Crnogorka. Radno iskustvo stekao je u pravnoj struci, najprije kao advokatski pripravnik u jednom advokatskoj kancelariji, a potom kroz Vladin program stručnog osposobljavanja u kompaniji “Sava Osiguranje” AD Podgorica. Njegova posvećenost zaštiti nacionalnog identiteta i aktivno učešće u radu hrvatske zajednice u Crnoj Gori potvrđena su članstvom u Hrvatskom nacionalnom vijeću, de je angažovan u Odboru za statut i propise. Takođe, član je Krovne udruge Hrvata “Dux Croatorum”, kao i međuvladinog Mješovitog odbora za sprovođenje Sporazuma između Crne Gore i Republike Hrvatske o zaštiti prava crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj i hrvatske manjine u Crnoj Gori.

Pisati o svojim hrvatskim korijenima za Marka Ugrina nije samo stvar porodične istorije, već i pitanje identiteta, kulture i ponosa. Njegov prađed Jerko doselio je iz Splita u Kotor u drugoj polovini 20. vijeka, de je zasnovao porodicu. Naselje u kojem su se nastanili, Škaljari, među mještanima je poznato pod nazivom “Mali Zagreb”, što svjedoči o dugoj i bogatoj prisutnosti Hrvata na tom prostoru. Međutim, Marko je rođen u Podgorici, tadašnjem Titogradu, početkom devedesetih godina, u vremenu političkih i društvenih turbulencija, kada je očuvanje hrvatskog identiteta u Crnoj Gori bilo poseban izazov. U sredini u kojoj Hrvata nije bilo mnogo, njegova porodica je sačuvala svoj nacionalni i kulturni identitet, prenoseći ga s koljena na koljeno.

Prezime Ugrin, prema njegovim saznanjima, jedno je od rijetkih, možda i jedino takvo u Crnoj Gori, pa se često susretao sa pitanjem: “Odakle ste vi Ugrini?” Njegov odgovor uvijek dolazi s posebnim ponosom: “Mi smo Sinjani (Hrvati) iz okoline Splita.” Iako nije rođen u Splitu,

osjeća snažnu emotivnu povezanost s tim gradom. Kada je prvi put krenuo “tragovima predaka”, osjetio je duboku unutrašnju toplinu i osjećaj pripadnosti. Pri samom ulasku u grad imao je utisak da nikada nije ni odlazio iz njega. Iz te ljubavi proistekla je i njegova neraskidiva privrženost Hajduku iz Splita.

Jedan od snažnih faktora u očuvanju hrvatskog identiteta u njegovoj porodici bila je Katolička crkva, kojoj su Ugrini kroz istoriju bili odani. Markov prađed Jerko i prabaka Anđica (đevojačko Grgurević), kao i njihov sin Antun, prenosili su vjeru i tradiciju na naredne generacije. Tako je Markov otac Ivica, a potom i on sam, kršten u Katedrali Svetog Tripuna u Kotoru. Danas, Marko sa ponosom prenosi iste vrijednosti na svoju djecu, koja su krštena u crkvi Gospe od Snijega u Škaljarima, čime nastavlja porodičnu tradiciju i potvrđuje neraskidivu vezu sa katoličkom vjerom i hrvatskim identitetom.

Osjećajući potrebu da da konkretan doprinos očuvanju hrvatskog identiteta u Crnoj Gori, Marko se veoma mlad uključio u nevladinu organizaciju “Zajednica Hrvata i prijatelja Crne Gore”, đe je učestvovao u realizaciji brojnih projekata. Njegova želja da aktivnije doprinese zajednici dodatno se razvila nakon što je upoznao Adrijana Vuksanovića, predsjednika Hrvatske građanske inicijative (HGI), čiji je predlog prihvatio i postao član ove političke partije. Kandidovao se na izborima za Hrvatsko nacionalno vijeće (HNV), najvažniju organizaciju Hrvata u Crnoj Gori, i time preuzeo odgovornost za dalji rad na očuvanju kulturnog i nacionalnog identiteta hrvatske zajednice. Osim toga, aktivan je član Krovne udruge Hrvata “Dux Croatorum” i međuvladinog Mješovitog odbora za sprovođenje Sporazuma između Crne Gore i Republike Hrvatske o zaštiti manjinskih prava. Takođe, kao hrvatski

predstavnik član je Upravnog odbora Fonda za zaštitu manjinskih prava u Crnoj Gori.

Za Marka Ugrina, nacionalni identitet nije stvar izbora, već osjećaj pripadnosti i nasljeđa koje treba njegovati i čuvati. Njegova porodica kroz istoriju bila je hrvatska i katolička, i on taj identitet doživljava kao neodvojivi dio sebe. Smatra da svaki Hrvat, bez obzira će se nalazio, ima dužnost da njeguje svoju tradiciju i kulturnu baštinu.

Multikulturalnost Crne Gore doživljava kao mozaik u kojem svaka manjinska zajednica, zajedno sa Crnogorcima, predstavlja jedan važan dio cjeline. Svaka manjina u Crnoj Gori daje poseban pečat njenom karakteru, a bez ijedne od autohtonih manjina Crna Gora bi izgubila svoju autentičnost. Hrvati u Crnoj Gori su ponosni na svoju otadžbinu Hrvatsku, ali isto tako i na svoju domovinu Crnu Goru. Marko Ugrin, kroz svoje profesionalno, društveno i političko djelovanje, potvrđuje da pripadnost hrvatskoj zajednici u Crnoj Gori nije samo istorijsko nasljeđe, već i odgovornost, čast i ponos.

BITI HRVAT ZNAČI...

Biti Hrvat znači nositi u sebi jasan trag prošlosti, osjećati puls istorije u svakom koraku, a ljubav prema svom narodu ne doživljavati kao običnu već kao suštinsku odrednicu bića. To znači biti svjestan svoje baštine, jezika, kulture, vjere i tradicije koje su se generacijama čuvalе, uprkos svim izazovima i vremenskim previranjima. Biti Hrvat znači ponosno izgovarati svoje ime i prezime, sa znanjem da se iza njih krije duboko satkana istorija jednog naroda koji je vijekovima opstajao na vjetrometini Balkana, ne pokleknuvši ni pred kakvim silama. Biti Hrvat znači osjećati povezanost s jadranskim plavetnilom, s kamenom Dalmacije, s tišinom slavonskih ravnica i zvucima

tamburice, s mirisom maslinovog ulja i vinograda koje su naši preci sadili sa istom pažnjom kao što su čuvali vjeru i jezik. To znači cijeniti nasljeđe koje su ostavili velikani poput Krleže, Matoša, Ujevića i Kaštelana, razumjeti dubinu riječi izgovorenih u njihovim pjesmama, esejima i romanima, i prepoznavati u njima duh koji nas određuje. Biti Hrvat znači nositi vrijednosti slobode, pravde i dostojanstva, osjećati odgovornost prema svojim precima i obavezati se da ćemo nasljeđe koje su nam ostavili prenijeti budućim generacijama. To znači razumjeti da hrvatski identitet nije samo deklaracija pripadnosti, već svakodnevni čin u govoru, u djelima, u načinu na koji poštujemo svoje korijene i istovremeno gradimo mostove sa svijetom. Biti Hrvat znači čuvati vjeru koja je vijekovima bila oslonac naroda, znati da zvona katoličkih crkava ne zvone samo za molitvu, već i za podsjećanje na istoriju, postojanost i zajedništvo. To znači ponosno nositi križ koji su nosili naši preci, ali i biti spreman da ga dostojanstveno branimo pred svakim izazovom vremena. Biti Hrvat znači osjećati toplinu kada se spomene ime Zagreba, Dubrovnika, Splita, Osijeka, Rijeke, Vukovara... Osjetiti se kod kuće bilo će na Jadranu, u srcu Like, u suncem obasjanim dalmatinskim gradovima, u pitomim slavonskim selima ili u snažnim rukama primorskih ribara. Biti Hrvat znači biti dio jednog velikog mozaika kulture, istorije i ponosa, mozaika koji traje kroz vrijeme i ne blijedi.

A BITI PRIVRŽEN CRNOJ GORI I NJENOJ MULTIKULTURI JE POPUT RIJEČI...

A biti privržen Crnoj Gori i njenoj multikulturi je poput riječi ispisane na starim kamenim zidinama bedama Kotora, Budve i Bara – vječne, postojane, ali i otvorene za sve koji ih znaju cijeniti. To je poput zvuka morskih talasa koji ne

pitaju za ime, ali svakoga pozdravljaju s istom snagom i topline. Biti privržen Crnoj Gori znači poštovati njene planine i doline, njene manastire i crkve, njene tradicije i njene ljude, sa svim njihovim posebnostima i različitostima. To je poput vjetra na Lovćenu, koji donosi istoriju i spaja prošlost i sadašnjost, kao most između kultura i identiteta. Biti privržen Crnoj Gori znači cijeniti njenu različitost, razumjeti njenu slojevitost i znati da je ona kroz vjekove bila dom mnogim narodima, koji su je gradili i voljeli kao svoju. To znači razumjeti da Crna Gora nije samo geografski prostor, već i simbol suživota, snage i zajedništva. Biti Hrvat u Crnoj Gori znači ponositi se svojim porijeklom, ali i biti dio zajednice koja njeguje multikulturalnost, koja poštuje naše razlike i koja u svakom segmentu društva vidi priliku za povezivanje, a ne razdvajanje. To znači istovremeno biti lojalan svojim precima i tradiciji, ali i poštovati zemlju u kojoj živiš, njene simbole, njenu istoriju i sve ljude koji je nazivaju svojim domom. To je poput pjesme koja ima različite note, ali samo u harmoniji postaje melodija vrijedna slušanja. Poput rijeke koja teče svojim tokom, ali se na kraju uvijek uliva u veće more, znajući da time postaje dio nečeg još većeg. Biti privržen Crnoj Gori i njenoj multikulturi znači prepoznati ljepotu u različitostima, a ujedno nikada ne zaboraviti ko si, odakle dolaziš i kojim putem ideš.

Autor: Božidar Proročić, književnik i publicist

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/marko-ugrin-svjedok-trajanja-i-ponosa-hrvatske-zajednice-u-crnoj-gori>

PROROČIĆ - HRVATSKA, CRNA GORA I BOKA SRŽ IDENTITETA VANDE BABIĆ - GALIĆ

Utorak, 28. siječnja 2025.

Autor:

Božidar Proročić

Kažu da svijet počiva na ženama – borcima, intelektualkama, hrabrim pojedinkama koje svojim djelima i posvećenim radom ispisuju stranice istorije. Voljeti rodnu grudu znači nositi u sebi ne samo šecanje na zavičaj, već i snagu da ga uzdigneš, braniš i pronosiš kroz svaki korak svoje karijere. Takva je ljubav prema rodnoj Boki Kotorskoj – na razmeđu Crne Gore, đe se korijeni uranjaju u plavetnilo Jadrana i Hrvatske, đe se snovi pretvaraju u stvarnost – primjer patriotizma i intelektualne veličine koje oličava croatistica Dr. sc. Vanda Babić-Galić.

Patriotizam nije samo nositi domovinu u srcu to je živjeti za nju, stvarati za nju, boriti se snagom uma i duha. Kako kaže latinska poslovice: *Vivere est militare* – živjeti znači boriti se. Upravo na toj vječnoj borbi intelekta, koja nosi snagu predanosti i mudrosti, Dr. sc. Vanda Babić-Galić kroči poput drevne boginje Atine. Njena intelektualna misija započela je na plavim talasima Mediterana, đe svaki talas razasipa kristale morske soli i priče o ljubavi prema hrvatskoj tradiciji, jeziku i kulturi, dok svaki kamen Boke odzvanja vizijom budućnosti izgrađene na čvrstim temeljima prošlosti. Kao što Atina nije bila samo boginja mudrosti, već i ratnica, tako i Vanda Babić-Galić spaja ove dvije dimenzije – intelektualnu mudrost i nepokolebljivu borbu za očuvanje hrvatskog kulturnog i jezičkog identiteta u Boki Kotorskoj i šire. Njen rad nije samo profesionalno opredjeljenje to je poziv, misija i izazov da se zavičaj i njegovo nasljeđe ne zaborave, već uzdignu i osvijetle. Ta hrabra borba oličena u ovoj heroini intelektualne, književne i filozofske misli izdvaja je kao simbol nepokolebljivosti i istrajnosti u očuvanju univerzalnih vrijednosti istine, pravde i ljudskog dostojanstva.

Vanda Babić-Galić, žena čije srce i misao neprekidno kucaju u duhu rodne Boke Kotorske. Rođena je 1967. godine u Kotoru, Vanda je svojim životnim putem povezala Boku i Hrvatsku u neraskidivu intelektualnu nit koja spaja zavičajnu ljubav i profesionalnu posvećenost. Boka Kotorska, sa svojim drevnim zidinama, plavetnilom Jadrana i raskošnim kulturnim nasljeđem, uvijek je bila Vandin unutrašnji kompas. Iako je osnovno i srednje obrazovanje završila u Splitu, a akademski put nastavila na Filozofskom fakultetu u Zadru, đe je 1992. godine diplomirala hrvatski jezik i književnost, duh Boke nikada nije napustio njenu misao. Iste godine, započela je naučno-istraživački rad kao

naučna saradnica utemeljujući svoju karijeru na proučavanju kulturnog i književnog nasljeđa koje je duboko utkano u identitet Boke Kotorske.

Magistarski rad, odbranjen 1997. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, nosio je temu Hrvatska srednjovjekovna tradicija u bokokotorskim pasionskim tekstovima. Time je još jednom pokazala kako je Boka ne samo njen duhovni raj, već i polje naučnog istraživanja kroz koje je širila granice razumijevanja hrvatske književne tradicije. Svoju doktorskog disertaciju, Kulturno-istorijska vrijednost djelovanja Vicka Zmajevića u Boki Kotorskoj i Zadru, odbranila je 2003. godine na Sveučilištu u Zagrebu, osnažujući svoj akademski put u znaku Boke, njenog duha i njenog uticaja na širu kulturnu scenu.

Želeći da svoj puni doprinos i potencijal iskaže u domenu nauke i obrazovanja, koji su prepoznati i cijenjeni u Hrvatskoj, Dr. sc. Vanda Babić-Galić započela je svoju profesionalnu karijeru na Filozofskom fakultetu u Zadru. Tamo je, sve do 2002. godine, gradila temelje svoje pedagoške i istraživačke posvećenosti, čime je ostavila dubok trag u akademskoj zajednici. Od 2002. godine, svoju profesionalni put nastavila je na Odeljenju za kroatistiku (i slavistiku) na Univerzitetu u Zadru, đe je gotovo dvije decenije nesebično doprinosila razvoju i afirmaciji kroatistike kao naučne discipline.

Njeno pedagoško i naučno djelovanje neprekidno su se širili i obogaćivali, što je prepoznato kroz akademska unapređenja: 2004. godine postala je docent, 2009. godine vanredni profesor, a 2017. godine je izabrana za redovnog profesora u oblasti humanističkih nauka. Njeno napredovanje nije bilo samo formalno priznanje, već odraz njenog kontinuiranog rada, inovativnosti i predanosti istraživanju kulturnog i jezičkog nasljeđa.

Od 2023. godine, Dr. sc. Vanda Babić-Galić prelazi na Institut za migracije i narodnosti, đe svojim znanjem i iskustvom dodatno doprinosi istraživanju i razumijevanju pitanja identiteta, migracija i kulturnog nasljeđa. Ova nova etapa njenog profesionalnog puta potvrđuje njen status jednog od najistaknutijih intelektualaca u oblasti kroatistike, čije djelovanje prevazilazi granice zavičaja, spajajući Boku Kotorsku, Hrvatsku i Crnu Goru u širi evropski kontekst. Njena akademska karijera i brojna zvanja odraz su dubokog posvećenja nauci i vjerovanja da kultura, jezik i identitet predstavljaju neiscrpan izvor snage i mogućnosti za svako društvo. Sa svakim novim korakom, Vanda Babić-Galić potvrđuje svoju ulogu neumornog istraživata između prostora u kojima je ponikla i onih u kojima djeluje, ostajući trajno povezana sa Bokom Kotorskom kao nepresušnim izvorom svoje intelektualne energije.

Vanda Babić-Galić nije samo intelektualka, već heroína koja je svojim nepokolebljivim radom, istrajnošću i snagom karaktera pokazala kako se gradi i brani stav, identitet i pravo na intelektualnu slobodu. Njeni naučni interesi obuhvataju širok spektar tema, uključujući stariju hrvatsku književnost, sa posebnim naglaskom na književno i kulturno nasljeđe Hrvata Boke Kotorske, koje je utkano u njen identitet i naučnu misiju. Njeno istraživanje paške narodne poetike otkriva duboku vezu između lokalnog i univerzalnog, dok se proučavanjem hrvatsko-crnogorskih književnih i kulturnih odnosa pozicionira kao dragocjena i važna figura u jačanju međukulturnog dijaloga. Uz to istorija i teorija književnosti predstavljaju osnovu njenog analitičkog rada, dok interpretacija prirodnog i kulturnog nasljeđa otkriva njenu posvećenost očuvanju identiteta kroz prizmu geografije, tradicije i kulture.

Posebnu pažnju posvećuje i temama hrvatske nacionalne manjine u Evropi, đe se ističe kao neumorna zagovornica prava i položaja manjebrojnih zajednica. U radu sa Hrvatima u Bosni i Hercegovini pokazala je koliko su bitni korijeni, ali i mogućnost povezivanja kroz jezik, kulturu i zajedničku istoriju. Osim toga, njeno interesovanje za teoriju i praksu medija šedoči o njenom razumijevanju savremenih komunikacijskih tokova i njihovog značaja za očuvanje i promociju kulturnog identiteta. Vanda Babić-Galić svojim djelovanjem ne samo da istražuje, već i aktivno doprinosi očuvanju i razvoju hrvatskog kulturnog identiteta, kako u Boki Kotorskoj, tako i u širem regionalnom i evropskom kontekstu. Njena borba nije samo akademska – ona je duboko lična, osnažena ljubavlju prema temama kojima se bavi. Svaki njen korak šedoči o nepokolebljivom uvjerenju da intelektualni rad ima snagu da mijenja svijet i ostavlja neizbrisiv trag u istoriji.

Vanda Babić-Galić, svojim impresivnim akademskim angažmanom, predano je vodila i učestvovala u brojnim naučnim i stručnim projektima, koji su šedočanstvo njene posvećenosti očuvanju i promociji kulturnog i književnog nasljeđa. Svaki od ovih projekata nosi poseban pečat njene istraživačke upornosti, usmjeren na izgradnju mostova između kultura, jezika i tradicija.

Usmeno-književna baština zadarskog područja

Projekt posvećen proučavanju i očuvanju bogatog usmenog stvaralaštva zadarskog kraja, sa posebnim fokusom na njegovo književno-istorijsko, jezičko i etnološko nasljeđe. Kroz ovaj projekt, Babić-Galić je doprinijela valorizaciji lokalne baštine i njenom pozicioniranju unutar šireg hrvatskog kulturnog konteksta.

Hrvatski gradovi za Hrvate Boke

Ovaj projekt ističe važnost povezivanja hrvatskih gradova i zajednica sa Hrvatima u Boki Kotorskoj, sa ciljem jačanja kulturne i identitetske svijesti, ali i podrške očuvanju specifične tradicije Bokeljskih Hrvata. Kroz aktivnosti i istraživanja u okviru ovog projekta, ukazano je na bogatu historijsku i kulturnu sintezu dviju regija.

Kulture u dodiru: hrvatsko-crnogorski književni identiteti

U ovom projektu istraženi su dinamični procesi prožimanja i interakcije hrvatske i crnogorske književne tradicije. Analizom zajedničkih motiva, tema i stilskih karakteristika, Vanda Babić-Galić osvijetlila je važnost međukulturnog dijaloga i njegovo značenje za oblikovanje savremenih književnih i kulturnih identiteta.

Mapiranje hrvatske manjine u Evropi

Jedan od značajnih istraživačkih poduhvata koji se fokusira na identifikaciju, položaj i kulturno nasljeđe hrvatskih manjinskih zajednica širom Evrope. Cilj ovog projekta bio je mapiranje prisutva Hrvata u evropskom prostoru, uz naglašavanje njihovog doprinosa očuvanju identiteta i integraciji u šire društvene tokove.

Enciklopedija Boke Kotorske

Kao vrhunac njene posvećenosti rodnoj Boki, ovaj projekt predstavlja pokušaj sveobuhvatnog dokumentovanja historijskih, kulturnih, književnih i etnografskih aspekata Boke Kotorske. Enciklopedija je zamišljena kao trajni doprinos očuvanju bogatog nasljeđa ove regije, ali i kao temelj za njegovo razumijevanje i promociju u širem evropskom kontekstu.

Kroz ove projekte, Vanda Babić-Galić je ne samo obogatila naučnu i kulturnu scenu, već i ostavlja jak trag kao istraživač, promoter kulturne baštine i most između različitih identiteta i tradicija.

Vanda Babić-Galić, osim što je istaknuti naučnik i istraživač, pokazala je izuzetnu posvećenost i kao univerzitetski profesor, oblikujući generacije studenata i prenoseći im znanje da razumiju i cijene bogatstvo hrvatske i šire kulturne baštine. Od 1992. do 2023. godine, predano je predavala na Univerzitetu u Zadru, đe je svojim znanjem, stručnošću i inovativnim pristupom nastavi ostavila dubok trag. Istovremeno, bila je spoljni saradnik na Odeljenju za kulturu i turizam, đe je povezivala akademsku teoriju sa praktičnim aspektima kulture i turizma, doprinosivši razvoju multidisciplinarnog pristupa obrazovanju.

Nastavna djelatnost

Na Univerzitetu u Zadru, Vanda Babić-Galić držala je predavanja na nastavnim predmetima koji su obuhvatali širok spektar tema iz oblasti jezika, književnosti, kulture i komunikacije. Njeni kolegiji, pažljivo osmišljeni, nisu samo prenosili teorijsko znanje već su podsticali kritičko razmišljanje, istraživački duh i interakciju sa stvarnim kulturnim kontekstima. Neki od važnih predmeta koje je predavala uključuju:

Metodika interpretacije prirodnog i kulturnog nasleđa

Ovaj nastavni predmet je posvećen istraživanju i razumijevanju načina na koje se prirodna i kulturna dobra mogu interpretirati i predstavljati kroz edukaciju i turizam. Studenti su kroz teorijski i praktični rad učili kako spojiti tradiciju i modernost, kako bi valorizovali baštinu u kontekstu savremenih potreba društva.

Hrvatska usmena književnost

Predavanja iz ovog predmeta otkrivala su bogatstvo hrvatske usmene tradicije, njen značaj za kulturni identitet i njen doprinos književnom stvaralaštvu. Poseban akcenat stavljen je na regionalne posebnosti, uključujući usmene predanja Boke Kotorske i dalmatinskog područja.

Hrvatska kulturna i književna baština Boke Kotorske

Kroz ovaj predmet, studenti su se upoznivali sa jedinstvenim spojem hrvatske i mediteranske kulture u Boki Kotorskoj. Predavanja su bila usmjerena na analizu književnih djela, kulturne istorije i tradicije koje čine neodvojivi dio bokokotorskog identiteta.

Stilistika

Kroz proučavanje stilskih figura, izraza i kompozicija, Vanda Babić-Galić podsticala je studente da razvijaju svoje jezičke i analitičke vještine, istražujući kako se jezikom oblikuju značenje, emocija i estetika.

Teorija i praksa medija

Ovaj savremeni predmet istraživao je dinamičan svijet medija, njegove teorijske osnove i praktičnu primjenu. Posebna pažnja posvećena je ulozi medija u očuvanju i promociji kulturnog nasleđa, što je bila još jedna dimenzija Vandine misije.

Vanda Babić-Galić je svojim nastavnim metodama uvijek težila da spoji teorijsko znanje sa praktičnom primjenom, ohrabrujući studente da aktivno učestvuju u nastavi i samostalno istražuju teme koje ih motivišu. Njena predavanja su dinamična, bogata primjerima iz prakse, a često su uključivala i interdisciplinarnе pristupe, čime je

studentima omogućila da sagledaju teme iz više perspektiva. Njena energija, entuzijizam i stručnost činili su je i čine je omiljenim profesorom, čije su lekcije ostajale duboko urezane u svijest studenata. Kroz svoju nastavnu djelatnost, Vanda Babić-Galić ne prenosi samo znanje, već je i oblikovala svijest budućih intelektualaca, usadivši im ljubav prema istraživanju, kulturi i baštini. Njena predavanja su više od obrazovanja oni su inspiracija i poziv na intelektualnu i kulturnu odgovornost.

**Tekstovi i knjige dr. sc. Vande Babić-Galić o Boki Kotorskoj i Hrvatima Boke Kotorske
Bokeljski zagovori - Tragom hrvatske baštine Boke kotorske (Zagreb: VBZ, 2021)**

Ova monografija predstavlja sveobuhvatno istraživanje kulturnog i duhovnog nasleđa Hrvata Boke Kotorske. Autorka se fokusira na tradiciju, običaje i značajne ličnosti koje su oblikovale identitet Boke Kotorske kao važnog kulturnog prostora.

Boka kotorska - zaljev svetaca i hrvatske kulture (Tivat: Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore; Zagreb: Jutarnji list, 2019)

Knjiga istražuje religijski, kulturni i društveni značaj Boke Kotorske, naglašavajući njen doprinos hrvatskoj i evropskoj kulturnoj baštini. Poseban akcent stavljen je na sakralnu arhitekturu i život svetaca.

Kulturalno pamćenje - ogledi o hrvatskoj kulturi i književnosti Boke (Tivat: Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore, 2016)

Ova monografija obrađuje temu kulturalnog pamćenja kroz analizu književnih djela i običaja Hrvata Boke Kotorske.

Autorka istražuje kako se kolektivno pamćenje prenosi kroz generacije i kako ono oblikuje identitet zajednice.

Štovanje Blažene Djevice Marije u Boki kotorskoj (Međunarodna kroatološka konferencija, Zagreb, 2009)

Ovaj rad se bavi religijskim običajima vezanim za kult Blažene Djevice Marije u Boki Kotsorskoj, prikazujući njihovu ulogu u očuvanju identiteta lokalne hrvatske zajednice.

Pisci bokokotorskog kruga u hrvatskoj povijesnoj dijakroniji od Š. Ljubića do S. P. Novaka (Zbornik o Šimi Ljubiću, Zagreb, 2009)

U ovom radu autorka analizira pisce iz bokokotorskog kruga kroz istorijsku perspektivu, ističući njihov doprinos razvoju hrvatske književnosti.

Pregled pasionske baštine Boke kotorske (Riječki filološki dani 7, Rijeka, 2008)

Tekst predstavlja detaljan pregled pasionske književnosti Boke Kotsorske, ističući njene tematske i stilističke posebnosti.

Bokeljska muka (Split: Književni krug Split, 2008)

Ova monografija istražuje tradiciju pasionske književnosti u Boki Kotsorskoj, osvetljavajući njene religijske i književne dimenzije.

Neke posebnosti hrvatske usmene književnosti u Boki kotorskoj (Zadarski filološki dani 1, Zadar, 2007)

Autorka u ovom radu analizira specifičnosti usmene književnosti Hrvata Boke Kotsorske, naglašavajući njenu ulogu u očuvanju identiteta i tradicije.

Hrvatska književnost Boke kotorske do Preporoda (Zagreb: Erasmus naklada, 1998)

Ova monografija pruža istorijski pregled hrvatske književnosti Boke Kotorske od njenih početaka do perioda narodnog preporoda.

Hrvatska srednjovekovna tradicija u bokokotorskim pasionskim tekstovima (Magistarski rad, Filozofski fakultet Zagreb, 1997)

Magistarski rad istražuje srednjovekovnu književnu tradiciju Boke Kotorske kroz analizu pasionskih tekstova.

Kratki pregled starije hrvatske književnosti Boke kotorske (Hrvati Boke Kotorske, Orebić, 2003)

Tekst pruža pregled starije književnosti Boke Kotorske, ističući značaj pojedinih autora i dela.

Muka i plačevi u hrvatskoj književnosti Boke kotorske (Zbornik Muka kao nepresušno nadahnuće kulture, 2001)

Rad se bavi tematikom muke i plača u književnosti Boke Kotorske, analizirajući njihove simboličke i emotivne dimenzije.

Propovijedi Vicka Zmajevića (Croatica et Slavica Iadertina, 2005)

U ovom radu autorka analizira propovijedi Vicka Zmajevića, naglašavajući njihovu kulturno-istorijsku vrednost.

Razgovor duhovni Vicka Zmajevića (Zadar: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005)

Monografija se fokusira na značaj i kontekst duhovnih razgovora Vicka Zmajevića, jedne od najznačajnijih figura Boke Kotorske.

Nagrade i priznanja

Dr. sc. Vanda Babić-Galić dobitnica je brojnih nagrada i priznanja za svoj doprinos nauci, književnosti i očuvanju hrvatske kulturne baštine. Neka od najznačajnijih su: Godišnja nagrada grada Novalje (2023), Zahvalnica Hrvatskog nacionalnog veća Crne Gore za očuvanje baštine Hrvata Boke Kotorske (2019), Grb grada Zadra (2019), Plaketa HKD Napredak Sarajevo za doprinos pisanoj književnosti, nauci i nakladništvu (2008), Srebrna povelja Matice hrvatske za knjigu Berta K. Balabanića Radovan i Ljudmila (2008), Nagrada za izvrsnost u nauci Ministarstva obrazovanja (2009).

Pored ovih priznanja, dr. sc. Vanda Babić-Galić aktivno učestvuje u kulturnom i naučnom životu kroz različite inicijative i projekte, za šta je često prepoznata na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou.

Članstva i aktivnosti

Dr. sc. Vanda Babić-Galić članica je sledećih organizacija i društava:

Društvo hrvatskih književnika, Hrvatsko društvo pisaca, PEN centar Crne Gore, Matica hrvatska, Zajednica Bokeljskih Hrvata, Hrvatska bratovština Bokeljske mornarice 809, Hrvatski kulturni centar Zagreb.

Od 2022. godine predsedava Inicijalnim odborom za osnivanje Instituta za kulturu i tradiciju Hrvata Bosne i Hercegovine pri HKD Napredak u Sarajevu. Kao ekspert za akreditaciju studijskih programa, aktivno doprinosi unapređenju visokog obrazovanja, kako u Hrvatskoj tako i

u Crnoj Gori. Takođe, dr. sc. Vanda Babić-Galić koautorka je dokumentarnog filma *S Hrvatima Boke* (2001), koji istražuje bogatu istoriju i baštinu Hrvata Boke Kotorske. Bila je autorka scenarija za dramu *Bokeljski akord*, koja je izvedena na Dubrovačkim ljetnjim igrama 2015. godine.

Dr. sc. Vanda Babić-Galić, posebna savjetnica hrvatskog ministra spoljnih poslova Gordana Grlića Radmana, svojim radom predstavlja Hrvatsku, u najljepšem svijetlu. Njena posvećenost očuvanju hrvatske kulturne baštine i promociji književnosti Boke Kotorske prevazilazi granice klasičnog naučnog angažmana, postajući simbol borbe za identitet, kulturu i vrijednosti. U intelektualnoj borbi Vande Babić-Galić krije se i filozofsko nadahnuće, književna strast i neumorna posvećenost suočavanju čovjeka sa pitanjima identiteta, kulture i tradicije. Njen rad počiva na univerzalnim naučnim i etičkim principima, osvjetljavajući puteve razumijevanja i prihvatanja multikulturalnosti. Preko svojih knjiga, članaka, predavanja i angažmana, ona prefinjeno gradi intelektualno nasljeđe koje ohrabruje sadašnje i buduće generacije. Kroz svoj književni i naučni rad, dr. sc. Vanda Babić-Galić neumorno ukazuje na opasnosti negacije identiteta, asimilacije, nacionalizma i retrogradnih ideologija. Njene britke ideje, prožete humanističkim dostojanstvom, predstavljaju odgovor na savremene izazove. Njen rad ukazuje da sloboda uma i pravo na kulturni identitet još uvek zahtijevaju snažnu intelektualnu borbu, dok njen doprinos pokreće ljude da se suoče sa izazovima i nepravdama savremenog svijeta.

Njen doprinos nije samo u akademskim okvirima on ima duboke humanističke korijene. Kao autorka i istraživač, ona kontinuirano promovise dijalog između Hrvatske i Crne Gore, osvjetljavajući značaj zajedničke kulturne baštine. Njen rad predstavlja neprocjenjiv doprinos

očuvanju identiteta Hrvata Boke Kotorske, ali i univerzalnoj borbi za ljudska prava, slobodu izražavanja i očuvanje kulturne različitosti. Ona pokreće ne samo naučnike i studente već i širu zajednicu, podsećajući nas da je humanistička misija svakog pojedinca da doprinese očuvanju dostojanstva i slobode ljudskog duha. Vanda Babić-Galić je ne samo naučnica i intelektualka, već i borac za pravednije i humanije društvo. Njena intelektualna snaga, hrabrost i dosljednost u odbrani univerzalnih vrijednosti ostaju svetonik u vremenu izazova, negacija i borbi za identitet. Zato Crna Gora, đe je rođena, i Boka Kotorska, kojoj pripada, čine uz njenu maticu Hrvatsku srž njenog identiteta i borbe. Velikan Herman Hese je jednom rekao: "Ljudi koji imaju hrabrosti i karaktera drugim su ljudima uvijek neprijatni." Ovim bih riječima opisao Vandinu intelektualnu i ljudsku snagu, hrabru, postojanu i bezgraničnu popt plavih talasa Mediterana. U toj borbi stoji žena koja nosi snažno barjak slobode, hrabrosti i dostojanstva, prkoseći vjetrovima nepravde i čuvajući plamen nade za generacije koje dolaze. Njen prometejski put, poput drevnih titana, obilježen je žrtvom i nesalomljivom voljom, uzdizanjem iznad sopstvenih granica i neumornom borbom za svjetlost istine u „paklu” neznanja. Ona je simbol neprekidne borbe za pravdu i nepokolebljivi stub ljudskog dostojanstva Hrvata nepokorena pred izazovima, poput stijene koja odolijeva talasima vremena.

Baš kao što je Maro Dragović, pjesnik iz Kotora sa kraja 16. i početka 17. vijeka, svojom pjesničkom vizijom uzdigao glas hrvatskog naroda do rajskih visina, tako i Vanda Babić Galić u svom djelovanju oživljava duh riječi koje prelaze granice vremena i prostora. Vanda Babić Galić predstavlja ideju žene- intelektualke i filozofa, čuvara mudrosti, koja u

sebi nosi iskonsku težnju za spajanjem duha i materije, čovjeka i ideala. Njeno postojanje šedoči o istini da je borba za slobodu i identitet najuzvišeniji oblik ljudske egzistencije. Njen život je filozofski podsjetnik na to da se suština ljudskog bića ogleda u borbi – borbi za smisao, za zajedništvo, za pravdu. Njena riječ, poput zraka svjetlosti, probija tamu duha i postavlja pitanja koja mijenjaju ne samo svijet već i samu srž onoga što znači biti čovjek. Vanda je, stoga, ne samo simbol hrabrosti već i odraz univerzalne težnje za transcendencijom, za uzdizanjem iznad prolaznosti u prostore vječnog i neprolaznog.

O položaju Hrvata u Boki, u jednom intervju je rekla: “Hrvati koji su autohtoni puk Boke, esencija, ono nešto što ulazi u vrh svjetske baštine i daje joj posebnost i prepoznatljivost.” Ovaj stav osvjetljava značaj njihovog doprinosa umjetnosti, arhitekturi, književnosti, duhovnosti i svakodnevnim tradicijama, koje zajedno oblikuju prepoznatljivost i jedinstvenost Hrvata, Crne Gore. U kontekstu svjetske baštine, autohtonost Hrvata nije samo crnogorska priča, već univerzalna vrijednost koja ukazuje na važnost očuvanja identiteta u vremenu globalizacije. Njene reči iskazuju potrebu za daljom afirmacijom i zaštitom ove zajednice, posebno u savremenim izazovima asimilacije i manjinskih prava. Time se dodatno potvrđuje da očuvanje Hrvata u Boki nije samo crnogorski interes, već globalna odgovornost za očuvanje raličitosti kulturnog mozaika čovječanstva.

Piše: Božidar Proročić, književnik i publicist

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/prorocic-hrvatska-crna-gora-i-boka-srz-identiteta-vande-babic-galic>

BOŽIDAR PROROČIĆ : „ OSVIJETLJENI STAZOM VITLEJEMSKJE ZVIJEZDE“

Utorak, 24. prosinca 2024.

Autor:

Božidar Proročić

Draga braćo i prijatelji Hrvati, ali i svi pripadnici rimokatoličke vjeroispovijesti širom Crne Gore, Hrvatske, Zapadnog Balkana, Evrope i svijeta,

Sa osjećajem dubokog poštovanja i topline želim vam uputiti iskrene čestitke povodom nastupajućeg Božića. Ovaj sveti dan, dan svjetlosti, nade i duhovnog preporoda, neka donese radost u vaše domove i mir u vaša srca. Godina iza nas bila je puna izazova, nadanja, snova i traganja za smislom i zajedništvom. Ona nas je podsetila na snagu solidarnosti, važnost ljubavi i moć vjere. Crna Gora, zemlja

u kojoj bratstvo i zajedništvo čine tkivo našeg postojanja i dalje ostaje dom hrvatskog naroda i svih pripadnika rimokatoličke vjeroispovijesti, čije postojanje oplemenjuje našu multikonfesionalnu harmoniju. Pod svjetlom Vitlajemske zvijezde, zajedno slavimo Božić – praznik koji nas uči poniznosti, praštanju i безусловnoj ljubavi.

U ovom duhu, podsjećam na riječi Svetog Petra Krizologa: „To što je Stvoritelj u svom stvorenju, a Bog u tijelu, donosi dostojanstvo čovjeku bez sramote onome koji ga je stvorio. Zašto si onda, čovče, tako bezvrijedan u svojim očima, a opet tako dragocjen Bogu?”

Te riječi duboko odjekuju u svima nama. One nas pozivaju da cijenimo dostojanstvo koje nam je darovano Hristovim rođenjem. Božić nas uči da je svako ljudsko biće odraz božanske ljubavi, bez obzira na naše slabosti i greške. U tom svjetlu, neka nas ovi blagi dani podsjetu na potrebu da budemo bolji jedni prema drugima, da pružimo ruku onima kojima je potrebna naša pomoć i da nikada ne zaboravimo snagu dobrote.

Takođe, neka nas nadahnu i riječi Svetog Antuna Padovanskog, čija katolička crkva na Cetinju stoji kao simbol vjere i poštovanja:

„O Oče, u svojoj Istini (to jest, u svome Sinu, poniženom, potrebnom i beskućniku) ponizio si me. Bio je ponižen u utrobi Djevice, siromah u jaslama ovaca i beskućnik na drvetu Krsta. Ništa tako ne ponizuje oholog grešnika kao poniznost čovječnosti Isusa Krista.”

Ove riječi nas podsjećaju na Božićnu poniznost i veličinu jednostavnosti. Isusovo rođenje u skromnim jaslama simbol je ljubavi koja ne poznaje granice ni prepreke. To je poziv svima nama da njegovim primjerom nadvladamo vlastiti ego i postanemo istinski svjetionici dobrote u svijetu toliko trebamo od sebe dati drugima.

Draga braćo i prijatelji, Hrvati i svi pripadnici rimokatoličke vjere molim vas da u ove blagoslovljene dane, dok palimo svijeće nade, radosti i vjere, ne zaboravite one koji su u nevolji – bolesne, nemoćne, siromašne i usamljene one zahvaćene ratovima u Palestini i Ukrajini. Pomolimo se za njih i podijelimo sa njima toplinu naših srca. Samo na taj način postajemo bliži Bogu i jedni drugima.

Neka radost Božića obasja svakoga od vas. Neka naše domove ispune ljubav, razumijevanje i poštovanje a naša Crna Gora nek ostane dom svih njenih ljudi, mjesto mira i zajedništva. U duhu časnog Crnogorca, neka nas vjera i snaga tradicije vode ka boljoj i pravednijoj budućnosti. Sretan i blagoslovljen Božić!

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/bozidar-prorocic-osvijetljeni-stazom-vitlejemske-zvijezde>

BOŽIDAR PROROČIĆ: „CETINJE – GRAD SLOBODNIH LJUDI I NEPOKORENA TVRĐAVA CRNE GORE”

Srijeda, 13. studenog 2024.

Autor:

Božidar Proročić

Tu, podno svete planine Lovćen, đe se rađala luča slobode, pismenosti, slobodarstva, herojstva i stradanja, rađali su se najbolji sinovi Crne Gore. Na tom kršu zalivenom suzama, krvlju, olovom i slovima, oblikovala se epopeja slobodarskog naroda. Cetinje, svetionik i duhovna prijestonica, stajalo je kroz vjekove kao bedem protiv nepravde i tlačenja. Sa svakim korakom po kamenjaru, čujemo eho prošlosti, riječi naših predaka koji su vjerovali da je sloboda osnovna vrijednost, da je vrijedi tražiti, čuvati

i braniti. Lovćen i Cetinje kao dve strane iste medalje, simboli su nepokornosti i časti crnogorskog naroda. Cetinje je oduvijek bilo utočište čojstva, mjesto đe su se rodili najhrabriji među nama, oni koji su svoj život dali u ime ideala – ne samo za svoju korist, već za očuvanje časti i dostojanstva cijelog naroda. Cetinje grad, podno Lovćena, spajao je duh prošlih vremena sa našom sadašnjošću. Njegove ulice svjedoče o hiljadama koraka heroja, njegov kamen čuva uspomene na one koji su stajali neustrašivo pred svim izazovima. Takav plamen slobode, prenijet sa predaka na potomke, gori u svakom stanovniku Cetinja, jer ono što su za nas izborili, nije samo istorija – to je naša obaveza da tu slobodu čuvamo, njegujemo i štitimo kao svetinju.

I kada je fašizam poharao mnoge države Evrope, Crna Gora i Cetinje rekli su veliko NE fašizmu, ostajući nepokolebljivi i uspravni u odbrani slobode i ljudskih vrijednosti. Nisu pokleknuli pred represijom, silom ni ugnjetavanjem, već su hrabro prkosili okupatorima, ispisujući stranice istorije koje svijetle kao svetionici slobode i dostojanstva. Cetinje je, kao vječiti bedem otpora, simbol Crne Gore koja nikada nije dozvolila da mu se diktira, da klekne, da izgubi sebe i svoju dušu. Kako tada, tako i danas u vremenu kada moderni oblici fašizma pokušavaju da haraju Crnom Gorom, njen duh ostaje nepokoren. Oni koji pokušavaju da uruše vrijednosti slobode, pravde i mira naići će na otpor, jer nasljeđe naših predaka nije samo uspomena – to je zavjet koji se čuva.

Taj plamen, koji su naši preci zapalili i sačuvali kroz vjekove, gori u svakom od nas. Crna Gora nikada neće pristati na tiraniju, na mržnju, na podjele na poniženje a pogotrovo ne na snovr „srpsko-ruskog” sveta. Cetinje će zauvijek ostati simbol časti i otpora protiv svakog oblika

nepravde, kao i temeljna vrijednost svih građana Crne Gore. Upravo danas obilježavajući Dan Prijestonice i Dan oslobođenja Cetinja, podsjećamo se da je borba protiv fašizma uvijek bila borba za dostojanstvo, slobodu i pravdu i da Crna Gora stoji nepokolebljivo protiv svih onih koji žele da ugroze njen integritet i slobodarski duh.

Voljeni gradi, srećan ti Dan oslobođenja i Dan Prijestonice. Neka tvoja herojska riječ, snaga Lovćena, Belvedera i lomnih krša tvojih nahija, bude najljepši podsjetnik na nepokolebljiv duh koji čuvaš. Niđe nema većih rana ni bolnijih uspomena nego u malim narodima koji su kroz vjekove morali da vode borbu za goli opstanak... Ali, niđe nema ni veće i upornije nade u slobodu. A ta sloboda danas sija poput Njegoševe Luče Mikrokozme, taj mikrokosmos vjere i nade, taj plamen koji prkosi svakom mraku. U svakom zraku svjetlosti u svakoj iskri što se izdiže nad ovim krševitim bezdanima, leži duh slobode koji nas vodi i opominje da nikada ne zaboravimo korijene, ni težinu onih koji su se žrtvovali prije nas. Kao što je Luča osvjetljavala staze duhovnog uzdizanja, tako i naša sloboda danas svijetli kao svetionik kroz istorijske bure i iskušenja. U njoj su utkane sve borbe, svi padovi i svi trijumfi, jer sloboda nije samo stanje – ona je zavjet, svetinja, sačuvana kroz vjekove stradanja i heroizma. Neka ta svjetlost vodi nas i naše potomke, kao vječna Luča slobodarske Crne Gore.

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/bozidar-prorocic-cetinje-grad-slobodnih-ljudi-i-nepokorena-tvrđava-crne-gore>

BOŽIDAR PROROČIĆ – U ZAGREBU PROMOVISANA ANTOLOGIJA „POEZIJA BOKELJSKIH HRVATA”

Četvrtak, 07. studenog 2024.

Autor:

Božidar Proročić

Javna ustanova Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, Hrvatska matica iseljenika i Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore predstavili su 5. novembra.

2024, godine u Zagrebu bogatstvo poezije bokeljskih Hrvata, otkrivajući jedinstvenu kulturnu riznicu koja povezuje dvije zemlje kroz vjekove. Službenici Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore (CEKUM-a) koji su činili ovu posjetu bili su: Gzim Hajdinaga, direktor CEKUM-a, Izedina Adžović, službenica, kao i Mark Gorvokaj, predsjednik Savjeta CEKUM-a. U svečanoj dvorani Hrvatske matice iseljenika održana je promocija knjige **„Poezija bokeljskih Hrvata – antologija hrvatskog pjesništva od 16. do 21. stoljeća“**, koja predstavlja dragocjeno književno djelo posvećeno očuvanju i afirmaciji hrvatske kulturne baštine u Crnoj Gori. Ovaj izuzetan projekat rezultat je predanog rada renomirane hrvatske književnice i lingvistkinje dr. sc. Željke Lovrenčić i moje malenkosti. Naša obostrana saradnja simbolizuje kulturno zbližavanje Hrvatske i Crne Gore, naglašavajući značaj očuvanja i prezentovanja zajedničke kulturne istorije.

Mijo Marić, predsjednik Hrvatske matice iseljenika naglasio je sljedeće: „O bokeljskim Hrvatima već je toliko toga rečeno da je zapravo sve manje-više poznato, barem što se tiče nas u Hrvatskoj matici iseljenika, ali svaki put treba ponovno zahvaliti toj maloj, živoj, uspješno organizovanoj zajednici koja radi jako puno i to na dobrobiti kulture, kako Crne Gore tako i Republike Hrvatske. Zaista smo ponosni na vas. Hvala svima koji su došli na današnje predstavljanje poezije jer je poezija romantična stvar i obično se ona ostavlja zadnja. Kao fini dodatak na nešto. U vremenu kada svi žurimo neđe, poezija je ta koja čuva ovaj svijet kako bi koliko- toliko bio bolji.“

Direktor Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, Gzim Hajdinaga, istakao je sledeće: „Nastavićemo dosadašnju dobru praksu CEKUM-a

u oblasti promovisanja vrijednih književnih dela i izgradnje kulturnih mostova među narodima. To je naše pravo, naša obaveza i naš put ka modernoj Evropi. Ponosni smo na ovu antologiju, koja svjedoči o bogatoj kulturnoj baštini bokeljskih Hrvata i njihovom doprinosu Crnoj Gori. Ovu antologiju ćemo predstaviti i u susjednim državama – Kosovu, Bosni i Hercegovini, Severnoj Makedoniji i Albaniji, kako bi i oni čuli o vrijednostima koje Crna Gora njeguje kroz svoj hrvatski narod. Naš cilj je da širimo poruku multikulturalnosti i zajedništva, podsjećajući sve naše susjede na značaj očuvanja kulturnih identiteta u okviru šire evropske zajednice. Vjerujem da će ova antologija postati most između različitih kultura i naroda, jačajući prijateljstvo i razumijevanje među nama.“

Koautorka ovog značajnog izdanja, dr. sc. Željka Lovrenčić, istakla je da se narodi najbolje povezuju putem kulture i da Hrvatska i Crna Gora njeguju viševjekovne kulturne veze, koje su bile posebno snažne za vrijeme duge vladavine dinastije Petrović. „U ovom našem savremenom dobu, kulturno bogatstvo svake zemlje ljudima je dostupnije a veze među različitim narodima su lakše ostvarive na svim poljima. Naše dvije zemlje dodatno povezuje hrvatska zajednica koja uglavnom živi na području Boke Kotorske, kao i crnogorska manjina u Hrvatskoj. Moj koautor i ja odlučili smo dati svoj doprinos kulturnoj saradnji Crne Gore i Hrvatske, te ojačati književne veze između naših zemalja. Rezultat tog truda su tri knjige – panorama savremenog hrvatskog pesništva “Razlog za pjesmu” iz 2020., “Odlazak u stihove” takođe iz 2020., koja je posvećena crnogorskom pjesništvu i ova antologija koja obuhvata čak pet vjekova. U ovu antologiju uvrstili smo i nove autore poput Mara Dragovića, Viktora Besalija, Pjerka Bunića Lukovića, Stjepana i Miroslava Zanovića i

Vladimira Brguljana“, zaključila je Željka Lovrenčić. **Lovrenčić je dodatno naglasila važnost doprinosa Salka Lubodera, ranijeg direktora CEKUM-a, u promovisanja kulturne baštine i povezivanju crnogorske i hrvatske zajednice.**

Moja malenkost u obraćanju istakla je sledeće:

„U Antologiji je uvršteno 55 autora a cio proces trajao je gotovo dvije godine, jer je bilo potrebno pažljivo pregledati postojeće publikacije, istražiti mnoštvo izvora u literaturi i pretražiti nacionalne biblioteke. Rad na ovoj Antologiji zahtijevao je posvećenost i strpljenje, kako bismo stvorili djelo koje vjerno predstavlja pjesničko nasleđe bokeljskih Hrvata i njihove duhovne tragove kroz vjekove. Trud se isplatio, jer danas imamo u rukama prvo izdanje koje na sveobuhvatan i sistematizovan način obuhvata pjesničke radove bokeljskih Hrvata, njihove biografije i sve ono što su stvorili i o čemu su pisali. Njihova poezija odražava ljubav prema Hrvatskoj, Mediteranu i Boki Kotorskoj – tri najdublje ljubavi koje jedan Hrvat može nositi u srcu. Ovo delo nije samo antologija pjesama; ono je svjedočanstvo kulturnog i identitetskog kontinuiteta.”

Promociji su prisustvovala istaknuta društveno-političke ličnosti, intelektualci i predstavnici diplomatskog kora, čime je ovaj događaj dobio na značaju i svečanosti. Među uvažanim gostima bili su: **Dr. sc. Milan Bošnjak**, savjetnik sa posebnim položajem za pitanja hrvatske nacionalne manjine u inostranstvu pri Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske, koji je svojim prisustvom pokazao podršku očuvanju identiteta i kulturne baštine Hrvata van matične zemlje. **Gđa Silvija Jesenas iz Službe** za Crnu Goru, Srbiju i Tursku Ministarstva spoljnih i evropskih poslova Republike Hrvatske. **Zoran Janković**, privremeni otpravnik poslova ambasade Crne

Gore u Republici Hrvatskoj. **Jelena Ražnatović**, prva savjetnica u ambasadi Crne Gore u Republici Hrvatskoj, koja se pridružila promociji u znak podrške književnim projektima koji spajaju dva naroda. **Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore**, koji se decenijama zalaže za prava i očuvanje identiteta Hrvata u Crnoj Gori. **Adrijan Vuksanović**, predsjednik Hrvatske građanske inicijative i predstavnik Hrvata u Skupštini Crne Gore, čije prisustvo je istaklo politički i kulturni značaj ovog izdanja za hrvatsku zajednicu. **Mark Gervokaj** predsjednik Savjeta Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina u Crnoj Gori, koji je izrazio podršku nastavku aktivnosti na očuvanju kulture manjebrojnih naroda. **Jasminka Lončarević**, konzulica Republike Hrvatske u Kotoru, koja je kao predstavnica hrvatske diplomatije dala značaj ovom događaju i povezivanju kulturnih zajednica. Prisustvo ovih uglednih ličnosti potvrdilo je važnost i uspjeh promocije, kao i širinu podrške za očuvanje kulturne baštine bokeljskih Hrvata kroz ovu jedinstvenu antologiju.

POSJETA AMBASADI CRNE GORE U ZAGREBU I CRNOGORSKOM DOMU

Gzim Hajdinaga posjetio je ambasadu Crne Gore u Zagrebu, đe je zajedno sa Božidarom Proročićem u prijatnom ambijentu razgovarao sa otpravnikom poslova ambasade, gospodinom Zoranom Jankovićem. U razgovoru su učestvovala i Jelena Ražnatović, prva savjetnica u ambasadi Crne Gore, kao i Anđela Darmanović, druga sekretarka, čime je ovaj susret bio obogaćen uvažavanjem i podrškom od strane diplomatskog osoblja.

Nakon ove posjete, usledila je zvanična posjeta **Crnogorskom domu** u Zagrebu, đe su nas srdačno

dočekali Alija Šukurica, predsjednik Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb, i Bojan Radulović, predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine grada Zagreba. U atmosferi gostoprimstva i prijateljstva, kroz srdačan razgovor, naglašena je dugogodišnja uloga CEKUM-a (Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore) u okviru zajedničkih kulturnih programa realizovanih u Zagrebu, kao i uspješni modeli saradnje koji su se kroz te aktivnosti razvijali i učvršćivali. Tokom razgovora, istaknuta je važnost očuvanja kulturnog identiteta crnogorske zajednice u Hrvatskoj i doprinos koji CEKUM pruža u jačanju kulturnih i istorijskih veza između Crne Gore i crnogorske dijaspore. Alija Šukurica i Bojan Radulović pohvalili su dosadašnju saradnju, ističući značaj zajedničkih inicijativa koje ne samo da obogaćuju kulturni život Crnogoraca u Zagrebu već doprinose i očuvanju crnogorskog identiteta i njegovoj promociji u Hrvatskoj. Na kraju ovog susreta, rukovodstvo CEKUM-a, predvođeno Gzimom Hajdinagom, dobilo je vrijedne knjige i publikacije koje je izdala Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske. Hajdinaga je izrazio duboku zahvalnost na ovim darovima, naglasivši da su ovakvi susreti i razmjena kulturnih vrijednosti od ključnog značaja ne samo za jačanje veza među iseljenicima, već i za promociju multikulturalnosti, tolerancije i poštovanja zajedničkog nasleđa. „Ovi susreti i pokloni su dragocjeni podsjetnici na važnost našeg zajedničkog rada i posvećenosti očuvanju kulturnih vrijednosti koje nas povezuju. Uzajamno poštovanje i bliskost koja se ovde osjeća pravi su temelj za izgradnju još snažnijih mostova između Crne Gore i crnogorske dijaspore širom svijeta,“ zaključio je Hajdinaga, izrazivši želju za daljim uspješnim

projektima koji će doprinijeti očuvanju i promociji kulturne baštine iseljenika u inostranstvu.

OČUVANJE KULTURNE BAŠTINE I ZNAČAJ ANTOLOGIJE BOKELJSKIH HRVATA

Istog dana sa početkom u 15. časova **Odbor za Hrvate izvan Republike Hrvatske održao tematsku sjednicu posvećenu položaju Hrvata u Crnoj Gori.**

Na sjednici su učestvovali predstavnici hrvatske manjine iz Crne Gore: Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore, Adrijan Vuksanović, predsjednik Hrvatske građanske inicijative i poslanik u Skupštini Crne Gore, kao i crnogorski pisac i publicista Božidar Proročić. Uz članove Odbora, prisustvovali su i Andro Krstulović Opara, predsjednik Odbora za spoljnu politiku, Vesna Bedeković, predsjednica Odbora za obrazovanje, nauku i kulturu, i Zvonko Milas, državni sekretar Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Predstavnici hrvatske zajednice u Crnoj Gori predstavili su aktivnosti Hrvatskog nacionalnog vijeća i Hrvatske građanske inicijative, ističući važnost očuvanja kulturne baštine i naglasivši podršku koju dobijaju od institucija Republike Hrvatske. Oni su posebno naglasili značaj kontinuirane saradnje s Vladom i Središnjim državnim uredom za Hrvate izvan Republike Hrvatske u očuvanju kulturnih i nacionalnih prava Hrvata u Crnoj Gori.

Predsjednica Odbora za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Zdravka Bušić, istakla je da su Hrvati u Crnoj Gori odavno kohezivni faktor takođe i da Hrvatska nastavlja da ulaže značajne napore kako bi unaprijedila njihov položaj, kroz političku, privrednu i finansijsku podršku.

Kako je istog dana održana i promocija knjige Poezija bokeljskih Hrvata – antologija hrvatskog pjesništva od 16. do 21. stoljeća u Hrvatskoj matici iseljenika. Knjiga, rezultat saradnje Božidara Proročića i dr. sc. Željke Lovrenčić, osvetljava bogatstvo kulturnog nasleđa Hrvata u Crnoj Gori. Predstavnici hrvatske manjine i svi prisutni na sjednici srdačno su podržali ovo djelo, koje je označeno kao važan doprinos očuvanju identiteta bokeljskih Hrvata. Proročić se ovom prilikom obratio saborskim zastupnicima: „Kao etnički Crnogorac, sa dubokim poštovanjem podržavam i prezentujem kulturnu baštinu bokeljskih Hrvata. Naša saradnja na ovoj antologiji pokazuje koliko su povezani naši narodi kroz vjekove. Knjiga predstavlja ne samo pjesničko blago već i dokaz višestoljetnih veza između Crne Gore i Hrvatske, koji danas učvršćujemo kroz književnost i zajednički rad. Nadam se da će ovo djelo nadahnuti buduće generacije da nastave njegovati kulturu i identitet bokeljskih Hrvata.”

U svom obraćanju, Adrijan Vuksanović i Zvonimir Deković istakli su da će Hrvati u Crnoj Gori uvek čvrsto podržavati njen evropski put, naglašavajući posvećenost borbi za očuvanje i jačanje hrvatske zajednice. Vuksanović je naglasio da je evropska perspektiva Crne Gore ključna za stabilnost i prosperitet zemlje, dok je Deković izrazio uvjerenje da će hrvatska zajednica ostati snažan most saradnje između Crne Gore i Republike Hrvatske. Obojica su se zahvalili Republici Hrvatskoj na nesebičnoj i kontinuiranoj podršci, koja predstavlja neprocjenjiv oslonac za napredak i **identitetski** razvoj Hrvata u Crnoj Gori, podstičući ih da istraju u očuvanju svoje kulturne baštine, jezika i običaja.

Zaključeno je da će Hrvatski sabor, Vlada Republike Hrvatske i Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike

Hrvatske nastaviti pružati maksimalnu podršku hrvatskoj zajednici u Crnoj Gori, ne samo u političkom smislu već i u unapređenju kvaliteta života u skladu sa ustavnim i zakonskim obavezama Hrvatske.

Piše: Božidar Proročić, književnik i publicist

<http://www.radiodux.me/vijesti/hrvatska/bozidar-prorocic-u-zagrebu-promovisana-antologija-poezija-bokeljskih-hrvata>

BOŽIDAR PROROČIĆ – PJESNIČKE REFLEKSIJE I ŠAHOVSKI UM DRAGANA POPADIĆA

Ponedjeljak, 21. listopada 2024.

Autor:

Božidar Proročić

Na spoju Mediterana, u zalivu nekadašnjih kmetova i gospodara, Tivat krije jednog od svojih posebnih pjesnika—Dragana Popadića. Njegov život, prožet pjesničkim senzibilitetom, šahovskim promišljanjima i dugogodišnjim vođenjem Radio Tivta, čini ga čovjekom koji svojim riječima i djelima ispisuje stranice života ovog grada. Dragan Popadić, sa svojim jedinstvenim stilom, kroz poeziju stvara posebne niti Tivta, donoseći dašak Mediterana u svaki stih i svaku misao. Magija šaha koja ga krasi utkala je u njemu snagu intelekta, razvijajući

sposobnost da pažljivo promišlja o svakom potezu, bilo na šahovskoj tabli ili u životu. Svaka partija šaha odražava se u njegovim stihovima, đe promišljanje i intuitivnost idu ruku pod ruku, dok njegov život, često grub poput planinskog vjetra a ponekad obasjan prolaznim trenucima sreće, oslikava stvarnost koju prenosi kroz poeziju. Njegove riječi i misli su poput šahovskih figura—ponekad hrabre i odlučne, ponekad osamljene i krhke, ali uvijek s ciljem da ostave trag u vremenu.

GORA

Nisu sve tuge iste
i nisu sve boli jednake.
Velika bješe žalost
naroda izraeljskog,
što na vodama vavilonskim
sjedaše i plakaše,
sjećajući se Jerusalima.

Al' mene bole
rane moje Gore,
mrčne i same
u ovom čudnom vremenu
kad se i veliki straše.

Nek' nebo pomogne
da se ne ostvare
moje slutnje.

Pjesma “Gora” evocira duboke emotivne slojeve i istorijske reminiscencije, uvodeći čitaoaca u atmosferu tuge i straha. Autor otvara stihove univerzalnim refleksijama o boli i

žalosti, odmah ih kontrastirajući. Tuga nije ista za svakoga, baš kao što ni bol nema uvijek jednaku težinu—taj osjećaj relativnosti i individualnosti patnje predstavlja prvi tematski sloj pjesme. Kroz biblijski motiv izraelskog naroda na vodama Vavilona, autor priziva arhetipsku tugu progonstva i gubitka domovine, što snažno rezonira kroz istoriju i kolektivnu svijest. Ova aluzija na drevnu patnju postaje metafora za lično iskustvo autora. Time se stvara veza između mitske prošlosti i savremenih osjećaja izgubljenosti i boli. U drugom dijelu pjesme, autor prelazi na ličnu perspektivu, prepoznajući svoje rane, rane svoje “Gore”. Ovde “Gora” poprima dvostruko značenje—može biti simbol geografskog prostora, možda domovine, planine ili zavičaja, ali i unutrašnjeg osjećaja tuge, tuge koja je duboko ukorijenjena u autorovoj duši. “Mrčne i same” Gora odražava tamu i izolovanost koja oslikava stanje u kojem se autor nalazi. Izraz “u ovom čudnom vremenu / kad se i veliki straše” dodatno naglašava osjećaj nesigurnosti i straha pred neizvjesnošću savremenog trenutka. Ta atmosfera se širi izvan granica lične tuge i postaje opšta zabrinutost za budućnost. Autorov strah od nepoznatog i nadolazećeg ukazuje na dublje osjećaje nesigurnosti u svijetu koji je izgubio stabilnost i u kojem čak i moćnici pokazuju strah. Zaključni stihovi, “Nek' nebo pomogne / da se ne ostvare / moje slutnje,” donose trenutak nade, ali i bojazni. U molitvi za neostvarenjem sopstvenih predosjećanja, osjeća se želja za transcendencijom, za pomoći izvan ljudskog dosega, za čudom koje može spriječiti nadolazeće nevolje. Ovi stihovi nose i tonu bespomoćnosti pred onim što dolazi, ali i poziv na višu silu, na vjeru u nešto veće. Pjesma “Gora” na taj način uspostavlja most, između mitske biblijske tuge i savremenih strahova. Autorova poetika se ogleda u jednostavnosti

izraza, ali i dubini emocija koje dozivaju univerzalne osjećaje tuge, gubitka i nade. Kroz "Goru", on prikazuje svoja unutrašnja previranja, dok istovremeno ostavlja prostor za čitaocovu refleksiju, čineći pjesmu moćnom kontemplacijom o ljudskom stanju i neizvjesnosti budućnosti.

ČOVJEČE

Čovječe,
možda si hodio do zvijezda
i vratio se.
Al', tamo ništa ne nađe
do sebe samog.

I pravo veli
Nenac, veliki knez bosanski:
Čovjek može vidjeti ono što nije vidio,
čuti ono što nije čuo,
okusiti ono što nije okusio,
biti tamo gdje nije bio.

Al', uvijek i svagda
samo sebe može naći
Il ne naći.

Zato ne budi gord,
čovječe.
Voli trenutak u kome jesi
i usne koje te ljube,
kako veli
Vlk od Humske,
zemlje plemenite.

Pjesma ČOVJEČE reflektuje duboku filozofsku kontemplaciju o ljudskom putovanju i samospoznaji. Autor obraća se čovjeku, naglašavajući potragu za samim sobom kao suštinskim iskustvom života. Već u uvodnim stihovima, autor prepoznaje ljudsku težnju za nečim većim—simbolički prikazanom putem “hodanja do zvijezda”—ali ističe paradoks tog putovanja. Čovjek, iako može istražiti nepoznato, na kraju se suočava samo sa sopstvenim odrazom. Motiv samospoznaje dodatno se produbljuje kroz citat bosanskog kneza Nenaca, koji naglašava sposobnost čovjeka da iskusi ono što nikada prije nije spoznao: vidjeti, čuti, okusiti i biti na novim mjestima. Ovi stihovi naglašavaju ljudsku radoznalost i sposobnost da dosegne izvan sopstvenih granica. Međutim, autor ističe da, bez obzira koliko čovjek istražuje svijet oko sebe, na kraju uvijek ostaje suočen sa samim sobom, sa vlastitom suštinom.

U nastavku pjesme autor postavlja pitanje mogućnosti samootkrivanja: čovjek može “samo sebe naći / Il ne naći.” Ovi stihovi odražavaju dilemu ljudske egzistencije—jedni će kroz životno iskustvo dosegnuti dublje razumijevanje sebe, dok će drugi ostati izgubljeni i bez pravog uvida u sopstvenu prirodu. Ovđe se otvara pitanje smisla postojanja i unutrašnje borbe koja često prati čovjeka u njegovom traganju za istinom. Završni stihovi nose savjet čovjeku: “Zato ne budi gord, / čovječe.” Kroz ove riječi, autor upozorava na opasnost od ponosa i egoizma koji mogu spriječiti čovjeka da prihvati jednostavne, ali dragocjene trenutke života. U tom kontekstu, ljubav i prisutnost u sadašnjem trenutku postaju ključni, kao što je to naglasio i “Vlk od Humske, / zemlje plemenite.” Ovaj motiv priziva srednjovjekovnu mudrost i plemenitost koja prepoznaje

vrijednost jednostavnih radosti i ljudskih odnosa. Autor na kraju nudi poruku da, uprkos svemu što čovjek može postići, prava vrijednost leži u sposobnosti da cijeni trenutke i ljude koji su dio njegovog života. Ova pjesma, kroz svoje jednostavne i snažne stihove, poziva čitaoca na dublje promišljanje o suštini ljudskog iskustva, na prihvatanje sopstvene nesavršenosti i na zahvalnost za ljubav i život u svim njegovim oblicima.

SUPRUZI SLAVICI

Kad ptice čujem

u zoru ranu

gdje pjesme poju

k'o raj da zvoni,

mis'o mi tada

tebi poleti.

I pjesma ova

lijepa do bola,

što rajska vrata

bez ključa širi,

nije ti ravna,

ljepoti tvojoj,
mudrosti, umu,
pogledu bistrom.
Ne bih se tada
sa Bogom mijenj'o,
i sva nebesa
što lako stvori
bila bi mala
sram misli moje.
Stide se ptice
što pjesme blijede
sram tvoga
blijedog,
blistavog lica.
Il' samo mislim
da tako jeste,

zbunjen pred tobom

k'o đaćić neki

što slova sriče

tek na početku.

Ko da je važno

šta stvarno jeste

u svijetu ovom

što stvaran nije,

jer opsjena možda

sve ovo bješe.

Al' ljubav moja

opsjena nije,

i stvarnija je

od svijeta ovog

što ljubav stvara.

I zato u zoru,

kad ševa prhne,

i ptice poju,

k'o raj da zvoni,

misao moja

tebi poleti,

u nadi da će

do tebe doći.

Pjesma **SUPRUZI SLAVICI** donosi lirsku ispovijest ljubavi, nježnosti i divljenja, u kojoj pjesnik izražava svoja najdublja osjećanja prema voljenoj supruzi. Kroz bogatu i emotivnu metaforiku, pjesnik stvara sliku prirode kao simbola ljubavi i unutrašnjih emocija, naglašavajući značaj i ljepotu trenutka prožetog ljubavlju. Pjesma počinje slikom zore, buđenja prirode i ptičije pjesme, koja evocira osjećaj svježine i čistoće. Zvuk ptica u zoru pjesnik doživljava kao zvonjavu raja, nagovještavajući duhovnu dimenziju ljubavi koju osjeća. U tom trenutku, misao mu odleće ka voljenoj Slavici, pokazujući da je ona centar njegovog svijeta, inspiracija i razlog za postojanje. Kroz naredne stihove, pjesnik nastavlja poređenje voljene sa rajem, pticama i njihovim pjesmama, ali je jasno da je pjesnička pjesma “lijepa do bola” ipak inferiorna pred njenom ljepotom. On koristi hiperbolički izraz “nije ti ravna! da istakne ne samo njenu fizičku lepotu već i mudrost, um i bistar pogled, čineći time da ona postane oličenje savršenstva u njegovim očima.

Centralni dio pjesme donosi osjećaj zahvalnosti i zadovoljstva u ljubavi—pjesnik priznaje da se ne bi mijenjao sa Bogom i da mu ni nebesa ne bi bila dovoljna u poređenju sa mislima koje ima o Slavici. Ova grandioznost izraza otkriva dubinu pjesnikove ljubavi i osjećaj potpunosti koji mu ona pruža. U stihovima će “ptice se stide” pred njenim “blistavim licem”, pjesnik koristi metaforu da prikaže kako čak i najljepši prizori prirode blijede pred njenim prisustvom. Ovaj motiv naglašava pjesnikovu očaranost i divljenje koje osjeća prema njoj, ali istovremeno odražava njegovu nesigurnost i skromnost. On se pred njom osjeća kao “đačić neki” koji tek uči slova, što naglašava njegovu potrebu da se izrazi na pravi način, ali i osjećaj divljenja pred njenom veličinom. Pjesma se zatim bavi temom stvarnosti i iluzije u kojoj pjesnik preispituje šta je zaista stvarno. On priznaje da možda cio svijet oko njega jeste opsena, ali da ljubav koju osjeća prema Slavici nije. U tom smislu, ljubav postaje jedina istinska i nepromjenljiva sila u njegovom životu, stvarnija od svega što ga okružuje. Ovaj kontrast između prolaznosti sveta i trajnosti ljubavi ističe duboku emotivnu i filozofsku dimenziju pesme. Zaključak pjesme vraća se početnoj slici zore i ptičijeg pojanja, stvarajući krug koji nagovještava cikličnost misli i osjećanja pjesnika. On izražava nadu da će njegove misli stići do voljene, naglašavajući vjeru u snagu ljubavi kao mosta između njih. Kroz ovu pjesmu, pjesnik uspijeva da dočara osjećaj ljubavne ekstaze, ali i ranjivosti, pokazujući da su ti trenuci divljenja i nade ono što čini suštinu njegovog doživljaja sveta. Pjesma SUPRUZI SLAVICI je izraz istinske posvećenosti i zahvalnosti prema voljenoj osobi. Autor koristi prirodne slike i filozofske refleksije da stvori atmosferu u kojoj se emocije prepliću sa mislima o prirodi stvarnosti i ljubavi. Njena ljepota leži u iskrenosti osjećanja

i jednostavnosti izraza, što čini da svaki stih odjekuje sa dubokom, univerzalnom emocijom. Kroz ovu pjesmu, pjesnik stvara intimnu posvetu svojoj supruzi, istovremeno nudeći čitaocu priliku da osjeti snagu ljubavi koja prevazilazi granice svakodnevnog i materijalnog.

OSTAVLJENI NE LJUBE VIŠE

Bokom opet tutnje kiše

i modro nebo moru prijeti.

Ostavljeni ne ljube više

teže je živjet no mrijeti.

Zaliv s teškom mukom diše

noć pada ko mreža gusta.

Ostavljeni ne ljube više

i čute njina grka usta.

Kraj okna poet strofu piše

gdje vrapci gnjezdo su svili.

Ostavljeni ne ljube više

ako su ikad i ljubili.

Pjesma **OSTAVLJENI NE LJUBE VIŠE** nosi u sebi duboku melanholiju i tugu, koristeći pejzažne slike Bokokotorskog zaliva kao metaforu unutrašnjeg bola. Autor evocira atmosferu kišnog pejzaža, đe prirodni elementi postaju simboli emocionalnih stanja subjekta koji se suočava s napuštenošću i gubitkom ljubavi. U prvoj strofi, zvuk kiše koja “tutnji” Bokom i “modro nebo” koje prijeti moru oslikavaju osjećaj nemira i napetosti. Ova prizvana oluja nije samo prirodna, već je i unutrašnja—odraz emocionalnog previranja i nesigurnosti. Motiv “ostavljeni ne ljube više” sugerise trajnu promjenu u onima koji su pretrpjeli gubitak, dok izjava “teže je živjet no mrijeti” naglašava intenzitet patnje. Ovako snažan izraz otkriva osjećaj beznađa, đe život bez ljubavi postaje teret. U drugoj strofi, pjesnik dalje produbljuje turobnu atmosferu zaliva koji “s teškom mukom diše,” dok noć “pada ko mreža gusta.” Te slike dočaravaju osjećaj gušenja i izolacije, đe noć postaje sinonim za neizvjesnost i emocionalni mrak. “Grka usta” ostavljenih simbolizuju nemogućnost da se izrazi bol, što dodatno pojačava osjećaj unutrašnje patnje i tuge. Tišina njihovih usana ukazuje na povučенost i odsustvo nade.

Treća strofa uvodi lik pjesnika koji piše “kraj okna,” evocirajući sliku usamljenog stvaralaštva. Dok vrapci sviju gnijezdo u blizini, oni simbolizuju prirodni tok života i nastavak postojanja, što je kontrast sa statičноšću i emocionalnom prazninom onih koji su ostavljeni. Stih “ako su ikad i ljubili” uvodi sumnju i refleksiju o prošlosti—da li je ljubav uopšte bila stvarna, ili se gubitkom pretvorila u

nešto nestvarno i daleko? Ova refleksija dovodi do dubljeg preispitivanja same suštine ljubavi i njenog postojanja u kontekstu bola i napuštenosti. Pjesma OSTAVLJENI NE LJUBE VIŠE tako postaje kontemplacija o prirodi ljudske patnje i ljubavi, đe se kroz pejzaž Bokokotorskog zaliva oslikava unutrašnja drama onih koji više ne mogu voljeti. Koristeći jednostavne, ali snažne slike prirode, autor uspijeva da stvori atmosferu melanholije koja dotiče univerzalne teme ljudske egzistencije—izgubljenu ljubav, osjećaj usamljenosti i težinu života bez nade. Na kraju, pjesma ostavlja čitaoca sa osjećajem da je napuštenost više od prolaznog bola—ona postaje stanje postojanja, obilježeno tišinom i odsustvom ljubavi.

KONSTANTINU KAVAFIJU

Konstantine znaj,
varvari nisu rješenje.
Ne zato što nisu došli
dok su ih Rimljani čekali
u svećanim odorama.
Već zato što nema rješenja.
Konstantine znaj,
nema rješenja.

Pjesma **KONSTANTINU KAVAFIJU** donosi duboko filozofsku poruku, oslanjajući se na aluzije na poznatu Kavafijevu poemu "Čekajući varvare". U ovim stihovima, pjesnik se obraća Konstantinu, imenujući ga i prizivajući njegovo nasljeđe kao pjesnika koji je kroz svoju poeziju često preispitivao smisao ljudskih očekivanja i uzaludnih nadanja. Motiv varvara, koji u pjesmi predstavljaju neispunjeno očekivanje, simbolizuje čežnju za promjenom ili rješenjem koje nikada ne dolazi. Pjesnik naglašava da "varvari nisu rješenje"—ne zbog njihovog nedolaska, već zato što sama ideja rješenja u sebi nosi iluziju. Poređenje sa Rimljanima koji su čekali "u svećanim odorama" otkriva apsurdnost te situacije: uprkos pripremi i nadi, rješenje nije stiglo, a očekivanje se pretvorilo u prazninu. Stihovi "Konstantine znaj, nema rješenja" ponavljaju tu bezizlaznost i otkrivaju pesimizam pjesnika prema mogućnosti promjene. Na taj način, pjesnik nudi dublju refleksiju o ljudskoj prirodi i svijetu u kojem živimo, svijetu u kojem su velika očekivanja često zasnovana na pogrešnim pretpostavkama. Ovi stihovi nose i notu mudrosti i tuge—priznanje da život nije uvijek skladan i da odgovori koje tražimo možda nikada neće biti pronađeni. Strofa se završava jednostavnošću, ali i težinom istine koja odjekuje: "Konstantine znaj, nema rješenja." Ovo obraćanje Kavafiju, kao simbolu mudrosti i pjesničke refleksije, predstavlja svojevrsni dijalog sa prošlošću i promišljanje o nepromjenjivim aspektima ljudskog iskustva. Pjesnik nam time ostavlja u nasljeđe misao o neizvjesnosti života i činjenici da rješenja za velika pitanja ponekad jednostavno ne postoje, čak i kada ih najviše priželjkujemo.

MALOVJERNI, ZAŠTO STE POSUMNJALI

Malovjerni, zašto ste posumnjali?

Sa Njim ste jeli i pili.

Sa Njim zore dočekivali.

Na Njegovim grudima spavali.

Iz Njegovih usta Riječ slušali.

U Njegovim se očima ogledali.

Njegove sandale vezivali.

Njegove haljine bjelili.

U Njegove rane prste stavljali.

Malovjerni, zašto ste posumnjali?

Pjesma **MALOVJERNI, ZAŠTO STE POSUMNJALI** preispituje ljudsku prirodu i krhkost vjere, koristeći vjersku simboliku i prizore iz hrišćanske tradicije. Autor se obraća malovjernima, tj. onima koji su sumnjali, i kroz niz snažnih slika pokušava osvijetliti paradoks njihove nevjere, uprkos neposrednom iskustvu sa božanskim. Naslov pjesme, Malovjerni, zašto ste posumnjali?, već u startu postavlja pitanje koje nosi centralnu temu stihova. Pitanje nije samo retoričko, već i optužujuće, kao poziv na introspekciju i preispitivanje. Autor se obraća onima koji su bili bliski sa božanskim, koji su, uprkos tome, posumnjali i izgubili vjeru. Slike koje slijede u pjesmi ističu tu bliskost s

božanskim. Prizori zajedničkog “jedenja i pijenja”, “dočekivanja zora”, i “spavanja na Njegovim grudima” evociraju intimu i duboku povezanost. Autor podsjeća na trenutke bliskosti i zajedništva, čineći nevjeru malovjernih još nerazumljivijom. Ovi stihovi prizivaju slike apostola i njihovog odnosa sa Isusom, što daje pjesmi biblijski ton i univerzalnost. “Riječ” koju malovjerni slušaju iz “Njegovih usta” i njihovo “ogledanje u Njegovim očima” predstavljaju trenutke kada je božanska istina bila direktno prisutna i dostupna. Ovi stihovi naglašavaju da su malovjerni imali priliku da se suoče sa samom suštinom božanskog, ali su uprkos tome dozvolili da sumnja uđe u njihova srca.

Završni prizori, đe malovjerni “Njegove sandale vezuju”, “Njegove haljine bjele” i “u Njegove rane prste stavljaju”, donose slike posvećenosti i bliskog služenja. Posebno slika stavljanja prsta u rane evocira poznati biblijski motiv sumnje apostola Tome, koji je tražio fizički dokaz da bi vjerovao. Ova slika je posebno snažna jer predstavlja kulminaciju bliskosti i dodira sa božanskim, ali i suštinsku dilemu ljudske prirode—potrebu za dokazom i istovremeno ranjivost pred sumnjom. Pjesma MALOVJERNI, ZAŠTO STE POSUMNJALI kroz jednostavne, ali snažne slike preispituje suštinu ljudske vjere i sposobnost da vjerujemo čak i kada smo direktno suočeni sa božanskim. Autor koristi prizore iz hrišćanske ikonografije da istakne unutrašnju borbu između vjere i sumnje, pokazujući koliko je teško održati vjeru, čak i kada smo najbliži svetom. U ovoj pjesmi, malovjernost se prikazuje ne kao običan nedostatak, već kao ljudski paradoks—nedosljednost između iskustva i unutrašnjeg uvjerenja, koji često određuje ljudsku sudbinu.

VJEČITI TRAGAČI

Vječiti tragači

još se nisu umorili.

Budni spavači

ceste nam otvorili.

I svaka cesta

njihova sestra.

I svaki lug

njihov drug.

S mjesecom druguju.

sa zvjezdama tuguju.

Kratak im vijek,

vino im lijek.

Medje nam ruše

te tople ciganske duše.

I idu nikad siti,

tragači vječiti.

Pjesma **VJEČITI TRAGAČI** donosi sliku nomadskog duha, slobodnih duša koje su uvijek u potrazi, neprestano u pokretu i povezane sa prirodom. Autor koristi metafore i slike koje evociraju osjećaj nesputanosti i trajne potrage, naglašavajući slobodu, ali i tugu koja prati one koji se ne zadržavaju na jednom mjestu. Već u prvom stihu, izraz “vječiti tragači” sugerise neprekidnu potragu za nečim višim, dubljim, za istinom ili možda za smirenjem koje im izmiče. Ovi tragači su “budni spavači,” što odražava paradoks njihova postojanja—oni su u stanju stalne budnosti, ali su i dalje odvojeni od svijeta. Ovaj kontrast naglašava njihovu posebnost, ali i određenu otuđenost od svakodnevnog života. Motiv ceste se pojavljuje kao simbol slobode i povezanosti sa svijetom, a “cesta je njihova sestra.” Ova personifikacija ceste odražava osjećaj bliskosti sa svim putovima, sugerisući da su vječiti tragači u harmoniji sa otvorenim prostorima i stalnim promjenama. Njihov život je usklađen sa prirodom, pa je “svaki lug njihov drug,” što stvara osjećaj zajedništva sa prirodnim okruženjem i njegovim mijenama.

U trećoj strofi, autor slika tragače kao bića koja “s mjesecom druguju, sa zvjezdama tuguju.” Ova metafora ukazuje na njihovu povezanost sa noćnim nebom, sa nebeskim tijelima koja simbolizuju prolaznost i udaljenost. Mjesec i zvijezde postaju saputnici i srodnici u njihovoj potrazi, ali i simboli čežnje i tuge. Stih “Kratak im vijek, vino im lijek” donosi osjećaj prolaznosti života i traženje

utjehe u jednostavnim zadovoljstvima. Vino ovdje simbolizuje privremeno olakšanje, bijeg od stvarnosti i težine njihove sudbine. U završnim stihovima, tragači su prikazani kao oni koji “medje nam ruše,” što sugerise da prelaze granice i probijaju barijere, ne priznajući ograničenja prostora i normi. Oni su “topli ciganske duše,” što evocira arhetipsku sliku Ciganina kao slobodnog lutalice, ali i nosi konotacije topline i životne radosti. Međutim, iako su uvijek u pokretu, ovi tragači ostaju “nikad siti”—njihova potraga nikada ne prestaje, jer možda ni sami ne znaju šta tačno traže. Pjesma VJEČITI TRAGAČI kroz ritmične i jednostavne stihove dočarava slobodu, tugu i neprestanu čežnju onih koji su uvijek na putu. Autor koristi motive prirode i nomadskog života da bi naglasio kontrast između kretanja i trajnog nemira, između slobode i melanholije. Tragači ostaju simboli vječne potrage za smirenjem i suštinom života, uvijek između snova i stvarnosti, između čežnje za nečim boljim i svjesnosti o prolaznosti svega što ih okružuje.

Poezija Dragana Popadića odiše specifičnim spojem emocionalne dubine i intelektualne promišljenosti, što je rezultat njegovih pjesničkih refleksija i dugogodišnje ljubavi prema šahu. Kroz svoje stihove, Popadić uspijeva da izrazi suptilne nijanse ljudskih osjećanja, ali i da kroz strategije i poteze šahovske igre prikaže životne dileme i borbe. Njegova poezija odražava mediteranski duh Tivta, kao i filozofsku kontemplaciju o ljudskoj prirodi i prolaznosti vremena. U stihovima Dragana Popadića osjeća se povezanost sa morem, zalivom i planinom, ali i sa svakodnevnim životom i ljudima koje sreće u svom gradu. Njegovi stihovi često istražuju teme ljubavi, gubitka, prolaznosti i nade, dok šahovske refleksije unose dimenziju

strategije i razmišljanja o životnim potezima. Popadić se ne boji da istražuje kompleksnost ljudskog duha, kombinirajući jednostavnost i dubinu izraza sa mudrošću koja proizlazi iz njegove šahovske pronicljivosti. Kao pjesnik, ali i kao nekadašnji dugogodišnji direktor Radio Tivta, Popadić je uspio da ostane u bliskom kontaktu sa zajednicom, prenoseći kroz svoje stihove i tekstove duh grada i emocije njegovih stanovnika. Njegova poezija nije samo književni izraz već i način komunikacije sa ljudima, odraz univerzalnih osjećanja i ličnih introspekcija. Za one koji žele da se bolje upoznaju sa njegovim radom i da prate njegove najnovije misli, blog na Blogspotu, Dragan Popadić, pruža priliku da se direktno uroni u svijet njegovih refleksija, stihova i promišljanja. Na tom prostoru, Popadić dijeli svoja razmišljanja o životu, šahu, poeziji, ali i o promjenama i izazovima s kojima se suočavamo, uvijek zadržavajući autentičnost i lični pečat koji ga čini posebnim među savremenim autorima.

Foto: Radio Bijelo Polje

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/bozidar-prorocic-pjesnicke-refleksije-i-sahovski-um-dragana-popadica>

NA BEDEMU ISTORIJE – CRNOGORSKA PORUKA HRVATSKOM NARODU

Četvrtak, 26. rujna 2024.

Autor:

Božidar Proročić

Ko želi zakucati na srce čitavog hrvatskog naroda, mora doći u Kotor. Bilo da donosi vijest o narodnoj radosti ili žalosti, niko ne može zaobići ove stare kotorske bedeme, pomorce, Bokeljsku mornaricu, katedralu Svetog Tripuna, kapele i crkve. Ovdje su se u najpresudnijim trenucima hrvatske povijesti, čuli usklici hrvatskog veselja, vapaji bola i krikovi prkosa najjače odjekivali. Mijenjali su se gospodari, države i imperije, ali Hrvati su uvijek bili i uvijek ostali svoji na svome. Prkoseći vjekovima, borbama, asimilacijama i stradanjima, kroz vjekove Kotor je mijenjao

svoj izgled, ali nešto se nikada nije promijenilo: staro srce, ne samo Kotora, nego i čitave Boke, ovdje i danas kuca najmoćnije.

Na bedemu Mediteranske Crne Gore ispisana je poruka ljubavi, mira i suživota, ali i odlučne borbe za očuvanje hrvatskog imena, jezika, običaja, tradicije i kulture. Pomorci, pisci, pjesnici, trgovci, vlastela, slikari i kipari, sveštenici – svi su oni utkali dio svoje hrvatske duše u ovaj najljepši dio Jadrana, u Boku Kotorsku, ostavivši neizbrisiv trag u hrvatskoj baštini. Još od vremena kada je Maro Dragović, kotorski vlastelin, u posveti Bartolu Kašiću 1617. godine napisao ove stihove:

„Kada s' navijestio u pjesnijeh glas tvoj,
Naši Dalmatini i vas ròd Harvacki,
Daržat će u cini pjevanja glas rajski;
Od našega mora do mora ledena,
Živit od govora dika će plemena.“

Vi ste Mali narod Velikih istina koji ne zaboravlja svoje korijene i koji sa ponosom staje na bedem svoje povijesti i identiteta. Vaša misija je jasna – očuvati ono što su vam preci ostavili i predali budućim naraštajima nasljeđe koje je duboko ukorijenjeno u svaki kamen Boke u svaku riječ vašeg jezika, u svaku kap plavog Jadrana i u svaku pjesmu vašeg srca. Neka na ovim slavnim bedemima istorijskog Kotora zalepršaju najljepše zastave i odjeknu najljepše poruke. Da su vječne i Hrvatska i Crna Gora. Neka luča istine i pisane riječi obasja hrvatski narod na obalama Jadrana a božji usklik neka nas vodi u daljoj borbi! Neka vas katolička vjera i ponos vode kroz dalju borbu za očuvanje vaših prava, kulture i nasljeđa. Živjeli, mi dragi

hrvatski prijatelji i neka nas ovo zajedništvo vodi naprijed –
za budućnost i čast vaših potomaka!

Božidar Proročić, književnik i publicist

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/na-bedemu-istorije-crnogorska-poruka-hrvatskom-narodu>

VIZIJA I BUDUĆNOST - ALEKSANDAR BIJELIĆ NA BEDEMIMA BOKE KOTORSKE

Utorak, 24. rujna 2024.

Autor:

Božidar Proročić

Aleksandar Bijelić, jedan od istaknutih članova inicijativnog odbora za osnivanje Hrvatske građanske inicijative (HGI) u Kotoru, svoju životnu priču gradi na spoju tradicije i modernih izazova. Kao dugogodišnji član Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore, on je čvrsto posvećen očuvanju kulturnog identiteta i prava hrvatske manjine u Boki Kotorskoj, mjestu koje mu je uvijek bilo u srcu, čak i kada su ga daleka mora vodila po svijetu.

Bijelićev radni vijek započeo je kao pomorac, profesija koja ga je odvela na putovanja širom svijeta. Ipak, bez obzira koliko su daleka bila mora kojima je plovio, Boka Kotorska je uvijek bila njegova stalna luka i u doslovnom i u simboličnom smislu. To ga je nakon godina provedenih na moru, vratilo njegovim korijenima, đe je postao aktivan u zajednici Škaljara, kao zamjenik predsjednika Mjesne zajednice.

Danas, kao privatni preduzetnik, Aleksandar Bijelić nastavlja da doprinosi svojoj zajednici, sada kroz poslovnu perspektivu. Slogan Hrvata **“Na bedemu mediteranske Crne Gore”** ne označava samo političku misiju HGI-a, već i njegovu ličnu životnu filozofiju – čuvati bedeme kulturnog i nacionalnog identiteta, kao i ekonomske stabilnosti u vremenu kada globalizacija prijeti da izbriše ulogu i značaj manjebrojnih naroda.

Bijelić često citira velikog Antuna Gustava Matoša: “Narodi mogu postići sve, samo ime ne ako ga izgube.” Ovaj citat oslikava njegovu životnu misiju – da kroz rad u HGI, Hrvatskom nacionalnom vijeću, ali i kroz sopstveni preduzetnički angažman, osigura da ime i identitet Hrvata u Crnoj Gori ostanu prepoznatljivi i cijenjeni. Uloga Aleksandra Bjelića, kako na političkoj tako i na poslovnoj sceni, svjedoči o jednom dubljem pozivu: da kroz rad i trud svakodnevno izgrađuje zajednicu a istovremeno čuva njen kulturni i istorijski identitet. Kao čovjek koji razumije i more i zemlju, Bjelić donosi jedinstvenu perspektivu i energiju koja spaja prošlost i budućnost Boke Kotorske.

Njegovo zalaganje za interese hrvatske manjine u Crnoj Gori odražava se u njegovom radu na očuvanju kulturnih i istorijskih vrijednosti, kao i na poboljšanju životnog standarda za sve članove zajednice. Posebno je posvećen

projektima koji omogućavaju mlađim generacijama da ostanu u Boki Kotorskoj i doprinesu njenom razvoju. Uvijek je bio tu da podstakne dijalog i saradnju, bez obzira na političke ili društvene barijere, vjerujući da snaga jedne zajednice leži u njenom jedinstvu i solidarnosti. Bjelić je, kroz godine, izgradio široku mrežu kontakata, ne samo u Crnoj Gori, već i u inostranstvu, čime je omogućio brojne projekte vezane za kulturnu i privrednu saradnju. Njegov strateški pristup i sposobnost da uspostavi odnose povjerenja čine ga ne samo liderom, već i posvećenom, osobom koja motiviše druge da se uključe i doprinesu napretku zajednice. Njegov strateški pristup i posvećenost kulturnom i ekonomskom razvoju predstavljaju primjer istinskog liderstva u 21. vijeku – liderstva koje ne zaboravlja prošlost, ali je u potpunosti okrenuto ka budućnosti.

Piše: Božidar Proročić, književnik i publicist

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/vizija-i-buducnost-aleksandar-bijelic-na-bedemima-boke-kotorske>

KOTOR, HRVATICE I NASLJEĐE KROZ PRIZMU LJILJANE VELIĆ

Ponedjeljak, 23. rujna 2024. - 10:45

Autor:

Božidar Proročić

Lokalni izbori u Kotoru, koji će se održati 29. septembra, donose mnoge izazove i prilike za budućnost ovog drevnog grada, čija bogata istorija, kultura i tradicija odjekuju kroz kamenite ulice i stare zidine. Među brojnim listama koje se bore za ulazak u lokalni parlament, posebno mjesto zauzima lista Hrvatske građanske inicijative (HGI) pod imenom „**Na bedemu mediteranske Crne Gore.**“ Ova lista, osim što simbolizuje političku borbu za prava Hrvata u Boki Kotorskoj, predstavlja i očuvanje kulturnog identiteta i tradicije koji su neraskidivo povezani s prošlošću i budućnošću ovog kraja.

Među istaknutim kandidatkinjama liste nalazi se Ljiljana Velić, rođena u Kotoru 14. maja 1961. godine. Svoj obrazovni put započela je i završila u rodnom gradu, đe je stekla zvanje sertifikovanog računovođe 2003. godine, a licencu i certifikat knjigovođe 2006. Prvo stalno zaposlenje dobila je u štampariji „Andrija Paltašić“ 1987. godine, đe je radila sve do 2020. godine. No, njena profesionalna karijera samo je dio njenog bogatog angažmana u društvenom i kulturnom životu Kotora.

Od 2008. godine, Ljiljana Velić aktivna je članica Hrvatske građanske inicijative, a od 2011. godine neprekidno je članica Središnjeg odbora HGI. Kroz više mandata bila je članica Predsjedništva HGI, dok je trenutno predsjednica Opštinskog odbora HGI Kotor. Njena posvećenost očuvanju hrvatskog identiteta ne ogleda se samo u političkom angažmanu. Kao jedna od osnivača nevladinog udruženja „**Hrvatsko kulturno društvo Tomislav**“ iz Kotora od 2014. godine, takođe i Ogranka Matice hrvatske u Boki kotorskoj od 2017. godine, ona neumorno radi na realizaciji brojnih projekata i jačanju identiteta Hrvata u Boki Kotorskoj.

Antun Gustav Matoš, čiji su se stihovi i misli duboko usjekli u srž hrvatskog kulturnog bića, jednom je zapisao: „Samo barbarin može ismijavati povijest.“ Ova rečenica kao da je napisana za naše vrijeme, kada su mnogi zaboravili koliko je važno poštovati i čuvati kulturno nasljeđe koje nam je ostavljeno. Ljiljana Velić, kroz svoj rad i angažman, oličenje je te borbe protiv zaborava. Ona ne dozvoljava da se istorija Hrvata Boke Kotorske zaboravi ili ismijava. Naprotiv, kroz svoj rad u Hrvatskoj građanskoj inicijativi i brojnim nevladinim organizacijama, ona iznova oživljava i afirmiše nasljeđe svojih predaka. Njena posvećenost ne samo da jača zajednicu Hrvata, već služi

kao most između starog i novog Kotora, kao riječ i stih, kao poezija i proza, kao publicistika i istorija. U vremenu kada su tradicija i kultura često pod pritiskom modernih tokova, Ljiljana Velić je bedem koji brani te vrijednosti i čini sve kako bi buduće generacije Hrvata u Boki Kotorskoj imale na čemu graditi svoj identitet.

Neke dame odišu svojom skromnošću a njihov doprinos zajednici često ostaje nevidljiv, uprkos njegovom neprocjenjivom značaju. Ljiljana Velić upravo je takva žena – tiha, nenametljivaž a opet nevjerovatno snažna u svom djelovanju. Njena posvećenost očuvanju identiteta i kulturne baštine Hrvata u Boki Kotorskoj, kao i njen neumorni rad na jačanju zajednice, govori više od riječi. Podržati Ljiljanu Velić znači pružiti podršku svim ženama koje, poput nje, kroz svoj skromni, ali odlučan angažman, svakodnevno grade temelje našeg društva. To je podrška Hrvaticama koje čuvaju našu povijest, identitet i tradiciju, dok istovremeno stvaraju bolju budućnost za generacije koje dolaze. Njena borba nije samo njena, to je borba svih nas – borba za očuvanje vrijednosti koje nas čine onim što jesmo. Kada podržavamo Ljiljanu Velić, podržavamo sve one žene koje, iako možda nisu uvijek u prvom planu, stoje na bedemima hrvatskog identiteta, čvrsto i nepokolebljivo.

Piše: Božidar Proročić, književnik i publicist

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/kotor-hrvaticice-i-nasljede-kroz-prizmu-ljiljane-velic>

HRVATSKI GLAS KOTORA – PROFESORICA DIJANA MILOŠEVIĆ PREDVODI LISTU HGI

Petak, 20. rujna 2024.

Autor:

Božidar Proročić

Lokalni izbori u Kotoru 29. septembra donose mnoge izazove i prilike za budućnost ovog prelijepog grada, ali među brojnim listama koje se bore za ulazak u lokalni parlament, posebno se izdvaja lista Hrvatske građanske inicijative (HGI) pod imenom „Na bedemu mediteranske Crne Gore.“ Ova lista simbolizuje odlučnost i snagu žena u politici, jer tri od prvih pet mjesta na listi zauzimaju Hrvatice a na čelu liste je profesorica Dijana Milošević, koja se već dokazala kao liderka u očuvanju kulturnog nasljeđa Hrvata u Boki Kotorskoj. Pored svoje profesorske

karijere, Dijana Milošević je i moja lična prijateljica sa kojom sam blisko sarađivao na pripremi antologije „Poezija Bokeljskih Hrvata“ – značajnog djela koje obuhvata hrvatsko pjesništvo Boke od 16. do 21. stoljeća. Njeno znanje, posvećenost i neumorna borba za očuvanje kulturnog identiteta Bokeljskih Hrvata čine je ne samo političkom, već i kulturnom liderkom od izuzetne važnosti. Dijana Milošević, rođena je u Kotoru, đe je završila osnovnu školu i gimnaziju. Diplomirala je na Prirodno-matematičkom fakultetu u Beogradu i već duži niz godina radi kao nastavnica matematike u Osnovnoj školi „Narodni heroj Savo Ilić“ u Kotoru. Kao predana aktivistkinja, Dijana je ne samo profesorica već i aktivni promoter hrvatskog nacionalnog identiteta. Aktivno se bavi očuvanjem i zaštitom tradicijskih i kulturnih vrijednosti Hrvata sa područja Boke Kotorske, vodeći mnoge projekte u tom pravcu. Posebno se ističe njena uloga voditeljke amaterskog pozorišta Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore, kroz koje se, osim očuvanja jezika i kulture, mladi edukuju o značaju kulturnog nasljeđa. Dijana je članica Hrvatske građanske inicijative (HGI) od samog osnivanja partije a njen dugogodišnji angažman potvrđuju i druge značajne funkcije koje obavlja: Članica Hrvatskog nacionalnog vijeća od 2013. godine; Članica Središnjig odbora HGI od 2019. godine; Članica Predsjedništva HGI od 2019. godine; Predsjednica Forumu žena HGI-ja od 2022. godine.

Kroz svoj angažman, Dijana Milošević kontinuirano pokazuje posvećenost očuvanju kulturnog identiteta Hrvata u Crnoj Gori, posebno u Boki Kotorskoj, takođe predano radi na očuvanju bogate tradicije koju sa ponosom nosi i prenosi na nove generacije.

U političkom i kulturnom kontekstu Kotora, profesorica Dijana Milošević ističe se ne samo kao predana nastavnica

matematike i kulturolog, već i kao čuvar identiteta hrvatske zajednice u Boki Kotorskoj. U njenoj misiji očuvanja tradicije i baštine, riječi velikana hrvatske književnosti, Gustava Matoša, savršeno oslikavaju njenu suštinu: „Meni je život već satro jedan život, ali onaj drugi život, život moje duše i moga duha: mene kao književnika neće moći tako lako kompromitovati ljudi, kojima nije sveta ni literalna patnja ni sirotinja.“

Ove Matoševe riječi odjekuju u svakom koraku njenog javnog i profesionalnog djelovanja. Jer, poput Matoša, Dijana Milošević kroz svoje političko i kulturno angažovanje proživljava ne samo život svog ličnog intelekta i posvećenosti, već i život kolektivne duše Hrvata Boke Kotorske, čuvajući i braneći ono što je najsvetije – kulturni identitet i pravo na očuvanje nasljeđa. U vremenu kada je lako zaboraviti vlastite korijene, ona se ne umara u naporima da podsjeti svoju zajednicu i širu javnost na značaj očuvanja tradicije.

Njena posvećenost zaštiti kulturnog blaga, od vođenja amaterskog pozorišta Hrvatskog nacionalnog vijeća, pa do svih projekata koji oživljavaju tradicije Hrvata Boke, predstavlja modernu borbu za očuvanje identiteta. Dijana nije samo politička figura; ona je simbol istrajnosti i otpora pred vremenima koja ne poštuju duhovnu baštinu. Kao članica i liderka Hrvatske građanske inicijative, ona odražava suštinsku bit zajednice koja, uprkos svim izazovima, nastoji opstati na ovom svetom mediteranskom tlu. Poput Matoša, Dijana Milošević nosi težinu prošlosti i odgovornost budućnosti, boreći se protiv zaborava, onih kojima nije sveta „ni literalna patnja ni sirotinja.“ Njena patnja nije samo individualna, već je kolektivna, protkana patnjom cijele zajednice a njena duša, poput Matoševe, ne

može biti kompromitovana onima koji ne prepoznaju vrijednost istinskog nasljeđa i kulturne borbe.

Dijana Milošević, kroz svoj rad u obrazovanju, kulturi i politici, ostavlja neizbrisiv trag, ne samo među Hrvatima Boke, već i na širem području Boke Kotorske, Crne Gore i Jadrana, koje će jednoga dana prepoznati značaj njene borbe. Dok predvodi listu „Na bedemu mediteranske Crne Gore“, ona ne brani samo političke interese, već brani dušu i duh jedne zajednice, pokazavši se kao istinska nasljednica Matoševog ideala – idealizma koji nadilazi trenutne borbe i ostaje svet kroz vrijeme. Taj idealizam je, zapravo, njeno drugo srce, ono koje kuca za sve one koji su zaboravljeni, za sve one kojima nije sveta patnja jednog naroda a koji se nikada neće predati u svojoj borbi za opstanak.

Piše: Božidar Proročić, književnik i publicist

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/hrvatski-glas-kotora-profesorica-dijana-milosevic-predvodi-listu-hgi>

"STJEPAN KATIĆ UMJETNIČKI ALHEMIČAR BOJA I EMOCIJA"

Srijeda, 10. siječnja 2024.

Autor:

Božidar Proročić

foto Zlatan Milakovic

Stjepan Katić, dragi prijatelj, čovek posvećen umjetnosti sa nesebičnom predanošću, dodatno obogaćuje život svojim izuzetnim doprinosom likovnom svijetu. Njegova umjetnička vizija prožeta je dubokim smislom za ljepotu i emocije, što ga čini ne samo izvanrednim slikarom već i inspirativnom ličnošću.

O svom odrastanju Katić kaže: „Izvorno potičem iz zaleđa Neuma, iz mirnog mjesta Hotanj (Gradac) i Cerovica (Hrasno), de su mu roditelji korijenima utkali temelje.

Prve godine svog života proveo sam u ovom kraju, okružen plemenitim, emotivnim ljudima, čija je ljudskost nešto što danas sve teže nalazimo. Ova zajednica je bila prožeta duhom vjere, dodatno obogaćujući moje godine. Sa tri i po godine, suočen sam sa gubitkom koji je ostavio dubok trag u mom životu - preminula je moja majka u svojoj 27. godini. Iako sam se dobro nosio sa tom teškom situacijom, baka i druge bake su nesebično pružile ljubav i podršku, davši mi više nego što bi ikada očekivao. Njihova prisutnost i briga postale su svetionik u periodu kada je tuga oblikovala moje dane. Kada sam krenuo na putovanje iz Hercegovine u Zagreb sa osamnaest godina, nosio sam sa sobom želju da ne vratim korake u svoj zavičaj, oblikovanu upravo gubitkom koji je obilježio moj život. Tako je bilo tokom desetina godina, međutim, život je imao svoje planove i putanja mog povratka postala je neizbježna.“

Još od najranijih dana, njegovu pažnju su privlačili svjetovi likovne umjetnosti, arhitekture, čak i građevinarstva, ali i logika. Naravno, tu je bila i strast prema sportu, kojem je bio posvećen u mladosti. Te interesne sfere su postale dio njegovoga identiteta, oblikujući njegovu jedinstvenu perspektivu na svijet oko sebe. Stjepan Katić nije samo umjetnik čija djela prizivaju osjećanja i dublje razumijevanje, već i osoba čija posvećenost umjetnosti postaje inspiracija. Njegova likovna virtuoznost i inovativnost dodatno obogaćuju kulturni pejzaž, pružajući nam prozor u svijet u kojem boje i oblici postaju jezik izražavanja najdubljih emocija. Stjepan Katić je kroz svoj životni put, ispunjen životnim izazovima, gubicima, ali i nepresušnom snagom umjetnosti podsjetio nas na ljepotu koja može proizaći iz tuge. Njegov doprinos umjetnosti

postaje deo šireg konteksta, pozivajući nas da se zaroni u dubine ljudskog duha i stvaralačke strasti.

KARIJERA IZMEĐU MEDICINE I LIKOVNE UMJETNOSTI

Stjepan Katić, rođen 25. oktobra 1959. godine u Čapljini (BiH), predstavlja izuzetnu ličnost koja je kroz svoj dosadašnji život ostavila neizbrisiv trag u područjima nauke i umjetnosti. Od 1978. godine, živi i radi u Zagrebu, a od 1984. pronalazi svoj dom u Zaprešiću. Njegovo bogato obrazovanje i izuzetna karijera čine ga značajnom figurom u hrvatskom društvu. Nakon završetka gimnazije, Stjepan je 1983. diplomirao na Prehrambeno-biotehnološkom fakultetu u Zagrebu, na smjeru Biotehnologija – Biohemijско inženjerstvo, đe je proglašen najboljim studentom fakulteta. Odmah nakon diplomiranja, pridružuje se Kliničkom bolničkom centru, počevši rad u Centru za medicinske nauke na lokacijama Šalata i Rebrol. Sa svega 24 godine, uspijeva položiti ispite na doktorskim studijama, dok 2004. magistrira prirodne nauke na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu, na Odsjeku Hemija-Biohemija. Njegov doprinos naučnom svijetu ogleda se u objavljivanju 15 naučnih (CC) radova, a jedno vrijeme provodi na UC Davis | California (SAD), đe istražuje Molecular and Cellular Biology pod mentorstvom prof. Raymonda L. Rodrigueza. Stjepan Katić nije samo naučnik, već i cijenjeni umjetnik čije djelo obuhvata različite oblasti. Njegova posvećenost prema umjetnosti i kulturnom doprinosu prepoznata je 2008. godine kada mu je uručena Medalja za doprinos u kulturi i savremenim tehnologijama. Kruna njegovih dostignuća u 2022. godini je Plaketa grada Zaprešića, što svjedoči o njegovom značaju i uticaju u lokalnoj zajednici. Stjepan Katić istinski je

renesansni čovjek, spoj naučne stručnosti i umjetničke kreativnosti. Njegova svestranost odražava se ne samo kroz rad u medicini i naučnim istraživanjima, već i kroz slikarstvo, đe je ostvario izuzetan opus umejtničkih dela. Njegova posvećenost kulturnom i umjetničkom razvoju čini ga inspirativnim liderom i primjerom koji objedinjuje različite aspekte ljudskog talenta i postignuća.

Stjepan je imao priliku istraživati i usavršavati svoje vještine, dodajući globalnu dimenziju svom umjetničkom izrazu. Stjepan Katić nije samo stručnjak u medicinskom svijetu, već i priznat i nagrađivan umjetnik čija djela ostavljaju snažan utisak. Njegovo likovno stvaralaštvo obuhvata različite tematike i slikarske tehnike a njegova bogata paleta boja i precizni potezi kista odražavaju duboku emotivnost i vještinu. Kroz svoja djela, posvećuje se oslikavanju gradova širom Hrvatske, stvarajući vizuelne priče koje prenose duh svakog mjesta, od Zagreba do Dubrovnika. Stjepan Katić nije samo stvaralac na platnu; aktivan je u organizaciji likovnih radionica i kolonija, pokazujući svoju predanost prenošenju znanja na sljedeće generacije umetnika. Suosnivač je umjetničke kolonije u Zaprešiću i humanitarne aukcije Ivo Košir, đe umjetnost postaje sredstvo za dobročinstvo i humanost.

Posebno se ističe njegova najnovija slikarska metoda, KATIĆ/NJAVRO METODA, koja predstavlja revoluciju u slikarstvu. Kroz intenzivan rad i eksperimentisanje sa akrilnim bojama, pigmentima i pastelima, Stjepan je stvorio impresivan opus radova koji su predstavljeni na izložbi Memento. Ova metoda ne samo da osvježava umjetnički svijet, već i postavlja standarde inovacije u stvaranju slike. Stjepan Katić ne samo da je umjetnik i medicinski stručnjak, već je i čovjek čija djela i doprinos zajednici duboko diraju srca onih koji imaju privilegiju da ih dožive.

Njegova umjetnost ne samo da odražava bogatstvo njegovog obrazovanja, već i dušu čovjeka čija je posvećenost predanost i inovacije nepresušni izvor inspiracije.

LIKOVNI KRITIČARI O KATIĆU KROZ PRIZMU UMJETNOSTI

Stjepan Katić je neosporno ostavlja neizbrisiv pečat u hrvatskom likovnom svijetu, a o njegovom veličanstvenom umjetničkom izrazu svjedoči monografija „Hrvatski suvenir – slikarstvo Stjepana Katića“, koju je napisala autorka Sendi Deželić i izdao Klub Zapresčana. Njegov izuzetan slikarski opus obuhvata raznovrsne tematike, oživljavajući ih kroz različite slikarske tehnike poput ulja, akvarela, ugljena, olovke i kombinovanih tehnika, sa posebnim naglaskom na pasteले. Stjepan je majstor crtanja veduta, pejzaža, mrtve prirode, sakralnih motiva i portreta, preplićući različite tehnike kako bi postigao autentičnost u svojim djelima. Njegova ljubav prema hrvatskim gradovima je evidentna kroz cikluse posvećene Zagrebu, Varaždinu, Zapsrešću, Dubrovniku, Splitu, Rijeci, Osijeku i mnogim drugim mestima. Osvajački spoj tradicije i savremenosti oživljava se i u 14 grafičkih mapa, poput „Zagreb – od Griča do Kaptola“, „Zagrebačka katedrala“ i „Zagreb – metropola hrvatskoga duha.“ Njegova djela nisu samo estetski užitak, već predstavljaju i duhovno iskustvo, što je posebno vidljivo u ciklusima „Križni put Isusov“. Četiri ciklusa Križnog puta Isusovog, postavljena u crkvama u Gracu kod Neuma i Šemnici kod Mihovljana, te u sjedištu HKLD-a u Zagrebu, pričaju priču o duhovnom nasleđu i umjetničkom izrazu koji nadilazi granice običnog posmatranja. Stjepanov likovni rad doživio je pohvale i analize od strane uglednih ličnosti poput Stanka Špoljarića,

Dubravka Horvatića, Nikole Skledara, Ernesta Fušera, Željka Špoljara, Božidara Petrača, Branka Pikaša, Josipa Depola, Marije Bajt, Antuna Bauera, Snježane Pintarić, Juraja Baldanija, Mladena Čuture, Pavla Bucića, Radomira Papo, Silvije Bosner, Željka Obada, Ljubomira Radovančevića, Krešimire Gojanović, Josipa Petrića Pjera, Miroslava Pelikana, Zorice Majnarić, Snježane Novotny, Josipa Tkalčeca-Bećara, Ivana Keretića i Božidara Proročića. Njihove riječi svjedoče o umjetničkoj dubini i emotivnom bogatstvu Stjepana Katića, čineći ga istinskim velikanom u hrvatskom likovnom stvaralaštvu. Stjepan Katić nije samo umjetnik na platnu, već i aktivni učesnik u organizaciji likovnih radionica i kolonija. Suosnivač je umjetničke kolonije u Zaprešiću, humanitarne aukcije Ivo Košir, tradicionalne Božićne izložbe i likovnih kolonija u Hrvatskom katoličkom ljekarskom društvu (HKLD). Njegova posvećenost širenju umjetnosti i kulture kroz radionice na Rabu i Ninu te međunarodne likovne radionice u Varaždinu svjedoče o njegovoj želji da umjetnost približi širem krugu ljudi. Stjepan Katić ne samo da stvara umetnost, već i živi njen duh. Njegov doprinos kulturnom nasleđu Hrvatske, kao i globalnoj umjetničkoj sceni, čini ga jedinstvenim i neizostavnim dijelom svijeta umjetnosti. Stjepan Katić nije samo umjetnik čija dela krasi izložbene prostore, već je i aktivan učesnik u različitim likovnim projektima i organizacijama. Sa ukupno 49 samostalnih i više izložbi širom zemlje i inostranstva, njegova djela postala su dio stalnih postavka u muzejima, galerijama, crkvama, bolnicama i privatnim zbirkama. Njegova strast prema umjetnosti nije ograničena samo na platna, već se proširuje na različite medije poput knjiga, zbornika, razglednica, kalendara, video zapisa kao i internetskih stranica i društvenih mreža. Jedan od impresivnih

poduhvata Stjepana Katića jest i autorska 100-metarska slika akrila na platnu pod nazivom „Pocvijećeni put u Eden“ koja se sastoji od stotinu ruža. Ova izuzetna kreacija simbolizuje dubinu njegove kreativnosti i angažovanost u umjetničkom stvaralaštvu. Kroz svoj dugogodišnji rad, Stjepan je pokrenuo i vodio različite likovne radionice i kolonije. Osim More na Rabu i Ninu, suosnivač je umjetničke kolonije u Zaprešiću Matija Skurjeni i humanitarne aukcije Ivo Košir. Takođe, bio je jedan od ključnih pokretača tradicionalne Božićne izložbe i likovnih kolonija u Hrvatskom katoličkom ljekarskom društvu (HKLD). Organizovao je međunarodne likovne radionice u Varaždinu i Rabu, dok je takođe bio inicijator likovnih radionica za opremanje slikama Psihijatrijske bolnice Vrapče i izazovnog projekta od 2006. do 2008. godine - likovnih radionica na Rabu za stvaranje 1000 slika namenjenih novim prostorima KBC-a Zagreb na Rebru. Stjepan je takođe urednik web stranica hkld.hr, aktivno učestvujući u radu Hrvatskog katoličkog ljekarskog društva. Svoj doprinos digitalnom prostoru umjetnosti dao je kao utemeljivač i urednik web portala Akademija Art (akademija-art.hr), đe se kontinuirano posvećuje promociji likovne umjetnosti. Članstvo u Klubu Zapreščana i Hrvatskom katoličkom ljekarskom društvu svjedoči o njegovom aktivnom angažmanu u zajednici, spajajući umjetnost i društvenu odgovornost. Kroz sve ove aktivnosti, Stjepan Katić ne samo da gradi svoj umjetnički opus, već i doprinosi razvoju umjetnosti, kulture i humanitarnog rada, čineći ga izuzetnim i cenjenim umjetnikom širom Hrvatske.

NOVA SLIKARSKA ERA-NJAVRO METODA

Stjepan Katić je uveo novu slikarsku metodu na platnu, poznatu kao KATIĆ/NJAVRO METODA, koja je bila

centralni dio izložbe pod nazivom „Memento“. Ova inovativna metoda je predstavljena kroz 50 platna različitih formata, koja su bila izložena u Gradskom Muzeju Križevci kao dio Križevačkog likovnog ljeta, otvorenom 25. srpnja 2023. Cilj ovog projekta bio je prilagoditi današnje mogućnosti slikarstva, uzimajući u obzir umjetnike afinitete izražavanja, i istovremeno odati počast jednoj od najljepših i najosjetljivijih slikarskih tehnika - pastelu. Ova tehnika, koja kombinuje crtež i sliku, bila je reinterpretirana kroz KATIĆ/NJAVRO METODU. Posebna pažnja posvećena je izlaganju pastela na platnu bez stakla, čime se postiže neposrednost, stabilnost, bogatstvo pigmenata i trajnost, čak i do te mjere da se „prašina sa krpom može brisati sa nje.“ Uprkos izazovima kao što su nedostatak vremena i neredovno slikanje, umjetnik je pronašao inspiraciju u svojim slikarskim doživljajima. Ovaj projekat, iako zahtjevan, nadmašio je napore i patnje koje je umjetnik doživio tokom proljeća, sa jasnim ciljem ostvarivanja ovog ambicioznog plana. Stjepan Katić je, uprkos izazovima, pronašao radost u stvaranju i prihvatio izazove čineći ovu umjetničku avanturu još značajnijom i nezaboravnom.

O svemu tome stjepan Katić kaže: „Prvi korak u izvođenju ovog ambicioznog projekta odvijao se u vanjskom dijelu mog atelijera u Ninu, đe sam posvetio posebnu pažnju pripremi platna. Krenuo sam sa primjenom standardnog gessa kako bih stvorio osnovni sloj, nakon čega sam pažljivo oblikovao planiranu teksturu koristeći različite mineralne komponente u više slojeva. Ovaj svestrani spoj uključivao je praškaste materijale poput magnezijumovog silikata, kalcijum karbonata, silicijum dioksida, amorfno aluminijevog silikata, kristala aluminijum oksida kao i druge arhivske komponente. Bitno je naglasiti da sam pažljivo

balansirao različite komponente, miješajući ih u preciznim omjerima, kako bih postigao željeni rezultat. Sve ove mineralne tvari bile su međusobno povezane, a taj povezani spoj dodatno je obogćen vezivima poput polivinil acetata i metil celuloze. Rezultat ovog procesa bio je stvaranje fine, i ponekad grublje, teksture podloge koja je bila ključna za daljnji tok projekta. U fazi pripreme, moj cilj nije bio samo ostvariti vizuelno zamišljenu teksturu podloge, već sam se takođe usredsredio se na postizanje određene elastičnosti. Ključno je bilo osigurati dovoljan broj tzv. "zubi", odnosno čestica poznatih kao "grit", kako bih stvorio potrebnu grubost i tjelesnost podloge. Ovaj pristup imao je presudan uticaj na samu osnovu platna, pružajući temelj za daljnji razvoj nove slikarske metode - KATIĆ/NJAVRO METODE. Iz slikarskog dijela, prvi dio projekta radio sam sa akrilnim bojama, koje sam takođe kondicionirano sa prethodno navedenim i drugim komponentama tako da akrilne boje ne zatvore ili ne smanje prihvatljivu teksturu osnovne podloge platana, priredio ih uz dovoljnu gustoću ali i dovoljnu mogućnost izlivanja, a opet da zadrže žarkiji pigment. U ovom dijelu eksperimentisao sam dodatno i sa akrilnim tintama. Brendovi akrilnih boja koje sam koristio bili su Amsterdam, Schmincke, Lukas, Maimeri i drugi... Brendovi pigmenata i mekanih pastela koje sam koristio bili su Schmincke, Sennelier, Rembrandt, Conté à Paris, Talens, Koh-I-Noor i drugi...

Novu likovnu KATIĆ/NJAVRO METODU, posvetio sam svojoj porodici u djetinjstvu, mome porijeklu, porodicama Katić i Njavro, sa kojima i nisam dugo živio jer život je tako usmjerio, naravno i svima drugima, bližima i daljima, koji su mi direktno ili na indirektno

načine pomogli da do ovoga ostvarenja dođe te im ovim načinom zahvalio. Na uspostavi KATIĆ/NJAVRO METODE radio sam intenzivno proteklih 6 mjeseci, iako je ideja ranije postojala. Iskoristio sam svoje obrazovanje na Prehrambeno-biotehnološkom fakultetu (Biotehnologija – biokhemijsko inženjerstvo) i poslijediplomski studij na Prirodoslovno matematičkom fakultetu (Hemijski odsjek – biohemija) i iskustvo rada u različitim kemijskim, biohemijskim i molekularnim laboratorijima te sa velikom ljubavi povezao sa slikarstvom. Nova metoda slikanja nazvana KATIĆ/NJAVRO METODA pruža znatno veće mogućnosti slikanja od standardnih tehnika ulja ili akrila na platnu, jer posjeduje “dogradnju”, nastavak neposredno sa pigmentima i ljepotom pastela.

VIZIONAR ČIJA PLATNA GOVORE

Stjepan Katić, kroz svoje izuzetne likovne interpretacije, očarava posmatrače prikazima gradova poput Zagreba, Bjelovara, Osijeka, Požege, Siska, Pule, Splita, kao i mnogih drugih. Njegova umjetnička genijalnost nadmašuje mnogobrojne kolege, ostavljajući dubok i neizbrisiv utisak na one koji imaju privilegiju posmatrati njegova djela. Započnimo razmatranjem Katićevog pristupa boji. Njegova paleta nije tek niz nasumično odabranih tonova, već pažljivo odabranih nijansi koje oživljavaju svaki grad u svom jedinstvenom sjaju. U Zagrebu, primjećujemo toplu igru crvenih krovova ispod zalazećeg sunca, dok Osijek sjaji u nježnim plavim i zelenim tonovima koji reflektuju pulsirajuću energiju grada. Međutim, Katić ne samo da koristi boje kao sredstvo prikaza gradskih pejzaža. Njegova tehnika poteza kista otkriva dubinu i dinamiku gradova. Uz virtuoznost svakog poteza, on uspijeva prenijeti ritam

urbanog života - živopisne trgove, živahne ulice, monumentalne zgrade. Pogledajmo Bjelovar, gdje su potezi kista poput tragova vremena koji se stapaju sa istorijom grada. Tekstura platna doprinosi autentičnosti Katićevih prikaza gradova. Svako djelo je poput živog entiteta, diše vlastitim životom. Pula se ogleda u grubim teksturama kamena amfiteatra, dok je Požega obavijena mekanim slojevima koji odaju utisak mira i skladnosti. U središtu Katićevog izraza je nevjerojatna sposobnost hvatanja duha svakog grada. On ne slika samo zgrade i ulice; on prikazuje puls grada, emocije koje iz njega izbija. Sisak, sa hrabrim kontrastima i dramatičnim svjetlom, oživljava historijsku dubinu, dok Split, sa svojom mediteranskom toplinom, poziva na opuštanje i uživanje. Njegova umjetnost nadmašuje mnoge jer nije samo puki opis gradova; ona je poetična meditacija o urbanom životu. Kroz njegove slike, svaki grad postaje priča, svaki detalj postaje simbol. Gledaoci se ne osjećaju samo kao posmatrači; osjećaju se pozvani da zakorače unutar platna i dožive gradski puls iznutra. Stjepan Katić nije samo slikar gradova; on je slikar duše gradova. Njegova umjetnost transcendirala je fizičke granice platna, proživljavajući gradove kroz vlastito jedinstveno stvaralačko oko. Svojom izvanrednom vizuelnom pismenošću, Katić ne samo da stvara slike gradova već i otvara prozore u njihove duše, čineći da njegova umjetnost bude nezaboravna i neuporediva.

Kroz Stjepana Katića, gradovi postaju živi entiteti, a njegova umjetnost postaje most između materijalnog i duhovnog. Njegov suptilan pristup svjetlu igra ključnu ulogu u stvaranju atmosfere koja prožima svaki njegov rad. Proučavanjem svjetlosnih efekata, Katić uspijeva uhvatiti trenutke koji se čine vječnim, poput sjaja zalaska sunca na zagrebačkim krovovima ili svjetlosnih refleksija na

osječkim rijekama. Osim toga, Katićevi radovi odišu emocionalnom dubinom. On nije samo tehnički vješt umjetnik; on je pripovjedač priča, prenoseći osjećaje i doživljaje svakog grada na platno. Njegova slika Siska može nas podstaknuti na razmišljanje o istorijskom značaju tog grada, dok njegov prikaz Splita može probuditi uspomene na ljetne večeri na obali Jadranskog mora. Upravo ta sposobnost povezivanja sa gledaocima čini Katića posebnim. Njegova umjetnost nije rezervirana samo za one koji su fizički prisutni u tim gradovima; ona otvara vrata mašti i empatiji svih onih koji su se ikada identifikovali sa pulsom urbanog života. Kroz njegove slike, gradovi postaju univerzalni jezik, a Katićev likovni izraz postaje most između različitih ljudskih iskustava. Dodatno, vrijedno je spomenuti kako Stjepan Katić evocira osjećaj kontinuiteta u svojim radovima. Bez obzira na promjene u vremenskim uslovima, danju ili noću, gradovi koje on predstavlja uvijek zrače svojom vlastitom autentičnošću. To stvaranje vremenske konzistencije u njegovim djelima čini ih trajnim svjedocima prolaznosti vremena i urbanog razvoja. Stjepan Katić nije samo umjetnik koji slika gradove; on je čuvar gradskih duša. Njegova umjetnost nadilazi puko vizuelno iskustvo, proživljavajući gradove na dubljem, emotivnom nivou. Kroz virtuoznost boje, svjetla i poteza kista, on stvara remek-djela koja ostavljaju neizbrisiv trag u umjetničkom svijetu, ističući ga kao umjetnika čija likovna raskoš nadmašuje mnoge njegove savremenike.

DOPRINOS KULTURI I HRVATSKO-CRNOGORSKIM KULTURNIM VEZAMA

Stjepan Katić, osim što je izuzetno nadaren likovni umjetnik, takođe igra ključnu ulogu u promovisanju kulture na prostoru Hrvatske kao urednik portala Art Akademija. Njegov nesebičan doprinos u afirmaciji umjetničkih izraza čini ga nezaobilaznom figurom u hrvatskom kulturnom pejzažu. Na stranicama Art Akademije, Katić zajedno sa redakcijom stvara prostor će umjetnost postaje dostupna široj publici. Njegova predanost otkrivanju i predstavljanju brojnih stvaralaca ne samo da podržava domaće umjetnike već takođe gradi mostove kulturne saradnje. Kroz pažljivo odabrane radove, često se stvarajući iz Crne Gore pojavljuju na portalu, čime se dodatno jačaju hrvatsko-crnogorske kulturne veze. Osim što pruža platformu umjetnicima, Katićeva uloga urednika ogleda se i u tome što podstiče dijalog, raspravu i razmjenu ideja unutar umjetničke zajednice. Time, Art Akademija postaje ne samo mjesto će se predstavljaju umjetnički radovi, već i forum će se razmatraju trendovi, razvijaju ideje i podstiče kreativna sinergija. Njegova posvećenost stvaranju prostora za umjetnički izraz prelazi granice nacionalnog, stvarajući internacionalnu platformu koja povezuje umjetnike i ljubitelje umjetnosti širom Zapadnog Balkana. Kroz svoj rad kao urednik, Katić doprinosi širenju svijesti o bogatstvu kulturne baštine i savremenih umjetničkih praksi, stvarajući mostove između različitih kultura. Stoga, zahvaljujući Stjepanu Katiću i redakciji Art Akademije, umjetnička scena Hrvatske dobija ne samo prostor za izražavanje, već i globalnu vidljivost. Njegov doprinos u jačanju veza sa Crnom Gorom predstavlja važan korak prema ostvarivanju kulturne različitosti i saradnje koja obogaćuje svakodnevni život umjetnika i publike na ovim prostorima.

Stjepan Katić kao urednik portala Art Akademija nije samo posrednik između umjetnika i publike, već i pokretač

kulturne inovacije. Njegova sposobnost prepoznavanja novih umjetničkih trendova kao i podrška eksperimentalnim i savremenim izrazima dodatno unapređuje kulturnu scenu Hrvatske. Kroz Art Akademiju, Katić i redakciju predstavljanjem umjetničke scene čine inkluzivnom, dajući priliku kako afirmisanim umjetnicima, tako i onima manje poznatima. Ovaj pristup podstiče različitost izraza i potvrđuje da umjetnost ne poznaje granice. Kroz predstavljanje stvaralaca iz Crne Gore, Katić gradi mostove koji nisu samo kulturni, već i prijateljski, dodatno jačajući veze između susjednih zemalja. Njegova uloga takođe se može sagledati kroz organizaciju kulturnih događanja i saradnju s umjetničkim institucijama. Ovo doprinosi stvaranju živopisnog kulturnog kalendara, doprinoseći edukaciji i senzibilizaciji javnosti prema umjetnosti. Kroz radionice, izložbe, i druge kulturne manifestacije, Katić ostvaruje blisku interakciju između umjetnika i publike. Katić svojim uredničkim radom na portalu Art Akademija postaje katalizator kulturne evolucije. Njegov rad nije samo o prikazivanju umjetnosti; to je o stvaranju prostora gdje umjetnost živi i gdje se oblikuju priče koje povezuju ljude. Kroz njegovu posvećenost i entuzijazam, Katić značajno obogaćuje kulturnu scenu Hrvatske i proširuje horizonte umjetničkog iskustva.

Stjepan Katić jest alhemičar boja i emocija čije djelo ne samo da obogaćuje hrvatski kulturni krajolik, već i gradi mostove između ljudi i kultura. Kroz njegovu umjetnost, svijet postaje mjesto gdje se boje i emocije prepliću, stvarajući nevjerovatnu harmoniju koja će trajati u sjećanjima onih koji su imali sreću zakoračiti u njegov svijet likovne čarolije. Završetak ovog eseja o Stjepanu Katiću može se uporediti sa posljednjim potezom kista na platnu - trenutkom kad se slika završava i oživljava. Njegova

umjetnost postaje završna nota u simfoniji kulture, ostavljajući nas sa osjećajem da smo prošli kroz jedinstveno likovno iskustvo koje će nas pratiti, nadahnjivati i podsjećati na ljepotu boja i emocija koje čine temelj naše ljudske povezanosti. Stjepan Katić je ne samo stvaralac slika, već i tvorac trajnih emocionalnih pejzaža, čija će umjetnost i dalje nas inspirisati i nadahnuti.

Piše : Božidar Proročić

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/stjepan-katic-umjetnicki-alhemicar-boja-i-emocija>

BOŽIDAR PROROČIĆ - INTERVJU S NIKOLOM BELADOM

Utorak, 24. listopada 2023.

Autor:

Božidar Proročić

Monstat kao filijala SPC

Nikola Belada je istaknuti pravnik i vatreni borac za crnogorski nacionalni, crkveni i jezički identitet. On je takođe poznat kao autor knjige "Mrak – Jevanđeoski nacionalizam" te je stekao priznanje kao autor mnogobrojnih tekstova, članaka i rasprava koji se bave pravnim statusom i položajem Crnogorske pravoslavne crkve. Belada je svojim radom i angažmanom duboko utemeljenim u ljubavi prema crnogorskom identitetu, crkvi i jeziku, postajući jedna od ključnih figura u očuvanju i

promociji crnogorske kulturne baštine. Njegovo djelo i istraživanje često se fokusiraju na različite aspekte crnogorskog nacionalnog identiteta. Kroz svoje pisanje i javne nastupe, Nikola Belada nastoji podići svijest o važnosti očuvanja crnogorskog nasljeđa i promovisati kulturnu raznolikost u Crnoj Gori. Njegova predanost pravu i kulturnom identitetu Crnogoraca čini ga jednim od ključnih glasova u naporima da se očuva bogata i jedinstvena kultura Crne Gore.

• Prokomentarišite zakonsku regulativu o popisu stanovništva?

Belada: Liježemo i budimo se sa zebnjom u vezi najavljenog popisa stanovništva domaćinstava i stanova. Odlučujući subjekt pripreme i organizacije popisa je MONSTAT. Članom 13 Zakona kroz 27 tačaka navedeni su taksativno zadaci MONSTATa u postupku popisa, pa isti određuje državne instruktore, predlaže 2 člana u popisnim komisijama, utvrđuje metodologiju i obrasce, vrši smještaj popisne građe i obavlja unose prikupljenih podataka. Već sada se pojavljuje sumnja da su instruktori i popisne komisije jednonacionalni, prigovara se na kasno donošenje i netransparentnost podzakonskih akata, da se nije prijavio dovoljan broj popisivača, te da nije uzeto u obzir da u posljednje godinu dana u Crnoj Gori boravi preko 100.000 stranaca. Otvoreno se negoduje što nije navedeno kako će se čuvati popisna građa i na kraju veoma važno pitanje je koji je to sastav komisije i ko je garant njihove profesionalnosti kod unosa prikupljenih podataka. (Čl. 13. tačka 22. Zakona)

Pristalice odžavanja popisa ukazuju na kaznene odredbe i odgovornost za neučestvovanje u popisu. Za svoje

argumente navode član 26. stav 1, Zakona o popisu, koji propisuje dužnost lica koje je obuhvaćeno popisom da u njemu učestvuje, kao i član 35 istog zakona (kaznene odredbe za fizička lica) koji između ostalog navodi da će se kazniti novčano od 100 do 500 eura lica koje ne da podatke koji se od njega traže i ako na svako pitanje ne da tačan odgovor. Na osnovu navedenih odredbi vrlo teško je, smatraju mnogi, dokazati odgovornost fizičkih lica koja bojkotuju popis, jer se član 35 ne odnosi na odgovornost lica koja odbiju da učestvuju u popisu, već na lica koja popisivačima ne daju podatke koje od njih traže ili na svako pitanje ne daju tačan odgovor.

Kad smo već došli do pitanja odgovornosti, u Zakonu je izostala odgovornost (kaznene odredbe) za komisiju kao posebno upravljačko tijelo Uprave za statistiku, državnih instruktora i popisnih komisija, kao i komisije za unos podataka. Interesan je član 7, tačka 5 Zakona gdje se pod značenjem domaćinstva navodi da se domaćinstvom smatra i kolektivno domaćinstvo, odnosno domaćinstvo sastavljeno lica koja žive u manastirima, samostanima i drugim vjerskim objektima. Po izjavama visoko pozicioniranih sveštenika, tih lica je preko 3000, a pitam se zašto ne bi za potrebe popisa a u interesu srpskog pitanja taj broj bio mnogostruko veći.

• **Pitanje: Koji su razlozi za odlaganje popisa ?**

Belada: Dakle, sama činjenica da je MONSTAT alfa i omega postojećeg popisa, sasvim je dovoljan razlog da popis bude odložen i to ne za kratki vremenski period. Da obrazložim zašto. Sumnjam u profesionalnost i objektivnost MONSTATa. Moje lično iskustvo i saznanje je da je MONSTAT u kontinuitetu SPC i njenim organizacionim jedinicama u Crnoj Gori, koje nijesu bile evidentirane kod

bilo kog državnog organa, izdavao „obavještenja o razvrstavanju“, koje je ta crkva koristila kao dokaz da postoje u pravnom prometu Crne Gore. Da moji navodi budu do kraja jasni, ističem da su „Obavještenja o razvrstavanju“ izdavana na osnovu falskifikovanih dokumenata podnijetih od strane SPC. Da je garancija da se ovaj put svjesno ili nesvjesno, namjerno ili nenamjerno MONSTAT neće staviti u funkciju ostvarivanja ciljeva SPC u popisnom procesu, a to je da je rezultat popisa Crna Gora – autonomna srpska pokrajina. Drugi razlog za odlaganje popisa su jasni i precizni stavovi, odnosno rezolucija evropskih parlamentaraca o potrebi odlaganja popisa. Treći, ne manje značajan razlog za odlaganje je potencijalna opasnost od sukoba. Odavno u istoriji Crne Gore nije bilo ovakvih podjela po političkoj, nacionalnoj i vjerskoj osnovi. Atmosfera je zapaljiva. Vlada netolerancija, napetost, odsustvo dijaloga, ekstremistički postupci, netrpeljivost, što nas sve može gurnuti u ambis. Svaki odgovoran i razuman čovjek u ovoj zemlji morao bi prihvatiti ovu argumentaciju za odlaganje popisa, no, bojim se da su oni koji odlučuju izgubili razum.

• **Kako gledate na bojkot popisa ?**

Belada: Ne mali broj pojedinaca i organizacija predlažu bojkot popisa. Kad je u pitanju popis, bojkot je mač sa dvije oštrice. Koji je to procenat građana koji treba da bojkotuje popis da bi se on smatrao uspješnim ? Koja je garancija da će ogromna većina građana Crne Gore pristati na bojkot? Do čega bi dovelo ako bi jedan ozbiljan procenat građana učestvovao u popisu ? Da li je onda bojkot uspio ili je učinjena usluga pristalicama bezuslovnog obavljanja popisa?

• Što očekujete od popisa ?

Belada: Da vas podsjetim, u jednom od svojih tekstova sam napisao da će „srpsko pitanje u Crnoj Gori biti riješeno kad nestane Crnogoraca“. Sad je na planerima srpske Crne Gore da na većem dijelu zapadnog Balkana realizuju program „svi Srbi u jednoj državi“. Zato će se na teritoriji Crne Gore sprovesti sve poznate i nepoznate metode da se postigne rezultat koji daje garanciju ostvarivanja programa Ilije Garašanina. Cilj je da rezultat nakon popisa bude takav da nacionalnih crnogoraca bude ispod 20%, da nacionalnih Srba bude preko 50%, sa srpskim jezikom koji govori preko 50% stanovništva i vjernicima SPC koji takođe čine preko 50%, čime bi bilo riješeno srpsko pitanje za sledećih nekoliko generacija.

• De su Crnogorci u ovom procesu ?

Belada: Građani Crne Gore – Crnogorci,ovo je naša realnost. Ovih dana čitam da je trenutno stanje u Crnoj Gori rezultat činjenice da nema Crnogoraca. Da dodam, Crnogorci su u ovom trenutku najugroženiji u Crnoj Gori, a i dalje ćute, skriveni su, djeluju dezorijentisano, neorganizovano, bez strategije i cilja. Da ima Crnogoraca, unazad 3 godine je bilo toliko događaja, povoda i provokacija gdje je 100 hiljada građana moralo organizovano izaći na ulicu i svima pokazati da postoje Crnogorci i da nema Crne Gore bez Crnogoraca. Sadašnjost Crne Gore je sumorna, a budućnost neizvjesna. Crna Gora umire. Osnova nemamo da krivimo druge. Krivica je u nama. Izučavaće se što je to uslovalo da Crnogorci za period od 30 i više godina ne djeluju organizovano (kao partija-stranka) u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti. Što nas je naćeralo da se utopimo u sadašnjim partijama pozicije i opozicije i ostanemo bez

svoje individualnosti i identiteta. Zašto smo svoje osobenosti unijeli u druge partije i umjesto Crnogoraca postali partijci.

• **Kako vidite ulogu manjebrojnih naroda u procesu popisa?**

Belada: U jednom se svi slažemo, a to je kralj Nikola postavio temelje skladnih međunacionalnih i međuvjerskih odnosa sa manjebrojnim narodima u Crnoj Gori. Imao je poseban sluh za uvažavanje i poštovanje manjebrojnih naroda. To je usađeno u generacijama pa tada i sada manjebrojni narodi su generalno uvijek na poziciji zaštite državnih interesa Crne Gore. U ovom trenutku deset poslanika u skupštini Crne Gore je iz redova manjebrojnih naroda, što je posebno značajno. Kao mnogo puta do sada mislim da će dobro razmiliti kako će se odrediti prema najavljenom popisu i da će polazna osnova njihovog stava biti, da se amortizuju ukupno narušeni međuvjerski i međunacionalni odnosi.

• **Da li zagovarate formiranje crnogorskih partija ?**

Belada: Već dugi period uporno zagovaram stav da se na političkoj sceni ubrzo moraju formirati ne jedna već više crnogorskih stranaka-partija. Ne postoji bojazan da će doći do rasipanja glasova jer praksa pokazuje da su postojeće stranke u Crnoj Gori dokaz da svako ima svoju poziciju kod birača. U posljednjih nekoliko mjeseci obišao sam mnoga mjesta i imao razgovore sa dosta ozbiljnih i iskreno zabrinutih osoba u vezi budućnosti Crnogoraca i Crne Gore. Svi žele da se konačno organizujemo na načelima zaštite države i čovjeka. Onog čovjeka srednjeg staleža koji je nestao a koji je vjerovao u institucije, pravo i pravdu. Pitaju se što je to uslovalo da se država za 30 i više godina ne

osigura od nasrtaja svetosavaca, te kako je jedan čovjek uspio da ugrozi sve institucije, kao i kako su tridesetavgustovci za samo 3 mjeseca urušili sve institucije države Crne Gore?

• **Smatrate li da bi osnivanje crnogorske partije a ima ih već nekoliko sa istim predznakom usitnilo ionako podijeljeno biračko tijelo među Crnogorcima?**

Belada: Ne smatram. Djelimično sam već ukazao da sam pobornik formiranja više crnogorskih partija. Crnoj Gori su potrebni novi mladi stručni, neokaljani ljudi, željni afirmacije i zaštite interesa crnogorskog identiteta. Potrebne su nezavisne i programski moderne partije, bez i trunke sumnje da su privjesci i sateliti drugih partija. Crnogorskom biraču dati mogućnost bira između više crnogorskih partija i siguran sam da će pravilno odlučiti. Neka se na političkoj sceni kroz svoj program i rad afirmišu one partije kojima se vjeruje. Ne zalažem se za ništa nepoznato, što ne postoji u političkom životu Crne Gore. Da samo podsjetim koliko postoji srpskih i albnaskih partija, koji svojim djelovanjem pokazuju da imaju svoje mjesto u parlamentu Crne Gore.

• **Što je osnovna karakteristika sadašnjeg političkog trenutka?**

Belada: Ono što je posebno značajno i upozoravajuće je da se na javnoj sceni Crne Gore osim SPC kao apsolutnog vladara pojavljuje još jedan politički gigant, a to je DF. Zamislite tu simbiozu SPC i DF-a. To je ubitačno jedinstvo. Vrlo mudro, smišljeno, planski, za posljednje 3 godine, DF-ovci osvojiše vlast u svim većim gradovima Crne Gore, osvojiše najveće i najznačajnije privredne subjekte u Crnoj Gori, osvojiše gotovo sve pozicije u državnim organima i sa još 40% obećanih mjesta zaposliće hiljade i hiljade svojih

članova. Vrlo praktično, isturiše lakomislene ispred sebe da im očiste mjesta koja će kad zauzmu upravljati Crnom Gorom pod zaštitom SPC.

• **Kolika je uloga militantne SPC u ovom popisu ali i aktuelnom političkom trenutku?**

Belada: Uloga SPC u političkom i društvenom čivotu je odlučujuća u Crnoj Gori. U sve ćelije institucionalnog djelovanja Crne Gore oni drže primat. Ovo je klerikalna država srednjeg vijeka, a voljom SPC dozvoljava se pojedinim subjektima da fingiraju demokratiju. O svemu značajnom u Crnoj Gori odlučuje se u odajama SPC. Da ne ponavljam odredbe Načertanija ili odredbe SANU, nego da se osvrnem na neka druga dokumenta o ulozi SPC u Crnoj Gori. Tako je aktima najviših organa SPC navedeno da se niti jedno pitanje od zanačaja za srpski narod ne mže rješavati bez znanja i vodeće uloge SPC. Osim crkvenih treba ukazati i na dokumente na dokumente Republike Srbije o ulozi SPC. Poznat je državni dokument – Strategija očuvanja i jačanja odnosa matične države i dijaspori i matične države i Srba u regionu iz 2011. Godine. Već sam naziv ukazuje da je nedovoljno govoriti o dijaspori ukoliko se posebno ne definiše uloga Srba. U Strategiji je posebno obrađen dio pod nazivom Projekcije očuvanja i jačanja matične države i Srba u regionu. U toj projekciji stoji da bi Republika Srbija da posle Bosne i Hercegovine stavi Crnu Goru u središte svoje spoljne i regionalne politike. Zato kad je u pitanju Crna Gora država Srbija daje punu podršku restituciji oduzete imovine SPC, obnovi sakralnog nasleđa, izgradnji bogoslovija, manastira, obdaništa i sl. Država se obavezuje da vodi posebnu brigu i finansira sveštenstvo i monaštvo. Po projekciji centar odnosno čvorište organizovanog djelovanja u inostranstvu

je SPC. Njena odlučujuća uloga je u očuvanja nacionalnog identiteta. Da ne nabrajam dalje, jer sve što se tiče Crne Gore je pod skenerom SPC.

• **Poruka građanima Crne Gore**

Belada: Građani Crne Gore, Crnogorci, ja sam dio vas. Vaša sudbina je i moja. Volio bih da griješim u procjenama. Volio bih da djelujemo organizovano na zajedničkoj platformi afirmacije i jačanja crnogorskog identiteta. Krajnje je vrijeme da se okrenemo sebi. Naša briga i sudbina je Crna Gora. Dajte mi signal ili znak da se osjećam kao čovjek.

Autor: **Božidar Proročić, književnik i publicist**

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/bozidar-prorocic-intervju-s-nikolom-beladom>

Srijeda, 30. kolovoza 2023.

Božidar Proročić

(Sjećanje na velikog pjesnika)

Dovoljno je reći jedan, jedini, jedinstveni i neponovljivi Mladen Lompar, književnik, kulturolog, esejista, likovni kritičar, patriota, borac i montenegrista koje je svoj život posvetio afirmaciji najvećih vrijednosti crnogorskog identitetskog i kulturološkog bića. Već početkom ranih sedamdesetih godina prošloga vijeka skrenuo je pažnju na sebe svojim prvim zbirkama poezije u vremenu drugih okolnosti i druge države, kada se zaista znalo šta i koliko vrijedi ko u kulturnoj prizmi Crne Gore. Potekavši iz kraja koji je nesebično kroz dugu istoriju bio uz Crnu Goru u njemu se jasno iskazivala ta vječna težnja i želja da se Crna Gora vrati tamo će oduvijek pripadala porodici naroda Evrope.

Godinama je radio na jačanju i obnovi svih institucija kulture i književnosti koje su svoje jezgro imale na Cetinju, kao glavni urednik časopisa Ars, izdavač, urednik, predsjednik PEN centra, akademik, likovni kritičar, stručni konsultant za likovne umjetnosti, muzejski savjetnik jednom riječju bio je vitez crnogorske kulture. Ogromna energija, harizmatičnost i izuzetan stil učinili su da velelepni putevi Duklje o kojoj je toliko često pisao budu i njegova ali i naša Crna Gora. U svim svojim pohodima i kulturološkim borbama za jačanje nacionalnog bića Crnogoraca, ispisao je jednu od najljepših i najslavnijih stranica istorije savremene Crne Gore. Nekadašnju istorijsku sintagmu razućenosti, redefinisano, laži, obmana, i falsifikata velikosrpskih bastiona zla i mitomanije uspio je da zajedno sa drugim književnicima na Cetinju početkom devedesetih da razbije jasno pokazujući kuda i će nas vodi takva politika. Duboko svjestan značaja Prijestonice, zajedno sa drugim istaknutim intelektualcima uspio je da u kulturnom, književnom, umjetničkom, i naučnom smislu stvori posebnost i poseban kulturološki

krug iz koga će proizaći mnogi poznati književnici, slikari, pjesnici, istoričari i publicisti. Ispred njega su bila nove istorijske bure, razdoblja i režimi kojima je prkosio na sebi svojstven način. Kao što su drevni spartanci i vizantijci u svojim rukama držali mač i štit, Mladen je držao pero i papir znao je da je to njegova borba ma koliko često bio usamljen u njoj. Aristokratskog duha i pogleda na život i kulturu gradio je mostove prijateljstva među kulturama i narodima tamo đe su ih mnogi drugi bili srušili u vremenu nevremena. *Viktor Frankl neuurolog i psihijatar (1905-1997) Lijepo je zapisao sljedeću misao: „Sve čovjeku možete uzeti, osim posljednje od ljudskih sloboda – pravo na izbor stava u bilo kakvim datim okolnostima, pravo na izbor vlastitog puta.“* Upravo taj vlastiti Mladenov put, izbor i stav jedinstvenog autentičnog intelektualca ne naviknutog na česte i vječite crnogorske paradigme koje su nas skupo koštale kroz istoriju postojanja Crne Gore. On je bio drugačiji i drugčiji trudio se ne samo da probudi crnogorsku javnu, kulturnu i političku scenu već i da u njoj učestvuje jasno i hrabro dižući svoj glas protiv svakog a najviše velikosrpskog nacionalizma i dogme militantne SPC.

Za Lompara bilo je primarno da intelektualac-književnik mora biti nezavistan, da mora uvijek govoriti istinu i prikazivati stvarnot onakvom kakva ona jeste. To ne znači da intelektualac mora isključivo kritički govoriti, nego to zapravo znači da i viđeti i pokazati to već samo po sebi znači kritiku. *U tom smislu je i američki sociolog Rajt Mils sasvim lijepo napisao: „Intelektualac treba da bude moralna savjest svog društva, bar u pogledu vrijednosti istine“.* *Kada je u pitanju ovaj odnos između svijesti i savjesti kod intelektualaca, kao i postojanja svijesti o slobodi kao najvišoj vrijednosti kojoj je težio Lompar u Crnoj Gori trebalo je istrajati na tom putu koji je bio složen. Žestoki*

borac protiv svakog vida nacional-šovinizma svojom poezijom nam je otkrivao puteve koji danas predstavljaju trajne književne vrijednosti savremene Crne Gore, onako kako to rade velikani tiho i skromno dok na spisateljskom stolu nastaju neki od potresnih stihova koji vam prosto uđu u nit bića. Lompar je bio duboko svjestan da snaga, energija i jaki entuzijazam u borbi za Crnu Goru, njen opstanak i društveno-politički put moraju proći kroz neke bolne procese. U okvirima nekadašnje SFRJ vođeni drugim ideologijama, sistemom i politikom za razliku od nekih drugih južnoslovenskih naroda izgubili smo dio identitetske niti koju je trebalo povratiti i ojačati posebno u vremenima rastuće velikosrpske hegemonije i krvavih ratova na EX-YU prostorima. *Danilo Kiš je to lijepo opisao „Poetika”, knjiga druga, 1974. (intervju) će je nacionalizam definisao: „Nacionalizam je negativna kategorija duha, jer nacionalizam živi na poricanju i od poricanja. Ovako o najraširenijoj balkanskoj bolesti - bolesti koja je krvlju i suzama natopila brdovitu zemlju seljaka.”*

Mladena Lompara možemo doživljavati kao ilustraciju jedne snažne intelektualne ličnosti u kojoj se nalazio jedan briljantan um koji je čuvao svoju autonomiju ali i ideje independističkog pokreta u kome nema rastućeg niti bilo kog perfidnog vida i oblika nacional-šovinizma. To je jedan aristokratski stav koji je izražen kao težnja da se bude prihvaćen kao dio nacionalnog identiteta ma koliko i kakve prepreke stajale na tom putu. Kada kažem težnja, mislim na projekciju Lompara kao književnika i na njegovo višedecenijsko empirijsko iskustvo. Lompar nije želio da budućnost Crne Gore bude prazna ili porazna on je težio ka tome da se oblikuje bit nacionalnog bića ali ne kao isključivost već kao branu i odbranu od rastućeg velikosrpskog nacional-šovinizma ne robujući pri tome

raznim političkim dogmama prisutnim na Balkanu. *Još od od carskog dekreta Josipa II. o njemačkom jeziku, preko uspona nacionalizma i stvaranja novih država nakon Prvog svjetskog rata, osvajanja Trećeg Rajha, kontrole Sovjetskog Saveza i konačnog pada komunizma, pa sve do suvremenog uspona nacionalizma i populističkih politika širom Zapadnog Balkana, Crna Gora je kako je to lijepo Lompar opisao u svojoj kultno pjesmi posvećenoj Miju Popoviću sa naslovom: „NEĆE NAS NASLIJEDITI TIŠINA” zapisao: „neće biti posljednjeg boja mi smo vječita meta.”*

NEĆE NAS NASLIJEDITI TIŠINA

*Miju Popoviću
opet će
iz našeg strpljenja buknuti bijes
jer nećemo klečati
dok god ima
Montenegra
i njegove neporažene zastave
neće nas naslijediti tišina
ni kad neki jadnik
otvori utrobu darovnog konja
(i ode prebrojavati srebrnjake)
i ne nadaj se –
nikad ovđe
neće biti posljednjeg boja
mi smo vječita meta*

**POEZIJA MLADENA LOMPARA PUT KROZ
VJEKOVE**

Mali je broj onih crnogorskih pjesnika koji su svojom poezijom tako snažno uticali na razvoj i crnogorske kulturne prilike vipe od pola vijeka kao što je to Mladen Lompar. Tokom čitavog svog života gradio je posebni pjesnički stil. Njegovom poezijom dominiraju vjekovi istorije od vremena Duklje, do savremene Crne Gore. Čudesni put majstora pera, emocija i povremene melanholije stapao je u svojim pjesmama od kojih će mnoge postati i kultne i antologijske. Lomparovom poezijom dominira ljubav i smrt; čovjek i božanstva; razum i mudrost; munje i gromovi; mitovi i legende; strahom i odbačenošću; putevima i traganjima; svjetlost i tama; tamnice i okovi; Duklja i Crna Gora. Lomparovom poezijom dominira simbolika, neoromantizam i kosmopolitizam, dok su njegove pjesme prožete intenzivnom i prodornom melanholijom, povremenom nostalgijom, čestim tipičnim ili bolje rečeno arhaičnim osjećajem gorčine i beznada kao i osjećajem ispunjenosti svojim djelima kojima skreće pažnju čitaoca na suštinu i nit bića-čovjeka. Sjeta, apatija i istorijska distanca koju želi sam autor da prenese kroz vjekove suptilnosti su karakteristika njegove poezije.

U pjesmi: "KAKO PREŽIVJETI VIZANTIJU" (odlomak)

*upute crkve ponekad misao na vjekovnost
i miris tamjanski
i raskoš utvari
i trajanje*

*čuvaju ponegde i Boga
u drhtavom obredu monaha
ali tok onaj široki
nosi sve pred sobom*

*i odiše mucnim nasljedem
zaista kako preživjeti Vizantiju
ostaviti je prahu i divljenju
kad ovdje
jedino prošlost nema kraja*

Na neki način, moderna crnogorska poezija Lompara predstavlja njegov iskreni pristup. On definiše „izgnanike i prognanike” – od epicentra kulture on svojom poezijom skreće pažnju na nasljeđe Duklje i prošlost preko koje stoje slojevi istorije kada se samo malo arheološkim perom dokatkne ta ”prašina progovori istorija.” Mladenov iskreni i na momente arhaični ali i živi osjećaj i pogled na uspavanu prošlost ali i odanost montenegrizmu njegov estetski perfekcionizam; njegovo stvaranje jednog drugačijeg svijeta i pogleda ka njemu su faza koja nastaje tokom zrelih godina njegovog stvaralaštva. Nepogrešiv je njegov estetski pristup poeziji, koji se sintagmom svaki put sreće sa čitaocem. Ako ipak analizom pjesama tražimo ono što ga čini jedinstvenim naćićemo mnogo elemenata jer pjesnik neprestano u sebi traži istinu, praveći tako jedan realan kontinuitet koji ide pod okriljem jedne istorije i prisutnosti. Za crnogorsku književnost stvaralaštvo Lompara je dvosmjerni putokaz, ka onom što je nacionalno i ka onom što je univerzalno, ka onom što je kosmos i ka onom što je istorija. Koncept Mladenovog, stvaralaštva posebno u prva dva njegova pravca (nacionalno-univerzalno), pružio mi je mogućnost da se posvetim ozbiljnom analizom i vrijednostima pjesničkog djela, koje teži dinamici realnog književnog kretanja koje se objelodanjuje i u kritičkoj percepciji pjesničkih djela. Pjesnički i poetski nizovi, nastaju u svom jezičko-energetskom naponu koji ne priznaje konačnost a teži ka prošlosti stvarajući nove, često nepovezane ritmičko-

melodijske strukture u kojima je svaki sledeći stih nezavisno značenje i (identitetska) jedinica iskaza. Polazeći od književno-poetske suštine brojne pjesme se nalaze u beskonačnom, neobičnim fonetskim i interpunkcijskim intervalima i gramatičkim izdvajanjima jezičko-crnogorskih i identitestko-poetskih jedinica će poezija naglašava značenje slikovne i zvučne dimenzije pjesma. Lomparova ostvarenja su u traganju za prošlošću i pogledom uprtim ka budućnošću, čime se vraća sebi, pa ovu poeziju karakterišu procesualnost i stalno kretanje, unutrašnja dinamika, insistiranje da se prirodni i životni poredak stvari i zbivanja istovremeno sagledava i shvata kao samosvojan estetski, ali i moralni poredak ka jednoj i jedinjoj Duklji-Crnoj Gori. Ta njegova mjera morala, mudrosti i čovječnosti učinjela ga je velikanom njegove Crne Gore. *On sada vodi neke druge nebeske bitke a mi Crnogorci? Opet na nekim novim putevima, rasplitanjima, raskršćima i podjelama često surove stvarnosti koju bi nam poruku Mladen, postao ostaje enigma ili ne. Ili bi nas samo podsjetio na svoju pjesmu MONTENEGRO. Svoj esej o Mladenu Lomparu završići riječima hrvatskog pjesnika Antuna-Branka Šimića (1898-1925) koji je zapisao: „Pjesnici su čuđenje u svijetu. Oni idu zemljom i njihove oči, velike i nijeme rastu pored stvari, naslonivši uho na ćutanje što ih okružuje i muči – Pjesnici su vječno treptanje u svijetu.*

MONTENEGRO

***Ovo će biti Crna Gora
još mnogo vjekova:
- u tamnicu zatvorenje
i okovi***

*i uvijek će tu biti
Sveci i pjesnici
žrtve i krvnici
lutaće još dugo
učiti strane mitove
izgovarati tuđe molitve
Bolovati rane drugih
i skapavati*
* * *

Iz bogate biografije Mladena Lompara izdvajam:

Mladen Lompar (rođen na Cetinju 22. marta 1944, umro 15. avgusta 2017. u Kotoru), pjesnik, likovni kritičar. Muzejski savjetnik. Završio je Filozofski fakultet (Odsijek za istoriju umjetnosti) u Beogradu. Po završenim studijama radio je kao kustos u Narodnom muzeju. Od 1984. do 1995. bio je direktor Umjetničkog muzeja Crne Gore na Cetinju. Smijenjen je s tog mjesta jer nije dopustio da se u Muzej unesu ukradene slike sa hrvatskog ratišta. Lompar je bio komesar II i III Cetinjskog bijenala. Potpredsjednik Dukljanske akademije nauka i umjetnosti. Bio je član i jedan od utemeljivača Crnogorskog društva nezavisnih književnika. Predsjednik Crnogorskog P.E.N. Centra. Prvu knjigu pjesama – „Pustinožitelj” objavio 1970. Već od tada, a posebno od objavljivanja knjiga „Karabojno žitije” (1972), „Tajni osvit” (1975), „Noć poslije” (1981), „Uzalud riječ”(1986) i „Dnevnik iz boce” „Prostor izgubljene svjetlosti” i „Dodir za gubilište” (1991). Dodir za gubilište” (priredio: Rajko Cerović, drugo izdanje 2001). Zatim mu izlazi „Kraljica Jakvinta, opat Dolči i vrijeme stida” (1995). Potom objavljuje knjige „Tri pisma Darinki i narod jedinstvenog kraja” (1996); „Boca lude princeze”

(1997); „Triptihon iz nacionalne biblioteke”(1998); „Tišina četvrtog pečata” (1999); Knjigu „Noć iz lapidarija” objavio je 2003; Zbirka poezije „Sjena na sceni” objavljena je 2004. godine. Dvije godine kasnije (2006) tu knjigu će prevesti i objaviti Slovenci pod naslovom „Senca na prizorištu.”

Izbor iz Lomparovih djela pripremiće 2009. zagrebački Meandar pod nazivom „Sedam redova života”. U Crnoj Gori iste godine objavljuje prvo i drugo izdanje knjige „Vrijeme u kojemu sam prošlost.” Godinu kasnije Lompar izdaje knjigu „Mit o izgubljenim dodirima“. Uslijedili su izbori poezije na francuskom jeziku za festival Mediteranskog pjesništva u Setu na Azurnoj obali pod nazivom „Oracles des songes – Proročišta snova“ 2012, godinu kasnije izbor poezije na engleskom jeziku „The arc of finitude -Putanja konačnosti“; te iste 2013. i Makedonci prevode Lomparovu poeziju i objavljena je knjiga „Zasipnat glas“ (Promukli glas) u izdanju skopskog Blesoka, kao i na bugarskom jeziku: oni su izabrali najpoznatiju Lomparovu knjigu i u izdanju dvije izdavačke kuće iz Sofije objavljen je „Triptih ot narodnata biblioteka“ (2013).

Stilski manir pjesnika Mladena Lompara koji je obilježio i njegove prethodne zbirke, prepoznatljiv po slobodnom stihu i izostavljanju znakova interpunkcije, kao i parentezama, prisutan je u „Balsamovanoj kletvi“, koja je objavljena iste godine u izdanju Otvorenog kulturnog foruma. Naredne, 2014. godine, Lomparovu knjigu „Diptih rastrojstva“ prevode Albanci i objavljuju pod nazivom „Diptiku i cmendjes“ u Tirani. Crnogorski zavod za udžbenike i nastavna sredstva za potrebe školske lektire izdaje izbor Lomparove poezije „Od plamena do svjetlosti“ 2015. godine, a njegova knjiga „Zmije Grmožura“ naći će se u elitnoj ediciji „Luča“ iza koje će stati eminentne crnogorske institucije kulture. Za Lomparovog života je i Nacionalna

zajednica Crnogoraca Hrvatske objavila izbor njegove poezije „Tude strasti“ 2017. godine.

Mladen Lompar je bio i plodan likovni kritičar, jer mu je istorija umjetnosti bila u fokusu profesionalnog bavljenja. Objavio je monografije na crnogorskom i engleskom jeziku: „Crnogorski slikari“ – „Painters of Montenegro“ u izdanju Atlas grupe i CID-a iz Podgorice, dok su izdavačka kuća Pobjeda, Matica crnogorska i DPC objavili njegove monografije o najznačajnijim crnogorskim slikarima nakon Drugog svjetskog rata: „Milo Milunović“, „Miloš Vušković“, „Mihajlo Vukotić“, „Jovan Zonjić“, „Petar Lubarda“ 2013. godine.

Poezija Mladena Lompara prevođena je i pojedinačno na mnoge svjetske jezike. Zastupljena je u više antologija savremene crnogorske i poezije regiona. Lompar je bio glavni i odgovorni urednik časopisa za književnost, kulturu i društvena pitanja „ARS“u prvoj i obnovljenoj seriji. Bio je i član redakcije „Crnogorskog književnog lista.“ Prvi je dobitnik nagrade DANU Zlatni pečat Crnojevića, za knjigu „Dodir za gubilište“, a za knjigu „Sjena na sceni“2004. dobija nagradu Risto Ratković. Najveće državno priznanje Trinaestojulsku nagradu Lompar je zavrijedio za knjigu „Sjena na sceni“2007. godine, a nagradu Miroslavljevo jevanđelje za monografiju Crnogorski slikari. Monografja predstavlja sintezu Lomparovog višedecenijskog uvida u crnogorsku likovnu scenu; u njoj su sistematizovani tekstovi o najznačajnijim predstavnicima crnogorskog likovnog izraza – od Pera Počeka do najmlađih stvaralaca, te omogućuje valjan uvid u recentno crnogorsko slikarstvo kako njegovim proučavaocima tako i ljubiteljima likovne umjetnosti. Lompar je dobitnik i nagrada „Aleksandar Leso Ivanović“ i „Vito Nikolić.“ Autor je brojnih izložbi crnogorske umjetnosti, kao i muzejskih postavki. Vodio je

izdavačku kuću „Dignitas” koja je objavljivala naslove mladih i afirmisanih crnogorskih pisaca, te naslove iz istorije.

Piše: Božidar Proročić, književnik i publicist

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/montenegrizam-i-poetska-traganja-mladena-lompara>

„CRNA GORA U MAJSKIM JUTRIMA NAŠIH POSTOJANJA“

Nedjelja, 21. svibnja 2023.

Autor:

Božidar Proročić

Moja Goro i ljepotice satkana na tom parčetu malenog kutka Evrope koje zovemo tvojim imenom prošla si kroz velika i značajna historijska razdoblja i epohe. Gradili su te tvoji neimari od planina, mora, voda i gora, proplanaka i klisura, kanjona i vrtača na tom ljutom kršu gorštaka koji su cijenili ono što si im dala. Uvijek si istrajala, opstajala i nanovo se rađala i kada si bila na udarima brojnih vojski, osvajača, negatora i kvislinga. Crvene boje tvoje zastave su boje naše krvi i svih naših stradanja ako je Dante stvorio devet krugova pakla ti si prošla i onaj deseti. Goro Moja bez obzira na sve što te pratilo i kada si padala i kada si ustajala

poput mitskog Feniksa si uvijek i iznova postajala jača. Orkani i bure istorijskih nevremena nisu slomili tvoj nepokolebljivi duh. Odrastala si stasavla si nastajala Goro Moja gradeći svoj identitet, ime, jezik i različite religije. Sa tobom na tom putu bili su i brojni manjebrojni narodi koji te prate do dan danas na tvom putu ka Evropi, zapravo oni su jedan od dragulja koji je 1910. godine. utisnuo u svoj krunu suveren Nikola I Petrović. Kroz tvoju hiljadugodišnu istoriju Goro Moja prošla si brojne društvene, ekonomske, političke, tehnološke, demografske i druge procese koji su oblikovali evropsku istoriju, a paralelno tvoja slavna imena iz kulture, istorije i politike predstavljala su i vodila se idejama najznačajnijih evropskih mislilaca, koji su svojim djelima izražavali duh vremena a ti Goro Moja zajedno sa njima si nam otvarale nove horizonte.

Nisu te nažalost obišli ni ratovi, stradanja, politički i lični progoni, žrtve od svih onih koji te nisu voljeli i ne vole a koji su od tebe željeli da uzmu sve da te unište, aimiluju, poraze. Zato se tvoja crvena zastava sa ponosom i porkosom vijala dok si ti dvala najbolje svoje sinove na oltaru žrtve. I danas bi da ti budeš neko drugi Goro Moja da pripadaš nekim drugim nacionalističko-šovinističkim maticama i matricama ali ne ide jer to jednostavno nisi ti ni tvoji građani. Zalutali i povampireni ideolozi i danas bi da te poraze i uplaše da te stave na stub srama i strijeljaju sa osmijehom istinskih dželata ali zaboravljaju živo biće možeš ubiti ali **SLOBODU NIKADA**. Zato Goro moja u ovim majskim zorama ponosan sam na sebe i tebe i na sve one koji su u najtežim vremenima nisu posustali ni odustali od tebe i od demokratskog društva Evrope đe ti je i mjesto. Političari i ideologije prolaze a ti ostaješ kao prkosni i ponosni hrid, stijena, Prometej, naš Aleksandrisjki

svetionik i naša Vavilonska kula čije boje i vatre plamte za sve nas.

Grčki filozof Platon u svom djelu „*Država*” (str 16-17) kao da je imao pred sobom sadašnju političku sliku Crne Gore pa piše: „Svaka vlast, opet, pravi zakone u svoju korist: demokratija demokratske, tiranin izdaje monarhističke zakone, a tako čine i ostale vlasti. Za ono što je njima korisno vele da je pravo podanika, kome se ovi imaju pokoravati, i ako ga ko prekorači, onda ga kažnjavaju kao čoveka koji je prestupio zakone i počinio krivicu. Tako ja mislim, najdraži moj, kad kažem da sve države podjednako sude o pojmu pravičnosti: da je pravičnost od koristi za državnu vlast. Jer ta državna vlast vlada u državi i tako će svako ko dobro razmisli, uvideti da je baš svuda pravično ono što ja velim: ono što koristi jačemu.” Jedan drugi grčki filozof Sokrat u istom djelu to definiše: „*Ali mi nismo sagradili svoju državu zato da u njoj samo jedan stalež bude naročito srećan, nego da cijela država bude to u najvećoj meri. Mi smo mislili da ćemo u takvoj državi najprije naći pravičnost, a u državi, opet, kojom se najgore upravlja, nepravičnost, pa, pošto bismo vidjeli i jednu i drugu, mogli bismo prosuditi o onome što već odavno tražimo.*”

Goro Moja ovog majskog jutra položiću najljepši buket crvenih ruža na spomenik tvojih stradalnika đe god da to bude biće ispisano slovima o tvojoj slobodi i neću pogriješiti đe god da ga položim jer je čitavoj Crnoj Gori ime SLOBODA iza mene biće tvoja sveta zastava i himna kao simboli naše borbe, etičnosti ali i stradalništva. Zato neka ti ovaj 21. maj. 2023. godine Goro moja bude ispunjen najljepšim patriotskim nabojima svih tvojih sinova i ščeri nastalih u tvojim granicama i svim našim iseljenicima koji žive van svoje matice. Jedan od velikana slobodne misli

Hegel često je pisao o državi zato ću svoj autorski tekst završiti sa njegovim citatom Goro Moja i poželjeti ti da i svim narednim godinama, decenijama i vjekovima budeš slobodna i nezavisna država svih njenih građana. *A Hegel lijepo piše: „Država se mora shvatiti kao veličanstveno arhitektonsko zdanje, kao hijeroglif razuma koji se otkriva u stvarnosti. ”*

DA JE VJEČNA CRNA GORA

Piše: Božidar Proročić, književnik i publicist

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/crna-gora-u-majskim-jutrima-nasih-postojanja>

ŽIVA ANTIKA-MIRAŠA MARTINOVIĆA

Srijeda, 17. svibnja 2023. -

Autor:

Božidar Proročić

U plejadi crnogorskih pisaca čiji život i djelo su obilježili stvaralaštvo neprolazne vrijednosti (poezija i proza) ime crnogorskog pisca Miraša Martinovića predstavlja jedinstvenu i unikatnu pojavu na književno-kulturnom nebu Crne Gore i Evrope. Martinovićevo stvaralaštvo je poput drevnih bogova sa Olimpa protkano drevnim civilizacijskim i kulturološkim prostorima i procesima iza kojih ostaju trajne i neprolazne vrijednosti poput antičkih prostora. *Živa antika* je antologijski pregled eseja, studija, književnih osvrti i intervjua najistaknutijih poslenika kulture i medija koji su decenijama pratili uspon Miraša Martinovića. *Živa antika* kako joj i sam naslov kazuje prikazuje neprolazne književne vrijednosti koje traju im koje će trajati onoliko vjekove koliko i helenska kultura iz koje je potekla savremena civilizacija Evrope. *Živa antika* je posebna i po tome što jedinstveni a mogu slobodno reći i unikatni stil pisanja samog Martinovića nam otkriva prožimanje kultura u ovakvim knjigama su drevni grčki filozofi (tražili) i dolazili do odgovora o tajnama svijeta; o pisanju i shvatanju značaja književnosti kao izrazu ponosa umjesto fatalističkog mirenja sa sudbinom.

Miraš Martinović je svojim stvaralaštvom ispisao poeziju i prozu bez prisile, bez kazne i kajanja a to je, ipak, znak slobode, slobode koja je jedini i neumitni sudija čovjekove savjeesti: opasna, strašna sloboda!! Sloboda da bude pjesnik imaginacije, pjesnik karakterističan po svojim emocionalnim sintagmama oprezan kao i grčki mornar koji plovi jasnim morskim i antičkim predjelima, na tom putu između epoha istorije i arhipelaga antropološkog nasljeđa prošlosti koje on kao vrijedni arheolog vješto publikuje u svojim djelima. Ta književna forma i suština obilikuju se u svim Martinovićevim djelima, tu je i ključ mistike i potrage za suštinom ovog svijeta ili svjetova. To su mitski lavirinti

vjekova u kojima je autor svojevrsni tragač osobnosti i specifičnosti, koje je proučavao daleko prije, nego je i sam počeo pisati. Kada je u svojim dječakim rukama svog rodnog sela uzeo prvi put knjigu sa helenskom tematikom ostavši vjeran i dan danas svom sopstvenom žanru i pisanju. Još kao veoma mlad sa svega dvadesetak godina autor se pojavio na tada veoma zahtjevnom i strogom književnom nebu Crne Gore u *Antologiji crnogorske poezije jedne decenije 1960-1970, koju je priredio pjesnik Sreten Perović* skrenuo je pažnju na sebe. Miraš Martinović kao pjesnik i prozaista koji svoja saznanja poput drevnih helenskih kipara koji svoja djela su oblikovali rukama svoja oblikovao perom dajući im dušu, snagu, suštinu, alhemiju, etiku, estetiku uzvišene a često i mistične dimenzije. U tom petedecenijskom traganju ali i preispitivanju sopstvenog identiteta i integriteta književnika težeći ka originalnosti nastala su neka od njegovih najboljih ostvarenja u kojima je sublimiran čitav jedan život ali i mnogo tajni. Za ozbiljniju esejističku analizu stvaralaštva Miraša Martinovića trebao bi svakom ozbiljnijem autor prilično dug period zato ću se samo fragmenatno osvrnuti na neke od njegovih najznačajnijih knjiga: *Jeretik (1983); Krugovi u pijesku (1991); Posljednji Eshilov dan (1995); Zima s Mandeljštamom (1994); Tabula smaragdina (1997); Vavilonski mudraci (1998); Putevi Prevalise (1999); Otvaranje Agruvijuma (2000); Teuta (2003); Snovi u Doklei (2008); Nevidljivi ljetopis (2010); Govor kraljeva (2011); Antički gradovi snovi i sudbine (2012); Dioklitijsko zavještanje (2012). Pored izuzetnog književnog opusa pokazao se i kao izuzetan priređivač napravio je izbor iz poezije Radovana Zogovića, pod naslovom Pjesme nepokorne za Crnogorsku akademiju nauka i umjetnosti (2018) i priredio knjigu*

Artikulisana riječ, za Narodnu biblioteku Radosav Ljumović (2021).

Svaki veliki stvaralac mora da pronikne u nit svojih impresija, pogleda, razmišljanja i traganja za originalnošću pa je tako tokom svojih pohoda od Doclee do Crne Gore obilazio ona drevna, mistična i magična i arheološka mjesta brojnih civilizacija kao što su Iliri ali pored njih proučavao je i nasljeđe drugih civilizacija Starog kontinenta. Inspirisan svim onim sa čim se susreo na terenu ali i u stručnoj literaturi pod uticajem svih starih civilizacija nastala su neke od njegovih najboljih knjiga. Zapravo Miraš Martinović je ličio na drevnog glasnika koji prenosi poruke civilizacija ka novim vremenima i novim-starim prostorima. Poezija i proza nastala pod ovim uticajem značajno je uticala na književnu scenu Evrope i mogu slobodno reći da ne postoji književnik koji mu u pogledu originalnosti i tema može biti imalo blizu. Studiozan način pisanja Martinovića govori o moćima Bogova i civilizacija kroz prizmu energija kosmičke snage. Trebalo je objasniti kosmopolitskim duhom sve te vjekove što Evropi, koja pored antičke i rimske, ima i ilirsku drevnu civilizaciju, začetnicu interkulturalizma i kosmopolitizma u svojoj određenosti misiji da poštuje ljudsko biće i njegovo opredjeljenje. Hajnrih Vajflin (1864-1945) švajcarski teoretičar i i jedan od vodećih istoričara umjetnosti s početka XX vijeka, tvrdio je da zaista vidimo samo ono što prepoznajemo. Samo ono što poznajemom može postati dijelom našeg vizuelnog iskustva, odnosno pamćenja. Što više znamo, to više vidimo, to bolje prepoznajemo. Odakle dolaze Miraševe pjesničke i prozne slike? Svakako, iz svijeta koji ga okružuje, ali u slučaju književnosti, iz susreta s umjetničkim galaksijama nataloženim na temeljima Evrope premda se i taj susret najčešće ostvaruje njegovim

ličnim prisustvom brojnim arheološkim lokalitetima iz kojih crpi energiju. Vrijeme ne može zaustaviti taj dijalog, književnika sa epohama ali može na njega uticati. Martinović antičke bogove, okružene Apolonom, Merkurom, Hefestom i Muzama, pretvara u antički Olimp. Martinović ostaje duboko fokusiran na svoje stvaralaštvo sve njegove knjige kada bi ih dublje analizirali i predstavili čine dio jednog velikog mozaika u čijem se centru sublimira jezgro njegove poezije i proze koje predstavlja genetski kod koji oživljava *Živu antiku*. Kako i sam naslov ove zaista vrijedne knjige kaže u njoj je publikovan ne samo život ovog istaknutog autora i književnika već i kako sam i ranije pisao put pjesnika od bogova ka ljudima. Miraševo traganje za tim odgovorima obilježava pet decenija estetike, poezije i proze o umjetnosti, a rezultat su dragocjene knjige u različitim vremesnkim razdobljima ovog prestižnog autora. Ako je stvaranje poezije i proze neizbježna potreba, književnika onda je pisanje o umjetnosti samo korak iza toga. Poezija i proza se dokumentuje već od antike kada su stari Grci svjedočili nevjerovatnim umjetničkim poduhvatima i odlučili zapisati ono što su imali privilegiju vidjeti i doživjeti.

Živa antika izaziva odjek jednog od najznačajnijih književnih protagonista, našeg vremena čijoj se književnoj magij ne može odoljezi. Ova knjiga predstavlja kao vlastitu mjeru, kao kriterijum po kojima bi mnogi književnici voljeli da budu čitani i književno-teorijski valorizovani. Iskrenost autora sa samim sobom, kao i s drugima, aksiom je svake prave književnosti i dugogodišnjeg stvaralačkog rada, a prezentovati ga može samo najsavršeniji način izražavanja. U poetsko-proznom izražavanju autori poput Martinovića trebaju nam biti uzor i podsticaj kako u idejnom smislu, tako i u savršenosti književnog izražavanja.

To ne znači pokušati ići njegovim korakom i stopama i dostizati cilj ni govoriti njegovim jezikom jer ovakvi umjetnici se ne stvaraju oni se rađaju sa ovim darom. Istorija književnosti i umjetnosti nametnula mi se kao savremeni kulturološki i filozofski problem još. (Preobražaj svakidašnjeg Filozofija umjetnosti, Kruzak, Zagreb, 1997.). Pod tim podrazumijevam nešto daleko važnije od shvatanja po kojem umjetnička djela po sebi imaju umjetnički identitet, pri čemu se postavlja pitanje na koji način znanje o tome utiče na našu interpretaciju i na naš odnos naspram tog djela. Potrebno je, umjesto toga, postaviti pitanje kako je moguće da umjetnička djela zapravo sama formiraju neku vrstu istorije, nezavisno o činjenici njihovog postojanja u određenom vremenu. U tom pogledu *Živa antika* je knjiga koja će izvršiti snažan uticaj veći nego što će mnogi moći zamisliti i biti svjesni. *Živa antika* kao knjiga nudi nam se kao rješenje. Ovakvu knjige valja čitati opsesivno, upijajući sve njene komponente: od jezičke (antropološke) vještine do zapanjujuće imaginacije koju istovremeno možemo interpretirati sa probljeskivanjem epoha.

ESEJI, KRITIKE, RAZGOVORI U FOKUSU ŽIVE ANTIKE

Kako je savremena Crna Gora nakon post-komunističkog vremena postala mjesto đe je zavladao jedan sasvim drugi sistem vrijednosti u kome je kultura i multikultura marginalizovana zapostavljena a nalazimo se u eri elektronskog i „potrošačkog mentaliteta i društva. ” Danas se knjige nažalost sve manje čitaju ipak Miraš Marinović je kao autor je sačuvao onaj intelektualni i kulturološki kredo i vjernu publiku koja sa pažnjom uvijek čita njegove knjige i budno prati njegove promocije. *Živa antika* predstavlja životni i stvaralački put književnika koji je u ovoj vrijednoj

publikaciju pretočio stranice svoga života. Pored toga brojni osvrti, razgovori i eseji nam pokazuju Martinovića iz nama jednim dijelom sasvim nepoznatog ili manje poznatog ugla života i umjetnika. Zbog svega toga i ne treba da čudi što su eminentna imena crnogorske kulturne scene o njemu priredila 69 raznih kritičkih tekstova i 6 intervjuva koji su sa njim vođeni. Autorske tekstove je prezentovalo 40 autora, s tim što su pojedini zastupljeni sa dva ili više tekstova. Među njima su poznati pisci i umjetnici: Mirko Kovač, Dimitrije Popović, Predrag Matvejević, ali i drugi poznati pjesnici, književni kritičari, estetičari, filozofi, naši i strani, najviše sa jugoslovenskog prostora: Tonko Maroević, Stijepo Mijović Kočan, Petar Gudelj, te stranci Agim Vinca, Daniel Leuwers i Marko Martin. Od domaćih autora kritičkih tekstova u ovoj knjizi zastupljeni su: Branka Bogavac, Bosiljka Pušić, Jovanka Vukanović, Anton Gojčaj, Boris Jovanović Kastel, Gracijela Čulić, Radoslav Rotković, Jezdimir Radenović, Lidija Vukčević, Radomir Glušac, Katarina Mitrović, Vlado Duletić, Rajko Cerović, Milenko Pajić, Luko Paljetak, Gordana Leković, Branko Maširević, Božena Jelušić, Goran Sekulović, Nela Savković Vukčević, Dragan Popadić, Ljubeta Labović, Sonja Tomović Šundić, Anka Vučinić Gujić, Aleksandra Vuković, Zorica Joksimović, Maja Grgurović, Natalija Đaletić, Ivana Velimirac, Božidar Proročić, Ivana Čagalj, Gordan Čampar, Blaga Žurić i Marijan Mašo Miljić. Autori intervjuva su: Zoran Drašković, Branka Bogavac, Slavica Kosić, Marina Dulović, Jelena Kontić i Božidar Proročić. Miraš Martinović je svojim impozantnim književnim stvaralaštvom zaslužio najviše poštovanje od svih relevantnih institucija kulture. Ozbiljna i obimna dosadašnja književna građa zaslužuje punu valorizaciju ali i istraživanje sa različitih aspekata književnosti, estetike,

teorije i drugih lingvističkih disciplina. Dosadašnji književni opus svjedoči nam o jednom snažnom tempu, ne samo pisanja nego i života, a to je nešto što biografski podaci svakako potvrđuju. Jedan od rijetkih pisaca koji je na prelazu dva vijeka uspio da sačuva kontinuitet, ozbiljnost i perfekciju što ga čini jednim od najiznčajnijih crnogorskih pisaca. Briljantan intelektualac, izuzetan umjetnički mag, nesporni književni autoritet i idealista koji isključivo vjeruje u umjetničku suštinu slobode kao jedinog mjerila svakog velikog umjetnika. Siguran sam da će *Živa antika* biti rado čitana od svih onih koji teže ka književnom savršenstvu i književnom putu koji je gradio ovaj reprezentativni umjetnik i zaslužni književni neimar. Zato je *Živa antika* umjetnost i veliki Mirašev pokušaj "varanja smrti" i pokušaj da dio književne baštine duže poživi od naših tijela, onda ova knjiga itekako dobro to oblikuje. To je pitanje na koje svi veliki pisci traže odgovor oni koji pišu poeziju, prozu i čitaju, borba za vječnost koju nam ništa ne garantuje ali joj se ne možemo oduprijeti.

Piše: Božidar Proročić, književnik i publicista

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/ziva-antika-mirasa-martinovica>

„ZAPISI SA CAVTATA“ – 2. DIO

Četvrtak, 20. travnja 2023

Autor:

Božidar Proročić

Subota jutro rano se budim se sabiram lijepe utiske iz prethodnog dana i krećem meni već dobro poznatom stazom da nastavim svoje dalje turističko razgledanje Cavtata. Dan obećava da će biti lijep i ispunjen novim iskustvima. Svrha

mog današnjeg obilaska je želja da bliže doživim život i djelo dva hrvatska velikana jedan je Valtazar (Balto) Bogišić a drugi je istaknuti slikar Vlaho Bukovac oba su vezana itekako za Crnu Goru. Susrijećem prve ribare koji u svom čamcu slažu parangale i mreže nakon povratka sa ribolova govore između sebe da je bio uspješan dan a riba svježa uredno složena u plastične gajbe ide direktno ka kupcima. Jedna omanja kapelica o kojoj nisam ništa uspio saznati podignuta je 1902. godine i vjerovatno je pripadala nekoj kapetanskoj porodici koja je bila imućnija. Nastavljam pješice dalje ka svom cilju. Dolazim do mjesta đe je sjedište opštine Konavle u Cavtatu na čijem je čelu dipomirani pravnik Božo Lasić. Tu se nalazi i pijaca na kojoj starija žena prodaje jagode i mladi crni luk iz svoje baštine ribari su gotovo već rasprodali svoj ulov. Tu je i pošta ali i dva Studenac marketa u kojima je roba široke potrošnje. Cijene su mnogo veće nego kod nas u Crnoj Gori što i ne čudi jer Hrvati imaju visoki standard mada su doživjeli izvjesni inflatorni udar nakon prelaska sa kune na euro. Još uvijek je rano pa na samom šetalištu put prema poluostrvu Rat starog jezgra obilazim veličanstveni franjevački samostan.

FRANJEVAČKI SAMOSTAN GOSPA OD SNIJEGA

Ulazim u samostan koji se jednim dijelom restaurira ali odiše svojom ljepotom i duhovnošću ulaze u njemu vjernici i turisti. U sjenci stoljetnih borova, uz more uz jugozapadnu ivicu Cavtata smješteno je ovo velelepno kameno zdanje; Franjevački samostan i crkva Sniježne Gospe, koja je zaštićeni spomenik kulture od 1984. godine. Franjevački samostan Gospe od Snijega u Cavtatu izrastao je iz zajednice franjevačkih samostana, Dubrovačke franjevačke provincije daleke 1484. godine. Nastao je u Cavtatu čija

istorija ima daleku i slavnu prošlost (iz ilirskog, grčkog i romanskog vremena). Prvu fazu izgradnje vodili su dubrovački franjevci svojim nastojanjima i sredstvima, dobrovoljnih priloga i pomoću Republike: i naknadna i uz podršku dubrovačkog vlastelina Franje Gučetića (do 1490. god.) Arhitektonska cjelina se od svog početka sastoji iz dva dijela: klaustarskog s crkvom i dvorišnog. Stanje u kome se danas nalazi nije izvorno, njegova prva restauracija je bila poslije velikog zemljotresa od 1887. godine kad je porušeno staro zdanje, a crkva je u izvornom stanju obnovljena uz određenu nadogradnju. Restauraciju samostana nakon zemljotresa je vodio i završio fra Vital Andrijašević njegov starješina, 1674. godine. Restauraciju je kasnije pomogla i carica Ana Karolina 1838. godine, a zatim i Marija Pohl-Bogišić iz zaostavštine njenog brata, Valtazara Bogišića, kako piše na zvaničnom sajtu samostana. Postoje dvije legende odakle crkvi i samostanu ime Sniježne Gospe u Cavtatu: jedna govori o razmišljanima ktitora dubrovačkog vlastelina Franja Gučetića i njegovoj želji da napravi isto što i rimski vlastelin Ivan u Rimu u IV vijeku (za vrijeme pape Liberija) kome je Gospe predala vidljivi znak u obliku snijega i sagradi crkvu istog imena, a druga u neposrednoj blizini Cavtata na ostrvu Mrkan bio je samostan i crkva Sniježne Gospe, koja se pominje 1218. godine, kako je kasnije bila napuštena, narod je tražio da se u spomen na nju napravi nova u Cavtatu. Jedan od najradosnijih dana u istoriji samostana i crkve je slavljenje dana 5. avgusta. 1910. Te godine je u crkvu postavljena slika Gospe od Cavtata koju je naslikao Vlaho Bukovac kao poklon umjetnika svom "milom gnijezdu" i crkvi Gospe od Cavtata s kojom ga je povezivalo djetinjstvo. Uz ovo slavlje slavilo se i papino odlikovanje dobročiniteljima crkve Sniježne Gospe:

Mariji Bogišić – Pohl i Đuru Bjeliću za zasluge pri obnovi crkve.

RODNA KUĆA VLAHA BUKOVCA

Nakon obilaska Franjevačkog samostana nastavih svoj put dalje pun lijepih impresija ne mnogo daleko u potrazi za kućom Vlahu Bukovca (1855. – 1922.) Vlaho Bukovac je imao snažne veze sa Crnom Gorom. Pronalazim njegovu rodnu kuću ljubazna službenica mi prezentuje najinteresantnije podatke iz njegove obimne i bogate biografije. Kako piše Anđe Kapičić u svojoj knjizi: *Bukovac i Crna Gora* u izdanju Matica Crnogorske, 2002. godine. Cetinje navodi: „*Bukovac je, pored Čeha Jaroslava Čermaka i Francuza Teodora Valeria, uradio najviše slika s temama iz crnogorskog života. Nažalost, mnoga od ovih djela su izgubljena i nepoznata široj javnosti. Poput romantičara, i Bukovac je zaljubljenički gledao na Crnogorce, energične gorštace, njihovu slavu prošlost, popularišuđ na određen način i njih i njihovu borbu. Na Bukovčevo tematsko opredjeljenje mogao je uticati Čermak, s kojim se upoznao u Parizu 1877. godine.*” Njegove slike tematski vezane za Crnu Goru su: Crnogorka na obrani, 1878; Prestolonasljednik Danilo, 1879; Knjaginja Milena, 1879; Portret mitropolita Ilariona Roganovića, 1880; Crnogorka na sastanku, 1883; Crnogorac s puškom, 1883; Knjaz Nikola, 1883; Crnogorski guslar, 1879 i druge. Njegova rodna kuća čuva njegove autobiografske i lične momente koju čini bogata slikareva zaostavština koju čine: slike, crteže, namještaj i lični predmeti i ličnu arhivu. Zapravo to je jedna vremenska kapsula u kojoj je vrijeme stalo. Vlaho Bukovac kao da je i dalje živ njegovi portreti i slike kao da su tog trenu nastale živopisne, vječne i intrigantne kakav je bio i njegov život

pun avantura i doživljaja koji je pretočen u ličnu autobiografiju koja nosi naslov „*Moj život u prvom izdanju Književnog juga u Zagrebu krajem 1918. godine.*” U internet prezentaciji Muzeja i Galerija Konavala predstavljene su sva razdoblja njegovog stvaralaštva sa naslovom *Kuća Bukovac (Vlaho Bukovac)* će se samo djelimično pominje njegova veza sa Crnom Gorom i portretima iako lično smatram da dio koji je vezan za Crnu Goru treba da sadrži više detalja. Nakon smrti sahranjen je na groblju Svetog Roka u svom rodnom Cavtatu kojem je posvetio jedan od najljepših citata koji glasi: *“Cavtate slavno i mило gnijezdo ti si – svemogućeg ruka dok te štiti – viteški se sve u višu slavu visi.”* Doživio sam velikog umjetnika sa puno energije posjeta njegovoj rodnoj kući činila mi je posebnu draž ovog dana.

KNEŽEV (KAPETANOV) DVOR I ZBIRKA VALTAZARA BOGIŠIĆA

Nastavih svoj obilazak Cavtata u portazi za Knjaževim dvorom u kom je smještena zaostavština Valtazara Bogišića (Cavtat, 1834. - Rijeka, 1908). Valtazar Bogišić je udario pravne temelje Crnoj Gori državi koja je uvodila pravo i pravne zakone. Iz njegove bogate biografije vezane za Crnu Goru izdvajam. Valtazar Bogišić bio je ministar pravde Crne Gore, profesor i pravnik. Kao pravnik, profesor prava i istoričar prava, Valtazar Bogišić je ostvario veoma velik doprinos u razvoju pravne nauke a najveću slavu, Valtazar Bogišić je dostigao 1888. godine. Te godine, ukazom je proglašen Opšti imovinski zakonik za Knjaževinu Crnu Goru, koji je on sastavio. Knjaz Nikola Petrović-Njegoš povjerio mu je taj složen zadatak 1872. godine. 1893. ponudio mu je knjaz Nikola mjesto ministra pravde kako bi vršio nadzor nad sprovođenjem novog zakonika u praksi i

da predloži potrebne izmjene. Bogišić je prihvatio ponudu, izradio neke popravke u zakoniku, i drugo izdanje zakonika proglašeno je kao zakon 14. januara 1898. Bogišić je bio ministar do 22. novembra 1899, kada se vratio u Pariz. U samom centru Cavtata u blizini marine nalazi se spomenik podignut njemu. Pored spomenika je Knežev (kapetanov) dvor veleпно zdanje koje ima svoju dugu istorijsku priču i tradiciju koju krase Cavtat. Knežev (kapetanov) dvor nalazi se uz samu katoličku crkvu Svetog Nikole.

Na ulazima Kneževog (Kapetanovog) dvor sa ljubaznim osmijehom me dočekuje službenica Ankica ja joj govorim svrhu moje posjete i da mi je želja da me primi dr. sc. Ivana Lazarević Vukovac, direktorica Zbirke Valtazara Bogišića u Cavtatu, o kojoj brigu vodi Hrvatska Akademija Nauka i Umjetnosti. Dr. sc. Ivana Lazarević-Vukovac me ljubazno sa velikim osmijehom prima u posjetu. Govori mi o crnogorskim naučnicima i istraživačima koji su proučavali i pisali i Valtazaru Bogišiću o knjizi napisanoj o njemu u Crnoj Gori ali mi pruža i brojne druge informacije. Ljubazno me vodi u njegovu ličnu biblioteku pokazujući svu Bogišićevu zaostavštinu. Najviše me obradovao kutak u kome su predstavljeni istorijski spisi vezani za Crnu Goru, lični predmeti slike, Valtazarova vezanost za Petroviće. ***Uručujem joj u znak zahvalnosti dva primjerka moje panorama savremenog hrvatskog pjesništva „Razlog za pjesmu” u kojoj je zastupljeno 40 hrvatskih autora koju smo priredili ja i dr Željka Lovrenčić iz Zagreba. Jedan primjerak kao pravi profesionalac je ostavila za muzejsku zbirku što mi je posebno imponovalo.*** Direktorica zbirke Dr. sc. Ivana Lazarević Vukovac predstavlja istaknutog istraživača i naučnika čija je biografija ali i bibliografija vrlo impresivna a ja bih dodao prava dama na pravom mjestu. Rođena je 1973. u Dubrovniku. Diplomirala je

istoriju umjetnosti i opštu fonetiku na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Zagrebu 1999. godine. Godine 2012. doktorirala je na doktorskom studiju "Povijest stanovništva" Univerziteta u Zagrebu i Univerziteta u Dubrovniku obranivši rad pod naslovom "Vlasteoske kuće u gradu Dubrovniku 1817. godine". Muzejska zbirka Valtazara Bogišića je impresivna i muzej je otvoren većim dijelom godine sem zimskih mjeseci. Uskoro se priprema renoviranje dijela muzeja kako mi je u razgovoru istakla. Na temelju Bogišićeve zaostavštine velike naučne, kulturno-istorijske i umjetničke vrijednosti, Zbirku je 1909.-1912. utemeljila njegova sestra Marija Bogišić-Pohl i smjestila je u Bogišićevom rodnom Cavtatu. U sastavu Zavoda za istorijske nauke HAZU djeluje od 1955., a od 1958. smještena je u zgradi bivšeg Kneževa (kapetanova) dvora u Cavtatu. Bogišićeva biblioteka, arhiv i muzejske zbirke, poznate su u stručnim krugovima po brojnim rijetkim i unikatnim primjercima. U biblioteci se, između ostalog, čuva 66 inkunabula, 164 rukopisa i 165 zemljopisne karte. Sabrana arhivska građa raspoređena je u 39 tematskih cjelina (posebno pravna istorija, narodni običaji i književnost kao i Bogišićev lični arhiv sa velikom prepiskom od 10.092 jedinice -1481 korespondent). Među muzejskim zbirkama ističe se visoko valorizovana cjelina stare grafike (8.185 listova iz XVI-XIX vijek.), jedna od tri najveće takve zbirke u Hrvatskoj, zatim mala, ali sadržajno dragocjena kolekcija novca i medalja iz razdoblja od antike do kraja XIX vijeka (2.674 primjerka). Nadasve je zanimljiva zbirka od oko 150 predmeta s pravno-simboličkim značenjem, jedinstvena kolekcija takvog sadržaja u Cavtatu ali i u Hrvatskoj. Raznolikost Bogišićeve zaostavštine upotpunjuje nekoliko manjih zbirki: djela likovne i primijenjene umjetnosti, oružje, arheološki nalazi,

etnografski i drugi predmeti. Zbirka je dostupna za naučna istraživanja, a izbor predmeta je izložen i otvoren za javnost. Bogišić je bio jedan od najvećih bibliofila. Njegova biblioteka broji 18.000 knjiga, četrdesetdevet slovesnih inkunabula. Sačuvano je 9.812 pisama razmijenjenih sa 1.141 osobom, od kojih su mnogi svjetski poznati naučnici. Dio njegove građe iz Bogišićevog arhiva objavili su: Körbler, Francev, Vuksan, Borovski, Solovjev, Janković, Nedeljković, Martinović, Novak, Nikčević i dr.

Pozdravih se sa ljubaznom direktoricom Ivanom Lazarević-Vukovac razmijenismo mejlove za neku buduću saradnju jer je Bogišić podjednako važan i dragocjen i Hrvatima i Crnogorcima i njegovo sveto i svijetlo ime ne smije se zaboraviti. On je bio ispred svoga vremena prometej pravne nauke ali i naučne misli. Napraviti posjetu Cavtatu a ne obići negovu muzejsku zbirku to je kao da niste ni bili u ovom prelijepom primorskom gradiću.

KATOLIČKA (ŽUPNA) CRKVA SVETOG NIKOLE

Pored samog Kneževog (kapetanovog) dvora je i katolička crkva Svetog Nikole ona je ujedno i Župna crkva, odlučujem se da i nju obiđem i saznam podatke o njoj. Mali broj vjernika se u tišini moli ne želim remetiti njihov mir ni duhovni blagoslov koji primaju. Kako stoji na sajtu Dubrovačke biskupije između ostalog piše: Župna crkva sv. Nikole biskupa u Cavtatu potiče iz 1484. godine. Nadograđena je 1737. godine. Tada je sagrađen i zvonik. Posvećena je 1. juna 1835. godine. Ponovno je preuređena i proširena i obnovljena 1996/97. godine. Ono što čini ovu crkvu posebnom je: Pinakoteka je župna zbirka umjetničkih djela izuzetne vrijednosti koje vrijedi pogledati. Dvorana je za izložbu eksponata sagrađena uz župnu kuću i otvorena zalaganjem župnika Iva Dagoniga i

prof. Cvita Fiskovića 1952. g. Inventar pinakoteke uključuje 70 jedinica visoke kulturno-istorijske vrijednosti, kao: alabasterni reljef glave sv. Ivana iz XV vijeka ikona sv. Nikole iz XV vijeka procesionalno raspelo i kadionica iz XVI vijeka veliki broj slika i umjetničkih djela od metala iz XVII i XVIII vijeka slike Carmella Reggia iz XVIII/XIX vijek kao i djela autora iz XX vijeka odnosno djela Vlaha Bukovca, Nika Miljana, Olge Solovjeve. Pojedinih dobara ima po više primjeraka. Vlasništvo je župe, a predstavlja kulturno dobro posebnog i nacionalnog značaja. A da je narod Cavtata itekako bio vjeran možemo vidjeti iz popisa sljedećih crkava i kapela koje možete posjetiti i vidjeti i to: Sv. Josip iz XVII vijeka privatna je kapela porodice Narsete (Brailo). Nekada je pripadala porodici Gianluca Casilari iz Cavtata. Utočište su u njoj tražili stolari i izbjeglice; Presveto Trojstvo u Cavtatu (na Prijekom) potiče iz XVI vijeka; Sv. Đurađ/Juraj u Cavtatu je iz XV vijeka u gotičkom stilu. Starija crkva sv. Jurja na ovom mjestu spominje se već 1253. u ugovoru sa bugarskim carem Mihajlom, kao granica s Astorejom. Uz crkvu je groblje gdje su se od starine sahranjivani inovjerci; Gospa od Pompeja u uvali Tiha u Cavtatu sagrađena je 1902. godine; Gospa Loretska iz XVII vijeka sa kamenim voltom i četiri barokna prozora; Sv. Ana na Obodu sagrađena je na ruševinama crkve sv. Petke iz XIII vijeka. Današnja je crkva u baroknom stilu, a potiče s kraja XVII vijeka; Sv. Ivan Krstitelj na Malom Obodu je iz 1968. godine. Vlasništvo je porodice Saulović, ali, kao javna bogomolja, blagoslovljena je 22. juna 1969. godine. Sv. Roko – mauzolej porodice Iva Račića građen je od 1918-1922. g. na mjestu nekadašnje crkvice sv. Roka iz XVII vijeka koja je 1918. dozvolom Ordinarijata srušena. Mauzolej je kameno zdanje, djelo Ivana Meštrovića. Na glavnom oltaru prikazana je u

kamenu Gospa s Isusom na koljenima, a sa strana su oltari sv. Roka i Raspetog Isusa. Crkva je blagoslovljena 14. oktobra 1922., a danas služi kao grobna kapela. Valja napomenuti i :Sv. Antun je kapelica u sastavu porodične kuće Prce; Sv. Ilija u Gornjem Obodu jesu ostaci crkve iz XV vijeka; Sv. Stjepan, ruševine crkvice iz XII vijeka nalaze se na mjestu današnjeg hotela Croatia, dok je Sv. Barbara u Suvarevini samo jedan toponim.

Završih svoj današnji obilazak i otkrih mnoge tajne Cavtata meni nepoznate sakrivene dragulje razasute širom obale Jadrana. Posmatram zalazak sunca suton je i pogled dok more nemirno treperi i miluje kamenite obale Cavtata.

Piše: Božidar Proročić, književnik i publicist

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/zapisi-sa-cavtata-2-dio>

PREDIZBORNA BORBA U TIVTU JE POČELA

Srijeda, 05. listopada 2022.

Autor:

Božidar Proročić

Birači u tom gradu tako će biti u prilici da biraju između sljedećih izbornih lista: Bokeški forum – Ajmo za Tivat, ajmo za Boku; grupa birača Arsenal za Tivat; Časno i odgovorno za bolji Tivat – Tivatska akcija i Goran Božović; Željko Komnenović – Narod pobjeđuje – Demokrate, DSS, Evropa sad; Prava stvar – za Tivat svih nas Koalicija DPS, SD, SDP, LP; Krtoljska lista – složno svi; Temelj za bolji Tivat URA-SNP; Tivat, naše mjesto pod suncem – Hrvatska građanska inicijativa; Za budućnost Tivta i Boke – Demokratski front.

Ako sagledamo malo bolje Tivat kroz prizmu odlazećeg prilično kontradiktornog predsjednika Željka Komnenovića uvidjećemo da je Tivat, za njegovo vrijeme doživio sve samo ne preporod već podizanje političkih i nacionalnih tenzija posebno u odnosu prema Hrvatima, kojima je pokazao svoje (pravo) mračno lice. Zato lista koju Komnenović predvodi-Demokrate-DSS-Evropa sad, predstavlja skup klera SPC i njihovog zilotizma (pravoslavlje ili smrt). Lista-Temelj za bolji Tivat, URA-SNP predstavlja neprirodnu skupinu bez ikakve šanse ali sa istim političkim ciljevima i idejama čiji su nosioci na državnom nivou uradili sve da ponize Crnu Goru, i da je vrte sa njenog puta ka Evropi. Časno i odgovorno za bolji Tivat i Goran Božović (bivši DPS-ovac) predstavljaju suštu suprotnost od samog slogana, političke marionete bez

ikakvog značaja i uticaja. Složno svi-Krtoljska lista sa svojim imenima predstavlja svojevrsno osvježenje. Arsenal za Tivat sa svojim nosiocem Budimirom Cuparom ukoliko uđe u lokalni parlament biće dobar politički faktor. Cupara je bio agilan i korektan odbornik. Ajmo za Tivat-ajmo za Boku čiji je nosioc dr Andrija Petković predstavlja veliko političko razočarenje kao i sama stranka. Petković je bio vrlo loš predsjednik lokalnog parlamenta, a mogao bih gotovo slobodno i reći da je na neki način izigrao to sveto ime BOKE. Za budućnost Tivta i Boke (naravno pod srpskim i ruskim svetom)-DF je ništa drugo do nastavak politike retrogradnih snaga. Prava stvar-Za Tivat svih nas (Dps-Sd-Sdp-Lp) je u prethodnom periodu vodio oštru opozicionu borbu ukazujući na sve anomalije koje su se dešavale u Tivtu i očekuje ih dobar rezultat. Tivat-naše mjesto pod sucem predstavlja jedna od najljepših slogana HGI, čiji je nosilac Adrijan Vuksanović. HGI je u prethodnom periodu vukao dobre političke poteze čime je HGI značajno ojačana što im ide u prilog ka ostvarivanju dobrog izbornog rezultata.

ZAŠTO JE VAŽNO PODRŽATI HGI NA PREDSTOJEĆIM IZBORIMA U TIVTU

Kroz dugu i bogatu istoriju Crne Gore i Boke na razmeđima Mediterana, Hrvati su živjeli na ovim prostorima. Počevši od svog maternjeg (hrvatskog) jezika preko, književnosti, trgovine, brodogradnje, pomorstva do izgradnje nekih od najljepših katedrala i kapela koje krase i čine bogatjim spomeničko nasljeđe Crne Gore. Istorija nije bila naklonjena Hrvatima u Boki i Crnoj Gori. Počevši od brojnih vladara koji su dominirali samom Bokom kroz različita istorijska razdoblja do politike koja je vodila ka njihovoj asimilaciji, negaciji, zatiranju i prevođenjem dobrog dijela Hrvata u pripadnike drugih naroda. Takva

politika je kroz duge decenije i dala rezultat pa je često dolazilo i do iseljavanja Hrvata van Boke ka svojoj matici Hrvatskoj ali i ka drugim djelovima Evrope i svijeta. Hrvati su uvijek i nesebično dali svoj punu podršku Crnoj Gori kako na referendumu iz 2006. godine tako i u svim narednim godinama kako bi Crna Gora postala dio porodice naroda Evrope u sklopu EU. Na tom putu Crna Gora je imala i ima i podršku njihove matice Hrvatske. Biti Hrvat u Crnoj Gori znači sačuvati svoju izvornost, jezik, vjeru, kulturu i identitet i biti dio onog što zovemo moderna Crna Gora na to posebno treba da su ponosni mladi Hrvati koji treba da čine okosnicu svih procesa. Svaki glas podrške HGI je i glas podrške za modernu i savremenu Crnu Goru, ja lično HGI ne doživljavam kao partiju samo jednog nacionalnog bastiona i jednog naroda ja HGI doživljavam kao građansku partiju koju treba svom snagom da svi podržimo. Njihova ukupna politička i kulturološka uloga u oblikovanju multikulture Crne Gore je nezaobilazni faktor koji ne smijemo zaboraviti. Vjerujem da će HGI kao takva biti prepoznata na političkoj sceni Tivta kojeg su zajedno sa Bokom i našom Crnom Gorom vjekovima izgrađivali i obogaćivali na najljepši način. Hrvatski pjesnik i zaljubljenik u Boku, Vicko Nikolić (1933-2014. rođen u Gornjoj Lastvi) je jednom zapisao : „...i onaj koji prvi put, kao i onaj koji stoti put uđe u Boku, već na samom ulazu osjetit će nešto lijepo i posebno kao da ulazi u neki drugi novi, nepoznati svijet, nešto poput sna, nešto drugačije što se ne da objasniti, već to treba vidjeti i doživjeti.”

Izvor: akademija-art.hr / Božidar Proročić

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/predizborna-borba-u-tivtu-je-pocela>

ZEMLJA U JEZIKU - O POEZIJI PETRA GUDELJA

Četvrtak, 11. kolovoza 2022. - 8:36

Autor:

Božidar Proročić

Istaknuti crnogorski književnik Miraš Martinović je priredio izbor iz poezije hrvatskog pjesnika Petra Gudelja sa naslovom „Zemlja u jeziku.” Izdavač ovog priređenog izdanja je Vijeće crnogorske nacionalne manjine grada Zagreba, Centar za kulturu Tivat i Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore. Petar Gudelj je dobitnik brojnih nagrada i priznanja za svoju poeziju. Autor je više od dvadesetak zbirki poezije. Dva velika pjesnika povezuje dugogodišnje prijateljstvo i poezija u kojoj su satkane antička i ilirska mitologija; tradicija i avangarda, prošlost i budućnost; traganja i razmišljanja; stećci i groblja. „Zemlja u

jeziku” sadrži deset tematskih poglavlja koja je stilski i znački odabrao Miraš Martinović. Zapravo u samom izboru je sublimacija šest decenija stvaralaštva samog Gudelja. Napraviti ovako složen izbor bilo je više nego zahtjevno no Martinović je u tome itekako uspio. Poezija Petra Gudelja krije u sebi ali i svjedoči o tekovinama kroz koje se prožimaju autorovi počeci sa samog hrvatskog kamena, preko helenizma, arhitekture, mora, zvijezda, smrti, vjetra i mitologije koja je evidentna. Na razvoj Gudeljove umjetničke lirike veliki uticaj izvršila su društvena i politička previranja kada pjesnik kao čovjek i pojedinac, postaje svjesniji sebe, svojih prava, potreba i vrijednosti, nastojeći da svoj stav, misli i osjećanja prema etičnošću izrazi ideale koji ga prate na njegovom životnom putu. Petar Gudelj kao da hoće rastvoriti stvarnost na njene osnovne a često i složene elemente. Na činjenice, istoriju sjećanja, na prve utiske, na (ne)jasan osjećaj prapočetka, mnoštvo rasutih impulsa koji kroz auru autorove poezije poprimaju nevjerovatnu snagu i dinamiku. Petar Gudelj kroz sublimaciju životnog iskustva unosi najdragocjenije književno-poetske vrijednosti međutim, ne udaljava se od one iskonske i vječne poetske linije koja čitavu svjetsku istoriju poezije spaja u jedno. Za njega poezija nije sredstvo da skreće pažnju na sebe, no autor ipak pokazuje demonstraciju leksičkog i sintaksičkog umijeća. Njegov je jezik (hrvatski) isti onaj svakodnevni, jezik, njegovih predaka a muzikalnost njegove poezije dobija na posebnom značaju. Poezija je jedan oblik simboličke mjere koja se konstantno pomijera, raste, transformišući iskustvo teksta u iskustvo supstancijalne krize. Pjesme ne predstavljaju samo objave, niti granično mjesto vidljivosti događaja one predstavljaju galaktički put ka jedinstvenom univerzumu pjesnika.

U pjesmi IZ DUBOKIH GRČKIH DUBINA autor navodi:
Dozvaao Tanju iz dubokih grčkih dubina
Iz mikenskoga svijeta
Nada se sastati s tobom sredinom listopada
Gdje?

U nekoj erebskoj Grzi.

Na međuzvezdanoj Zvezdari

U prešumnoj krošnji tvoga avalskog hrasta.

Ta efektivna dimenzija riječi posebno je uočljiva u pjesništvu. Lirska je pjesma kratka i ne voli beskrajne opise i tumačenja. Zato poetskom sadržaju jezičkog izraza dodaje njegovu efektivnu vrijednost. O autorovom izboru riječi, o njihovom slaganju, zavisi stilsko izražavanje autora, ali ono zavisi i o finom instrumentu čitačeve senzibilnosti i o njegovom ličnom bogatstvu leksičke usvojenosti koja dominira ovom pjesmom. Jezičku strukturu pretvorio je u poetsku poruku, a stih je dobio cjelovit smisao. Ne doživljavamo samo paralele suprotnih poetskih svjetova već i ljepotu i pjesnikovu tugu, nego (možda) i svu tragiku ljudskog postojanja, ali i pjesnikov estetski osjećaj koji se pokazuje u kontrastnom izrazu – čime pjesnikova poruka dobija kompletan smisao. Sami autor unosi nešto svoje lično u poeziju, ali govori jednostavno, riječima svakodnevice i iz tog perfekcionizma gradi ljepotu stihova. Sintagmu poezije Gudelja osnažuju i činjenice suprotstavljene po svojem obimu i snazi. Gudelj je svjestan prolaznosti u fragmentima postojanja na Zemlji, on nam šalje istinski jake poruke prožete kosmopolitskim mislima prema kojima niko ne može da bude ravnodušan. Kao istinski stvaralac, on u svojim rukama drži Janusov ključ, početka i kraja. Sublimacija njegove poezije, iskazana je jakom unutrašnjom aurom, koja se manifestuje, u gotovo svim njegovim pjesmama.

U pjesmi: ENEJINO POSLJEDNJE SVJEDOČENJE O TROJI autor navodi:

Ostavljali smo trojanske zidine
Oblivene ljudskom krvlju i medom
U polju, pod Trojom, umirali su konji
To je sve što mogu posvjedočiti
Ostalo potražite Homera

U svom helenističkom traganju i prožimanju svijeta onog ličnog u sebi, i onom oko sebe, i svojom formom autor nam postavlja mnoga pitanja, i daje nam mnoge (drevne) odgovore, za apokaliptične trenutke koji se dešavaju u nama samima. Magnetska privlačnost Gudeljove poezije, podstiče nas na razmišljanje o svim sferama postojanja drevne Troje. Putem svog jedinstvenog književnog identiteta, Gudelj stvara introspektivni govor, kojim sebe i svakoga čitaoca suočava sa identifikacijom kristalno jasnih tokova misli i svjetlosti. Kako bi se izgradio jedan smisaoni i povezan sistem simbola, pjesnik od svojih najranijih ciklusa do kraja, strpljivo, prvo rekonstruiše, vaja i osmišljava svijet u kojem se zatekao, pa rukom vještog kipara vaja svoje stihove. Svijest ne smije da zaboravi na svoju konačnost, ne smije da izgubi to drhtanje u strepnji ispred svoje posljednje mogućnosti, ispred smrti. Sve dok je tijelo čovjeka i pjesnika u drhtanju ono je u životu, ono je srećno jer je sinteza duše ta u kojoj se stapaju beskonačni univerzumi. Pjesnik koji je najsvjesniji konačnosti, je onaj koji iz strepnje vremenu prkosi, stvara u budnosti, brže, jedinstvenije od drugih, njega nazivamo genijem. Genije, kaže Max Dessoir, je sličan drugim ljudima, ali se prema njima odnosi kao budan čovjek prema ljudima u polusnu. Zato i Petar Gudelj predstavlja metafizičku snagu

umjetnosti kroz njega pjesma izlazi, probljeskuje kroz niti vjekova. Sputa li se pjesnik fizički ili misaono nanosi mu se bol tananoj slobodi duha. Pjesma tako postaje konačište njegove slobode, neponovljivo stanje nirvane. Geneza nastajanja „Zemlje u jeziku” koju je priredio Miraš Martinović je djelo o velikom autoru Petru Gudelju koji uzima od svoga života ne bi li dao posebno shvatanje umjetnosti. U toj beskrajnoj igri onoga koji čita i onoga koji piše je pjesma, a u jeziku je život koji miješa svoje sadržaje sa pjesmama. U jeziku je čitavo kulturno pamćenje, (jednog naroda) njegova neizrecivost nije samo iluzija koja treba da obavije i materiju i oblik: i predmet pjesničkog saopštenja već ona treba da traje kroz mnoge decenije i vjekove postojanja kao što nas i drevna Troja nadahnjuje da i dalje tragamo za njom. Stari Grci su poeziji davali (darivali) posebno mjesto, odvajajući je od umjetnosti, a poezija Gudelja jeste umjetnost. Sve pjesme su psihološki-etičke, jezički i sociološki, upečatljive i funkcionalne. Poezija Gudelja obećavajuće direktno i smjelo postavlja pitanja o kojima nije mnogo pisano u književnosti ili kojima barem do sada nije bilo dato centralno mjesto, ali u izvjesnom smislu on prati svoj Prometejski put i razbija društveno određene, norme koje su vjekovima nesumnjivo karakteristične za naše balkansko podneblje. Gudelj čitaocu kroz poeziju pruža bijeg iz često sumorne današnjice i stvarnosti. Nedumljivo je da će „Zemlja u jeziku” biti izuzetno uspješna knjiga koja će naći svoj put do čitaoca koji će joj se uvijek i iznova vraćati.

Piše: Božidar Proročić, književnik i publicist

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/zemlja-u-jeziku-o-poeziji-petra-gudelja>

ZAŠTO JE VAŽNO OČUVATI HRVATSKI IDENTITET U CRNOJ GORI

Srijeda, 20. srpnja 2022.

Autor:

Božidar Proročić

Manjinski narodi u Crnoj Gori u prethodnim decenijama su prošli težak put od negacije, asimilacije, preko progona do prihvaćanja u okvirima suvremenog društva u Crnoj Gori. Jedna od tih itekako značajnih zajednica su Hrvati. Hrvati u Crnoj Gori su u političkom smislu okupljeni oko jedne partije HGI čiji je lider istaknuti intelektualac, pjesnik i poliglota Adrijan Vuksanović, a on je reprezentativni predstavnik svoga naroda.

Uvijek moramo imati na umu da nacionalni identitet Hrvata kao i drugih manjinskih naroda predstavlja nešto posebno i iznimno u hijerarhiji duhovnih i materijalnih dimenzija to je svakako važna karika u sastavu koji slijedi iz čovjekove potrebe da stvara socijalne strukture u kojima bolje živi i u kojima može realizirati svoje egzistencijalne potrebe. Taj neprekidni niz počinje prvo s obitelji gdje se razvija prva ljubav, a to je ljubav prema svom materinjem (hrvatskom) jeziku. Ono što je u toj kompleksnoj povijesnoj situaciji bitno jest da je hrvatski nacionalni identitet bio formiran u različitim kulturama i tradicijama, koje su dominirale Bokom i Crnogorskim primorjem, koje su ga s jedne strane bez sumnje obogatile ali s druge, izostala je, kod Hrvata u prošlosti trajna politička i kulturna akcija, koja bi djelovala i jačala nacionalni i kulturni identitet. Posebno je taj problem bio izražen nakon okončanja II. Svjetskog rata

kada se na to nacionalno pitanje gledalo s posebnom pažnjom od ondašnjih političkih i sigurnosnih struktura. Isto tako s početkom ratova 90-tih na područjima Zapadnog Balkana rasle su tenzije u kojima su Hrvati u Crnoj Gori bili pred teškim izazovima i dvojabama koje su im nametnute od povampirenih nacional-šovinista. Pa je za njih od pojedinih srpskih nacionalističkih krugova važila samo odrednica „ustaša.”

Danas su institucije države Hrvatske nesebično uz Hrvate u Crnoj Gori pružajući im u Europskim okvirima punu podršku. Očuvanje hrvatskog identiteta u Crnoj Gori predstavlja jedan od prioritetnih ciljeva kojem trebamo svi mi u Crnoj Gori dati punu podršku. Brojne, a nadasve lijepe kulturne, manifestacije koje nas povezuju s Hrvatima, a koje su duboko ukorijenjene u Boki je nešto što moramo čuvati i njegovati. Izdvajajući prije svega: a) kontinuitet i b) razlikovanje od drugih, kao kriterije određenja identiteta, Monserrat Guibernaut kaže da je „identitet (je) definicija, interpretacija bića, koja utvrđuje što je osobnost, i gdje se ona nalazi, i to u socijalnom i psihološkom smislu” (Giberno 1996/97, 52). Pritom su „... kulturno zajedništvo i jedinstvo smisla glavni izvori koji omogućuju izgradnju i spoznaju nacionalnog identiteta”, što znači da „... snaga kulture leži u njenoj sposobnosti da stvori identitet, nešto bez čega pojedinac ne može živjeti i nešto što se ne može lako promijeniti”, upozorava Giberno (Giberno 1996/97, 53, 57).

Hrvatsko nacionalno vijeće u Crnoj Gori postoji od 2007. godine i kroz različite projekte u prethodnim decenijama i u aktualnom trenutku radi na očuvanju identiteta.

Ne samo to. Hrvatsko nacionalno vijeće razvija i blisku suradnju s brojnim i relevantnim društvenim i političkim činiocima ali prije svega sa svim Hrvatima koji razumiju

koliko je ovo pitanje od vitalnog značaja za njih. Hrvati u Crnoj Gori su u svim prethodnim vjekovima dali značajan doprinos razvoju kulture, multikulture i poštovanja različitosti, a posebno su u prethodnim decenijama nesebično podržali put Crne Gore ka EU i našu nezavisnost. Hrvatski nacionalni identitet mora biti sačuvan u Crnoj Gori ponajviše zahvaljujući dubokoj patriotskoj i identitetskoj crti koju osjeća zaista veliki broj Hrvata u Crnoj Gori, a naša ih država mora podržati na tom putu. Mladi Hrvati u Crnoj Gori trebaju biti ponosni na svoje porijeklo, jezik i korijene i naravno davati svoj puni građanski doprinos u okviru Hrvatske zajednice. Put pomoraca, trgovaca, pjesnika, slikara, svećenika kojim su hodili poznati Hrvati Boke daje posebnu draž na koje bi se i mnogo veći narodi mogli ugledati i ponositi. Ne smijemo zaboraviti jedan od kulturnih slogana koji je svojevremeno imala HGI: „Hrvatsko srce za Crnu Goru” je li moglo biti ljepše i sadržajnije poruke u kojoj je sve rečeno. Vjerujem da vrijeme koje je pred mnogim mlađim generacijama Hrvata u Crnoj Gori na neki način sudbinsko jer će od njihove podrške zavisti očuvanje vlastitih puteva samospoznaje, puteva na kojima su mnogi istrajali. Danas taj put čine brojni izbori, razmišljanja, odluke ali ne zaboravite samo je jedan put pravi kojim se ide svi drugi putevi su stranputice!!!

Izvor: <https://www.hia.com.hr/>

Piše: Božidar Proročić, književnik i publicist

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/zasto-je-vazno-ocuvati-hrvatski-identitet-u-crnoj-gori>

DAN DRŽAVNOSTI HRVATSKE UTKAN U NAJVEĆE VRIJEDNOSTI EVROPE

Nedjelja, 29. svibnja 2022.

Autor:

Božidar Proročić

Republika Hrvatska 30. maja slavi Dan državnosti. Obilježava se 32. godišnjica konstituisanja prvog demokratskog i višestranačkog Sabora, a prisjećamo se 30. maja 1990., kada su nakon decenija komunističke vlasti, stvoreni temelji modernog Sabora i potvrđena njegova historijska uloga u očuvanju hrvatske državnosti. Istaknuti njemački filozof Hegel jednom je zapisao: „Država se mora shvatiti kao veličanstveno arhitektonsko zdanje, kao hijeroglif razuma koji se otkriva u stvarnosti.” Uz ove misli mudrog filozofa započeo bih svoju priču o Hrvatskoj prijateljskoj državi koja je uvijek poidržavala put Crne Gore u Evropu. Od proglašenja nezavisnosti 1991. ključni je hrvatski spoljno-politički cilj bio približavanje EZ-u i uključivanje u evrointegracijske procese. Kao srednjoevropska i sredozemna zemlja na prelaznom području prema Balkanu, a s obzirom na historijska iskustva, Hrvatska je pripadnost Zapadu držala prirodnim i jasnim geopolitičkim izborom. Međunarodno priznanje i članstvo u UN-u 1992. omogućilo je Hrvatskoj samostalan spoljno-politički nastup, koji je do sredine 1990-ih bio u znaku ratnih zbivanja. Tek poratne okolnosti omogućuju snažniju međunarodnu afirmaciju Hrvatske, što potvrđuje članstvo u NATO-u (2009) i EU-u (2013). Učestvovanje u evroatlantskim bezbjednosnim i ekonomskim integracijama

bio je hrvatski glavni spoljnopolitički cilj. U tom kontekstu razvijani su bilateralni odnosi sa zemljama EU-a te sa SAD-om. Istovremeno je hrvatska spoljna politika obuhvatala i druge pravce bilateralnoga i multilateralnoga djelovanja, pa su uspostavljeni brojni međudržavni odnosi širom svijeta. Ostvareno je članstvo u svim bitnim međunarodnim organizacijama i institucijama (Organizaciji za evropsku bezbjednost i saradnju, Svjetskoj trgovinskoj organizaciji i dr.). Kao zemlja s dramatičnim ratnim iskustvom, Hrvatska je u okviru UN-a nastojala pridonijeti mirnom rješenju sporova u svijetu – 2008/09. bila je privremena članica Savjeta bezbjednosti. Snažniji razvoj Hrvatske u narednim decenijama znatno će zavisiti o njenoj sposobnosti prepoznavanja i prilagođavanja evropskim i globalnim trendovima. Prilike treba prepoznavati, prilagođavati im se i kroz to prilagođavanje pronalaziti načine za ostvarivanje sopstvenog razvojnog potencijala i unaprjeđenja životnog standarda cjelokupnog stanovništva. Teme poput digitalizacije, demografskih izazova ili klimatskih promjena dominiraju i biće u fokusu narednih decenija. Hrvatska je već sada konkurentna, inovativna i sigurna zemlja prepoznatljivog identiteta i kulture, zemlja očuvanih resursa, kvalitetnijih životnih uslova i jednakih prilika za sve i primjer kako treba ići dalje u interesu svog postojanja predstavljajući jedan od najljepših primjera u Evropi.

HRVATSKO-CRNOGORSKE KULTURNE VEZE

Hrvatsko-Crnogorske kulturne veze između dva naroda čine i grade mostove prijateljstva koji traju vjekovima. Akademik Milorad Nikčević (1941-2021) u svojoj knjizi (Književno kulturne veze na rubovima Mediterana): „Dubrovčani su „dali” dosta Bokeljima. Uticaji i podsticaji iz tog grada bili su snažni u bokokotorskoj književnosti, likovnoj i graditeljskoj umjetnosti, kako u doba humanizma

i renesanse (XVI. st.), baroku (XVII. st.) i prosvetiteljstvu (XVIII. st.). Putem tih kulturnih, ekonomskih i drugih veza i kontakata iz konavoskog i dubrovačkog govora prodiru ikavizmi, tzv. čakavizmii ostali kroatizmi u primorske govore crnogorskoga jezika, a odatle u njegov književni oblik... ” Brojni su kulturni poslenici dva naroda doprinijeli vidnom prosperitetu državnih, političkih i kulturnih veza. Petar I Petrović-Njegoš gaji bliske kontakte s Hrvatskom, njegove službeničke dužnosti obavlja književnik i kulturolog Hrvat – Fran Dolči, a njegov sinovac Petar II. Petrović-Njegoš stvara još povoljniju duhovnu klimu, razvija duh hrvatskog narodnog i kulturnog preporoda/ilirizma u Crnoj Gori. On je u svojim idejno usmjerenim prilozima u Danici i Kolu hrabrio Hrvate, nudio im oružanu pomoć (1848) i stavljao do znanja da nisu sami. Stalne kontakte održava preko njihovih kulturnih čelnika i političkih vođa: bana Josipa Jelačića, Ivana Kukuljevića-Sakcinskog, Ljudevita Gaja, Mate Topalovića, Ivana i Antuna Mažuranića, Fridriha Oreškovića i drugih. Neki od njih u romantičarskom zanosu posjećuju Njegoša na Cetinju. Najznačajniji pjesnik iliraca i državnik Ivan Mažuranić u tom zanosu pjeva ep Smrt Smaila-age Čengića (1846). To je apoteoza Crnoj Gori i Crnogorcima, njenom nacionalnom otporu protiv tuđina. Poslije revolucionarnih zbivanja u Hrvatskoj 1848. Njegoša i njegovo djelo sve više štampaju hrvatski listovi, serijski časopisi i publikacije. Njegoš i njegovo djelo postaje i inspirativna tema ilirskih pisaca: Ivana Trnskog, Petra Preradovića, Meda Pucića, Ognjeslava Utješinića, Stanka Vraza, Niccola Tommasea i drugih. Budvanin Stefan M. Ljubiša (1822–1878) poslanik je u Dalmatinskom vijeću u Zadru i njegov predsjednik; napisao je spjev Boj na Visu i u Matici dalmatinskoj u Zadru 1868. objavio prvo latinično izdanje Gorskog vijenca. I

kasniji hrvatski kulturolozi, naučnici i umjetnici pokazuju zanimanje za Njegoša i njegovo umjetničko djelo: filolog Milan Rešetar, više od pedeset godina (1890–1940) bavio se izdavanjem, proučavanjem i komentarisanjem Njegoševa Gorskog vijenca i drugih njegovih djela. Isto radi i Antun Barac koji na nagovor Matice hrvatske (1947) izdaje Gorski vijenac u Zagrebu. Takođe, književni historičar Tomo Matić piše atipičnu i recentnu studiju (1920) naslovljenu „Osnovne misli Njegoševe Luče mikrokozme“ (1845). Malo je ovdje prostora da sve pobrojimo. Eto, na najsvetijem mjestu Crnogoraca, Lovčenu koji simbolizuje crnogorsku slobodu i nezavisnost, stoji djelo najčuvenijeg hrvatskog vajara Ivana Meštrovića. Valtazar Bogišić gradi temelj crnogorskog pravne države, Vlaho Bukovac oslikava Crnu Goru jednog vremena a Josip Slade Šilović konstruiše velečna zdanja i građevine dok Tin Ujević izdaje svoju zbirku u Nikšiću „Auto ka korzou. (1932).“ Ja sam samo dotakao dio bogatih kulturno-istorijskih veza. S druge strane u novije vrijeme, brojni su stvaraoci i umjetnici koji su jednako doprinosili razvoju i crnogorske i hrvatske kulture. I to u gotovo svim oblastima umjetničkog izraza. Primjera radi, oskarovac Dušan Vukotić u filmu, Dimitrije Popović u likovnoj umjetnosti, Mirko Kovač i Jevrem Brković u književnosti akademik Milorad Nikčević u lingvistici. Njihova djela služe na čast kulturama naših država.

HRVATI U CRNOJ GORI DIO KONSTITUTIVNOG NARODA

Hrvati i Hrvatska zajednica u Crnoj Gori predstavlja i autohtoni i konstitutivni narod koji je obogatio jezički, kulturološki, folklorno, istorijski, arhitektonski, identitet Crne Gore. Hrvati su kroz duge vjekove postojanja na Crnogorskom primorju autohtoni narod u Boki, Budvi i

Baru. ali i u drugim djelovima Crne Gore bili oni nosioci i svijetli čuvari svojih svetih tradicija. Danas novo vrijeme i nove kulturo-istorijske prilike zahtijevaju da Hrvati sačuvaju svoj jezik, vjerski i državotvorni integritet i identitet, danas kada im često prijete (ne)svjesna asimilacija kao dio neprirodnog procesa. Mnogo Hrvati iz Boke ugradili su sebe u temelje države Crne Gore ali i Hrvatske i dali svoj nemjerljiv doprinos. Danas je važno da svi Hrvati u Crnoj Gori budu dio jedinstvenog etničkog establišmenta i da ne dozvole bilo kakav uticaj na njihovo opredjeljenje. Kako u kulturološkim tako i u političkim procesima treba i moraju da budu samo dio jedne cjeline i jednog lidera. Isto tako kroz institucije sistema posebno kroz Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore moraju biti uključeni i djelovati na svim nivoima. Ako je nekada kroz istoriju bilo teško u Crnoj Gori reći da si Hrvat, danas to nije. Danas to Hrvatima treba da predstavlja čast i obavezu. Jer graditi i očuvati svoj etnos, jezik, tradiciju, kulturu, običaje, folklor znači biti ponosan na vjekove postojanja koji su iza vas. Vezivati se i oslanjati se na svoju državu i maticu Hrvatsku, je prirodan proces. Posebno mlađe generacije treba da kroz obrazovne institucije jačaju svoju svijest o svom identitetu. Mladi su uvijek nosioci svih progresivnih snaga ali i najljepši dar jednog naroda. Zato budite poput svetionika na nemirnim morima i hridima će će te uvijek pokazivati samo jedan jedini i jedinstveni put prema obalama vaših sopstvenih korijena utkanih sa ponosom u samo jednoj riječju Hrvatska.

Draga braćo Hrvati čestitam vam Dan državnosti da su vječne Hrvatska i Crna Gora

Piše: Božidar Proročić, književnik i publicist

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/dan-drzavnosti-hrvatske-utkan-u-najvece-vrijednosti-evrope>

HRVATSKI DRAGULJ U KRUNI CRNE GORE

Srijeda, 12. siječnja 2022. - 20:04

Autor:

Božidar Proročić

Povodom 13. januara Nacionalnog dana hrvatskog naroda u Crnoj Gori, predstavicu samo dio lijepe, bogate i istorijskij značajne baštine Hrvata, koja ih čini posebnim kao jedan od dragulja u kruni naše države. Bogata istorijska, kulturna, kulturološka, pomorska, književna, crkvena, baština Hrvata u Crnoj Gori je izuzetno velika no ja ću predstaviti samo dio tog prelijepog i značajnog segmenta.

Hrvati, u Boki kotorskoj imaju korijene koji sežu duboko u prošlost. Ti korijeni se mogu naći u dokumentima Biskupskog i Istorijskog arhiva u Kotoru. Hrvati Boke su manje više dijelili sudbinu ostalog dijela Dalmacije pune

502. god. (1420-1922) i bili su okrenuti moru, kao jedinom izvoru svojih prihoda. Prije toga u periodu od 1391. do 1420. god. Kotor je imao status slobodnog grada-države slično Dubrovniku. Veće površine zemlje za obrađivanje nisu imali, pa se nisu mogli baviti poljoprivredom i stočarstvom. Bokeljski Hrvati su se poput svojih susjeda Dubrovčana, spoznavši kako od svoje kraške, škrte zemlje ne mogu mnogo očekivati, otisnuli na more, i bavili se pomorstvom i trgovinom. Oni su se držali Plutarhove izreke "Navigare necess est, vivere non est necesse" („Ploviti je nužno, živjeti nije“).

Bokeljski Hrvat, pomorac, nije bio samo trgovac, on je ujedno bio i poznati prenosioč kulture. Iz naprednih zemalja donosio je on u svoj kraj osim materijalnih dobara, i razne kulturne predmete, umjetničke slike, knjige, namještaj, odjeću i druge stvari koje su mu se sviđjele. Većinsko stanovništvo Boke kroz navedeno razdoblje su bili Hrvati i Romani i manji broj pripadnika drugih naroda, u ostalom dijelu Boke kotorske. Građani su se dijelili na bogate patricije (vlastelu) i obične građane. Tokom cijele istorije, Kotor i cijela Boka su se vješto odupirali osvajačima, bogatili se, razvijali pomorstvo, kulturu i nauku. Bokeljski pomorci, Hrvati su imali veliku flotu brodova u toku minulih vjekova i plovili su po cijelom svijetu. Od teško stečenog novca na moru, gdje su njihovim jedrenjacima prijetile oluje, gusari i pirati, gradili su palate širom Boke i velelepne sakralne objekte. Oni su bili i stvaraoci materijalnog i nematerijalnog kulturnog naslijeđa, koje je bilo posljedica jačanja njihove ekonomske moći. Bili su i mecene, tako da se cijela spomenička baština Boke kotorske može smatrati plodovima mora. Da na prostoru Boke živi autohtono stanovništvo - Hrvati, govori svaki kamen. Kultura, običaji i vjera, su isti kao i u cijeloj

Dalmaciji kao dijelu Hrvatske. Držeći kormilo jedrenjaka u jednoj ruci i pušku u drugoj ruci, radi odbrane od gusara i pirata, bokeljski Hrvat je plovio Mediteranom i ispisao najsvjetlije primjere junaštva i neustrašivog pomorca.

Hrvatski pjesnik i pisac, fra Andrija Kačić Miošić (1704-1760) koji spada među najpoznatije hrvatske pisce, pjeva ovako: "Ej Kotore, gnizdo sokolovo/ na visokoj grani savijeno/, di se legu zmaji i sokoli,/koji caru puno dodijaše/ svijeno je na jeli zelenoj/, ter pokriva Boku od Kotora/kojano je dika od R'vata (Hrvata)/ i viteško srce od junaka".

Spomenička kulturna baština Boke kotorske je ogromna. U sam grad Kotor je smješteno 60 posto pokretnog i nepokretnog spomeničkog blaga Crne Gore. Iako su bokeljski Hrvati danas u manjini (cca 7.100 st.), velikim dijelom baštine ogromno kulturno-historijsko naslijeđe. Na području Boke kotorske nalazi se veliki broj crkava i palata, sa izrazito kulturno-istorijskim, umjetničkim i arhitektonskim vrijednostima, koje obogaćuju kulturnu baštinu cijele Crne Gore. Ploveći morima u svakoj nevolji su, uz zahvalnu molitvu, zazivali Božju zaštitu, i zaštitu Majke Božje, u čiju su čast podigli mnoštvo crkava, samostana, kapela, napisali knjiga, i darovali crkvi votivne srebrne pločice.

Crkve: U Kotoru je bilo 33 katoličke crkve. Najstarija i najznačajnija od njih je romano- gotička katedrala-bazilika sv.Tripuna iz 1166. god., i pet romaničkih crkava. To su Kolegijalna crkva sv. Marije iz 1221. god., crkva sv. Ane iz XII st., crkva sv. Mihovila s kraja XIII st., crkva sv. Pavla iz 1263. god. i crkva sv. Luke iz 1195. god. U gradu je još samostan i crkva sv. Klare iz XVII st., crkva sv. Josipa iz 1631. god. i Gospa od Počivala (Gospa od Zdravlja) iz 1518. god. na brdu sv. Ivan. Neosporno je da je u gradnji tih

srednjovjekovnih crkava dominantnu ulogu odigralo romansko stanovništvo, ali uz njih sigurno zaslužnu ulogu ima i slovensko-hrvatsko stanovništvo.

Brojne su crkve izgradili pomorci po cijeloj Boki od Bogorodičnog hrama na Prčanju, Crkve sv. Matije i sv. Stasija u Dobroti, crkve sv. Marije u Stolivu, crkve Pomoćnice hrišćana (Bl.Gracija) na Mulu, crkve Gospe od Škrpjela, i sv. Jurja na dva ostrva ispred Perasta, crkve sv. Nikole u Perastu, i brojne druge crkve u Tivtu i Herceg Novom. Najveći dio tih crkava su izgradili i baštine bokeljski Hrvati. U Biskupskom arhivu, biblioteci Franjevačkog samostana i arhivima ostalih mnogobrojnih crkava po cijeloj Boki sačuvano je neprocjenjivo nematerijalno kulturno blago Hrvata koje je pravo vrelo za istoričare, etnologe, pisce i istraživače.

Palate: Na području Boke postoje 34 palate hrvatskih pomorskih prodica, pretežno iz perioda baroka, koje su svjedoci ekonomskog blagostanja, smisla za arhitekturu i umjetnost, kao svojevrzne karakteristike ondašnjih pomorskih porodica.

Književnost Boke: Korpusu hrvatske književnosti Boke nije poklonjeno dovoljno pažnje, ali je ona ušla u antologije „baroka i klasicizma“ nekih susjednih naroda. Veliki broj pjesnika i proznih pisaca kao što su Juraj Bizanti (1490-1560), Ludovik Paskalić (1500-1551), Ivan Bona Boliris (1520-1570), Jeronim Pima (XVII st.), Andrija Zmajević (XVII st.), Timotej Cizila (XVI st.); Marko Martinović (1663-1716), Vicko Zmajević (1670-1745), Julije Balović (1672-1727), Krsto Mazarović (1680-1725), Matija Zmajević (1680-1735), obogatili su književnost Boke, Crne Gore i Hrvatske. Jedan od njih Ivan Antun Nenadić (1723-1784) napisao je dvije epske pjesme od kojih je jedna bila tada slavna “Šambek satarisan sa božjom desnicom“. Taj

junački spjev napisan je u čast vizteza Marka i Joza Ivanovića. Dobrotski anali zabilježili su neizbrisivim slovima mnoge slavne podvige dobrotskih pomoraca u okršajima i bitkama s opasnim gusarima. Najčuvenija je pobjeda dobrotskih vitezova nad moćnim turskim gusarima, u kojoj su učestvovala braća Ivanović kod Atene 1756. god. Na prijedlog senata mletački dužd odlikovao je Joza Ivanovića najvećim odlikovanjem Mletačke republike, imenovavši ga vitezom sv. Marka, a prije toga istom titulom 1751. god. Marka Ivanovića. Ne možemo, a da ne spomenemo znamenite pomorce Boke: zapovjednika galije Jereonima Bizanti (-1571), junaka Lepantske bitke, Marka Martinovića (1663- 1716) pomorskog kapetana i matematičara koji je podučavao 17 ruskih boljara pitomaca cara Petra Velikog; Matiju Zmajevića (1680-1753) ruskog admirala, Iva Vizina (1806-1869) koji je kao šesti pomorac oplovio svijet i mnoge druge. Boka je imala i mnoge poznate slikare: hrvata Lovra Marinova Dobričevića (Kotor, -1478) koji je radio slike i poliptihe u Kotoru i Dubrovniku, hrvatskog kasnobaroknog slikara Tripa Kokolju (1661-1713), koji je oslikao Gospu od Škrpjela u Perastu i mnoge druge.

Pored gore navedenog bogatu kulturnu baštinu Hrvata u Crnoj Gori čine: Ženska hrvatska nošnja (dobrotska i lastovska); Fešta sv. Tripuna sa igrom kola njemu u čast ispred katedrale u Kotoru, uz učešće Bokeljske mornarice; Fašinada - Crkva Gospe od Škrpjela, koja je izgrađena na hridi (škrpjelu) dugogodišnjim potapanjem brodova punih kamenja da bi se izgradilo ostrvo najljepše je marijansko svetište crkve u Hrvata; Zavjetni dan i gađanje kokota jedan je od tradicionalnih običaja koji se održava svake godine 15. 5. u Perastu u čast slavne pobjede malobrojnih Peraštana nad Turskom vojskom (kokot predstavlja

Turčina). Bokeljska noć - ili „fešta nad feštama“ po uzoru na venecijansku noć održava se svake godine krajem avgusta mjeseca; Karneval (kotorski, prčanjski, lastovski) svake godine se održava zimski karneval sa spaljivanjem glavnog krivca za „prošlu godinu.“ Pored ovih tu su i običaji vezani za najpoznatije katoličke praznike u Boki kotorskoj i to su: Blagdan sv. Tripuna 3.2. u Kotoru; Blažene Ozane u Kotoru 27. 4.; blagdan sv. Leopolda Bogdana Mandića u Herceg Novom 12.5.; Zavjetni dan u čast Gospe 15. 5. u Perastu; blagdan Velike Gospe koji se slavi na ostrvu Gospe od Škrpjela u Perastu 15. 8.; Male Gospe na Prčanju 8. 9.; Blaženog Gracije 8. 11. u mjestu Muo kod Kotora Gospe od Zdravlja u Kotoru 21.11. Jezik – Pored nacionalnog određenja, Hrvati u Boki imali su i drugu nacionalnu odrednicu, jezik. Za vrijeme Mletačke republike službeni jezik je bio talijanski, ali su postojali prevodioci na hrvatski jezik. U tom periodu je hrvatski živalj pored hrvatskih riječi koristio i romanizme.

U današnjem kulturno-političkom smislu Hrvati u Crnoj Gori, čine jednu od najdragocjenih zajednica čija budućnost zavisi od pune podrške države Crne Gore u kojoj žive i pune podrške njene matice Hrvatske. U dijelu Hrvata koji nesebično rade u intresu svog naroda u Crnoj Gori posebno se pored mnogih drugih ističu Adrijan Vuksanović predsjednik Hrvatske Građanske inicijative i Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća u Crnoj Gori. Takođe tu je izuzetan reprezent, diplomata svjetskog renomea i znanja NJ. E. Veselko Grubišić ambasador, Hrvatske u Crnoj Gori, koji je na najljepši mogući način podržava rad ove zajednice u Crnoj Gori. Draga braćo Hrvati srećan vam 13. januar. Nacionalni dan hrvatskog naroda u Crnoj Gori da budete i dalje jedan od svijetlih dragulja države Crne Gore na najljepši i najafirmativniji

način kao što ste to uvijek bili kroz vašu dugu, bogatu i slavnu istoriju.

(Ovaj tekst pored poznate stručne literature i autora oslanja na stručni rad prof. istorije Marija Saulačić, i prof. italijanskog i engleskog jezika Martine Saulačić-Lompar sa naslovom *Hrvatska kultura, običaji i jezik „PLODOVI MORA“*) Bego-Urban, Melita. 2010. *Škrinja uspomena*. Čibača: Humanitarno društvo Župe dubrovačke. Blechová Čelebić, Lenka. 2007. *Vjerska slika Boke kotorske početkom XVI. vijeka*. *Croatica Christiana periodica*, 60, Zagreb, 59–74. Čilaš Šimpraga, Ankica; Čilaš Šimpraga, Ankica; Ivšić Majić, Dubravka; Vidović, Domagoj. 2018. *Rječnik suvremenih hrvatskih osobnih imena*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Čoralić, Lovorka. 1996. *Iz prošlosti Paštrovića*. *Historijski zbornik*, 49, Zagreb, 137–159. Čoralić, Lovorka. 2000. *Iz prošlosti Boke: budvanska zajednica u Mlecima (XV. – XVIII. st.)*. *Povijesni prilozi*, 19, Zagreb, 125–152. Čoralić, Lovorka. 2006a. *Barani u Mlecima: povijest jedne hrvatske iseljeničke zajednice*. Zagreb: Hrvatsko građansko društvo Kotor, podružnica Bar. Čoralić, Lovorka. 2006b. *Iz prošlosti Ulcinjske biskupije i Barske nadbiskupije – tragom gradiva iz mletačkoga državnog arhiva (XVI. stoljeće)*. *Croatica Christiana periodica*, 157, Zagreb, 65–71. Čulić, Gracijela. 2000. *Struktura antroponimije Boke kotorske u XIV. i XV. stoljeću*. *Onomastica Jugoslavica*, 14, Zagreb, 87–132. Čulić, Gracijela. 2014. *Antroponimija Boke kotorske (od prvih pisanih spomenika do kraja XIX vijeka)*. Podgorica – Kotor: Univerzitet Crne Gore – Pomorski fakultet. Lalošević, Ilija. 2016. *Utvrđeni gradovi Boke kotorske iz mletačkog razdoblja*. *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 58, Zadar, 115–146. Lipovac Radulović, Vesna. 2004. *Romanizmi u Crnoj Gori*,

jugoistočni dio Boke kotorske. Novi Sad: MBM-plas. Marković, Savo. 2006. *Studia Antibarensia*. Perast: Gospa od Škrpjela. Marković, Savo. 2014. *Stanovništvo srednjovjekovnog Bara*. Perast: Gospa od Škrpjela. Martinović, Jovan J. 2010. *Kotorske listine* (1). Matica: časopis za društvena pitanja, nauku i kulturu, 44, Cetinje – Podgorica, 279–288. Martinović, Jovan J. 2011. *Kotorske listine* (2). Matica: časopis za društvena pitanja, nauku i kulturu, 45, Cetinje – Podgorica, 571–600. Mayer, Antun. 1951. *Kotorski spomenici : Prva knjiga kotorskih notara*, god. 1326-1335. *Monumenta Catarensia*, 1. Zagreb – Titograd: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Crnogorska akademija nauka i umjetnosti.

Autor: Božidar Proročić, književnik i publicist

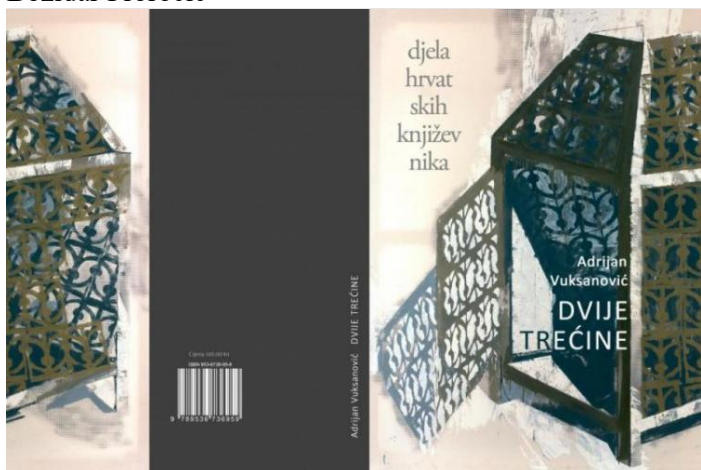
<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/hrvatski-dragulj-u-kruni-crne-gore>

OSVRT NA ZBIRKU POEZIJE „DVIJE TREĆINE“ ADRIJANA VUKSANOVIĆA

Srijeda, 29. rujna 2021.

Autor:

Božidar Proročić

Adrijan Vuksanović, kao istaknuti hrvatski intelektualac u Crnoj Gori, duže vrijeme prisutan kako na javnoj tako i na političkoj sceni, obradovao na je sa svojom zbirkom poezije „**Dvije trećine.**” Ovu izuzetnu zbirku poezije pročitao sam u jednom dahu. No prije stupanja na javnu scenu Adrijan Vuksanović, se istakao mnogo ranije svojom poezijom. Adrijan Vuksanović piše poeziju oštrih ivica, njegove pjesme režu jače od snažnih naleta orkanskih bura plavog Jadrana uspijevajući istovremeno da vas natjeraju da se dobro zamislite nad mikrokosmosom autora koji problijeskuje u svim njegovim pjesmama. Autorova poezija posmatra polove ljudske egzistencije, a na formalnom planu

korespondira s parcelacijom iskaza, isječenošću i filigranskom isprekidanošću lirskog govora, sa zlatnim nitima koje čine vez s eliptičnošću i inverzijom, što nas, opet, vraća vječitim tajnama lirskog svijeta. Antun Branko Šimić, rano preminuli hrvatski pjesnik (1898-1925) jednom je zapisao: „**Pjesnici su čuđenje u svijetu. Oni idu zemljom i njihove oči, velike i nijeme rastu pored stvari, naslonivši uvo na ćutanje što ih okružuje i muči- Pjesnici su vječno treptanje u svijetu.**” Upravo Adrijan Vuksanović svojim pjesmama, korača ovim stazama prenoseći nam fragmente čarobnih arabeski i slagalica nastalih u „tamnim vilajetima” pjesničkih promišljanja. Autor razvija svoj zreli poetski izraz, dajući mu posebnu komponentu liričnosti obogaćenu nekim novim, kako stilskim, tako i tematskim elementima. Neke od prepoznatljivih karakteristika Vuksanovićeve poezije, poput, na primer, naglašenog dijaloga između sebe i „drugih” daju nam jasnoću čistih i neposrednih pjesničkih slika, i čini se da je zbirka time umnogome dobila na svježini ali i oštrini. Potrebna je, nesumnjivo, ozbiljna smjelost da se iskorači iz zone poznatog i pokuša nešto novo, što je sasvim uspjelo autoru.

Jedna od pjesama gdje do izražaja dolazi njegov lirski izraz je: „**Umiranje sa tobom.**”

UMIRANJE S TOBOM

Umrijet ćeš ti ovdje.
Ostat će sveti Grb šahovskog kluba Kotor
da bude neshvatljiva radost
dalekoj djeci u kojoj trepti zadnja mrva genetskog
materijala

od koje je sagrađena Katedrala.
Umrijet ćeš Ti ovdje.
Neka. Lijepo je umrijeti sa Tobom.

Da je život pjesnika, mistična sintagma često vođena lutajućim nemirima, koji se ispisuju razbacanim stihovima iza kojih se kriju svi problemi savremenog društva. U pojedinim pjesmama kao na primjer u „Mojim razlomcima” pjesnik se nalazi između erosa i tanatosa, razuma i ljubavi, želja i traganja o prihvatanju i još više neprihvatanju nametnutog. Kroz ovu pjesmu nepredvidivo, je kao na šahovskoj ploči, autor nas vodi kroz emocionalno ništavilo u kojem mladi čovjek pokušava da od krhotina svoga bića isprati tugu koja ga parti na stazama samoće.

MOJI RAZLOMCI (Odlomak)

Ima jedna tuga
Od koje se živi.
Lijepo joj stoje sve boje i crte lica.

Zbog te tuge, te boje, misli i tišine,
Jednom će riječi zaparati zrak:
Ja sam spakovao svoje boli.
Kao putnik kufer.
Doviđenja.

Čitava zbirka poezije je psihološki, etički, jezički i sociološki portretisani, performans Adrijana Vuksanovića. Autor u svojim pjesmama govori o tijelu i duši, prošlosti i budućnosti, o birokratiji, svjetlosti i svijetu, savjesti i podsvijesti, sreći i smislu čovjekovog života, o istini, strahu, prolaznosti. Tako se uspostavlja čitava mreža tema i motiva

koje autor percipira i prikazuje iz perspektive svoje vizure. Njegova poezija koja govori o ljubavi kao vrhovnoj vrijednosti i mudrosti, i o samospoznaji kao osnovi za razumijevanje ljudi i svijeta u kom se nalazimo. U razumijevanju Adrijanove poezije leži razumijevanje prirode koju otkriva zakon stvaranja. Jedino je ljubav izvan zakona i izvan razuma svakog od nas. Poezija na nas utiče direktno, budi nas i smjelo postavlja pitanja o kojima do sada nije bilo toliko riječi u poeziji ili koja barem do sada nije imala svoje centralno mjesto, ali u izvjesnom smislu i obespokojavajuće, autor se svojim pjesmama trudi da razbije tabue i društveno određene, vjekovima ucrtavane zabrane, nesumnjivo karakteristične za balkansko podneblje. Zbog toga je ova pjesnička zbirka data iz intimne i naoko introspektivne pozicije, pjesnik prikazuje svoje prikrivene lirske sjenke i naznake, skicirajući ih tako da se uvijek nalazi u središtu svih pjesničkih poetika svoje generacije. Stihovima koji svojom snagom odnosno smjenjivanjem pjesama koje govore jednom ili drugom filozofijom jezika, pjesnik je uspio da uspostavi dinamiku na nivou čitave zbirke. Ta dinamika je umnogome potpomognuta suptilnim efektima i figurama kojima se služi, da kroz lični poetski prostor ukazuje kao na ruralno, otvoreno, slobodno i gotovo utopijsko mjesto, za koje (ga) se vežu lijepe uspomene. Siguran sam da će zbirka poezije „**Dvije trećine**” probuditi u čitaocima one najdragocjenije otiske i lične pečate pregalaštva za sami kraj bih citirao hrvatskog pjesnika **Dobrišu Cesarića (1902-1980)** koji je jednom zapisao: „Jer knjiga ta, što držiš je u ruci, samo je dio mene koji spava. I ko je čita – u život me budi. Probudi me, i bit ću tvoja java.” A ja bih na kraju zapisao : „Sanjajmo uz Adrijanovu poeziju.”

Piše: Božidar Proročić, književnik i publicista

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/osvrt-na-zbirku-poezije-dvije-trecine-adrijana-vuksanovica>

OSVRT NA ZBIRKU KRATKIH PRIČA „POVRATAK” VESELKA GRUBIŠIĆA

Utorak, 28. rujna 2021.

Autor:

Božidar Proročić

Jedan od najljepših reprezenata spoljne politike Hrvatske, u inostranstvu N.J.E. ambasador Veselko Grubišić, diplomata ogromne energije, i beskonačne harizme objavio je zbirku kratkih priča „**Povratak**.” Radeći kao diplomata širom svijeta, a susrećući se sa hrvatskom emigracijom satio je najljepše priče vezane za rodnu grudu i kamen sa kog su mnogi otišli ali i ostali. Vječita težnja i pitanje otići ili ostati čuvajući rodno ognjište i plamen predaka na njemu.

U samom uvodu nas dočekuje priča „**Rastanak**” u kom se opisuje rodni kraj sa svim posebnostima živopisno, toplo, iskreno kao da prolazite tim kamenjarem, poljima večerima

koje tonu iznad Vučipolja, dok miris planinskog cvijeća i otkosa u nama mani uzdahe. Često znam reći da je prva priča i najljepša no to je moj lični (subjektivni) osjećaj dok čitam ovu izuzetnu zbirku. U priči „**Velika njiva**” upoznajemo hercegovačku kotlinu i selo Gradac, otići ili ostati (opstati), priča o dva brata, sjećanje na roditelje, priča o ratu, Slavoniji, opet rodna njiva u mislima. Međutim, kako čovejk sazre, zađe u neke godine i počne da mnogo dublje razmišlja o svemu, uhvati sebe da sve više i češće priča o svom selu, mjestu, rodnom kraju, djetinjstvu. I onda počinje da ga sanja, da se vraća i oživljava sve uspomene, koje su godinama ćutale u autoru. Shvatimo da je toliko toga ostalo neispričanao, a da se pred nama otvara jedan čarobni svijet ostao negdje daleko u našim mislima, a pretočen u ovu zbirku. I rodni kraj i priče Veselka Grubišića su na momente prvo stidljive, a zatim sve glasnije i jasnije nam pričaju svoje priče. Kako su nastali, dobijali imena, kakvi su ljudi u njima živjeli, čime su se bavili, koje su navike imali, kako su se obavljali razni poslovi, kakvi su bili običaji, kako i gdje su se okupljali. Neke su priče teške i izuzetno emotivne, i potresne jer mnogi nisu nikada željeli da odu iz svog kraja, ali su morali, spašavajući goli život. Mnogi su zaronili duboko u svoje djetinjstvo i mladost i zauvijek iščupali od zaborava dio jedne prošlosti, jedne porodične istorije a svaki kraj i svaki kutak nosi ono najljepše u sebi.

Priča „**Student**” Odlazak studenta u veliki grad i bolno „zbogom rodnom kraju” dok vrijedne mještanke sakupljaju prve plodove jeseni pripremajući domaću pogaču čiji se mirisi šire kotlinom. Putovanje vozom kroz krajolike Hrvatske česta sintagma odlaska. Zagreb Šenoa, Matoš, i Zagorka. Susret sa Zegrebom, nepoznatim, sa gradom koji je sanjao sa svjetlima velegrada koja su ga mamila.

Sazrijevanje u turobnim vremenima po Hrvatsku obilježili su njegove uspone, kao inženjera dok čita knjigu Franje Tuđmana „Velike ideje i mali narodi” bolni odlazak iz domovine avionom dok iza njega ostaju nedosanjani snovi a u mislima Hrvatska jedna i jedina domovina. U ovoj kao i mnogim drugim pričama susrijećemo sa jakom emotivnom komponentom, koja krase gotovo sve priče. A šta je zapravo rodni kraj ono mjesto će prvi put otvorimo oči, će pijemo prvi put vode sa hladnih planinskih potoka, će mirisi dunja sa starih ormara i majčina pita nas sa suzom u oku mami. Iako su putevi do rodnog kraja većinom isprepletani kroz decenije privrednog razvoja (gradova) a putevi na selima zarasli u korov i trnje, pričaju nam rodni krajevi najlepšim glasom koji srce može da čuje, jecaji, plač, smijeh, a iznad svega svjedočanstva jer nisu zaboravljeni, jer živopisne priče čuvaju ono najdragocjenije.

Priča „**Hrvatska mati**” dirljiva priča o majci Milki no nije to samo priča o njoj to je priča o svim hrvatskim majkama koje na čijim borama su ispisane mnoge bolne stranice sudbine i života. Svaka odjevena u crnini a izgubila sina ili muža. Čekajući svog sina jedinca Ivana, igra politike i novih vlasti koje nisu imale milosti prema neistomišljenicima. Ivan i Matiša ne žele da se odreknu svojih uvjerenja niti žele „blagodeti” nove vlasti, koja Ivana šalje u zatvor. Matiš bolno i čemerno gleda kako se život sina polako „gasi” u kazamatima za „nepodobne.” Matiš prodaje (predaje) polovinu svoje zemlje a Ivana oslobađaju kao nevinog. Utučen, bolestan po izlasku iz zatvora Ivan emigrira u Australiju. Šalje svoja pisma Matiši i Milki ali ona do njih ne stižu. Matiš umire iščekujući sina a Milka svaki dan na tronošću čeka ispred rodne kuće da se Ivan vrati. Sa suzom u oku kada god bi ugledala muškarca pomislila bi da je to njen sin Ivan i bolno uzviknula: Ivane oj Ivane moj Ivane!

Knjiga ambasadora Veselka Grubišića, „**Povratak**” predstavlja trajno svjedočanstvo rodnog kraja, kao monument podignut svim hrvatskim emigrantima razasutim širom svijeta. Onim Hrvatima koji vape za slobodom, čija je domovina daleko od njih. Njihov opstanak i borba u dalekoj tuđini. Svaka od ovih priča može da povuče paralelu i sa nama Crnogorcima i sa našom emigracijom koja je prolazila kroz istovjetna istorijska razdoblja. Ova knjiga ostaje trajni svedok autorovog rodnog krah kraja, ali ne samo njegovog već i svakog Hrvata ma će god se on nalazio na ovom beskraju zvanom Planeta. „**Povratak**” je zapravo spomenik podignut riječima. Doprinos očuvanju kulturne baštine, kroz prizmu kratkih priča „**Povratak**” je nesumljivo najznačajnije djelo savremene književnosti Hrvatske u ovoj zbirci su sačuvani i brojni arhaizmi i stari izrazi koji krase hrvatsku leksiku. Kada imamo u vidu ovako raznovrsne geografske prostore sa kojih autor prenosi priče, sa različitim pogledima na istoriju, možemo očekivati neslućunu budućnost koja se otvara pred nama. Isčitavanjem kratkih priča ambasadora Veselka Grubišića „**Povratak**” čitalac osjeti situacije, doživi junake, prepozna skoro već zaboravljeno, i neponovljivo. I to je ono što tjera autora da zapisuje i da prenese širem krugu. U Veselkovoj literarnoj laboratoriji skupljeni su zapisi, priče često (lično) doživljene prenesene od dragih ljudi ili slučajnih saputnika u vremenu, i nevremenima nastajanja novije istorije Hrvatske kroz prizmu diplomatskih promišljanja ali i boravka van granica njegove domovine. Jedino važno i sigurno je borba za opstanak, goli život u svoj svojoj jednostavnosti i veličanstvenosti. Prelasci preko svih prepreka, podizanje iz nemogućih situacija, ponovno ustajanje (rađanje) uvijek iznova samo su arabeske slagalice koja se zove čovjek. Nesumljivo je da

će se zbirka kratkih priča „**Povratak**” sa velikom radoću čitati i iznova iščitavati kako u Hrvatskoj tako daleko i van njenih granica. **Za sami kraj citiraću misli velikog hrvatskog pjesnika Rikard Katalinić Jeretov, (1869. – 1954) koji je zapisao: „Na rođenoj grudi, Bez doma, bez krova, bez hljeba. Vjerovati treba.”**

Piše: Božidar Proročić, književnik i publicist

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/osvrt-na-zbirku-kratkih-prica-povratak-veselka-grubisica>

VESELKO GRUBIŠIĆ NEUMORNI DIPLOMATA SVJETSKOG RENOMEA

Srijeda, 20. siječnja 2021.

Autor:

Božidar Proročić
književnik i publicist

Nekada svojim rođenjem svako od nas čudesnim putevima sudbine u svom životu stigne do visokog društvenog, intelektualnog, i političkog establišmenta i na tom putu ispiše najljepšu stranicu svoje lične istorije ali i istorije svoje države i svog doprinosa savremenom društvu. Jedan od takvih fascinantnih primjera je i diplomata svjetskog renomea i klase i jedan od najljepših reprezenata Hrvatske u svijetu ali i veliki i dokazani prijatelj Crne Gore na njenom

putu ka Evropskim integracijama NJ. E. Veselko Grubišić ambasador Hrvatske u Crnoj Gori. Veselko Grubišić rođen je 21 juna u mjestu Gradac, Hrvatska. Iz njegove blistave i sjajne karijere izdvojio sam samo ono što smatram najznačajnije. Magistar je političkih nauka (međunarodni odnosi) - Fakultet političkih nauka, Sveučilišta u Zagrebu. Diploma Međunarodnih i sigurnosnih studija „George C. Marshall European Center for Security Studies”, Njemačka; Diplomatska akademija Ministarstva spoljnih poslova RH, Zagreb; Posebno obrazovanje za generale, admirale i ambasadore - NATO Defense College, Rim; Diplomirani je inženjer, Fakulteta hemijskog inženjerstva i tehnologije, Sveučilišta u Zagrebu. U njegovoj profesionalnoj karijeri posebno se izdvaja period od: 1986-1988 Tehnolog, INA-OKI, Zagreb; 1989-1990 Naučnik u području alternativnih goriva, C.S.I.R.O. - Commonwealth Scientific Industrial and Research Organization, Sidnej, Australija; 1991-1996 Direktor, GMV Electronic, Sydnej, Australija; 1997 Ministarstvo spoljnih poslova RH, Zagreb (ulazak u diplomatsku službu RH); 1997-1998 Odsjek za srednju, istočnu i jugoistočnu Europu, Drugi tajnik; 1998-1999 Odjela za međunarodnu bezbjednost, desk za NATO, Prvi tajnik; 2000-2001 Misija RH pri Evropskim zajednicama, Brisel, politički savjetnik za NATO, WEU, CFSP; 2001-2003 Misija RH pri NATO-u, Briselu, Savjetnik; 2003-2004 Ministarstvo spoljnih poslova RH, Zagreb Načelnik Odjela za NATO i kooperativnu bezbjednost, Ministar - savjetnik; 2004 Ministarstvo spoljnih poslova RH, Zagreb - pomoćnik ministra, Uprava za bezbjednost i komunikacijske sisteme. Septenbar 2004-2006 rukovodioc Obavještajne agencije RH, opunomoćeni ministar; Decembar 2006 Ambasador Republike Hrvatske u Dublinu,

Irska. 2011. godine Ambasador Republike Hrvatske u Kanadi. Ambasador Hrvatske u Crnoj Gori od 2016. godine.

Na svom profesionalnom ali i diplomatskom putu gospodin Veselko Grubišić je od dolaska na mjesto ambasadora u Crnoj Gori postao neizostavni i jedan od najljepših mostova povezivanja, i prijateljstva Hrvatske i Crne Gore. Pratio sam njegov rad u javnosti i vidio da je jedan od najaktivnijih diplomata koji borave kod nas. Od mnogobrojnih stručnih, i naučnih skupova, posjeta opštinama Crne Gore, saradnje u prosvjeti, promoter brojnih manifestacija iz oblasti kulture, brojne humanitarne akcije su samo dio njegovog rada. Posebno želim istaći da je dao veliki doprinos zajednici Hrvata u Crnoj Gori. Na tom putu međunarodne kulturne saradnje uz njegovu nesebičnu podršku izdate su dvije antologije savremenog pjesništva Hrvatske („Razlog za pjesmu” Cetinje 2020. godine) i antologije savremenog pjesništva Crne Gore („Odlazak u stihove” Cetinje 2020. godine) kao koautorski projekat moje malenkosti i Dr. Željke Lovrenčić. Često sam imao priliku da se sretnem sa njim i da veoma dugo toplo i srdačno razgovaramo. Utisak koji ostavlja u svom ličnom nastupu je zaista fascinant. Elokventan, ljubazan, izuzetno jake harizmatičnosti i visokog obrazovanja sa posebnim darom i ljubavlju prema pisanoj riječi poeziji, i književnosti svestran intelektualac. Kada je JU Narodna biblioteka i čitaonica „Njegoš” na Cetinju zajedno sa ambasadorom Hrvatske pripremila omaž istaknutom hrvatskom pjesniku Tinu Ujeviću na Cetinju u zgradi Ministarstva kulture u septembru 2019. godine govorio je njegove stihove sa takvim žarom i darom da bi mu pozavidjeli mnogi glumci. Vodili smo duge razgovore ono što ga posebno krasi je izuzetna mudrost uvažavanje

sagovornika i iskrena želja da podrži sve vrijedne i kvalitetne projekte. Imao sam prilike da se upoznam i sarađujem sa brojnim diplomata u Crnoj Gori i sa predstavnicima diplomatske službe. No moram reći ono najiskrenije da je on bio i ostao PRVI među jednakima. Od NJ.E. Grubišića lično sam bio u prilici da mi da uvijek dobre savjete a ja sam to zaista cijenio.

NJ.E. Veselko Grubišić je na putu Crne Gore ka Evropskim integracijama dao punu podršku i on i država Hrvatska. Posebno se trudi da afirmiše i podrži aktivnosti Hrvata u Crnoj Gori. Samim tim njegovim neumornim angažmanom podstakao je u meni želju da se bliže i bolje upoznam sa kulturnom baštinom Hrvata u Crnoj Gori ali i da dam svoj skromni doprinos u sferi kulture da ojačamo naše prijateljske i bilateralne odnose. Britanski novinar, pisac i istaknuti medijski mag Dejvid Frost (1939-2013) jednom je zapisao: „Diplomatija je umjetnost, a to je da ste neko drugi što ima svoj put.“ Možda bih najbolje upravo ovim riječima opisao upravo NJ.E. Veselka Grubišića. On je primjer i oličenje kakvi zaista treba da su diplomati koji svoje države predstavljaju u inostranstvu. Tu lijepu diplomatsku praksu imali smo nekada i na bivšim EX-YU prostorima najbolji diplomate upravo bili su iz najjačijh intelektualnih krugova i sfera. Diplomate sa jakim intelektualnim i naučnim kredom. Takvi su diplomati bili recimo Nobelovac Ivo Andrić koji je zapisao: „Ne samo da diplomatija „nije za svakog“ nego se slobodno može reći da je mali broj ljudi koji zaista imaju dara i zvanja za taj posao. Naravno, mnogo je teže reći kakvi su ili kakvi bi trebalo da budu ti ljudi. Ukratko, treba biti čovjek naročite vrste, a nimalo ne ličiti na to nego uvijek i u svemu imati izgled običnog, prosječnog čovjeka. Stotinu sposobnosti treba

imati, ali strogo i na sto načina dozirati.“ Grubišić je diplomata svjetskog kova i renomea virtuoz izuzetne diplomatske energičnosti i sjaja koji nikada ne tami poput patine, već daje svoj blještavi sjaj trajanja. Ako Crna Gora ima iskrenog prijatelja koji duboko vjeruje u njen proevropski put onda je to Veselko Grubišić.

Budućnost dobrih odnosa u svijetu dipomatije leži upravo u ovakvim izuzetnim pojedincima. Intresantno je da se diplomatija neprestano mijenja i da je u potpunosti drugačija nego što je bila recimo do početka devedestih godina prošlog vijeka. Ona će i dalje nastaviti da se mjenja i prilagođava potrebama svih međunarodnih subjekata i pod snažnim uticajem naučno tehnolškog razvoja. N.J.E Veselko Grubišić je sa punim pravom zaslužio da se o njemu napiše ovaj esej kao intelektualac i izuzetan diplomata sa kojim Hrvatska može biti ponosna a mi biti počastvovani njegovim boravkom u Crnoj Gori u duhu lijepe saradnje i nesebičnog doprinosa među našim prijateljskim državama. Za sami kraj ovog eseja napisaću. Gabrijel Garsija Markes kolumbijski pisac je zapisao: „Možda Bog želi da upoznaš mnogo pogrešnih ljudi prije nego što upoznaš pravog i na tome ćeš mu, kada se to bude desilo, biti zahvalan.“ Upravo su na tim ličnim intelektualnim idejama, sazdanim na učenjima mislilaca kao što su Ivo Andrić, Tomas Man, Sokrat i Spinoza najbolje oslikava ličnost ambasadora Grubišića. Jednom mi je u ličnom razgovoru rekao; „Jedina prava zaštita, jedini garant su lične slobode, vrijednosti kao što su istina, pravda, ljepota, saosjećanje sa drugima u teškim trenucima i ljubav. Jedino nas ove moralne vrijednosti mogu osloboditi i izvući iz svakog pojedinca ono najbolje u ljudskoj prirodi i svijesti i nadvladati najniže instinkte – mržnju i okrutnost u XXI vijeku.“ Ja sam mu

zahvalan na našem iskrenom prijateljstvu i mnogobrojnim kulturnim projektima koji su realizovani najviše zahvaljujući njegovom nesebičnom doprinosu.

Piše: Božidar Proročić, književnik i publicist

<http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/veselko-grubisic-neumorni-diplomata-svjetskog-renomea-0>

BOŽIDAR PROROČIĆ - EUGEN ALFIREVIĆ – ZABORAVLJENI BRAT FRANA ALFIREVIĆA

Ponedjeljak, 27. siječnja 2025. - 9:21

Oda zaboravljenom geniju- Eugen AlfIREVIĆ (30. septembar 1908. – 12. april 1936.)

Koliko istorija može biti surova kada je zaborav prekrije, toliko se osjeća njena moć kada se sjećanja probude i svjetlost se vrati onima koji su zadužili kulturu i umjetnost. U kontekstu bogate i složene istorije Hrvata Boke Kotorske i ljepote Crne Gore, isprepletene u jedinstvenoj harmoniji različitosti, izranja ime Eugena AlfIREVIĆA – muzičkog genija i apsoluta Više muzičke škole u Beogradu, čiji je dar prerano ugašen smrću u dvadeset i sedmoj godini. Ovaj ekskluzivni tekst posvećen je sjećanju na Eugena

Alfirevića, čije ime i djelo predstavljaju simbol harmonije, ljepote i kulture koje prožimaju duh Boke Kotorske, Crne Gore i Hrvatske. Njegova tragična sudbina ne smije ostati u sjenci zaborava, već treba da posluži kao podsticaj za očuvanje i promovisanje nasljeđa koje spaja različitosti u univerzalnoj melodiji života. Neka njegova muzika, iako prekinuta, ostane vječna oda talentu, mladosti i umjetnosti. Eugen Alfirević, zaboravljeni biser muzičkog stvaralaštva, bio je rođeni brat proslavljenog hrvatskog ali i pjesnika Crne Gore, Frana Alfirevića, čime je njegova priča još dublje urezana u tkivo kulturne baštine. Njegov život i djelo ostaju svjedočanstvo talenta koji nije dočekao da procvjeta do svog punog potencijala, ali čije sjeme muzičkog bogastva i danas nadahnjuje. Ova priča nije samo omaž jednom životu, već i podsjetnik na važnost čuvanja sjećanja na one Hrvate koji su svojim stvaralaštvom oplemenili svijet oko sebe ali i Crnu Goru.

Eugen Alfirević rođen je 30. septembra 1908. godine u plemenitoj i uglednoj porodici Josipa, predsjednika okružnog suda u Kotoru i Lucije Alfirević, čiji su dom ispunjavali harmonija, talenat i ljubav prema umjetnosti. Uz braću Frana, Josipa i Stjepana, Eugen je odrastao u okruženju đe je umjetnička nit bila zajednička osnova koja ih je spajala i oplemenjivala. U toj atmosferi, đe su kreativnost i izražavanje bili temelj života, rodila se njegova duboka ljubav prema muzici – ljubav koja je postala suština njegovog bića, oblikujući ga kao jednog od najsajnijih talenata tog vremena. Nakon završetka osnovne i niže škole, Eugen je upisao Pomorsku akademiju u Kotoru, čime je, bar na prvi pogled, kročio na put pomorca, toliko karakterističan za Boku Kotorsku. Međutim, more ga nije zavelo svojom moći – njegova duša pripadala je muzici, umjetnosti koja je za njega bila izvor života i vječnog

nadahnuća. Uprkos mornarskoj obuci, Eugen se odlučno posvetio svojoj strasti, ostajući neraskidivo vezan za Boku Kotorsku, Crnu Goru, Hrvatsku i tadašnji prostor južnoslovenskih naroda.

Njegova umjetnička energija i vizija bile su prepoznate još u ranoj mladosti. Nakon završetka Pomorske akademije, Eugen je sa entuzijazmom započeo saradnju sa gotovo svim kulturnim ustanovama u Kotoru, dajući doprinos njihovom razvoju svojom neiscrpnom kreativnošću. Njegov natprirodni dar za violinu bio je očigledan u njegovim rukama to je bila magija kojom je izražavao duhovnu dubinu i ljepotu. Kao prvi violinista Pomorskog muzičkog društva „Bokelj,“ Eugen je pokazao virtuoznost i predanost koja je oduševljavala publiku. Njegova ljubav nije se zaustavljala na violini postao je i dirigent kombinovanih orkestara, đe je njegovo umijeće spajanja različitih tonova odražavalo njegovu sposobnost da povezuje ljude kroz muziku. Kao zborovođa Crkvenog pjevačkog zbora „Sveti Tripun“ i učitelj „Građanske muzike,“ Eugen je ostavio neizbrisiv trag u kulturnom životu Kotora, ne samo kao umjetnik već i kao mentor koji je znao snagu i ljepotu koju muzička umjetnost i kultura nosi. Njegova priča nije samo svjedočanstvo o izuzetnom talentu već i simbol snage duha koji pronalazi svoje mjesto čak i u malim zajednicama, pretvarajući ih u centre umjetničke i muzičke ljepote.

Kao izuzetno darovit muzičar, Eugen Alfirević nije se zaustavljao samo na izvođenju već je svoju kreativnu energiju usmjerio i ka komponovanju. Njegova djela, uglavnom koncerti za violinu uz pratnju klavira, bila su izraz njegove unutrašnje inspiracije i vizije. Sve što je stvorio, pažljivo je pohranjeno u rukopisima, čime je njegova umjetnička zaostavština dobila gotovo intimnu dimenziju – svjedočanstvo jednog jedinstvenog talenta.

Međutim, uprkos njegovoj ljubavi prema Kotoru, ovaj grad bio je ograničen za njegove ambicije u umjetničkom i muzičkom smislu. Vođen željom da proširi horizonte i iskaže puni potencijal, Eugen odlučuje da svoju energiju, znanje i talent pokaže u Beogradu, tadašnjem kulturnom i muzičkom centru. Upisuje se na nastavnički odsjek Državne muzičke škole, đe se potpuno posvećuje muzici, započinjući novo poglavlje svog života. Njegova odlučnost i posvećenost muzici omogućile su mu da uđe u krug najboljih mladih muzičara tog vremena.

U Beogradu je imao priliku da uči od najistaknutijih muzičkih stručnjaka i pedagoga, čije su metode i znanja oblikovali njegov umjetnički izraz. Među njegovim profesorima bili su veličanstveni Dr Miloje Milojević, poznat po svom doprinosu kompoziciji i muzičkoj teoriji; virtuozni violinista Jovan Zorko; vrsna pijanistkinja Ljubica Maržinec; i Jelka Nikolić, renomirana pedagoškinja solo pjevanja. U ovom prestižnom okruženju, Eugen se isticao kao jedan od najsajnijih studenata, čije je ime ubrzo postalo sinonim za talent i briljantnost. Beograd je za Eugena bio prostor gđe je mogao ne samo da uči od najboljih već i da se razvija u umjetnika čiji je rad prelazio granice lokalnih sredina, obogaćujući južnoslovensku muzičku scenu. Njegova predanost muzici nije bila samo pitanje obrazovanja – to je bila misija, životna strast koja ga je vodila kroz svaku notu koju je svirao ili komponovao.

Na samom početku svog obrazovnog puta, Eugen Alfirević svojim izuzetnim rezultatima i neospornim talentom skrenuo je pažnju stručne javnosti, što mu je otvorilo vrata prestižnog "Collegium Muzicuma." Ova izuzetno ozbiljna muzička ustanova, posvećena njegovanju isključivo klasične muzike, bila je pod upravom uglednog Dr D. Milojevića, čije je mentorstvo dodatno osnažilo Eugeno

muzičko sazrijevanje. Tu je Eugen, među odabranim pojedincima, započeo svoj put ka zvijezdama, ističući se kao umjetnik rijetke snage. Već naredne godine, zahvaljujući svom neprikosnovenom daru i posvećenosti, postaje član tada prestižne Beogradske filharmonije. Ovo je bilo krunisanje njegovog napornog rada, ali i priznanje njegovom talentu, koje ga je svrstalo među najbolje muzičare tog doba. Istovremeno, njegova energija i želja za stalnim usavršavanjem vodile su ga ka novim izazovima – preuzima vođenje pjevačkog zbora „Jug,“ u kojem je uspješno kombinovao svoje dirigentske sposobnosti sa jedinstvenim osjećajem za harmoniju i interpretaciju.

Eugenova nevjerovatna energija, puna entuzijazma, elana i kreativnosti, činila je njegovo stvaralaštvo bezgraničnim. Njegova posvećenost muzici bila je gotovo opipljiva – svaka nota, svaki akord nosio je pečat njegove strasti i talenta. Kao kompozitor, dirigent i izvođač, bio je primjer umjetnika koji u potpunosti uranja u svoju umjetnost, živeći za nju i kroz nju. Nažalost, sudbina je surovo prekinula ovu izuzetnu muzičku priču. U samom zenitu svog stvaralačkog uspona, Eugen Alfirević preminuo je 12. aprila 1936. godine u Beogradu, u svojoj dvadeset i sedmoj godini. Njegova smrt ostavila je dubok trag ne samo u muzičkom svijetu već i u srcima svih koji su imali priliku da osjete njegovu umjetnost i energiju. Iako je njegov život bio kratak, njegova ostavština ostaje neizbrisiva – svjetionik za buduće generacije muzičara i ljubitelja umjetnosti.

Sprovod prerano preminulog Eugena Alfirevića održan je u Beogradu 14. aprila, 1936. godine, uz veliko prisustvo Kotorana i drugih Hrvata-Bokelja koji su živjeli u Beogradu. Ovaj emotivni ispraćaj mladog muzičkog genija okupio je ne samo njegove sugrađane već i mnogobrojne prijatelje i kolege, koji su svojim prisustvom izrazili duboko

poštovanje prema njegovom životu i radu. Posebno su se izdvojile istaknute ličnosti beogradske muzičke zajednice, koje su svojim govorima i prisustvom dodatno naglasile značaj ovog događaja. Među njima su bili dr Miloje Milojević, univerzitetski profesor i ugledni muzikolog; Jovan Zorko, direktor Više muzičke škole; Josip Slovenski, kompozitor i profesor iste institucije; Gospodin Holub, profesor Muzičke škole i poznati violinista, kao i mnogi drugi istaknuti muzički radnici i umjetnici. U ime Više muzičke škole, Beogradske filharmonije i „Collegium Musicuma“, oproštajne govore održali su dr Miloje Milojević i predstavnik Društva hora P.D. „Jug“. Njihove riječi bile su ispunjene zahvalnošću za Eugenov doprinos muzici i tugom zbog gubitka tako mladog i talentovanog umjetnika. Od Eugena Alfirevića oprostio se i predstavnik Bokeljske kolonije, profesor Momčilo Balić, čije su riječi odjeknule kao svjedočanstvo tuge njegove rodne Boke Kotorske, koja je izgubila jednog od svojih najsajnijih talenata. Njegov ispraćaj bio je ispunjen tugom, ali i ponosom zbog svih uspjeha koja je Eugen ostvario u svom kratkom, ali bogatom životu.

KOTORANI O EUGENU ALFIREVIĆU

Koliko je bolan bio oproštaj od Eugena Alfirevića, možda najbolje svjedoči način na koji su njegovi posmrtni ostaci dočekani u njegovom rodnom Kotoru.

Crkveni pjevački zbor „Sveti Tripun“ održao je 15. aprila komemorativnu sjednicu u čast Eugena Alfirevića, dugogodišnjeg člana uprave i zaslužnog dirigenta, čije je ime trajno upisano u istoriju ovog uglednog zbora. Sjednica, ispunjena dostojanstvom i tugom, okupila je članove zbora i poštovaoce, koji su se prisjetili njegovih izuzetnih kvaliteta, kako profesionalnih, tako i ljudskih. Predsjednik

zboru, gospodin R. Dinstl, i zborovođa, gospodin A. R. Homen, svojim nadahnutim govorima evocirali su lik i djelo Eugena Alfirevića. Istaknuli su njegove vrline, među kojima su se posebno izdvajali snažan intelekt, duboko muzičko obrazovanje, rijetka umjetnička nadarenost i neizmjerena posvećenost kulturnim i muzičkim društvima Kotora. Poseban akcenat stavljen je na njegov neprocjenjivi doprinos radu Crkvenog pjevačkog zbora „Sveti Tripun“, čiji je umjetnički razvoj Eugen značajno unaprijedio svojim dirigentskim talentom i vizijom. Njegov rad na očuvanju i unapređenju zborske muzike u Kotoru bio je ne samo profesionalan već i prožet iskrenom ljubavlju prema zajednici i tradiciji.

Govori gospodina Dinstla i Homena ostavili su snažan utisak na prisutne, dirnuvši srca pjevača i prisjećajući ih na veličinu čovjeka čiji je život prerano ugašen. U znak dubokog poštovanja prema njegovom liku i djelu, sjednica je zaključena odavanjem počasti Eugenu Alfireviću, uz osjećaj tuge zbog nenadoknadivog gubitka, ali i ponosa što su imali priliku sarađivati s tako izuzetnim čovjekom

U ponedjeljak, 20. aprila, sa početkom u 8 časova, u veličanstvenoj Katedrali Svetog Tripuna održana je misa zadušnica, koja je okupila mnogobrojne sugrađane, prijatelje i poštovaoce, svjedočeći o dubokom gubitku koji je njegova smrt ostavila za sobom. Prije početka Božje službe, kvintet u sastavu V. Komareka, A. R. Homena, H. Albanssea, Đ. Usmanija i S. Simonutija izveo je „Asimu smrti“ iz Peer Gynta Edvarda Griega, pružajući dirljiv muzički uvod u ceremoniju. Zvuci ove emotivne kompozicije ispunili su katedralu, prenoseći tugu i poštovanje prema prerano ugašenom talentu.

Tokom same mise, Crkveni pjevački zbor „Sveti Tripun“ izveo je niz odabranih kompozicija koje su dodatno

naglasile veličinu ovog trenutka: Requiem od Gollera, Dies Irae od Grieshachera, takođe Izbavi me i Pokoj vječni od A. R. Homena. Svaka nota i svaka riječ bile su posvećene Eugenu, izražavajući ne samo žalost zbog njegovog odlaska već i zahvalnost za sve što je učinio za muzičku i kulturnu baštinu. Zadušnice je predvodio kanonik don Š. Perušina, čiji je nadahnuti govor o Eugenu dotakao sve prisutne. Istakao je njegovu izuzetnu ljubav prema muzici, posvećenost zajednici i duboki uticaj koji je imao na živote svih koji su ga poznavali. Cijela ceremonija bila je prožeta dubokim emocijama. Vidno dirnuti, svi učesnici, od muzičara do članova zbora, osjećali su bol zbog gubitka i odlaska jednog od najznačajnijih muzičara svog vremena. Ne smijemo dozvoliti da se kultura i istorija Hrvata Boke Kotorske izgube u zaboravu, jer upravo ona čini srž našeg identiteta i duhovnog nasljeđa. U tom svjetlu, Eugen Alfirević zauzima posebno mjesto – jedan od onih izuzetnih talenata koji su, uprkos kratkom životu, ostavili neizbrisiv trag. Njegov zenit dostignut je već u 27. godini, a njegova muzička ostavština zaslužuje trajno sjećanje i poštovanje. Danas, dok hodamo ulicama Kotora, grada koji diše istorijom i umjetnošću, nameće se pitanje – kako očuvati ime ovog dragulja muzičke prošlosti? Jedna od inicijativa mogla bi biti da se muzička škola „Vida Matjan“ u Kotoru ili neka druga značajna institucija nazove po Eugenu Alfireviću, čime bi se njegovo ime trajno utkalo u svakodnevni život grada. Takođe, trebalo bi razmotriti osnivanje državne nagrade ili stipendije koja bi nosila njegovo ime i bila dodjeljivana mladim talentima – muzičarima, kompozitorima i dirigentima – kako bi ih motivisala da slijede Eugenov primjer i ostvare svoj puni potencijal. Time bismo ne samo očuvali uspomenu na ovog velikana već i ulagali u budućnost muzičke umjetnosti.

Ova inicijativa može biti i poziv istoričarima, muzikolozima i etnoložima da pretraže Kotorske i Beogradske arhive u potrazi za njegovim nasljeđem. Njegovi rukopisi, kompozicije i dokumenti mogli bi se okupiti u jedinstvenu zbirku koja bi postala dio kulturnog blaga Boke Kotorske i šire. Možda upravo u tim arhivima leže neotkrivena djela koja čekaju da budu izvedena i slušana, kao još jedan dokaz o geniju Eugena Alfrevića. Ovo je prilika da se zajedničkim snagama odužimo ovom izuzetnom umjetniku i obezbijedimo da njegovo ime ostane sinonim za talenat, posvećenost i ljubav prema muzici. Neka njegovo nasljeđe postane simbol svega što kultura i umjetnost mogu značiti za jedan narod.

Piše: Božidar Proročić, književnik i publicist

http://www.radiodux.me/vijesti/drustvo/bozidar-prorocic-eugen-alfirevic-zaboravljeni-brat-frana-alfirevica?fbclid=IwY2xjawMw5t9leHRuA2FlbQIxmQBicmlkETBXUDBGTTdmcDBvQ0hLbDZmAR4rsTJuIUGpJT235tke1b3IOBwWDXyLLy7a-9lwaFXQ-jmyx6H9UQ_MTLnflg_aem_Yzg2JM_NawapG5_2-vymdQ

UMJESTO ŽIVOTOPISA
AKADEMIK JOSIP PEČARIĆ PONOS
KOTORA I HRVATA U CRNOJ GORI

15/09/2025

Akademik Josip Pečarić

Piše: Božidar PROROČIĆ, književnik i publicista

Koliko nas u Crnoj Gori zaista zna za hrvatskog akademika Josipa Pečarića, velikana svjetske nauke i neumornog borca za identitet i prava Hrvata, koji je svojim rođenjem vezan za Kotor, za Boku Kotorsku i za Crnu Goru. Koliko puta smo se suočili s činjenicom da zaboravljamo sopstvene velikane, dok drugdje veličamo ljude o kojima znamo samo iz daljine. Akademik Josip Pečarić naučnik koji je prepoznat u akademskim krugovima, ali i simbol istrajnosti, naučnog doprinosa i kulturnog otpora bilo kom vidu asimilacije i negacije Hrvata. Njegov život i djelo svjedoče o tome kako se može biti svjetski relevantan matematičar, istraživač i publicista, a istovremeno ostati vjeran svom zavičaju i svojoj zajednici. Akademik Josip Pečarić rođen je 2. septembra 1948. godine u Kotoru. Tamo je završio osnovnu školu i srednjoškolsko obrazovanje, a 1972. godine diplomirao je na Elektrotehničkom fakultetu u Beogradu s radom iz oblasti nuklearne fizike. Na istom fakultetu magistrirao je 1975, a 1982. godine odbranio je doktorsku disertaciju iz oblasti matematike pod naslovom **“Jensenove i srodne nejednakosti.”**

Naizgled jednostavan slijed podataka zapravo otkriva duboku priču o čovjeku koji je od najranijih dana pokazivao sposobnost da prelazi granice između disciplina, da spaja različite svjetove znanja i da se posvećuje onome što je suština naučnog traganja pronalaženju istine u zakonitostima prirode i uma. Malo je onih koji su u regionu, pa i u svijetu, uspjeli da objedine dva zahtjevna polja kao što su fizika i matematika, i da iz tog spoja izgrade karijeru koja će obilježiti decenije.

Po završetku studija, Pečarić je radio u Geomagnetskom institutu u Grocki, a od 1977. godine bio je asistent fizike

na Građevinskom fakultetu u Beogradu. Već tada je spajao istraživački rad sa pedagoškim pozivom, pokazujući da naučnik ne smije biti zatvoren u laboratoriji ili kancelariji, već da njegovo znanje treba prenositi novim generacijama. Godine 1987. sa porodicom se preselio u Zagreb gdje je počeo rad na Tekstilno-tehnološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od izvanrednog profesora stigao je do redovnog profesora, a 1996. godine stekao je zvanje redovnog profesora u trajnom zvanju što predstavlja jednu od najviših potvrda naučnog autoriteta. U penziju je otišao 2018, ali ni tada nije prestao da stvara. Nastavio je da istražuje na Matematičkom institutu Univerziteta RUDN u Moskvi, sve do početka agresije Rusije na Ukrajinu.

Akademik Pečarić s predstavnicima Hrvatske zajednice u Crnoj Gori

Ovo životno putovanje ne govori samo o karijeri jednog matematičara. Ono svjedoči o mogućnosti da čovjek rođen

u malom gradu na Jadranu, u Kotoru, može postati ime koje odjekuje u svjetskim naučnim krugovima. Svjedoči o tome da veličina ne zavisi od mjesta rođenja, već od istrajnosti i posvećenosti. Nauka je univerzalna, ali naučnik uvijek nosi u sebi svoj zavičaj i će god da ode, Pečarić je sa sobom nosio duh Boke Kotorske i osjećaj pripadnosti zajednici Hrvata Crne Gore ali i Crnoj Gori

Upravo ta dualnost globalno i lokalno, univerzalno i zavičajno čini ga posebnim. On nije samo matematičar, već i publicista, nije samo istraživač, već i svjedok vremena, nije samo čovjek apstraktnih formula, već i borac za svoj hrvatski narod. Njegov životni put, posmatran kroz akademske i lične perspektive, postaje paradigma kako jedan intelektualac može biti i građanin svijeta i vjeran sin svoga kraja.

NAUČNA VELIČINA AKADEMIKA JOSIPA PEČARIĆA SVJETSKO PRIZNANJE I ZAVIČAJNA PRIPADNOST

Kada govorimo o akademiku Josipu Pečariću, ne govorimo samo o profesoru matematike ili o istraživaču koji je objavio na hiljade radova. Govorimo o čovjeku koji je svojim djelom prešao granice država, jezika i kultura, i koji je pokazao da je nauka univerzalni jezik dostupan onome ko u njega uloži životnu energiju i posvećenost. Njegov put od Kotora do Zagreba, od Beograda do Moskve, od Evrope do Azije, predstavlja hroniku neumorne težnje ka znanju.

Od 2000. godine akademik Josip Pečarić je redovni član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Time je zvanično priznat kao jedan od najistaknutijih naučnika hrvatskog kulturnog i naučnog prostora. Međutim, ono što daje dodatnu dimenziju njegovom djelovanju jeste činjenica da je od 2016. godine i inostrani član Dukljanske akademije

nauka i umjetnosti. To znači da je njegovo ime upisano i u crnogorski intelektualni i kulturni kanon, potvrđujući neraskidivu vezu sa zemljom u kojoj je rođen i u kojoj su njegovi korijeni.

Njegov doprinos nauci potvrđen je i brojnim priznanjima. Još 1996. godine dobio je Državnu nagradu za nauku u oblasti prirodnih nauka, a 1999. odlikovan je ordenom Reda Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića. Kada se zna da je Ruđer Bošković jedan od najvećih naučnika i simbol evropske nauke prosvjetiteljskog doba, jasno je kolika je čast dobiti priznanje koje nosi njegovo ime.

Ali najveća potvrda veličine jednog naučnika nisu nagrade i odlikovanja, već djela koja ostaju iza njega. A iza Josipa Pečarića stoji impozantno bogatstvo naučnog rada. On je jedan od vodećih svjetskih stručnjaka u oblasti matematičkih nejednakosti, discipline koja se bavi fundamentalnim pitanjima odnosa među matematičkim izrazima i strukturama, a koja ima primjenu u mnogim granama moderne nauke. Njegova istraživanja dala su ne samo teorijske rezultate već i primjene koje su našle mjesto u savremenoj analizi, statistici, fizici i inženjerstvu.

Brojevi govore sami za sebe. Objavio je više od 1300 radova u matematičkim časopisima. Kada se uzme u obzir da prosječan naučnik objavi desetine, a rijetko ko stotine radova, jasno je da se ovdje radi o naučnoj produktivnosti kakva se rijetko sreće. Pored toga, Pečarić je najcitiraniji hrvatski matematičar. Njegovi rezultati prisutni su u radovima kolega širom svijeta, a njegove ideje inspirisale su generacije istraživača.

Ako zavirimo u svjetske naučne baze, dobijamo jasniju sliku njegove veličine. Na Google Scholar-u njegovo ime stoji uz 1.694 publikacije i čak 24.748 citata, uz H-indeks 55. Na MathSciNet-u ima 1.382 publikacije i 7.257 citata,

sa H-indeksom 28. U Scopus bazi evidentirano je 844 publikacija sa 8.436 citata i H-indeksom 39. U WoS bazi bilježi 843 publikacije i 7.457 citata, sa H-indeksom 36. Svaki od ovih pokazatelja otkriva koliko je njegovo ime prisutno u svjetskoj nauci, koliko se drugi oslanjaju na njegove rezultate i koliko je njegov rad postao neizostavan dio matematičke misli.

Akademik Pečarić i Adrijan Vuksanović

Posebno treba istaći i istraživanja sa Univerziteta Stanford u Kaliforniji koja prate rad i uticaj stotina hiljada svjetskih naučnika. Na listi od preko 204 hiljade istraživača koji su obuhvaćeni analizom cijele karijere, Josip Pečarić nalazi se na 2434. mjestu. U istoj analizi prvi iz Republike Hrvatske je tek na 8046. mjestu. Ako pogledamo listu za 2022. godinu koja obuhvata 210.199 naučnika, Pečarić se nalazi na 2331. mjestu, dok prvi iz Hrvatske zauzima 9412. mjesto. Ovi brojevi ne znače samo redni broj na tabeli, već predstavljaju

svjedočanstvo da je čovjek iz Kotora svojim znanjem, radom i neumornošću ušao u sam vrh svjetske naučne elite. Kada sagledamo sve ove podatke, vidimo da je Pečarić elita svjetske nauke. On je institucija sam za sebe. Njegov naučni rad predstavlja riznicu koja ostaje budućim generacijama. Njegovi rezultati su poput stubova na kojima se gradi dalja matematika, ali i mostova koji spajaju različite discipline. I upravo tu se otvara šira refleksija. Naučnik ovakvog formata mogao je da se potpuno izgubi u univerzalnosti nauke, da zaboravi svoje porijeklo i svoje mjesto. Ali Josip Pečarić to nije učinio. On je, i pored svjetske slave, ostao vezan za Kotor, za Boku, za Hrvate u Crnoj Gori i za Crnu Goru u cjelini. On je primjer da univerzalnost i pripadnost nisu suprotstavljeni, već da jedno drugo obogaćuju. Njegov naučni rad je univerzalan, ali njegov duh i identitet ostaju u svom korijenu.

Akademik Pečarić i Zvonimir Deković

Akademik Josip Pečarić nas uči da naučna veličina ne poništava zavičajnu pripadnost, nego je produbljuje. Njegovo ime danas stoji rame uz rame sa najvećim svjetskim naučnicima, ali istovremeno i sa velikanima Boke Kotorske, koji su kroz vijekove spajali more i planinu, lokalno i svjetsko, svakodnevno i vječno.

MONOGRAFIJE, ČASOPISI I MEĐUNARODNE
KONFERENCIJE STVARANJE NAUČNE ŠKOLE
JOSIPA PEČARIĆA

Osim ogromnog broja članaka u međunarodnim matematičkim časopisima, akademik Josip Pečarić autor je ili koautor četrdeset monografija. Svaka od tih knjiga predstavlja svojevrsni temelj za buduća istraživanja, a njihov značaj potvrđuje i činjenica da je o jednoj monografiji u prestižnom časopisu *American Mathematical Monthly* 1991. godine poznati matematičar D. Pedoe napisao cijeli članak. To je rijetka i dragocjena potvrda vrijednosti njegovog rada, jer kada kolega svjetskog ugleda posveti poseban tekst nečijoj monografiji, onda je jasno da se radi o djelu koje prevazilazi trenutne granice i otvara nova istraživačka polja. Izdavačka kuća *Element* prepoznala je snagu i kontinuitet njegovog stvaralaštva i pokrenula seriju *Monographs in Inequalities*, u kojoj je do sada objavljeno 22 monografije. Time je stvoren institucionalni okvir kroz koji se Pečarićeva istraživanja ne samo šire, već i postaju dio šire matematičke zajednice. Ove monografije nisu puka teorijska zbirka, već živa riznica u kojoj matematičke nejednakosti dobijaju nove oblike i primjene.

Posebno značajan doprinos ogleda se u njegovom pedagoškom i organizacionom radu. Osnovao je seminar Matematičke nejednakosti i primjene na Prirodoslovno-

matematičkom fakultetu u Zagrebu, seminar koji je kroz godine postao pravi rasadnik novih matematičkih snaga. Iz njega je izašlo preko četrdeset doktora nauka, što znači da je akademik Pečarić ne samo stvaralac, već i učitelj, mentor, vođa generacija mladih istraživača. Danas taj seminar ima i svoj ogranak na Sveučilištu u Splitu, čime se Pečarićev uticaj širi kroz čitavu Hrvatsku, a posredno i šire, jer njegovi učenici odlaze na univerzitete širom svijeta.

Nije ograničio svoje znanje samo na prostor Balkana. Niz godina predavao je na Abdus Salam School of Mathematical Sciences u Lahoru, ostavljajući dubok trag i u Pakistanu, đe i danas postoji niz njegovih učenika koji predaju na tamošnjim univerzitetima. Na taj način stvorio je mrežu saradnika i prijatelja nauke koja prelazi granice kontinenata. Više od 230 saradnika iz cijeloga svijeta svjedoči o njegovoj otvorenosti, o sposobnosti da inspiriše i povezuje ljude različitih kultura i naučnih tradicija. Još jedan Pečarićev doprinos jeste osnivanje i uređivanje matematičkih časopisa. Prvi hrvatski matematički časopis koji je uvršten na svjetske liste najboljih znanstvenih časopisa bio je upravo njegov *Mathematical Inequalities and Applications* (MIA). Ovaj časopis bio je na Q1 listi, a danas se nalazi na Q2, i dalje kao jedan od rijetkih hrvatskih časopisa koji su dostigli takav međunarodni ugled. Još veći uspjeh postigao je njegov časopis *Journal of Mathematical Inequalities* (JMI) koji se nalazi na Q1 listi i spada među prvih 5 odsto najuticajnijih matematičkih časopisa u svijetu. On zauzima 15. mjesto od 329 matematičkih časopisa sa impakt faktorom, što je izuzetan rezultat za časopis koji potiče iz malog prostora kakvi su Hrvatska i Crna Gora.

Pokrenuo je i časopis *Fractional Differential Calculus*, koji se našao na Scopus listi, čime je još jednom dokazao da ne samo da stvara, već i da gradi platforme za buduće

istraživače. Interesantno je da je krajem 2024. godine tražio da se njegovo ime izbriše iz uredništava tih časopisa, uz poruku „Pomozi sirotu na svoju sramotu! Više to nisu moji časopisi”. Ova rečenica odjekuje kao moralni stav čovjeka koji jasno pokazuje da su mu vrijednosti važnije od formalnih pozicija, da nauku vidi kao čistu i časnu sferu u kojoj kompromisi sa savješću nemaju mjesta.

Akademik Pečarić i lider HGI Adrijan Vuksanović

Trenutno je glavni urednik novog časopisa Pakistan Journal of Mathematical Sciences, čime nastavlja graditi mostove između naučnih zajednica i kultura. Osim toga, član je uredništava ili recenzent mnogih međunarodnih časopisa, a kao pozvani ili plenarni predavač učestvovao je na brojnim konferencijama. Njegova prisutnost na međunarodnim skupovima uvijek je bila prilika da prenese ne samo svoja istraživanja već i duh otvorenosti i saradnje.

U njegovu čast održane su mnoge konferencije: 2008. godine u Trogiru „Mathematical Inequalities and

Applications 2008“, zatim u Lahoru 2010, u Jinjuu u Južnoj Koreji 2012, a 2014. godine ponovo u Trogiru, kada je pod pokroviteljstvom HAZU održana konferencija povodom objavljivanja njegovog hiljaditog naučnog rada. Slijedile su i konferencije u Mostaru 2015. i u Zagrebu 2018. povodom njegovog 70. rođendana. Svaka od ovih manifestacija bila je više od naučnog događaja – bila je priznanje čovjeku čiji su rezultati postali stub modernih istraživanja u matematici. Zbog njegovih zasluga, jedan broj međunarodnog časopisa Banach Journal of Mathematical Analysis posvećen je upravo njemu. U tom broju objavljeni su članci koje su svjetski matematičari napisali kao znak zahvalnosti i priznanja. Intervju s njim objavljen u tom broju kasnije je preveden i na kineski, čime je njegovo ime ušlo i u azijski akademski prostor. Čak su i njegova istraživanja citirana u prestižnom časopisu Nature, a u saradnji s P. T. Landsbergom objavio je rad u Physical Review (1987), jednom od najvažnijih časopisa u fizici. Njegova istraživanja inspirisala su i članke poput „Accentuate the negative“ profesora Petera Bullena sa Univerziteta u Vankuveru, što još jednom pokazuje širinu i dubinu njegovog uticaja.

Dakle, Pečarićevo stvaralaštvo je živa naučna škola. Monografije, časopisi, seminari, konferencije i međunarodna mreža saradnika predstavljaju sistem koji je on izgradio vlastitim trudom i vizijom. To je sistem koji će nadživjeti jednog pojedinca i ostati generacijama koje dolaze. U njegovom radu jasno se vidi da je nauka kolektivni poduhvat, ali da pojedinac svojom upornošću i posvećenošću može postati pokretačka sila čitavog područja istraživanja.

SVJETSKA PRIZNANJA I PUBLICISTIČKI OPUS AKADEMIK JOSIP PEČARIĆ IZMEĐU NAUKE I JAVNOG ANGAŽMANA

Zbog izuzetnih zasluga u matematici, akademiku Josipu Pečariću posvećen je jedan cijeli broj međunarodnog naučnog časopisa Banach Journal of Mathematical Analysis (Vol. 2, No. 2, 2008). Riječ je o časopisu koji se nalazi na prestižnim SCIE i CC listama, što znači da pripada samom vrhu svjetske naučne periodike. U tom posebnom broju mnogobrojni svjetski matematičari objavili su članke posvećene Pečariću, čime su potvrdili da njegovo ime nije samo poznato, nego i duboko poštovano u međunarodnoj zajednici. Sam čin posvećivanja cijelog broja jednog uglednog časopisa pojedincu predstavlja jedno od najvećih priznanja koje naučnik može doživjeti za života. To je svojevrsna kruna karijere, dokaz da ono što je stvarao nije ostalo u sjenkama biblioteka i baza podataka, nego je postalo inspiracija i obaveza drugima da nastave njegovim putem.

U tom broju objavljen je i intervju sa akademikom Pečarićem (str. 163–170), koji je kasnije preveden i objavljen na kineskom jeziku u časopisu Mathematics (2012). Sama činjenica da je intervju preveden i objavljen u Kini, zemlji koja danas prednjači u razvoju matematike i prirodnih nauka, govori o univerzalnosti njegovog naučnog autoriteta. Njegovo ime i njegovi stavovi prepoznati su na svim kontinentima, a njegova riječ nije bila samo stručno tumačenje već i glas naučnika sa moralnim i intelektualnim integritetom.

Pečarićeva istraživanja bila su predmet interesovanja i u najuticajnijim svjetskim časopisima. Njegovi radovi citirani su u Nature, jednom od najvažnijih i najpoznatijih naučnih časopisa uopšte. Zajedno sa P. T. Landsbergom objavio je

članak u *Physical Review* (A35, 1987), što predstavlja dodatnu potvrdu širine njegovog naučnog djelovanja – od matematike do fizike, od teorijskih konstrukcija do fundamentalnih prirodnih zakonitosti. Njegov rad inspirisao je i članke drugih autora, među kojima je posebno značajan tekst „Accentuate the negative“ objavljen 2009. godine u časopisu *Mathematica Bohemica* (Vol. 134, No. 4, str. 427–446), čiji je autor Peter Bullen, profesor emeritus sa Univerziteta u Vankuveru. Kada se naučniku posvećuje takva pažnja, jasno je da njegovo djelo prevazilazi lični opus i postaje dio kolektivnog nasljeđa svjetske nauke

Akademik Pečarić u šetnji Tivtom

Da bi se razumjelo mjesto akademika Pečarića u širem kulturnom i naučnom kontekstu, dovoljno je pogledati publikaciju Matice hrvatske *Prijelomna vremena – Hrvatske zemlje nakon 1918.* Na stranici 413. poglavlja o znanosti spominju se najznačajniji hrvatski naučnici

dvadesetog vijeka. Uz nobelovce Lavoslava Ružičku i Vladimira Preloga, uz fizičara Ivana Supeka, uz matematičara Vilima Feller, molekularne biologe Miroslava Radmana i Ivana Đikića, fizičare Davora Pavunu i Marina Soljačića, nalazi se i ime Josipa Pečarića, označenog kao jednog od najvećih autoriteta u teoriji nejednakosti. Samo prisustvo na toj listi znači uvrštavanje u najuži krug ljudi koji su oblikovali ne samo hrvatsku, nego i svjetsku nauku dvadesetog i dvadeset prvog vijeka.

Međutim, Pečarićev rad nije se zaustavio na apstraktnim formulama i naučnim konferencijama. Njegova misija bila je i ostala šira. Akademik Pečarić poznat je i po svom publicističkom radu, đe je objavio više od 210 knjiga. Ovaj broj je sam po sebi impresivan, ali važnije je ono što knjige donose misao angažovanog intelektualca koji razumije da nauka ne može biti odvojena od društva. Njegove publicističke knjige bave se politikom, identitetom, kulturom, pitanjem položaja Hrvata u Crnoj Gori i Hrvatskoj, odnosom prema istoriji i savremenim izazovima. U tim knjigama Pečarić pokazuje drugu stranu svoje ličnosti stranu intelektualca koji ne bježi od javnog prostora, već ulazi u njega spreman da se suprotstavi stereotipima, predrasudama i zaboravu. Ako je u matematici tražio jasnoću i strogoću dokaza, u publicistici je tražio jasnoću moralne pozicije. Ako je u formulama tražio logički poredak, u društvu je tražio pravdu i priznanje onih koji su često ostajali na margini.

Njegov publicistički rad može se posmatrati kao produžetak naučnog duha tamo đe matematika postaje tiha i apstraktna, Pečarićeva publicistika postaje glasna i angažovana. To ga čini ne samo matematičarom svjetskog ranga, nego i jednim od rijetkih intelektualaca našeg vremena koji su znali da

spoje univerzalno i lokalno, naučno i društveno, apstraktno i konkretno.

Na kraju, treba naglasiti da akademik Josip Pečarić ostaje svjedok vremena i trajni podsjetnik na to koliko je važno ne odvajati znanje od odgovornosti. Njegovo ime stoji rame uz rame sa nobelovcima i velikanima nauke, ali i sa piscima, publicistima i borcima za ljudska prava. To je spoj koji ga čini jedinstvenim i koji nam pokazuje da veličina ne dolazi samo iz laboratorija i biblioteka, već i iz hrabrosti da se govori i piše o onome što društvo ponekad želi da prećuti.

VIŠEDECENIJSKA BORBA ZA HRVATE I HRVATSKI IDENTITET PEČARIĆ KAO ISKRENI PRIJATELJ CRNE GORE

Akademik Josip Pečarić ne pripada samo svijetu apstraktne matematike i naučnih formula, on pripada i svijetu u kojem se vodi stalna borba za očuvanje identiteta, jezika, kulture i dostojanstva naroda kojem pripada. Njegova višedecenijska borba za Hrvate u Crnoj Gori nije bila samo sporedna aktivnost, već integralni dio njegovog javnog i intelektualnog djelovanja. On je uvijek znao da naučnik, ma koliko bio utemeljen u apstraktnim disciplinama, ne smije ostati nijem pred pitanjima života i sudbine svoga naroda.

Pečarić nikada nije zaboravio da je rođen u Kotoru, među Hrvatima Boke Kotorske, da mu je djetinjstvo oblikovala ta posebna kultura mora i kamena, katoličkih crkava i mediteranskog duha, i da ga taj identitet obavezuje. Dok je gradio karijeru svjetskog matematičara, dok je sticao priznanja i dobijao nagrade, uvijek je nalazio vremena da javno podrži i ohrabri svoju zajednicu u Crnoj Gori. Pisao je i govorio o tome koliko je važno da Hrvati u Crnoj Gori ne budu zaboravljeni, da im se prizna njihova istorijska uloga i kulturna posebnost. U vremenima kada se činilo da

mali narodi i zajednice nestaju i asimiluju se pod velikosrpskom prtopagandom Pečarićev glas bio je jasan i glasan.

Njegova borba za hrvatski identitet u Crnoj Gori nije bila usmjerena protiv drugih, već za očuvanje dostojanstva i prava svakog aprvenstveno hrvatskog naroda. Upravo zbog toga bio je i ostao prijatelj brojnih crnogorskih intelektualaca, ljudi koji su u njemu prepoznali iskrenog sagovornika i podržavaoca. On je znao da se zajednička borba za kulturu pamćenja, za slobodu mišljenja i za jednakost naroda ne može voditi u izolaciji, već kroz dijalog i solidarnost. Pečarić je stajao uz one koji su željeli slobodnu i građansku Crnu Goru, i zato se njegovo ime mora pamtiti i u crnogorskoj intelektualnoj zajednici.

Nažalost, akademik Josip Pečarić nikada nije postao član Crnogorske akademije nauka i umjetnosti. Vjerovatno mu je najveća „mana“ to što je Hrvat. Da je Srbin, nema sumnje da bi se CANU rado kitila kao perjanicu svjetske nauke. Ali istina je da prava veličina ne zavisi od formalnih institucija, već od trajnog doprinosa čovjeka nauci, kulturi i zajednici. CANU time nije umanjila Pečarića, već samu sebe. Njegovo ime ionako pripada svjetskoj akademskoj sceni, ali i Crnoj Gori, jer zavičaj ne određuju pečati i članske karte, već krv i pripadnost. Časna i intelektualna crnogorska zajednica ne smije da zaboravi Josipa Pečarića. On je velikan riječi i djela, čovjek koji je iako je karijeru gradio izvan Crne Gore, ostao vjeran svojoj zemlji, svojoj Boki i svom narodu. Njegov život svjedoči da se pripadnost ne mjeri brojem provedenih godina u jednoj zemlji, već stalnom sviješću o korijenima i odgovornosti prema njima. On je svojim životom i djelom pokazao da se može biti matematičar svjetskog glasa i istovremeno borac za svoj narod i prijatelj Crne Gore.

Zbog toga je ovaj tet i ovaj podsjetnik dužnost i obaveza. Jer ako zaboravimo Josipa Pečarića, zaboravljamo dio sebe, zaboravljamo mogućnost da iz malog Kotora, iz Boke, iz Crne Gore, može poteći ime koje se svrstava sa velikanima svjetske nauk.

U liku Josipa Pečarića Crna Gora i Hrvatska sreću se u znanju i časti, jer on je jednako sin Kotora i ponos Hrvatske, a u svijetu naučnik koji svjedoči da pripadnost uvijek obogaćuje univerzalno.

<https://madeinmontenegro.com/akademik-josip-pecaric-ponos-kotora-i-hrvata-u-crnoj-gori/>